

Załącznik

Do Uchwały nr LXII/1373/17

Rady Miasta Krakowa z dnia 11 stycznia 2017 r.

Aktualizacja Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa

**przyjętego Uchwałą nr CXXI/1906/14 Rady Miasta Krakowa
z dnia 5 listopada 2014 r.**

Kraków 2016

**Fundusze
Europejskie**
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

SPORZĄDZAJĄCY AKTUALIZACJĘ
MIEJSKIEGO PROGRAMU REWITALIZACJI KRAKOWA

Prezydent Miasta Krakowa
prof. Jacek Majchrowski

Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa ds. Rozwoju Miasta
arch. Elżbieta Koterba

ZESPÓŁ PRZYGOTOWUJĄCY AKTUALIZACJĘ MIEJSKIEGO PROGRAMU REWITALIZACJI
KRAKOWA

Ze strony Urzędu Miasta Krakowa:

- Rafał Kulczycki – Dyrektor Wydziału Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Krakowa
- Jacek Woźniak – Zastępca Dyrektora Wydziału Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Krakowa – Koordynator Prac
- Magdalena Wiechniak – Kierownik Referatu ds. Rewitalizacji w Wydziale Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Krakowa
- Leszek Jasiński – Specjalista ds. Programowych
- Krzysztof Kodura
- Jan Adam Barański
- Michał Kmiecik

Ze strony firmy Aleksander Noworól Konsulting:

- dr Kamila Noworól – Kierowniczka Zespołu
- prof. dr hab. arch. Aleksander Noworól – Specjalista ds. Rewitalizacji
- Jacek Kwiatkowski – Specjalista ds. Społecznych
- Paweł Hałat – Specjalista ds. Systemów Informacji Przestrzennej (SIP)
- Katarzyna Marchewczyk
- Karolina Kaczmarczyk
- Monika Pulak

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. Opis powiązań Programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy	8
2. MPRK w świetle unijnych i krajowych determinant programowania rewitalizacji w Województwie Małopolskim.....	19
3. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych	24
3.1. Metoda delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	24
3.1.1. Delimitacja obszaru zdegradowanego.....	24
3.1.2. Delimitacja obszaru rewitalizacji	26
3.2. Analiza kluczowych czynników, zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów	27
3.2.1. Sfera społeczna	27
3.2.1.1. Zmiany liczby mieszkańców i struktura demograficzna.....	27
3.2.1.2. Bezrobocie	31
3.2.1.3. Społeczne aspekty mieszkalnictwa	35
3.2.1.4. Ubóstwo i wykluczenie społeczne	38
3.2.1.5. Poziom bezpieczeństwa	44
3.2.1.6. Wskaźnik degradacji społecznej	48
3.2.1.7. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej.....	49
3.2.2. Sfera gospodarcza.....	52
3.2.2.1. Poziom przedsiębiorczości.....	52
3.2.2.2. Obszary koncentracji inwestycji	54
3.2.2.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej	56
3.2.3. Sfera środowiskowa.....	58
3.2.3.1. Zanieczyszczenie powietrza.....	58
3.2.3.2. Klimat akustyczny.....	60
3.2.3.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej .	61
3.2.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	62
3.2.4.1. Struktura przestrzenno-funkcjonalna i użytkowanie terenu.....	62
3.2.4.2. Zasób i stan przestrzeni publicznych i terenów zieleni urządzonej	66
3.2.4.3. Dostępność podstawowych usług publicznych.....	75
3.2.4.4. Dostępność transportowa	87

3.2.4.5. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej	94
3.2.5. Sfera techniczna	95
3.2.5.1. Stan i jakość zasobu mieszkaniowego	95
3.2.5.2. Ochrona zabytków	100
3.2.5.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze technicznej	105
4. Zasięgi przestrzenne obszarów rewitalizacji, czyli terytoriów najbardziej wymagających wsparcia	107
4.1. Obszary zdegradowane	107
4.2. Obszary rewitalizacji	109
5. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji	113
5.1. Podobszar Stare Miasto-Kazimierz	113
5.1.1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	113
5.1.2. Sfera funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa i techniczna	115
5.1.2.1. Sytuacja planistyczna w podobszarze	115
5.1.2.2. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna podobszaru, struktura urbanistyczna, problemy środowiskowe i techniczne	116
5.1.3. Analiza potrzeb i problemów podobszaru – wnioski ze spotkań warsztatowych z roku 2016	119
5.1.4. Wnioski z analizy uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych	121
5.2. Podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	123
5.2.1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	124
5.2.2. Sfera funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa i techniczna	125
5.2.2.1. Sytuacja planistyczna w podobszarze	125
5.2.2.2. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna podobszaru, struktura urbanistyczna, problemy środowiskowe i techniczne	126
5.2.2.3. Analiza potrzeb i problemów podobszaru – wnioski ze spotkań warsztatowych z roku 2016	127
5.2.3. Wnioski z analizy uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych	130
5.3. Podobszar „stara” Nowa Huta	131
5.3.1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	131
5.3.2. Sfera funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa i techniczna	134
5.3.2.1. Sytuacja planistyczna w podobszarze	134

5.3.2.2. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna podobszaru, struktura urbanistyczna, problemy środowiskowe i techniczne	135
5.3.3. Analiza potrzeb i problemów podobszaru – wnioski ze spotkań warsztatowych z roku 2016	138
5.3.4. Wnioski z analizy uwarunkowań procesu rewitalizacji na podobszarze „stara” Nowa Huta	139
6. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	142
7. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk	144
8. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	157
9. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych	159
10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji..	162
11. Indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć rewitalizacyjnych	165
12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.....	166
13. System wdrażania programu rewitalizacji	170
13.1. System zarządzania rewitalizacją	170
13.2. Struktura zarządzania	173
13.2.1. Struktura decyzyjna.....	173
13.2.2. Struktura wykonawcza.....	173
13.2.3. Struktura komunikacji/przepływu informacji	174
13.2.4. Jednostka Administrująca.....	174
13.2.5. Zespół Zadaniowy ds. koordynacji prac nad aktualizacją i realizacją Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa oraz pozyskiwania funduszy zewnętrznych na projekty rewitalizacyjne (Zespół Zadaniowy).....	175
13.3. Partycypacja w zarządzaniu rewitalizacją.....	175
13.3.1. Komitet Rewitalizacji (Komitet, KR)	176
13.3.2. Biura lokalne.....	177
14. System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu	179
14.1. Monitorowanie obszaru rewitalizacji.....	179
14.2. Monitorowanie MPRK: celów i efektów rzeczowych	180

14.3 Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu.....	181
14.4 Ocena Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa.....	182
14.4.1 Ocena przed realizacją programu (ocena ex-ante)	182
14.4.2. Ocena na zakończenie Programu (ocena ex-post)	182
14.4.3. Ocena bieżąca (ocena <i>on-going</i>).....	183
14.4.4. Zaangażowane podmioty i proces oceny MPRK	183
14.5. Zbiór wskaźników monitorowania i ewaluacji MPRK wraz z ich sprecyzowaniem.....	185
14.6. Sprawozdawczość	187
Spis załączników do Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa	188
Spis tabel.....	189
Spis rycin	191

Wprowadzenie

Opracowanie zatytułowane „Aktualizacja Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa przyjętego Uchwałą nr CXXI/1906/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 listopada 2014 r.”, zwane będzie dalej **MPRK, Aktualizacją, Programem** lub **Opracowaniem**.

1. W dalszej części Opracowania przyjęto następujące nazewnictwo:

- a. Gmina Miejska Kraków zwana będzie dalej **GMK, Gminą, Miastem** lub **Krakowem**.
- b. Rada Miasta Krakowa określana będzie jako **RMK**, Urząd Miasta Krakowa – **UMK**, a Prezydent Miasta Krakowa – **PMK**.
- c. Zespół Zadaniowy powołany Zarządzeniem nr 2001/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 27 lipca 2016 r., określany będzie jako **Zespół Zadaniowy**.
- d. Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 zwany będzie **RPO WM**.
- e. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r., poz. 1777, z 2016 r. poz. 1020 i 1250) określana będzie jako **Ustawa** lub **Ustawa o rewitalizacji**.
- f. Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020 Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r. zwane będą **Wytycznymi** lub **Wytycznymi MR**.
- g. Komitet Rewitalizacji w rozumieniu Ustawy o rewitalizacji określany będzie jako **KR**.

2. MPRK opracowano w trybie art. 52 ust. 1 Ustawy, który stanowi, że:

Do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. W takim przypadku wyznaczenie w drodze uchwały obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, Strefy, a także uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji nie jest dopuszczalne.

Miejski Program Rewitalizacji Krakowa został przyjęty Uchwałą nr CXXI/1906/14 Rady Miasta Krakowa w dniu 5 listopada 2014 r., a jego bieżąca Aktualizacja polega na jego uzupełnieniu lub skorygowaniu, tj. zawiera diagnozę zjawisk kryzysowych przeprowadzoną w skali całej Gminy, wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz opis działań służących wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego. Oznacza to, że Aktualizacja nie jest gminnym programem rewitalizacji w rozumieniu Ustawy, zawiera jednak wykaz działań i przedsięwzięć kwalifikujących się do objęcia wsparciem rewitalizacji w ramach RPO WM, zgodnie z Wytycznymi MR.

3. Niniejszy dokument został opracowany w ramach projektu „Aktualizacja Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

1. Opis powiązań Programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

Rozdział opisuje ujęcie problematyki rewitalizacji w dokumentach strategicznych i politykach wdrażanych w Gminie Miejskiej Kraków. Analiza ta pozwala zbadać spójność dokumentów strategicznych w zakresie problematyki rewitalizacji i zgodność MPRK z tymi dokumentami. Dokonany został przegląd następujących dokumentów strategicznych GMK pod kątem zgodności (spójności) aktualizowanego MPRK:

- Strategia Rozwoju Krakowa,
- Aktualizacja Strategii Rozwoju Krakowa 2030,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa¹,
- Budżet Miasta na 2016 r.,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa,
- Program gospodarczy wspierania przedsiębiorczości w zakresie branż chronionych i zanikających,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Strategia Rozwoju Krakowa

Nadal obowiązującym dokumentem strategicznym jest Strategia Rozwoju Krakowa przyjęta w 2005 r. W Strategii tej założono następującą wizję strategiczną Krakowa: **Kraków miastem obywatelskim, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców i zrównoważony rozwój, europejską metropolią, konkurencyjnym ośrodkiem nowoczesnej gospodarki opartej na potencjale naukowym i kulturowym.**

Jako filary wizji Krakowa przyjęto, że Miasto stanie się:

- centrum nowoczesnej gospodarki,
- konkurencyjnym ośrodkiem gospodarczym w skali Polski i Europy,
- ośrodkiem o wysokim potencjale środowiska naukowego,
- ośrodkiem wykorzystującym dziedzictwo historyczne i kulturowe.

Określono następujące cele strategiczne:

I. Kraków miastem przyjaznym rodzinie, atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pobytu.

II. Kraków miastem konkurencyjnej i nowoczesnej gospodarki.

III. Kraków europejską metropolią o ważnych funkcjach nauki, kultury i sportu.

Strategia ujmuje **cele operacyjne**, z których część wpisuje się w problematykę MPRK. W poniższej tabeli odpowiednim celom Strategii Rozwoju Krakowa z 2005 r. przypisano

¹ Zadania realizowane przez Gminę Miejską Kraków będą systematycznie ujmowane w Wieloletniej Prognozie Finansowej i Budżecie Miasta Krakowa.

numery celów opisanych w niniejszym Programie w rozdziale „Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk”.

Tab. 1. Zbieżność celów niniejszego Programu ujętych w tab. 25-30 z celami Strategii Rozwoju Krakowa z 2005 r.

Numer celu operacyjnego ze Strategii z 2005 r.	Cel operacyjny ze Strategii z 2005 r.	Numer celu operacyjnego MPRK
I.1	Poprawa stanu środowiska przyrodniczego	1.1
I.2	Poszerzanie zakresu i dostępności edukacji dla wszystkich grup wiekowych oraz podnoszenie jej jakości	1.2
I.3	Poprawa poczucia bezpieczeństwa publicznego	1.4
I.4	Rozwój mieszkalnictwa i rewitalizacja terenów zdegradowanych	2A.1, 2B.1, 2C.2
I.5	Zapewnienie mieszkańcom właściwego poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego	1.2
I.6	Zapewnienie ochrony statusu i warunków bytowych rodziny	1.2
I.7	Tworzenie warunków udziału w rozwoju społeczności osobom i grupom zagrożonym wykluczeniem	1.5
I.8	Rozwój samorządności lokalnej i doskonalenie metod zarządzania, zwiększenie świadomości obywatelskiej i zainteresowania życiem miasta	4.2, 4.3
II.1	Kształtowanie warunków przestrzennych dla rozwoju gospodarki z zachowaniem zrównoważonego rozwoju Miasta i ładu przestrzennego	2A.1, 2A.2, 2A.4, 2B.1, 2B.2, 2B.4, 2B.5, 2C.1, 2C.2, 2C.3
II.2	Poprawa dostępności komunikacyjnej	1.3
II.3	Rozwój infrastruktury technicznej	2A.1, 2B.1, 2C.2
II.4	Rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości	3.1
II.6	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Miasta	2A.3, 2B.3, 2C.4
III.3	Zachowanie dziedzictwa kulturowego, w tym rewitalizacja zespołów zabytkowych Miasta	2A.3, 2B.3, 2C.4
III.6	Tworzenie warunków dla rozwoju sportu, kultury fizycznej i rekreacji	2A.1, 2A.4, 2B.1, 2B.5, 2C.2

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe zestawienia podkreśla zbieżność celów MPRK ze strategicznymi celami Krakowa.

Strategia Rozwoju Krakowa z 2005 r. określa też priorytetowe projekty inwestycyjne oraz programy podstawowe, dzięki którym możliwa będzie realizacja celów strategicznych i dążenie do osiągnięcia wizji strategicznej rozwoju Krakowa. Analiza tej części dokumentu Strategii Rozwoju Krakowa wskazuje na spójność zapisów MPRK z dokumentem Strategii.

Programy podstawowe

Strategia Rozwoju Krakowa wskazuje na 2 zasadnicze programy podstawowe, które stają się podstawą do opracowania i realizacji MPRK. Są to programy dostosowane do:

- celu operacyjnego I.4. Program rehabilitacji zabudowy blokowej osiedli na terenie Gminy Miejskiej Kraków,
- celu operacyjnego III.3. Program rewitalizacji zabytkowych zespołów urbanistycznych.

Wymienione cele ujęte są w tab.1. Powyższa analiza wskazuje na zgodność MPRK ze Strategią Rozwoju Krakowa opracowaną w 2005 r.

Strategia Rozwoju Krakowa do 2030 r. (SRK 2030)²

Aktualizacja SRK do 2030 r. zakłada kontynuację działań zapisanych w dokumencie Strategii z 2005 r. W rozdziale „Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji” (s. 131) zacytowano wizję i misję aktualizowanej Strategii do 2030 r.

SRK 2030 realizowana będzie poprzez następujące cele strategiczne:

- CEL STRATEGICZNY I: Kraków – otwarta i harmonijna metropolia o znaczeniu międzynarodowym w sferach: innowacji, nauki, gospodarki i kultury,
- CEL STRATEGICZNY II: Kraków – miasto kreujące i efektywnie korzystające z zasobów gospodarczych i naukowych,
- CEL STRATEGICZNY III: Kraków – miasto kreujące i korzystające z potencjału kulturowego dla budowy nowoczesnej metropolii,
- CEL STRATEGICZNY IV: Kraków – miasto przyjazne do życia,
- CEL STRATEGICZNY V: Kraków – silna wspólnota samorządowa,
- CEL STRATEGICZNY VI: Kraków – nowocześnie zarządzana metropolia.

Projekt SRK 2030 ujmuje szereg **celów operacyjnych**, z których wiele wymienionych poniżej wpisuje się w problematykę MPRK. W Tab. 2 odpowiednim celom Strategii Rozwoju Krakowa do 2030 r. przypisano numery celów opisanych w niniejszym Programie w rozdziale „Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk”.

Tab. 2. Zbieżność celów niniejszego Programu ujętych w tab. 25-30 z celami projektu Strategii Rozwoju Krakowa do 2030 r.

Numer celu operacyjnego ze Strategii z 2030 r.	Cel operacyjny ze Strategii z 2030 r.	Numer celu operacyjnego MPRK
II.3	Wspieranie innowacyjności przedsiębiorstw	3.1
III.1	Różnorodna oferta kulturalna	1.2
IV.1	Powszechnie dostępna, wysokiej jakości przestrzeń publiczna	2A.3, 2A.4, 2B.2, 2B.3, 2B.5, 2C.1, 2C.3, 2C.4
IV.2	Środowisko zrównoważone ekologicznie	1.1

² Wersja robocza, do konsultacji i dalszych prac, z czerwca 2016 r.

Numer celu operacyjnego ze Strategii z 2030 r.	Cel operacyjny ze Strategii z 2030 r.	Numer celu operacyjnego MPRK
IV.4	Zrewitalizowane obszary miejskie	2A.1–2A.4, 2B.1–2B.5, 1.C.1–2C.5
V.1	Wysoki poziom partycypacji społecznej i obywatelskiej mieszkańców	4.1, 4.2, 4.3
V.3	Spójność społeczna	1.2, 1.4, 1.5
VI.3	Racjonalna polityka Gminy w sferze gospodarowania zasobami przestrzennymi	2A.1–2A.4, 2B.1–2B.5, 1.C.1–2C.5

Źródło: opracowanie własne.

Powiązania wskazane w tab. 2 wskazują na pełną spójność koncepcji rozwoju Miasta zapisanej w projekcie aktualizacji strategii Krakowa z zamiarami samorządu związanymi z rewitalizacją obszarów zdegradowanych.

Wieloletnia Prognoza Finansowa

MPRK jest spójny z Wieloletnią Prognozą Finansową GMK (WPF) przyjętą Uchwałą nr LXX/1013/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Krakowa. Uchwała ta na przestrzeni ostatnich lat była wielokrotnie uaktualniana. Ostatnia aktualizacja WPF nastąpiła w drodze uchwały nr L/916/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie zmiany uchwały nr LXX/1013/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Krakowa (z późn. zm.).

WPF na lata 2016–2052 obejmuje:

- wykaz przedsięwzięć wieloletnich,
- Wieloletni Program Inwestycyjny.

WPF uwzględnia realizację wielu inwestycji o charakterze infrastrukturalnym, jak i społecznym. WPF w części inwestycji infrastrukturalnych przewiduje realizację m.in. takich przedsięwzięć, jak:

- modernizacja linii tramwajowych,
- modernizacja układu drogowego,
- renowacja obiektów zabytkowych,
- modernizacja obiektów społecznych (m.in. szkół, obiektów kultury, domów pomocy społecznej, obiektów sportowych i rekreacyjnych),
- budowa mieszkań komunalnych i socjalnych, w tym w formule partnerstwa publiczno-prywatnego,
- inwestycje w zasoby mieszkaniowe GMK.

WPF w części inwestycji społecznych przewiduje realizację m.in. takich przedsięwzięć, jak:

- stworzenie sieci współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami działającymi w sferze przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym na terenach rewitalizowanych,
- stworzenie ścieżek turystycznych po Krakowie m.in. dla osób niepełnosprawnych,

- programy usamodzielniające społecznie i zawodowo osoby wymagające wsparcia,
- program opieki nad dziećmi do lat 3,
- programy poszerzające ofertę kulturalną i edukacyjną dla mieszkańców,
- wzrost dostępności e-usług dla mieszkańców,
- zagospodarowanie terenów zielonych.

WPF wraz z WPI określają harmonogram realizacji poszczególnych przedsięwzięć inwestycyjnych wraz z ich budżetem oraz źródłami finansowania. Wszystkie zadania inwestycyjne mają zabezpieczone środki finansowe pochodzące ze źródeł własnych oraz źródeł zewnętrznych, w tym również w ramach różnorodnych programów współfinansowanych przez UE, Mechanizmu Norweskiego i innych.

Wymienione zadania są spójne z ogólnymi celami rewitalizacji, polegającymi na wyrównywaniu standardów życia w gminie. WPF Krakowa świadczy o przywiązywaniu dużej wagi do jakości życia w Mieście. Ujawnia się przez to spójność MPRK z głównym dokumentem określającym politykę inwestycyjną w zakresie celów i zadań, jakie mają realizować oba dokumenty.

Budżet Miasta Krakowa na 2016 r.

W konsekwencji analogiczną uwagę poczynić można w odniesieniu do budżetu Miasta. Budżet Miasta Krakowa na 2016 r. został przyjęty Uchwałą nr XXXIV/549/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 16 grudnia 2015 r. w sprawie budżetu Miasta Krakowa na rok 2016. Budżet Miasta opisuje dochody i wydatki Miasta w 2016 r. oraz podaje dokładne wskaźniki wykonania budżetu, jak również wszystkie inwestycje planowane zarówno w ramach wydziałów i jednostek organizacyjnych, jak też w ramach dzielnic i budżetu obywatelskiego. Analiza budżetu Miasta Krakowa na 2016 r. wskazuje na realizację działań (inwestycji infrastrukturalnych, projektów i programów) tożsamych z założeniami MPRK. I tu zidentyfikować można zadania ukierunkowane na wyrównanie w skali Miasta interwencji o charakterze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa

Studium zostało przyjęte Uchwałą nr XII/87/03 Rady Miasta Krakowa z dnia 16 kwietnia 2003 r. i zmienione Uchwałą nr CXII/1700/14 z dnia 9 lipca 2014 r.

Studium opisuje cel, wizję i kierunki rozwoju przestrzennego Krakowa. Jest zasadniczym instrumentem planowania przestrzennego o charakterze strategicznym. Wyznacza ono zasady kształtowania przestrzeni Miasta i warunki realizacji wszelkich infrastrukturalnych inwestycji rozwojowych.

Studium ustala **cele rozwoju przestrzennego Krakowa**, wśród których należy przywołać:

- wzrost konkurencyjności i atrakcyjności Miasta jako europejskiego ośrodka kultury, nauki i sztuki, turystyki, nowoczesnych technologii, a także stolicy regionu,
- poprawę komfortu życia w Mieście.

Szczególnie drugi z wymienionych celów ukierunkowuje interwencje samorządu na zagadnienia wyrównywania standardów przestrzennych w skali Miasta, jest zatem zgodny z celami głównymi oznaczonymi w MPRK, jako 2A, 2B, 2C oraz 2.

Studium ustala także **wizję rozwoju przestrzennego** Krakowa, która zakłada, że:

- dziedzictwo kulturowe, krajobraz Miasta, jego historyczna sylweta będą skutecznie chronione i stanowić będą główny element kształtowania jego przestrzeni i tożsamości,
- Miasto zdobędzie silną pozycję pośród miast Unii Europejskiej jako ośrodek nauki, kultury i turystyki,
- system przyrodniczy Miasta będzie konsekwentnie chroniony, kształtowany i utrwalany,
- zostanie poprawiona jakość i estetyka przestrzeni publicznej,
- zostaną stworzone warunki rozwoju przedsiębiorczości,
- zostaną poprawione warunki mieszkaniowe, wyposażenie Miasta i dostępność do infrastruktury społecznej oraz publicznej, a także stan bezpieczeństwa mieszkańców,
- podstawowy układ systemu transportu stworzy warunki dla sprawnego i ograniczającego uciążliwość dla środowiska przemieszczania się osób i towarów,
- komunikacja zbiorowa zostanie usprawniona i uzupełniona o nowe jakościowo środki transportu.

Należy podkreślić, że tak zarysowana wizja przestrzenna Krakowa – zgodnie z metodyką opracowania studium – skonkretyzowana jest w stosunku do wszystkich terenów gminy, włączając obszary wskazane w MPRK jako podobszary rewitalizacji.

Studium określa 3 zasadnicze **wytyczne dla przestrzennego rozwoju** Krakowa. Są to:

- zdecydowana ochrona szczególnych wartości środowiska naturalnego i przyrodniczego Krakowa,
- aktywne kształtowanie i wzbogacanie wartości środowiska i ładu przestrzennego Miasta, krajobrazu i sylwety,
- konsekwentne przywracanie wartości środowiska i zasobów zdegradowanych (działania systemowe i interwencyjne).

Wszystkie wymienione wytyczne, a szczególnie trzecia z nich, odnoszą się do interwencji ukierunkowanych na rewitalizację, stanowiąc bezpośrednie odniesienie do założeń MPRK.

Studium określa też zasady zrównoważonego rozwoju Krakowa w nawiązaniu do wizji i celów rozwoju przestrzennego. Zasady zrównoważonego rozwoju, które mają bezpośredni związek z MPRK, są następujące:

- nienaruszalność, ochrona i kształtowanie najcenniejszych elementów systemu przyrodniczego – ochrona i kształtowanie założeń parkowych i ogrodowych, terenów otwartych w celu zachowania ich wartości i różnorodności biologicznej oraz warunków przewietrzania Miasta, zapewnienie mieszkańcom dostępu do terenów rekreacyjnych i podnoszenie jakości przestrzeni publicznych;

- ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego – w tym sylwety Miasta dla zachowania jego tożsamości, a także kreowanie wysokiej jakości zagospodarowania przestrzennego, dostosowanego do specyfiki miejsc i uwzględniającego lokalne wartości przyrodnicze i kulturowe, umożliwiającego mieszkańcom dogodny dostęp do centrum.

W obrębie celów głównych MPRK, oznaczonych jako 2A, 2B i 2C, odnoszących się do poszczególnych podobszarów rewitalizacji, a także celu operacyjnego 2.1 MPRK, respektowane są obie przywołane zasady.

Studium określa **kierunki kształtowania struktury przestrzennej** miasta. Dotyczą one:

- racjonalnego wykorzystania przestrzeni miasta, polegającego na intensyfikacji za-inwestowania z uwzględnieniem lokalnych wartości przyrodniczych i kulturowych oraz potrzeb mieszkańców,
- uczytelnienia struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta ukierunkowanego na wzrost jego atrakcyjności i podniesienia jakości przestrzeni publicznych,
- dekoncentracji usług w celu zapewnienia lepszego do nich dostępu mieszkańcom.

Analiza Studium wskazuje, że MPRK w swych założeniach (wizja, cele i odpowiadające im kierunki działań) jest w pełni zgodny z ww. kierunkami kształtowania struktury przestrzennej Miasta. Koncentracja interwencji na wybranych podobszarach rewitalizacji w pełni odpowiada zapisom Studium. Jest to też zgodne ze współczesnym rozumieniem rozwoju miast, które kładzie nacisk na zwiększenie zwartości miasta, co m.in. oznacza „odzyskanie” dla wspólnoty mieszkańców Krakowa miejsc – dzielnic – terenów, postrzeganych jako zdegradowane.

Studium określa **7 czynników mających wpływ na wyodrębnienie strukturalnych obszarów Krakowa**. Wśród wyodrębnionych obszarów, charakteryzujących się podobnymi czynnikami wpływającymi na ich rozwój i rodzaj prowadzonej polityki przestrzennej, pełną zbieżność z ustaleniami MPRK wykazują dwa obszary. Są to:

- Obszar A – Centrum Miasta – w przybliżeniu obszar w granicach II obwodnicy, który obejmuje:
 - historyczne centrum, które tworzą strukturalne jednostki urbanistyczne położone w granicach obszaru wpisanego na I Listę Światowego Dziedzictwa (Stare Miasto i Wawel oraz zabytkowy układ krakowskiego Kazimierza wraz ze Stradomiem);
 - pierwszy pierścień miejski – czyli strefę obejmującą tereny położone w przybliżeniu między historycznym centrum a II obwodnicą (m.in. Stare Podgórze); w przybliżeniu jest to zasięg strefy nazywanej także „otoczką historycznego centrum” lub „strefą buforową” strefy wpisanej na Listę Światowego Dziedzictwa.

W strefie pierwszego pierścienia miejskiego wyróżnia się dwa rodzaje strukturalnych jednostek urbanistycznych: jednostki położone na zachód od średnicowej linii kolejowej Miasta, w których dominującym rodzajem polityki przestrzennej jest polityka konserwatorska prowadzona w myśl zasad konserwacji zintegrowanej, oraz jednostki położone na wschód od linii średnicowej, w których dominuje polityka rewitalizacji uwzględniająca zarówno komponent konserwatorski, jak i wyraźne działania prorozwojowe. Istotnym

elementem polityki przestrzennej w tym obszarze winno być – zgodnie ze strategią rewitalizacji przestrzeni śródmiejskiej – utrzymanie (i odbudowa) zrównowżenia /równowagi/ funkcji. Należy przy tym wspierać i promować w śródmieściu funkcje istotne dla zapewnienia żywotności i atrakcyjności obszaru, takie jak: kultura, oświata, rekreacja oraz mieszkalnictwo. Poprawa atrakcyjności śródmieścia jako środowiska mieszkaniowego obejmować winna odpowiednią politykę transportową (w tym uspokojenie ruchu poprzez zabiegi przestrzenne), politykę parkingową wspierającą preferowane w obszarze funkcje, wreszcie politykę ochrony i poprawy walorów środowiska. Służyć temu ma m.in. intensyfikacja oraz zapewnienie ciągłości systemu zieleni śródmiejskiej.

- Obszar E – Zabytkowy zespół urbanistyczny Nowej Huty wraz z jego krajobrazową „otoczką”, którą stanowią położone na południe od al. Jana Pawła II i ul. Tadeusza Ptaszyckiego atrakcyjne pod względem krajobrazowym i ekologicznym tereny (Łąki Nowohuckie), stanowiące użytek ekologiczny, i zespół architektoniczno-krajobrazowy obejmujący: Osiedle Na Skarpie, układ urbanistyczny szpitala im. Stefana Żeromskiego i zabytkowy kościół Św. Bartłomieja) oraz tereny o potencjale krajobrazowym i wartościach architektoniczno-urbanistycznych, tj. park rzeki Dłubni, zespół architektoniczno-krajobrazowy klasztoru cystersów w Mogile i Kopec Wandy.

W przypadku Obszaru A wprowadzona została w Studium strefa buforowa obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Jest to wymóg ochrony obszaru wpisanego na Listę UNESCO, jaki ma być stosowany w przypadku obszarów szczególnie chronionych. Strefa buforowa obejmuje historyczne granice rdzenia Twierdzy Kraków (o poszerzonym po 1888 r. zasięgu) i układ koncentrycznych obwodnic z siatką promieniście rozchodzących się ulic oraz część historycznych struktur Krakowa (miast, przedmieść i jurydyk) wraz z XIX i XX-wiecznymi zespołami zabudowy o wysokich wartościach kompozycyjnych i o wyraźnych cechach stylowych, reprezentujących historyzm, secesję i modernizm.

Studium wyznacza również następujące **strefy ochrony**, obejmujące obszary wyznaczone do rewitalizacji w MPRK:

- strefa ochrony wartości kulturowych – obok zabytków chronionych z mocy prawa powszechnego strefa ta obejmuje również pozostałe układy, założenia, zespoły i obiekty o wysokich wartościach kulturowych oraz historycznych w skali lokalnej i miejskiej,
- strefa ochrony sylwety Miasta – Wzgórze Wawelskie wraz z zakolem Wisły, historycznie ukształtowane Śródmieście (m.in. Stare Miasto, Stradom i Kazimierz),
- strefa ochrony i kształtowania krajobrazu – w celu zachowania najcenniejszych widoków i panoram na sylwetę Miasta, m.in. obszar centrum Nowej Huty.

Kolejną formą ochrony krajobrazu kulturowego Krakowa zapisaną w Studium są parki kulturowe. Dotychczas ustanowiono jeden park kulturowy – Park Kulturowy „Stare Miasto”. Został on powołany Uchwałą nr CXV/1547/10 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 listopada 2010 r. Zgodnie z wymogami ustawowymi dla obszaru Parku został sporządzony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Stare Mia-

sto (Uchwała nr XII/131/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2011 r.) oraz przyjęto Plan Ochrony (Uchwała nr XLII/544/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 4 kwietnia 2012 r.). Park Kulturowy „Stare Miasto” obejmuje fragment Miasta w obrębie Plant wraz z Rynkiem Głównym i Wzgórzem Wawelskim, tj. Kraków w granicach miasta lokacyjnego z 1257 r.

W Studium sugeruje się powołanie kolejnych parków kulturowych, w tym:

- Parku Kulturowego „Kazimierz-Stradom z Bulwarami Wisły”,
- Parku „Stara Nowa Huta”.

Studium określa też kierunki rewitalizacji. Cele rewitalizacji zawarte w MPRK są tożsame z celami wskazanymi w Studium. W wyniku przeprowadzonej diagnozy i delimitacji obszarów zdegradowanych w Studium – powołując się na aktualizowany MPRK – wyznacza się jako priorytetowe następujące obszary rewitalizacji:

- rejon „Starego Miasta” w obrębie II obwodnicy wraz ze „Starym Podgórzem”,
- „starą” Nową Hutę z sąsiadującymi „Łakami Nowohuckimi”,
- „Zabłocie”.

Analiza powyższa wskazuje na zgodność założeń MPRK ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Krakowa. Studium, opracowane później niż MPRK, nie tylko powołuje się na ten dokument, ale uzasadnia wagę, zasadność i warunki jego realizacji.

Program gospodarczy wspierania przedsiębiorczości w zakresie branż chronionych i zanikających

Gmina Miejska Kraków przygotowała i uchwaliła program w 2009 r. Został on przyjęty uchwałą NR LXXXI/1060/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 23 września 2009 r. w sprawie przyjęcia programu gospodarczego wspierania przedsiębiorczości w zakresie branż chronionych i zanikających. W następnych latach Program ten był wielokrotnie aktualizowany, szczególnie w zakresie listy branż chronionych i zanikających oraz stawek czynszu lokali wynajmowanych zgodnie z zapisami Programu. Celem Programu jest ochrona małych przedsiębiorstw, prowadzących działalność w zakresie branż, które Miasto uznaje za zanikające i wymagające szczególnej ochrony. Realizacja Programu polega na wynajmie lokali użytkowych stanowiących własność Gminy Miejskiej Kraków przeznaczonych na działalność dotyczącą tych branż oraz stosowaniu wobec najemców tych lokali użytkowych waloryzacji stawek czynszu netto, z uwzględnieniem specyfiki branż chronionych i zanikających. Program realizowany jest na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

MPRK jest w pełni zgodny z omawianym Programem oraz jego kolejnymi aktualizacjami, gdyż w swych zapisach odnosi się zarówno do kwestii wspierania przedsiębiorczości (cel główny 3), jak i ochrony dziedzictwa kulturowego, jakim w przypadku Krakowa są branże wymagające szczególnej ochrony i zanikające, a mające długoletnie tradycje w gospodarce Krakowa (aspekty związane z dziedzictwem w celach operacyjnych 2A.3, 2B.3, 2C.4).

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych (SRPS)

Strategia przyjęta została uchwałą nr XXXI/524/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 2 grudnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2015–2020.

Celem strategicznym dokumentu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych (SRPS) jest **„Sprawny, odpowiedni do potrzeb system rozwiązywania problemów społecznych Krakowa”**. Cel ten realizowany będzie poprzez **„Podejmowanie interwencji w odpowiedzi na problemy mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków”**. W efekcie podjętych działań osiągnięta zostanie sytuacja, w której **interwencja uwzględnia charakter i skalę problemów oraz optymalizuje wykorzystywanie dostępnych zasobów**.

Cele MPRK wpisują się w obszar tak nakreślonego celu SRPS. Zgodność celów przejawia się w zapisach dotyczących przeciwdziałania negatywnym skutkom zjawisk społecznych oraz w podejmowaniu działań niwelujących te zjawiska i ich eskalację w silnej korelacji ze zidentyfikowanymi potrzebami i siłą ich występowania w różnych układach: środowiskowych, problemowych i przestrzennych.

SRPS realizowana jest poprzez dziedziny planowania strategicznego. Są to:

- 1) **wspieranie rodziny;**
- 2) organizacja pieczy zastępczej;
- 3) **wsparcie osób niepełnosprawnych;**
- 4) zdrowie psychiczne;
- 5) profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych;
- 6) przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- 7) **aktywność i integracja społeczna seniorów;**
- 8) wsparcie osób bezdomnych;
- 9) **promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu;**
- 10) **wsparcie osób z problemem ubóstwa;**
- 11) **rewitalizacja społeczna.**

MPRK wpisuje się w różnym stopniu w SRPS. Powyżej wyróżniono te dziedziny, z którymi najsilniej korespondują cele MPRK. Zgodność MPRK z SRPS została zanalizowana w stosunku do tych dziedzin SRPS, z którymi MPRK ma najsilniejszą korelację.

W ramach dziedziny **wspieranie rodziny** cele operacyjne, z którymi zgodny jest MPRK (cele operacyjne: 1.2, 1.5, 2A.1, 2B.1, 2C.1), to:

- Cel operacyjny 1. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku rodziny z dzieckiem poprzez prowadzenie działań wspierających, informacyjnych i promocyjnych.

- Cel operacyjny 2. Zapewnienie możliwości nabycia, rozwoju kompetencji rodzicielskich i umiejętności przewyższania sytuacji kryzysowych przez rodziny mające trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz poprawa funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży.

W ramach dziedziny **wsparcie osób niepełnosprawnych** cele operacyjne, z którymi zgodny jest MRPK (cele operacyjne: 1.2, 1.3, 1.5, 2A.1, 2B.1, 2C.1 oraz 3.2), to:

- Cel operacyjny 1. Zapewnienie warunków służących możliwie pełnej integracji osób niepełnosprawnych.
- Cel operacyjny 2. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych.

W ramach dziedziny **aktywność i integracja społeczna seniorów** cele operacyjne, z którymi zgodny jest MRPK (cele operacyjne: 1.2, 1.5), to:

- Cel operacyjny 1. Wspieranie rozwoju aktywności i integracji społecznej seniorów.
- Cel operacyjny 2. Zapewnienie warunków możliwie pełnego i adekwatnego wsparcia dla osób starszych umożliwiającego funkcjonowanie w środowisku lokalnym.

W ramach dziedziny **promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu** cele operacyjne, z którymi zgodny jest MRPK (cel operacyjny 3.2), to:

- Cel operacyjny 1. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych.

W ramach dziedziny **wsparcie osób z problemem ubóstwa** cele operacyjne, z którymi zgodny jest MRPK (cel operacyjny 1.5), to:

- Cel operacyjny 1. Zapewnienie możliwości społecznego włączenia osób przez podniesienie ich kompetencji aktywnością wspieraną.

W ramach dziedziny **rewitalizacja społeczna** cele operacyjne, z którymi zgodny jest MRPK (cele operacyjne: 4.1, 4.2, 4.3), to:

- Cel operacyjny 1. Wzmacnianie integracji i partycypacji członków lokalnych społeczności poprzez rozwijanie programów i działań rewitalizacyjnych.

Analiza celów SRPS i MRPK wskazuje na zgodność i spójność zapisów obu dokumentów.

Powyższa analiza wskazuje na zgodność celów i zadań MRPK z dokumentami strategicznymi i politykami realizowanymi przez Gminę Miejską Kraków. Wiele dokumentów strategicznych przygotowywanych przez GMK w różnym stopniu definiuje problematykę rewitalizacji w rozumieniu zgodnym z Ustawą o rewitalizacji oraz Wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Należy wskazać, że w największym stopniu rewitalizacja uwzględniana jest w Strategii Rozwoju Krakowa do roku 2030, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krakowa oraz w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015–2020. Zważywszy na fakt, że dokumenty te mają fundamentalne znaczenie dla rozwoju Miasta, należy stwierdzić spójność MRPK z zasadniczymi dokumentami strategicznymi i politykami rozwojowymi Gminy Miejskiej Kraków.

Sytuacja planistyczna w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego podobszarów rewitalizacji opisana zostanie w rozdziale „Pogłębiona diagnoza obszaru”.

2. MPRK w świetle unijnych i krajowych determinant programowania rewitalizacji w Województwie Małopolskim

Rewitalizacja, jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, zgodnie z art. 2 ust. 1 Ustawy, dedykowana jest przede wszystkim rozwiązywaniu kwestii społecznych.

Zgodnie z tym założeniem oraz z zasadą pierwszeństwa prawa wspólnotowego Polska, jako kraj członkowski Unii Europejskiej, po podpisaniu **Umowy Partnerstwa** dotyczącej programowania perspektywy finansowej na lata 2014–2020 zobowiązana została do wdrożenia działań podporządkowanych realizacji głównego celu Strategii Europa 2020, którym jest „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawa jakości życia ludności”. Jego realizacja prowadzona jest w zakresie następujących obszarów:

- konkurencyjna gospodarka (otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom),
- spójność społeczna i terytorialna (aktywność zawodowa oraz infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia),
- sprawne i efektywne państwo (środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami).

W kontekście procesu rewitalizacji na działania te, zgodnie z Umową Partnerstwa, Polska pozyskać może fundusze pochodzące m.in. ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI), za których dystrybucję odpowiadają Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), który zapewnia wsparcie finansowe na rzecz rozwoju i dostosowania strukturalnego gospodarek regionalnych, zmian gospodarczych, zwiększania konkurencyjności oraz współpracy terytorialnej w całej UE, oraz Europejski Fundusz Społeczny (EFS), który ma na celu wspieranie zdolności dostosowawczych pracowników i przedsiębiorstw, dostępu do zatrudnienia i uczestnictwa w rynku pracy, włączenie społeczne osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, zwalczanie wszelkich form dyskryminacji i tworzenie partnerstw na rzecz zarządzania reformami w dziedzinie zatrudnienia (pozostałe trzy fundusze wchodzące w skład europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych to Fundusz Spójności, który zapewnia wsparcie wyłącznie mniej rozwiniętym państwom członkowskim, oraz Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i Europejski Fundusz Morski i Rybacki).

Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego wykorzystywane mają być na dwóch poziomach: krajowym i regionalnym. Na poziomie krajowym w ramach Programu Operacyjnego – Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) oraz na poziomie regionalnym – w granicach administracyjnych wszystkich 16 województw.

Na poziomie krajowym wsparcie będzie dotyczyło ram instytucjonalnych oraz wprowadzanych reform, a także priorytetowych obszarów, które mają charakter ogólnopolski, takich jak: wsparcie osób młodych, szkolnictwo wyższe, innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa. Na poziomie regionów wszystkie cele będą realizowane z punktu widze-

nia zaspokojenia potrzeb ich mieszkańców z uwzględnieniem specyficznej sytuacji w danym województwie. Władze regionalne przygotowały strategie rozwoju społeczno-gospodarczego do 2020 r. i na ich podstawie opracowały konkretne programy wykorzystania środków unijnych, w tym także z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Terytorialny wymiar interwencji prowadzonej na poziomie regionalnym dotyczy ponadto w sposób szczególny miast i dzielnic miast wymagających rewitalizacji.

Zgodnie z pkt 3.1.3 Umowy Partnerstwa ramy dla działań rewitalizacyjnych tworzy **Narodowy Plan Rewitalizacji**. Wśród dokumentów, które stanowią instrumenty jego realizacji, są m.in. gminne, miejskie i lokalne programy rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne swym zakresem obejmować więc mają kompleksową rewitalizację społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Kwestie społeczne to m.in. działania na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem i ubogich oraz poprawy dostępu do usług. Wśród działań gospodarczych należy wymienić: wsparcie przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspieranie ekonomii społecznej, podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników. W zakres rewitalizacji przestrzennej wchodzi zadania dotyczące optymalizacji gospodarowania przestrzenią i zasobami środowiskowymi, głównie poprzez nadanie priorytetu inwestycjom typu *brownfield* zamiast *greenfield*, głęboką przebudowę i adaptację zdegradowanych obiektów do pełnienia nowych funkcji, np. kulturalnych, rekreacyjnych, społecznych, gospodarczych, oraz rekultywację terenów zdegradowanych na cele przyrodnicze. Dobranie odpowiedniego zestawu działań zależy od sytuacji na danym obszarze miejskim wymagającym rewitalizacji.

Narodowy Plan Rewitalizacji zakłada, że za określenie obszaru zdegradowanego wymagającego najbardziej kompleksowej interwencji i wskazanie go w programie rewitalizacji odpowiadają władze gminy. Tym samym działania w przypadku ubiegania się o wsparcie rewitalizacji z któregoś z funduszy europejskich podlegać będą koordynacji i uspołnieniu w ramach procedur wdrażania **Regionalnych Programów Operacyjnych**.

Programy te koncentrują się więc na działaniach, które wynikają z priorytetów inwestycyjnych Umowy Partnerstwa, a więc z CT9 (wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane, ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych) – tu głównie priorytet inwestycyjny 9b, finansowany z EFRR – oraz komplementarnych priorytetów inwestycyjnych finansowanych z EFS w ramach CT9 i CT8. Projekty wspierające rewitalizację, głównie w ramach CT4 (efektywność energetyczna, niskoemisyjny transport miejski), CT6 (rekultywacja terenów zdegradowanych), CT7 (obwodnice, drogi, kolej aglomeracyjna) realizowane będą z poziomu krajowego i regionalnego. Wsparcie z poziomu krajowego przybierze formę wsparcia projektów komplementarnych, głównie w zakresie priorytetów inwestycyjnych 4c, 4e, 6e oraz 7d.

Projekty wspierane przez Europejski Fundusz Społeczny są kierowane do różnych grup społecznych. Specyfiką EFS jest to, że występują tu dwa rodzaje beneficjentów: beneficjenci (projektodawcy) oraz grupa docelowa/ostateczni odbiorcy wsparcia (uczestnicy projektów).

- **Beneficjentami** są m.in. różnego typu organizacje pracowników i pracodawców, organizacje pozarządowe i charytatywne, uczelnie, organy administracji rządowej

i samorządowej, instytucje publiczne i prywatne związane z edukacją, służbą zdrowia itp. oraz przedsiębiorstwa. To one biorą udział, a następnie realizują projekty.

- **Grupą docelową/ostatecznymi odbiorcami wsparcia** są uczestnicy realizowanych projektów, zazwyczaj osoby prywatne, ale też firmy i organizacje. W ramach przyjętych przez Polskę celów głównymi beneficjentami będą w latach 2014–2020 osoby bezrobotne i niepracujące, zwłaszcza młode do 29. roku życia, nie uczące się, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym społeczność romska, osoby niepełnosprawne, samotnie wychowujące dzieci i rodziny wielodzietne. Uczestnikami projektów będą mogły być również kobiety, osoby starsze poszukujące pracy lub pragnące zwiększyć swą wiedzę, przedsiębiorcy i ich pracownicy, zwłaszcza właściciele i zarządzający mikro i małymi przedsiębiorstwami. Poza tym dużą grupę będą stanowić naukowcy, profesorowie, studenci, nauczyciele i uczniowie, a także urzędnicy, pracownicy służby zdrowia i urzędów pracy.

Krajowa Polityka Miejska podkreśla, że pod pojęciem „Program Rewitalizacji” rozumie się gminny program rewitalizacji (zgodnie z ustawą o rewitalizacji) lub inne programy rewitalizacji (lokalne, miejskie itp.), przygotowane w oparciu o inne przepisy niż ustawa o rewitalizacji i podlegające okresowi przejściowemu zgodnie z tą ustawą.

Kluczowym dokumentem regulującym kwestie rewitalizacji w Polsce jest **Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji**. Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

Niniejsza „Aktualizacja Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa” nie jest tożsama z opracowaniem gminnego programu rewitalizacji w rozumieniu Ustawy. Wynika natomiast z art. 52 ust. 1 Ustawy, stanowiącego, że do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. Program taki, uchwalony przed dniem wejścia w życie Ustawy, zawierać powinien co najmniej opis procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów gminy oraz diagnozę pozwalającą na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Program powinien być tak skonstruowany, by na jego podstawie mógł zostać opracowany i uchwalony gminny program rewitalizacji.

„Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020” z 2 sierpnia 2016 r. stanowią główny dokument rządowy, który przesądza o wartości niniejszej Aktualizacji. Celem przyjęcia Wytycznych było ujednolicenie warunków i procedur wdrażania programów operacyjnych na lata 2014–2020 w zakresie projektów realizujących cele i procesy rewitalizacji, zwanych dalej „projektami rewitalizacyjnymi”.

Wytyczne spajają opisane dotychczas regulacje szerzej opisane w rozdziale „Kompleksowość programu rewitalizacji”. Wśród najważniejszych informacji na ten temat należy wyszczególnić przede wszystkim fakt, że w trakcie opracowywania i wdrażania programu rewitalizacji nie dopuszcza się możliwości planowania i realizacji tylko wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych tylko na działaniach remontowych czy modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na tym obszarze.

Program rewitalizacji, według Wytycznych złożony z wielu różnorodnych projektów, ma być ponadto konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. W związku z tym niezbędne jest wzajemne powiązanie oraz synergia projektów rewitalizacyjnych, co nie oznacza jednak, że w każdym przypadku występuje obowiązek jednoczesnej realizacji projektów, chodzi przede wszystkim o synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową.

Projekty rewitalizacyjne realizowane są na obszarach rewitalizacji, lecz objęte wsparciem mogą zostać również projekty rewitalizacyjne zlokalizowane poza tym obszarem, jeśli służą one realizacji celów wynikających z programu rewitalizacji.

Komplementarność problemowa projektu rewitalizacji oznacza konieczność realizacji projektów rewitalizacyjnych/przedsięwzięć, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym).

Komplementarność źródeł finansowania w kontekście polityki spójności 2014–2020 oznacza, że projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji, mają się opierać na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

Wytyczne charakteryzują ponadto poszczególne niezbędne elementy programu rewitalizacji, do których zaliczają się:

- opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy;
- diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych;
- zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;
- wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);
- cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;
- lista planowanych podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami, zawierającymi w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i mierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji;
- charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową;
- mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji;

- indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa powyżej, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014–2020 – publiczne i prywatne środki krajowe przyznane w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);
- mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;
- system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji;
- system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

Z uwagi na możliwość wsparcia procesu rewitalizacji w Krakowie ze środków Unii Europejskiej struktura niniejszego dokumentu odpowiada powyższym zaleceniom, wynikającym wprost z Wytocznych Ministra Rozwoju.

Zakres Aktualizacji wiąże się też bezpośrednio z ustaleniami **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020** oraz **Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020** (SzOOP RPO WM). Szczególnie chodzi przy tym o dedykowaną rewitalizacji XI Oś Priorytetową: Rewitalizacja przestrzeni regionalnej. Jednym z czterech wariantów realizacji działań dążących do wyprowadzenia obszaru ze stanu kryzysowego, zgodnie z SzOOP RPO WM, jest wdrożenie Programu Rewitalizacji przyjętego zgodnie z uchwałą rady gminy na podstawie ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 i 1579). Ten właśnie przypadek dotyczy niniejszego Programu, który jest w pełni zgodny z SzOOP RPO WM. W załączniku nr 2. Instrukcja dla beneficjentów znajdują się odpowiednie odniesienia do SzOOP RPO WM oraz wskazania dla beneficjentów Aktualizacji.

3. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

3.1. Metoda delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

3.1.1. Delimitacja obszaru zdegradowanego

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu **koncentracji negatywnych zjawisk społecznych**, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim **ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk**:

- 1) **gospodarczych** – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) **środowiskowych** – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) **przestrzenno-funkcjonalnych** – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) **technicznych** – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Diagnoza rozmieszczenia negatywnych zjawisk powinna być wykonana dla całego miasta (gminy), z wykorzystaniem obiektywnych, weryfikowalnych wskaźników. Za obszary koncentracji negatywnych zjawisk w każdej ze sfer można uznać te, dla których przyjęte wskaźniki są gorsze niż średnia dla gminy. **Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej jest zatem warunkiem, by dany obszar mógł zostać uznany za obszar zdegradowany.**

Mając powyższe na uwadze, diagnozę służącą delimitacji (wyznaczeniu granic) obszaru zdegradowanego podzielono na dwa etapy:

- wyznaczenie obszaru występowania niekorzystnych zjawisk społecznych,
- diagnozę wyznaczonego obszaru koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w pozostałych wymienionych sferach problemowych – na tle sytuacji w całym mieście.

Analizy rozmieszczenia zjawisk kryzysowych w sferze społecznej przeprowadzono z wykorzystaniem narzędzi GIS³ w układzie siatki heksagonalnej (gridu) o boku oczka = 500 m, którą został pokryty teren całego miasta. Dla każdego oczka siatki zostały obliczone

³ GIS – systemy informacji geograficznej (przestrzennej).

wskaźniki cząstkowe, odnoszące się do: depopulacji, starzenia się społeczeństwa, bezrobocia, ubóstwa, bezpieczeństwa oraz patologii społecznych. Zaletą tej metody jest możliwość przeprowadzenia szczegółowej diagnozy przestrzennej różnych zjawisk, bez konieczności odnoszenia się do podziałów administracyjnych lub katastralnych czy też zmieniających się w czasie granic wynikających ze struktury urbanistycznej. Umożliwi ona zatem w przyszłości monitorowanie procesów społecznych w jednolity sposób dla całego miasta.

Obok analizy wskaźników dla każdego z wymienionych wyżej obszarów skonstruowano wskaźnik syntetyczny degradacji społecznej. Wskaźnik został obliczony metodą standaryzowanych sum (zwaną metodą Perkala). W metodzie tej uwzględnia się zmienne (wskaźniki) charakteryzujące zróżnicowanie przestrzenne zjawisk społecznych i gospodarczych⁴. Buduje się syntetyczny indeks, który jest średnią arytmetyczną standaryzowanych wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych. Wartość zero odpowiada średniej wartości dla zbiorowości, wartości ujemne oznaczają w tym wypadku koncentrację zjawisk problemowych.

Zróżnicowanie przestrzenne wartości wskaźnika zostało przedstawione na mapie (z wykorzystaniem sieci grid). Ponieważ celem analizy jest wskazanie obszarów o dużej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, pominięto obszary o bardzo niskiej gęstości zaludnienia (poniżej 100 osób na km²). Na tej podstawie wyznaczona została schematyczna (biegnąca po „oczkach” siatki) granica obszaru, w którym występują niekorzystne zjawiska w sferze społecznej.

Dalszym etapem analizy było wskazanie **obszarów degradacji społecznej** – w sposób uwzględniający rzeczywistą strukturę przestrzenną miasta (w tym podział na działki katastralne). W tym celu wykorzystano mapy⁵:

- katastralną,
- zabudowy,
- zagospodarowania przestrzennego, skonstruowaną na podstawie danych przestrzennych Urban Atlas według klas zagospodarowania zgodnych z nomenklaturą CORINE Land Cover,
- granic strukturalnych jednostek urbanistycznych oraz granic osiedli przeznaczonych do rehabilitacji według SUiKZP Krakowa,
- obszarów koncentracji nowych inwestycji mieszkaniowych i usługowych (na podstawie pozwoleń na budowę po 2013 r.),
- ortofotomapę.

Na podstawie analizy powyższych informacji wyznaczono obszary degradacji społecznej – **potencjalne obszary zdegradowane**. Według ustawy i Wytycznych powinny one spełnić dodatkowo jedno z kryteriów degradacji w sferach: gospodarczej, technicznej, środowiskowej lub przestrzenno-funkcjonalnej.

⁴ Mierniki cząstkowe wykorzystane do konstrukcji wskaźnika zostały szczegółowo opisane w rozdziale „Wskaźnik degradacji społecznej”.

⁵ To jest warstwy w systemie informacji przestrzennej.

Drugi etap diagnozy obejmował analizę zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Podobnie jak w przypadku diagnozy sfery społecznej wykorzystano narzędzia GIS, a wyniki analiz zostały zwizualizowane na mapach. W zależności od rodzaju zjawiska i dostępności danych wykorzystano do wizualizacji: metodę siatki grid (wskaźniki gospodarcze), metodę buforową (dla dostępności przestrzennej usług), metodę estymacji wykorzystującą dane punktowe (gęstość palenisk węglowych), metodę zasięgów. Wykorzystano także analizy przestrzenne udostępniane za pomocą serwisów WMS (dane o stanie środowiska przyrodniczego)⁶.

Dla każdej analizowanej sfery sporządzone zostało podsumowanie wskaźników w formie tabelarycznej, którego celem było wskazanie **tych obszarów degradacji społecznej, które spełniają kryterium występowania negatywnych zjawisk w danej sferze**. Tam, gdzie było to możliwe i celowe, wskaźniki zostały określone liczbowo – i odniesione do średniej dla Krakowa. W kilku przypadkach dokonano interpretacji i waloryzacji jednostki na podstawie map koncentracji zjawisk⁷. Przyjęto, że aby dana jednostka została uznana za obszar występowania negatywnych zjawisk, co najmniej 50% wskaźników w danej sferze musi wskazywać na sytuację gorszą niż średnia dla miasta.

Podobne zestawienie zostało sporządzone dla wszystkich diagnozowanych sfer – na tej podstawie określono, które z analizowanych jednostek **spełniają warunki dla uznania ich za obszar zdegradowany**.

Diagnozy zostały opracowane na podstawie danych przestrzennych udostępnionych przez Wydział Rozwoju Miasta UMK. Ponadto wykorzystano dane udostępniane poprzez Geoportal (geoportal.gov.pl), dane OpenStreetMap, dane UrbanAtlas Europejskiej Agencji Środowiska oraz dane Małopolskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej.

Tłem dla diagnozy zróżnicowania zjawisk w obrębie Krakowa są również wskaźniki dla czterech pozostałych największych miast (centrów aglomeracji monocentrycznych) w Polsce – Warszawy, Łodzi, Wrocławia i Poznania oraz dla województwa małopolskiego, które zostały zaczerpnięte z Bazy Danych Lokalnych GUS. Pozwala to na określenie, czy dany problem jest istotny lub wyróżniający dla Krakowa. Warto jednak zwrócić uwagę, że ze względu na różnice metodologiczne, w tym w sposobie określania liczby mieszkańców miasta, dane GUS i obliczone na ich podstawie wskaźniki nie powinny być w bezpośredni sposób porównywane ze wskaźnikami wyliczonymi na podstawie danych UMK.

3.1.2. Delimitacja obszaru rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji obszar rewitalizacji stanowi część lub całość obszaru zdegradowanego **cechującą się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację**. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym nieposiadające wspólnych granic.

Obszar rewitalizacji musi zatem mieścić się w granicach obszaru zdegradowanego, nie musi jednak obejmować go w całości. Zalecana jest koncentracja działań rewitalizacyjnych na mniejszych obszarach. Zarówno ustawa, jak i wytyczne wprowadzają ponadto

⁶ Web Map Service – standard udostępniania map w postaci rastrowej za pomocą interfejsu HTTP.

⁷ Dotyczy do koncentracji palenisk węglowych, udziału powierzchni niezabudowanej, obiektów zabytkowych oraz strefy płatnego parkowania.

ograniczenia w wielkości obszaru rewitalizacji. Nie może on obejmować **więcej niż 20% powierzchni gminy, a w jego granicach nie może mieszkać więcej niż 30% mieszkańców gminy.**

W nawiązaniu do powyższych uwarunkowań obszary rewitalizacji zostały wyznaczone na podstawie skali potrzeb rewitalizacyjnych oraz rangi obszaru i jego znaczenia dla rozwoju miasta. Kierowano się także koniecznością zachowania ciągłości działań rewitalizacyjnych z lat poprzednich.

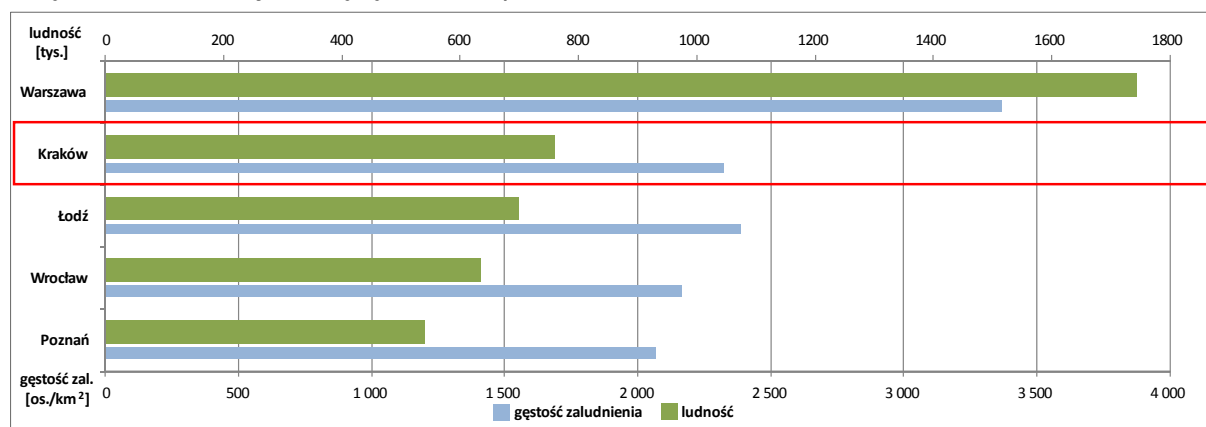
Wyznaczając granicę obszaru rewitalizacji, przyjęto zasadę, że powinny być do niego włączane całe jednostki urbanistyczne – które zostały wcześniej włączone w granice obszaru zdegradowanego. Wyjątek stanowi podobszar Stare Podgórze-Zabłocie, do którego, po konsultacjach społecznych, włączono mieszkalną część jednostki Zabłocie-Wschód (włączono obszary produkcyjne w tej jednostce).

3.2. Analiza kluczowych czynników, zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów

3.2.1. Sfera społeczna

3.2.1.1. Zmiany liczby mieszkańców i struktura demograficzna

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w Krakowie w 2015 r. mieszkało 761,1 tys. osób. Pod względem liczby ludności Kraków jest drugim po Warszawie miastem w Polsce. Pod względem gęstości zaludnienia zajmuje natomiast trzecią pozycję – z gęstością zaludnienia wynoszącą 2329 os./km².

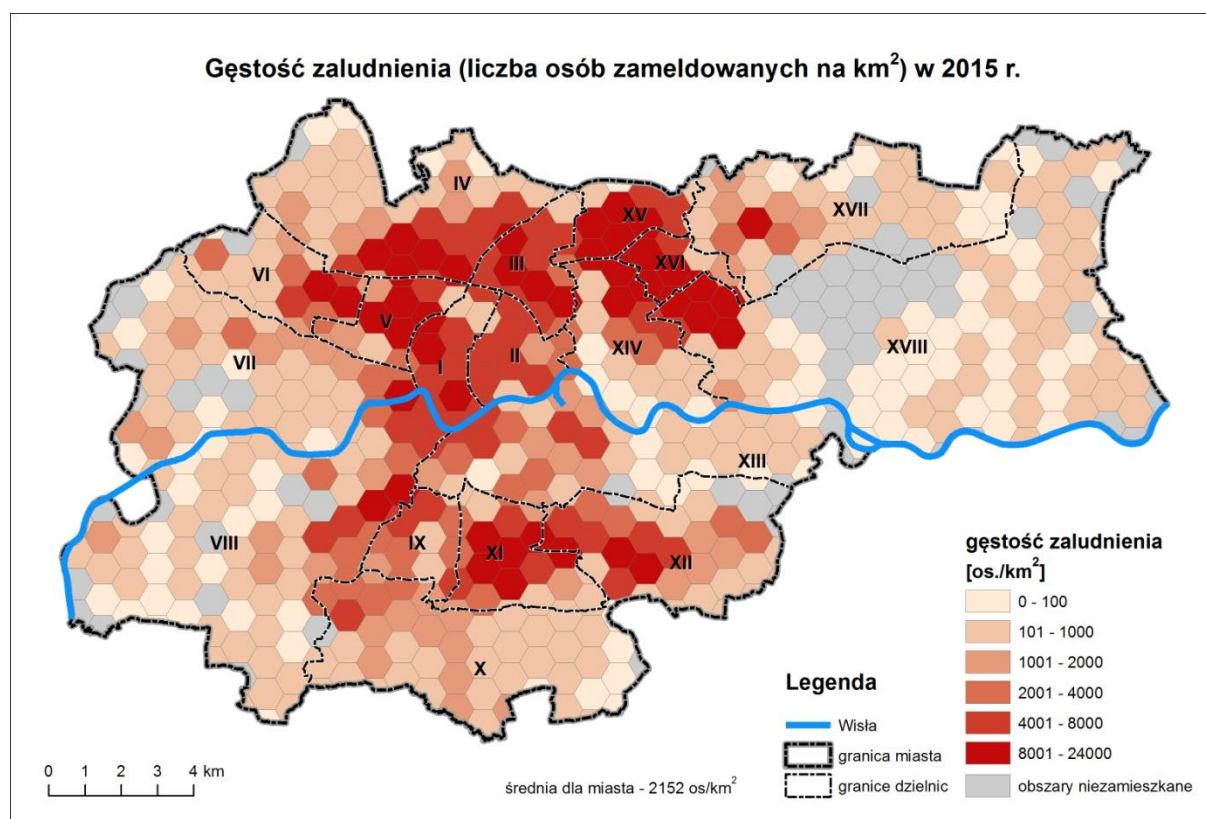

Ryc. 1. Liczba ludności i gęstość zaludnienia w największych miastach Polski w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gęstość zaludnienia w obrębie Krakowa jest jednak bardzo zróżnicowana⁸, co przedstawiono na Ryc. 2. Wyraźnie zaznacza się strefa miejska o gęstości zaludnienia powyżej 1000 os./km² oraz obszary o niskiej gęstości zaludnienia – w zachodniej, południowej i wschodniej części miasta.

⁸ Dane Urzędu Miasta, które posłużyły do opracowania map zróżnicowania zjawisk społecznych, obejmują jedynie osoby zameldowane w Krakowie na okres stały – łącznie 703,5 tys. osób. Stąd wskaźniki użyte do porównań pomiędzy miastami, oparte na danych GUS, oraz wskaźniki określające zróżnicowanie wewnątrz miasta mogą się różnić.

Ryc. 2. Gęstość zaludnienia w Krakowie (2015 r.)

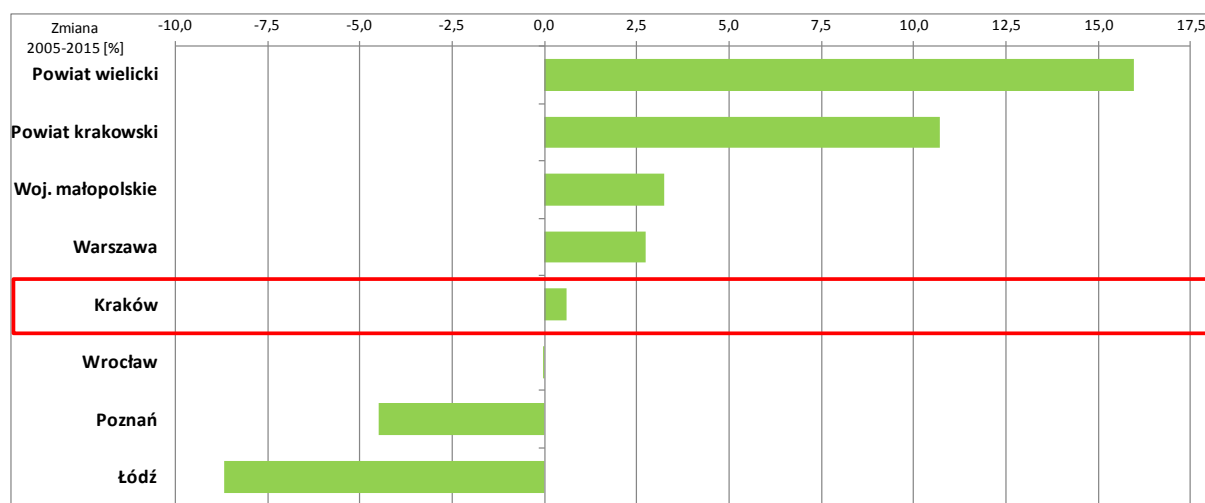
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Miasto Kraków stanowi centrum (rdzeń) Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM), którego liczba ludności, w zależności od delimitacji, szacowana jest na 1,1–1,4 mln osób⁹. KOM stanowi trzeci pod względem zaludnienia obszar metropolitalny w Polsce – po metropolii śląskiej i warszawskiej. Część KOM, obejmująca gminy sąsiadujące z Krakowem (należące do powiatu krakowskiego-ziemskiego i wielickiego) najsilniej z nim zintegrowane, jest określana jako strefa podmiejska¹⁰. W strefie podmiejskiej zachodzi zjawisko suburbanizacji – czyli proces przenoszenia form przestrzennych miasta oraz form życia miejskiego poza miasto centralne, na tereny w jego sąsiedztwie, oraz proces zespalandia funkcjonalnego obszarów podmiejskich z miastem centralnym. W odniesieniu do liczby ludności wyraża się on silnym wzrostem liczby ludności gmin podmiejskich, głównie na skutek migracji ludności miasta rdzeniowego, które w wyniku tego procesu może (w przypadku gdy imigracja z innych obszarów lub wysoki przyrost naturalny nie wyrównuje odpływu) zmniejszać liczbę ludności.

⁹ Zob. M. Smętkowski, B. Jałowiecki, G. Gorzelak, (2009), *Obszary metropolitalne w Polsce: problemy rozwojowe i delimitacja*, EUROREG, Warszawa; A. Zborowski i in., (2010), *Delimitacja Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego*, [w:] B. Domański, A. Noworól (red.), *Małopolskie miasta – funkcje, potencjał i trendy rozwojowe*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego; K. Śleszyński, (2013), *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych stolic województw*, Przegląd Geograficzny 2013, nr 85, s. 2.

¹⁰ Piętnaście gmin strefy podmiejskiej stanowi razem z Krakowem Krakowski Obszar Funkcjonalny, zidentyfikowany w projekcie RPO WM jako delimitacja interwencji w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Procesy suburbanizacji i towarzyszący im odpływ ludności z obszarów centralnych aglomeracji zachodzą obecnie we wszystkich dużych miastach w Polsce. Na podstawie zmiany liczby ludności w ostatniej dekadzie można przyjąć, iż sytuacja Krakowa na tle innych metropolii jest stosunkowo korzystna – liczba ludności miasta jest stabilna i wynosi ok. 761 tys. (wzrost o 4 tys. w stosunku do 2005 r.). Obok Warszawy, której liczba ludności wyraźnie wzrosła, Kraków jest jedynym spośród największych miast, w którym liczba ludności w ostatniej dekadzie nie wykazuje tendencji spadkowej (Ryc. 3). Korzystnym dla rozwoju Krakowa jako stolicy regionu zjawiskiem jest zwiększanie się liczby ludności województwa małopolskiego. Warto jednak zauważyć, iż znacznie intensywniejszy był wzrost strefy podmiejskiej Krakowa – łącznie oba powiaty podkrakowskie zyskały w tym okresie prawie 43 tys. mieszkańców.

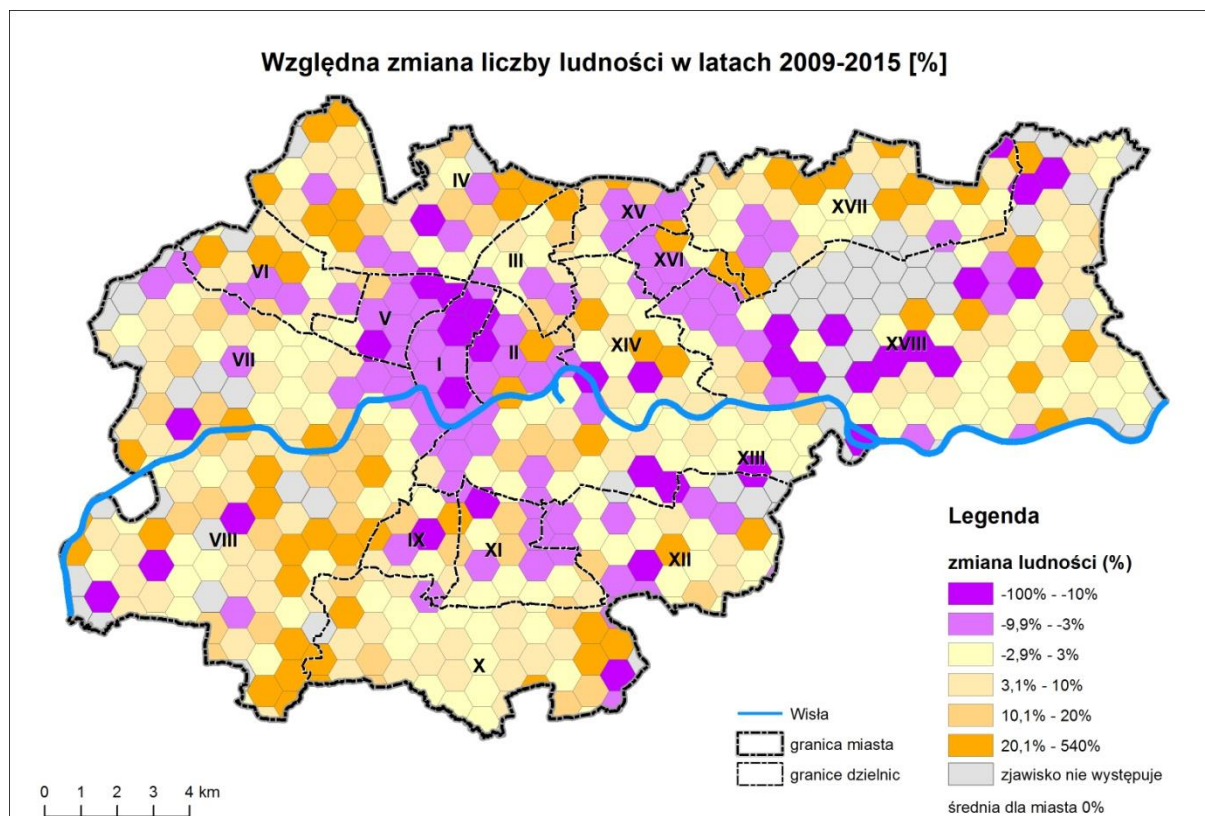

Ryc. 3. Zmiana względna liczby ludności w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zmianę liczby ludności¹¹ w granicach Krakowa w latach 2009–2015 przedstawiono na ryc. 4. Największym obszarem, w którym następują procesy depopulacji (spadku ludności), jest śródmiejska część Krakowa (wraz ze Starym Podgórzem i Dębnikami). Ponadto wyludnianie się dotyczy części dzielnic nowohuckich – na czele ze „starą” Nową Hutą, Bieńczycami i wschodnią częścią dzielnicy Mistrzejowice. Zmniejsza się także liczba stałej ludności w osiedlach w południowo-wschodniej części Krakowa.

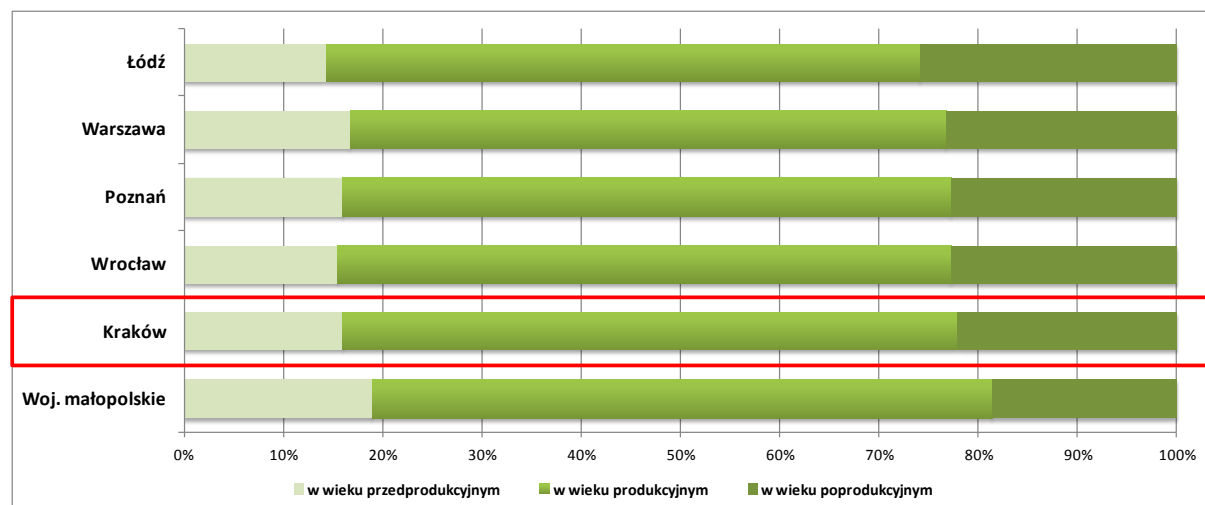
¹¹ Dane dotyczą wyłącznie osób zameldowanych na stałe.

Ryc. 4. Względna zmiana liczby ludności w latach 2009–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

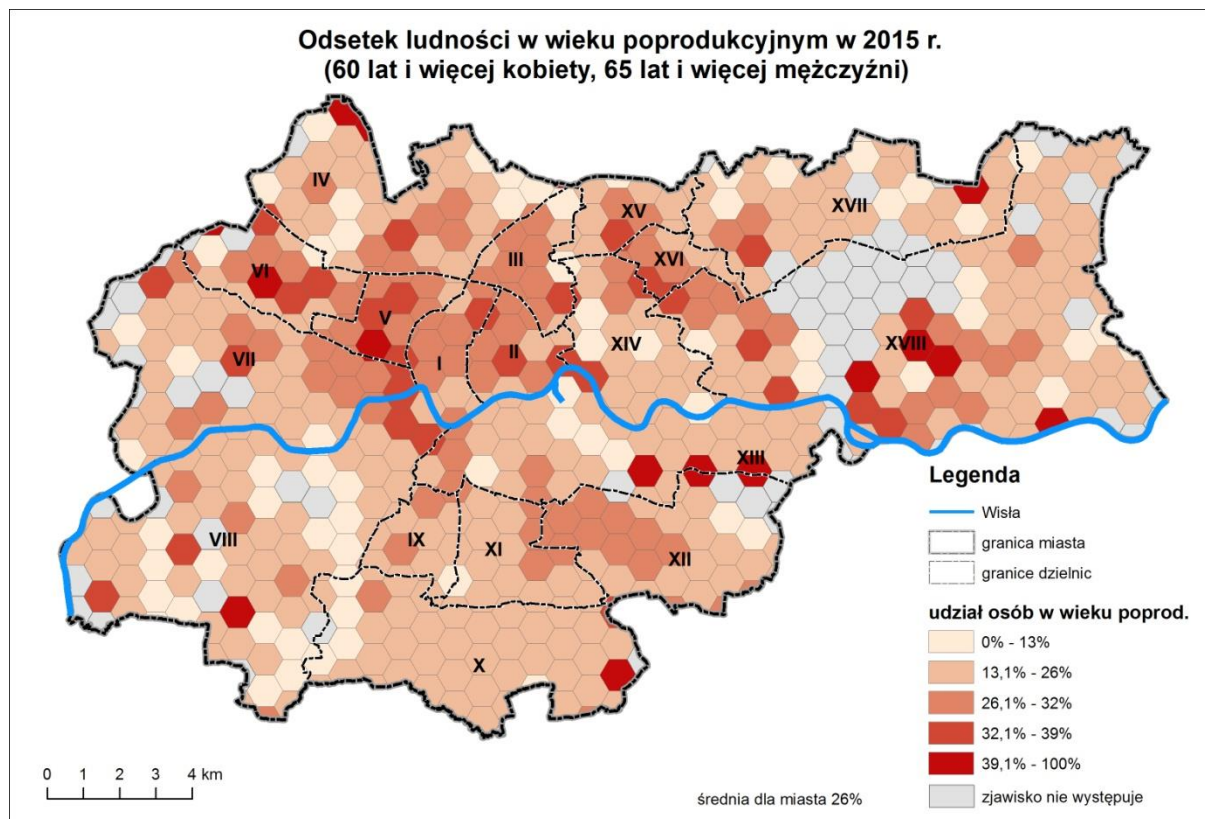
Jednym z problemów społecznych w polskich miastach jest postępujące starzenie się społeczeństwa. Do miar tego procesu należy udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności miasta. Kraków cechuje się nieco wyższym niż przeciętna dla województwa małopolskiego (19%) odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym, wynoszącym 22%. Miasto ma jednak stosunkowo młode społeczeństwo na tle innych dużych ośrodków. Udział osób starszych w ludności jest nieco niższy od niż w Poznaniu, Wrocławiu i Warszawie (23%) i znacząco niższy niż w Łodzi, gdzie przekroczył ¼ mieszkańców.

Ryc. 5. Struktura demograficzna ludności w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Obszarami o największym udziale osób w wieku poprodukcyjnym są dzielnice śródmiejskie – zwłaszcza tuż poza II Obwodnicą (stare części Krowodrzy, Zwierzyńca oraz Dębnik). Obszarem koncentracji osób w wieku poprodukcyjnym są także Bronowice oraz starsze części Nowej Huty. Szczególnie dużym udziałem osób starszych cechuje się także południowo-wschodnia część dzielnicy Nowa Huta (Ryc. 6).

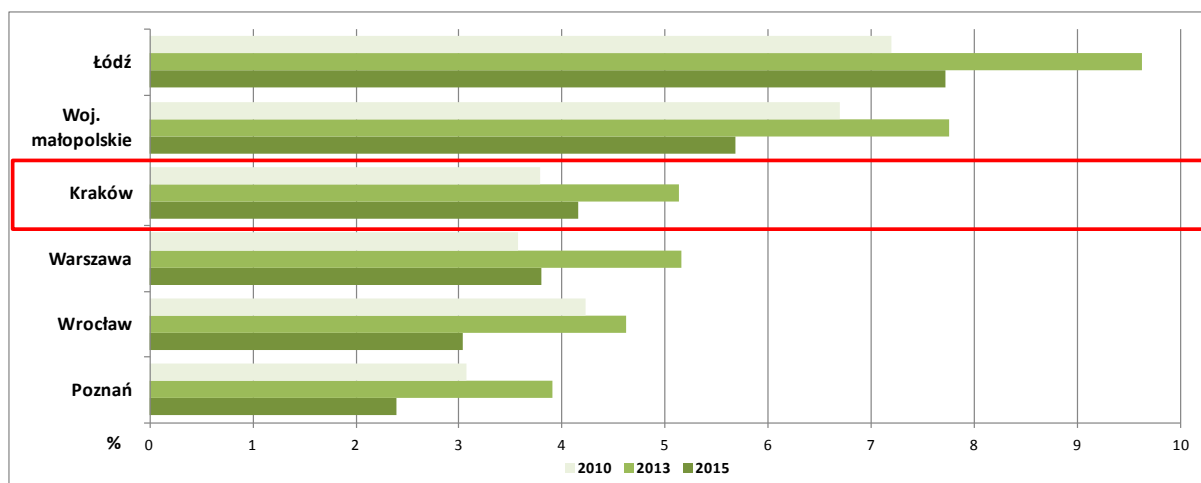
Ryc. 6. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w 2015 r. (ludność zameldowana na pobyt stały)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.1.2. Bezrobocie

Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym¹² wynosił w Krakowie w końcu 2015 r. 4,2%. Na tle województwa małopolskiego (wskaźnik bezrobocia 5,7% w 2015 r.), a zwłaszcza kraju (6,5%), poziom bezrobocia w Krakowie jest bardzo niski – należy do najniższych w Polsce. Na tle pozostałych ośrodków metropolitalnych (z wyjątkiem Łodzi) pozostaje jednak na nieco wyższym poziomie (Ryc. 7). Po okresie wzrostu w latach 2010–2013 (w 2012–2013 r. poziom bezrobocia wynosił ok. 5%) w ostatnich dwóch latach bezrobocie w Krakowie spada. Niemniej jest wciąż wyższe niż w 2010 r.

¹² Ponieważ nie ma możliwości obliczenia stopy bezrobocia (tj. udziału zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie osób aktywnych zawodowo) dla gridu, przyjęto także dla analiz porównawczych zbliżony wskaźnik – tj. udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym.

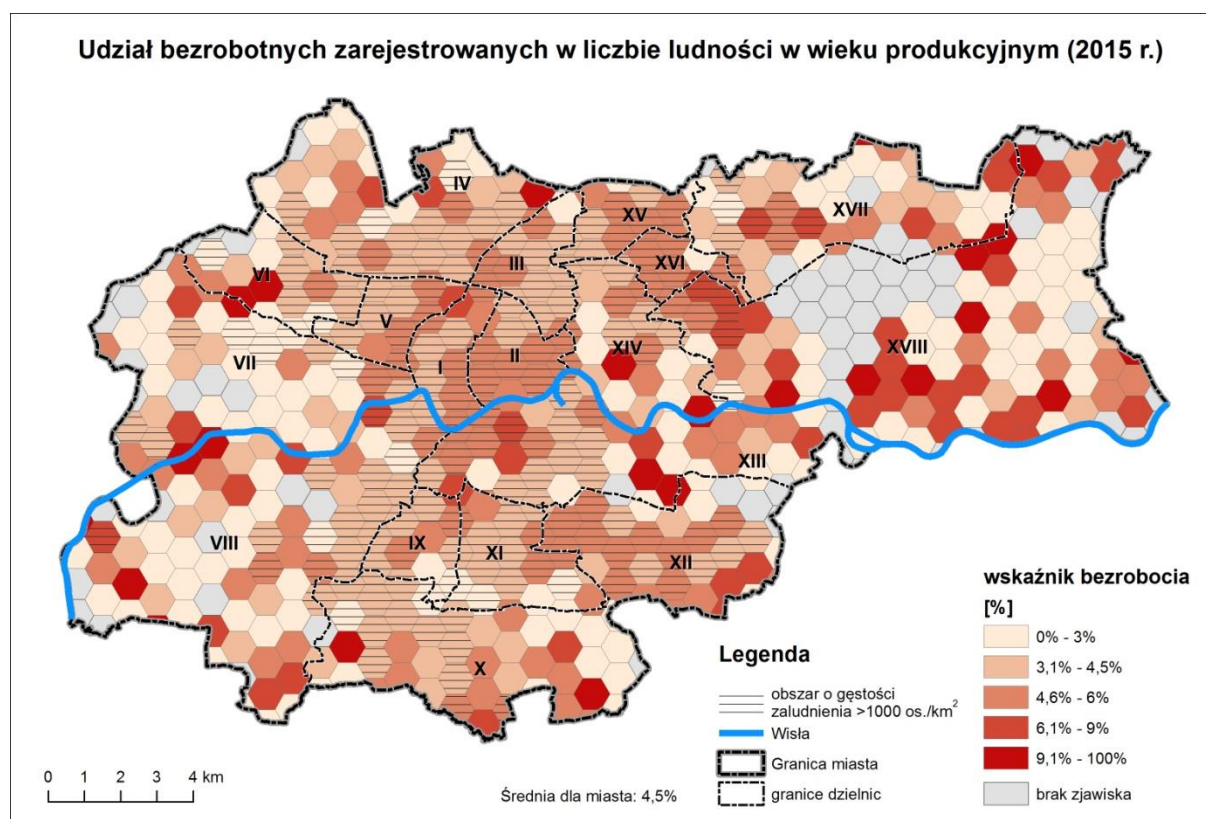

Ryc. 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza zróżnicowania przestrzennego bezrobocia w Krakowie (Ryc. 7) wskazuje, że obszary o wysokim poziomie bezrobocia (z wskaźnikiem powyżej 6, a nawet 9%) znajdują się w różnych obszarach miasta. W większości są to jednak miejsca o niskim zaludnieniu – gdzie wysoki wskaźnik bezrobocia nie przekłada się na dużą koncentrację liczby osób bezrobotnych.

Spośród obszarów gęsto zaludnionych najwyższy poziom bezrobocia występuje w „starej” Nowej Hucie, gdzie wskaźnik bezrobocia przekracza 6%. Podobne problemy, choć z mniejszym natężeniem, występują w osiedlach nowohuckich – w Bieńczycach, wschodniej części Mistrzejowic i Krzesławicach. Zwartym obszarem, gdzie wskaźnik bezrobocia kształtuje się poniżej średniej, jest także znaczna część historycznego śródmieścia (po obu stronach Wisły) – od Starego Miasta na wschód po Grzegórzki, na północ po Olszę, a na południe po Kazimierz, stare Podgórze i Zabłocie. W zachodniej części strefy śródmiejskiej wysokim bezrobociem cechowały się obszary za Alejami Trzech Wieszczów. Wyższy niż przeciętny wskaźnik bezrobocia występował ponadto w osiedlach na prawym brzegu Krakowa – od os. Na Kozłowie po Nowy Bieżanów.

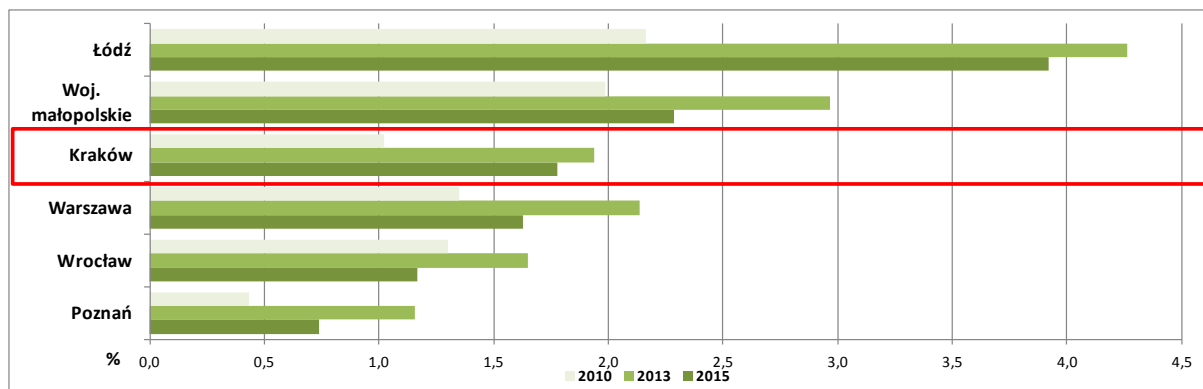
Ryc. 8. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stały mel-dunek) w Krakowie w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Istotnym problemem społecznym jest bezrobocie długotrwałe – czyli sytuacja, w której dana osoba pozostaje trwale bez pracy. Bezrobocie długotrwałe prowadzi do licznych negatywnych skutków ekonomicznych, społecznych i psychospołecznych. Wymienić tu należy szybką degradację ekonomiczną jednostki i rodziny, poszerzanie się sfery ubóstwa oraz degradację zawodową i marginalizację jednostek i całych grup społecznych. Trwałe bezrobocie jest też często dziedziczne i przyczynia się do powstawania patologii społecznych¹³. W literaturze najczęściej przyjmuje się, że osobą bezrobotną długotrwałe jest taka, która w rejestrach urzędu pracy pozostaje powyżej 12 miesięcy.

Według danych GUS wskaźnik bezrobocia długotrwałego dla Krakowa był w 2015 r. wysoki na tle pozostałych największych miast Polski – powyżej 12 miesięcy pozostawało bez pracy blisko 2% wszystkich osób w wieku produkcyjnym. Wyższym wskaźnikiem bezrobocia długotrwałego cechowała się tylko Łódź. Pomimo nieznacznego spadku od 2013 r. sytuacja wciąż jest znacząco gorsza w porównaniu z 2010 r., kiedy wskaźnik bezrobocia długotrwałego wynosił nieco ponad 1%, a spośród pięciu największych miast Polski niższym wskaźnikiem cechował się jedynie Poznań.

¹³ Z. Wiśniewski, M. Wojdyło-Preisner, (2014), *Diagnozowanie stopnia zagrożenia długotrwałym bezrobociem. Teoria i praktyka*, MPiPS, Warszawa.

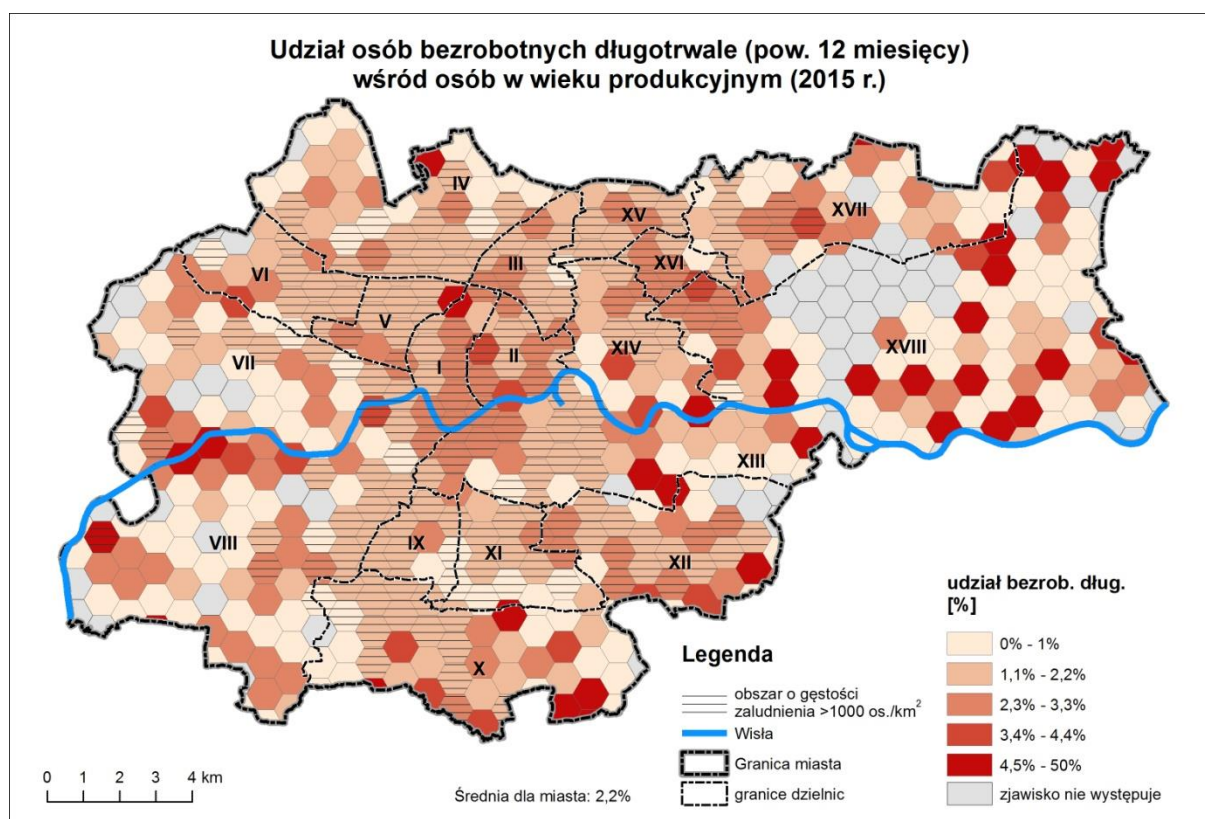

Ryc. 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W Krakowie największa koncentracja problemu bezrobocia długotrwałego występuje w obszarze śródmiejskim – we wschodniej części dzielnicy I, starej części dzielnicy Grzegórzki na Olszy oraz w starym Podgórzu. Drugim obszarem znaczącej koncentracji osób bezrobotnych długotrwale jest Nowa Huta. Dotyczy to przede wszystkim „starej” Nowej Huty, a także większości osiedli w Bieńczycach, os. Piastów i Krzesławic. W południowej części miasta wysokim poziomem bezrobocia cechują się os. Na Kozłówce, Wola Duchacka i Rżąka.

Osobnego wspomnienia wymagają tereny dzielnicy XVIII za kombinatem. We wszystkich jednostkach urbanistycznych tej dzielnicy (dawnych wsiach) występują obszary (oczka siatki gridu) o bardzo wysokim wskaźniku bezrobocia długotrwałego, sięgającym kilkunastu procent; w liczbach bezwzględnych oznacza to jednak nie więcej niż kilka osób. Trudno zatem na tle całego Krakowa uznać te obszary za wykazujące się koncentracją bezrobocia, niemniej na tle analogicznych obszarów z dominującą rozproszoną zabudową jednorodziną i niską gęstością zaludnienia obszar dzielnicy XVIII wyróżnia się negatywnie.

Ryc. 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stały meldunek) w Krakowie w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.1.3. Społeczne aspekty mieszkalnictwa

Do najistotniejszych zjawisk kryzysowych na obszarach zdegradowanych należą te, które związane są ze społecznymi aspektami mieszkalnictwa, z możliwością (lub jej brakiem) ponoszenia przez mieszkańców wydatków na cele mieszkaniowe.

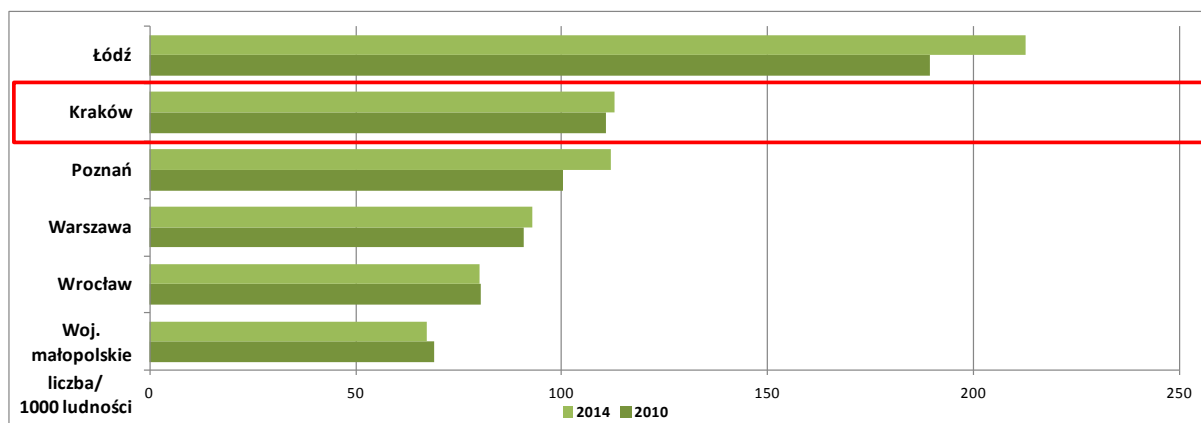
Jednym z mierników sytuacji w tym zakresie są dodatki mieszkaniowe wypłacane przez gminę. Dodatek mieszkaniowy jest świadczeniem pieniężnym mającym na celu dofinansowanie do wydatków mieszkaniowych ponoszonych w związku z zajmowaniem lokalu mieszkalnego. Pomoc ta przysługuje najbiedniejszym mieszkańcom gminy w przypadkach ściśle określonych przez przepisy ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 966, 984, z 2015 r. poz. 693, z 2016 r. poz. 195, 1250). Aby otrzymać dodatek mieszkaniowy, osoby ubiegające się o jego przyznanie muszą spełniać łącznie trzy warunki:

- posiadać tytuł prawny do lokalu,
- posiadać dochód w wysokości określonej w ustawie,
- posiadać mieszkanie o powierzchni określonej w ustawie.

Dodatek mieszkaniowy przysługuje także osobom zajmującym lokal mieszkalny bez tytułu prawnego, oczekującym na przysługujący im lokal zamienny lub socjalny (gdy orzeczono o ich uprawnieniu do lokalu socjalnego w wyroku sądowym).

Liczba zasiłków w Krakowie od 2010 r. zmieniła się nieznacznie. W 2014 r. przyznano ponad 86 tys. miesięcznych świadczeń (o 2 tys. więcej niż w 2010 r.). Liczba dodatków

mieszkaniowych w Krakowie w stosunku do liczby mieszkańców jest wyższa niż w pozostałych dużych miastach – z wyjątkiem Łodzi (Ryc. 11). Jest też znacznie większa niż przeciętna w województwie małopolskim. Warto pamiętać, że liczba dodatków mieszkaniowych zależy z jednej strony od rodzaju zabudowy (normatyw wielkości mieszkania często ogranicza możliwość przyznania świadczenia w domach jednorodzinnych), z drugiej od polityki miasta w kwestii przyznawania zasiłków dla osób, które nie spełniają kryterium dochodowego.

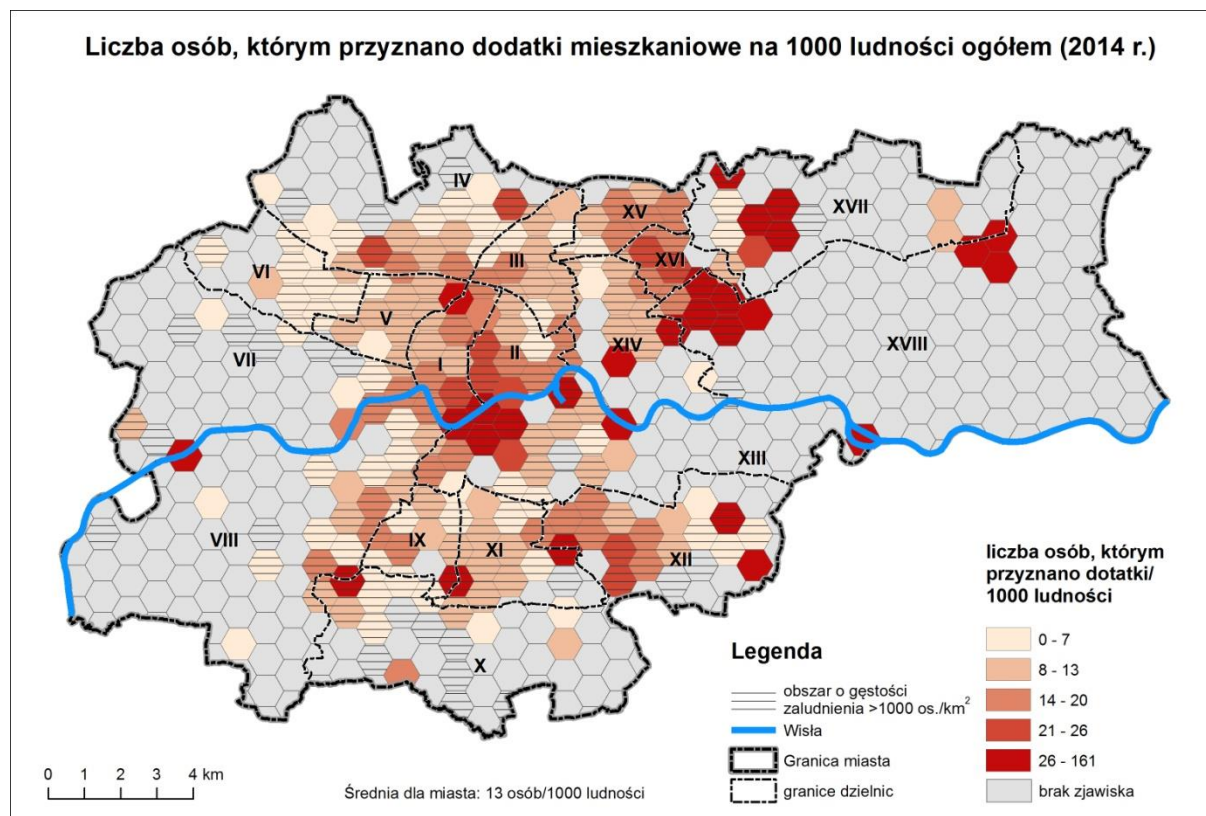

Ryc. 11. Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców

Uwaga: statystyka GUS podaje liczbę pojedynczych świadczeń miesięcznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

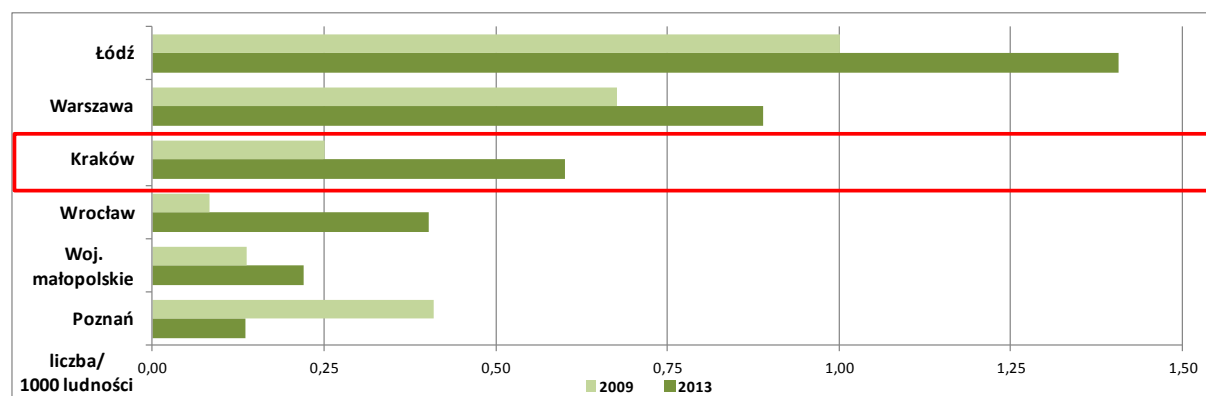
Dane wykorzystane do zbadania przestrzennego zróżnicowania dodatków mieszkaniowych w Krakowie odnoszą się, inaczej niż wyżej prezentowane dane GUS, do liczby osób, którym przyznano dodatki w 2014 r. (Ryc. 12). Rysują się przede wszystkim dwa duże obszary, gdzie liczba dodatków w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest największa – „stara” Nowa Huta oraz Podgórze. Ponadto obszarami o większym natężeniu zjawiska są: śródmieście (m.in. Kazimierz, Wesoła, Grzegórzki, Olsza), os. Azory, osiedla na południowym wschodzie Krakowa (od os. Na Kozłowiec po Bieżanów), na pograniczu dzielnic oraz osiedla nowohuckie (w Bieńczykach, Krzesławicach, Mistrzejowicach).

Ryc. 12. Liczba osób, którym przyznano dodatki mieszkaniowe w 2014 r. na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

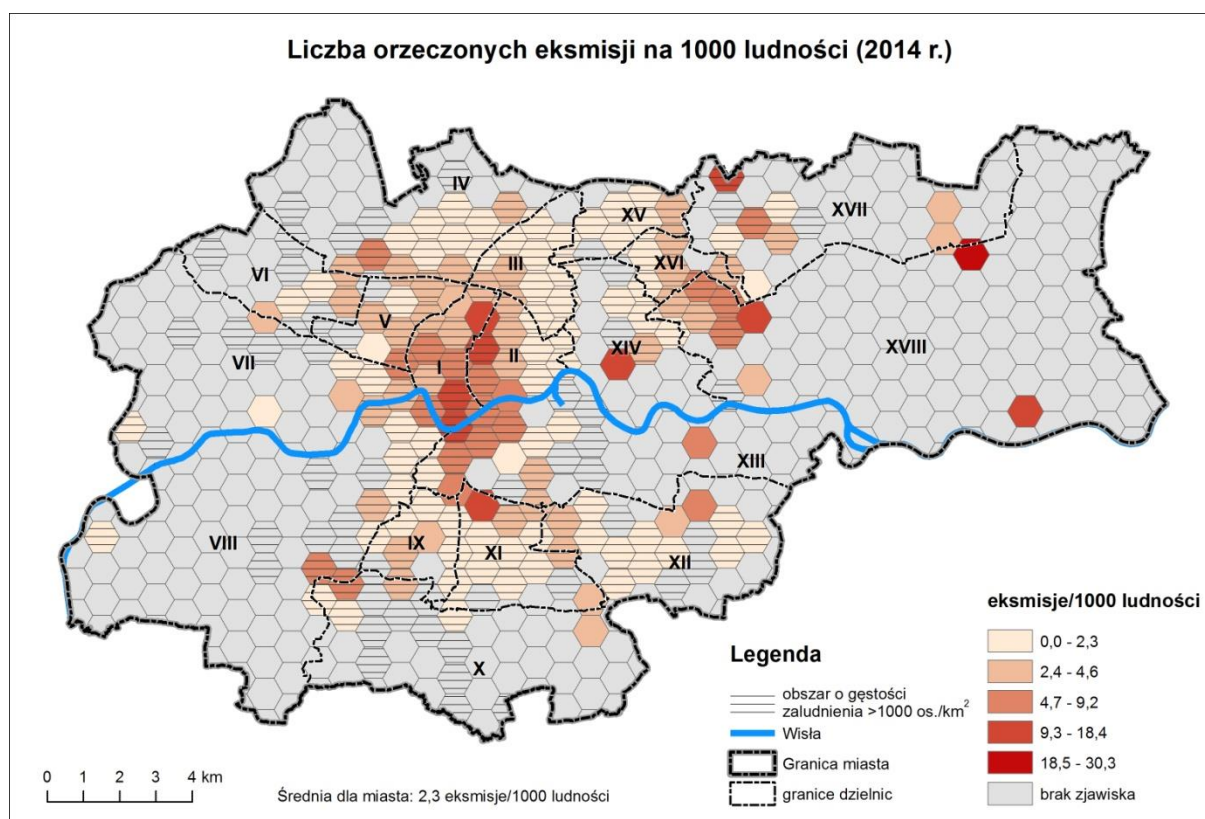
Niepokojącym zjawiskiem jest wzrastająca liczba eksmisji. Według danych GUS w latach 2009–2013 liczba orzeczonych eksmisji z mieszkań w Krakowie wzrosła z ok. 450 do blisko 740. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba eksmisji należała do najwyższych spośród analizowanych jednostek (Ryc. 13).

Ryc. 13. Liczba orzeczonych przez sąd eksmisji na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pod względem eksmisji na 1000 mieszkańców negatywnie wyróżnia się obszar historycznego śródmieścia – zwłaszcza Podgórze, Kazimierz i Wesoła. Drugim obszarem o wysokim natężeniu tego zjawiska jest Nowa Huta (Ryc. 14).

Ryc. 14. Liczba eksmisji na tysiąc mieszkańców w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.1.4. Ubóstwo i wykluczenie społeczne

Ubóstwo jako kategoria społeczna związane jest z brakiem zaspokojenia potrzeb (zarówno podstawowych, jak i tych wyższego rzędu) jednostki i rodziny na pożądanym poziomie. Natomiast wykluczenie społeczne jest określane w kategoriach niemożności uczestniczenia w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa¹⁴.

Wskaźniki ubóstwa (m.in. dochody rodziny) na poziomie wewnętrzmiejskim są bardzo trudne do określenia, stąd w diagnozowaniu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w miastach stosuje się najczęściej wskaźniki obliczone na podstawie danych o osobach korzystających z pomocy społecznej. Wadą takich wskaźników jest uwzględnienie wyłącznie tych osób, które z pomocy społecznej skorzystały, stanowią one zatem jedynie pewne przybliżenie zjawiska ubóstwa w mieście.

W poniższej diagnozie wykorzystano kilka wskaźników, oddających różne aspekty zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego:

- zasięg korzystania z pomocy ogółem (bez uwzględniania przyczyny korzystania z pomocy) – liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 mieszkańców,
- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa (tj. spełniających ustawowe kryterium ubóstwa) na 100 mieszkańców;

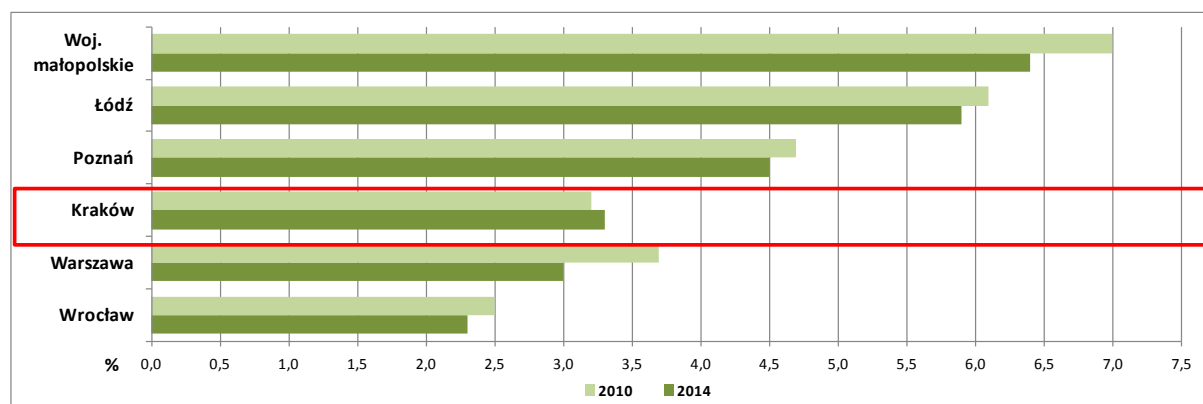
¹⁴ T. Panek (red.), (2014), *Statystyka społeczna*, PWE, Warszawa.

- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ciężkiej lub długotrwałej choroby na 100 mieszkańców;
- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców.

Ponadto wykorzystano dane dotyczące zjawisk patologicznych: uzależnień od alkoholu lub narkotyków (liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tego powodu) oraz uchylania się od obowiązku alimentacyjnego (liczba przyznanych świadczeń z funduszu alimentacyjnego).

Liczbę korzystających z pomocy społecznej odniesiono każdorazowo do liczby zameldowanych mieszkańców. Stąd też w niektórych przypadkach (dla niektórych oczek siatki gridu) wskaźnik przekracza 100, gdyż pomocy społecznej udziela się ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu (w tym np. ogródki działkowe).

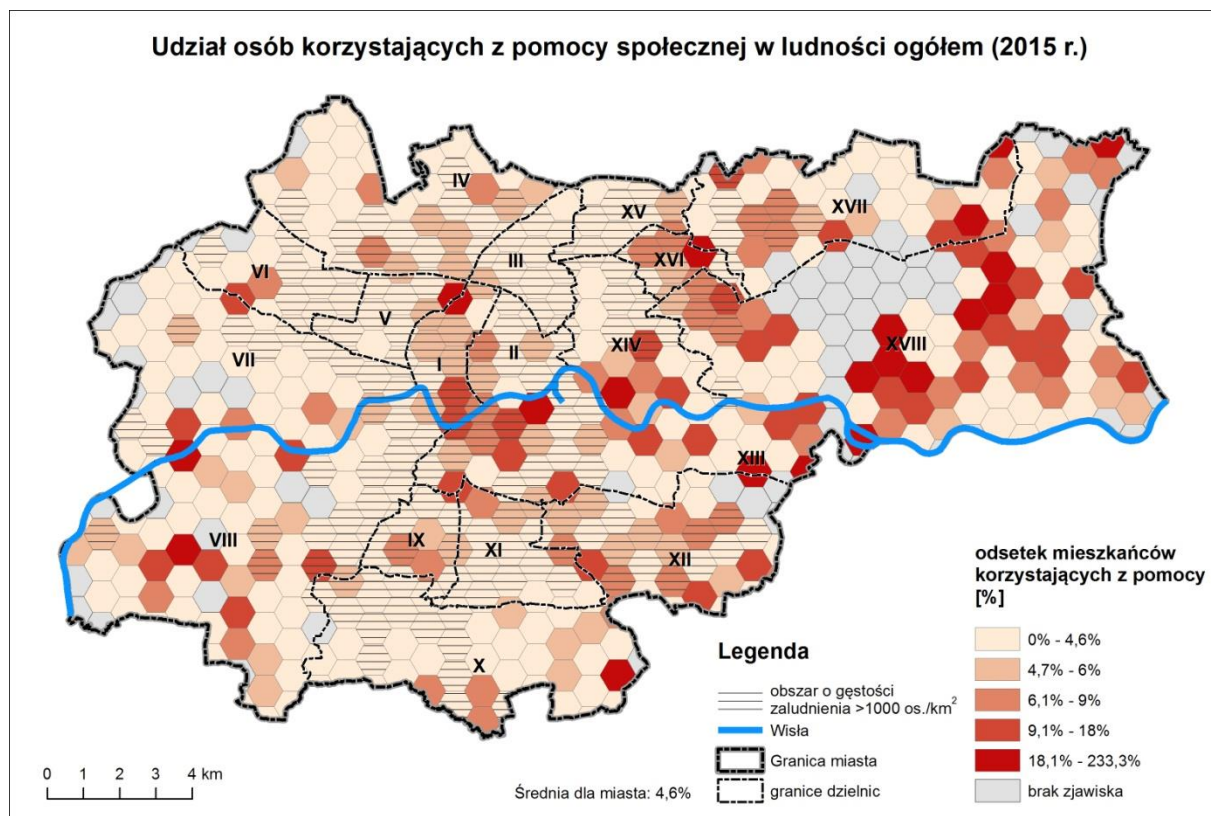
Zasięg korzystania z pomocy społecznej w Krakowie jest niewielki na tle regionu – wskaźnik dla Krakowa (3,3%) był w 2014 r. o blisko połowę mniejszy niż w województwie małopolskim (6,4%). Jest to jednak sytuacja typowa dla wielkich miast, związana przede wszystkim z wysokim udziałem korzystających z pomocy w obszarach wiejskich. Lepiej sytuację w Krakowie oddaje zatem porównanie z innymi ośrodkami wielkomijskimi. Udział korzystających z pomocy jest niższy niż w Łodzi i Poznaniu, natomiast wyższy niż we Wrocławiu i w Warszawie. Kraków jest jedynym z porównywanych miast, w których zasięg pomocy zwiększył się po 2010 r. (Ryc. 15). Najczęstszymi powodami przyznania pomocy w Krakowie w 2014 r. były (w kolejności): długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność oraz bezrobocie.

Ryc. 15. Zasięg korzystania z pomocy społecznej – udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

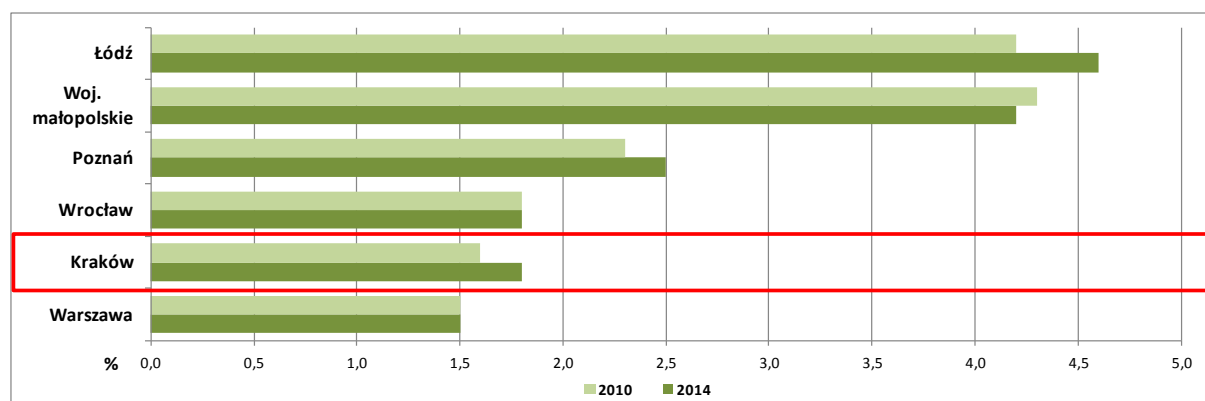
Najwyższym udziałem osób korzystających z pomocy społecznej cechują się obszary o charakterze quasi-wiejskim, przede wszystkim położone w dzielnicy XVIII (Ryc. 15). Spośród części miasta o dużej gęstości zaludnienia wysokim udziałem korzystających z pomocy społecznej cechuje się obszar obejmujący „starą” Nową Hutę, Bieńczyce i Krzesławice. Drugim obszarem znacznej koncentracji tego zjawiska jest śródmieście – zwłaszcza południowa część i stare Podgórze. Stosunkowo dużym odsetkiem osób korzystających z pomocy cechują się także osiedla w dzielnicy XII.

Ryc. 16. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności w Krakowie w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

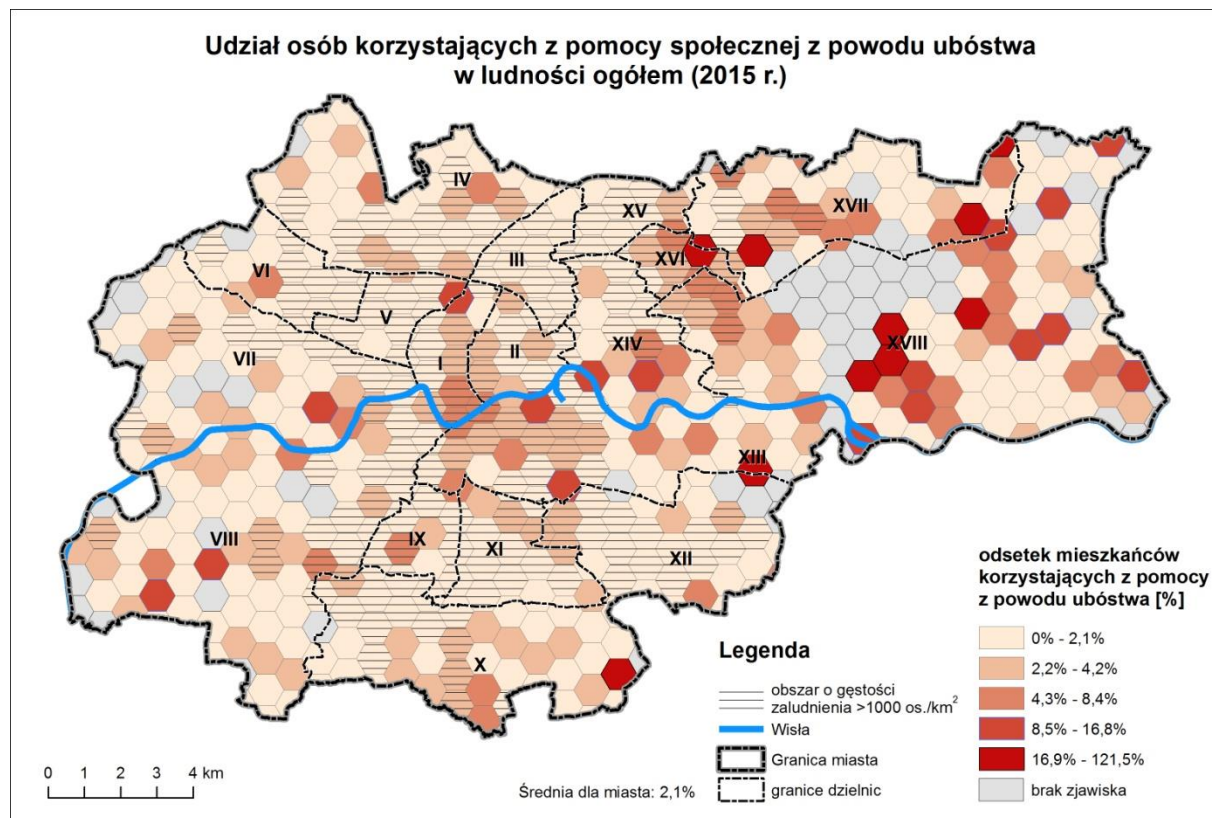
Udział osób korzystających z pomocy, których dochody w gospodarstwie domowym były niższe niż ustawowe kryterium (tzw. ustawowa granica ubóstwa), w liczbie ludności Krakowa wynosił w 2014 r. ok. 1,8%. Pomimo wzrostu o 0,2 punktu procentowego w stosunku do 2010 r. był to jeden z najniższych wskaźników spośród największych miast w Polsce (Ryc. 17).

Ryc. 17. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem – poniżej kryterium dochodowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

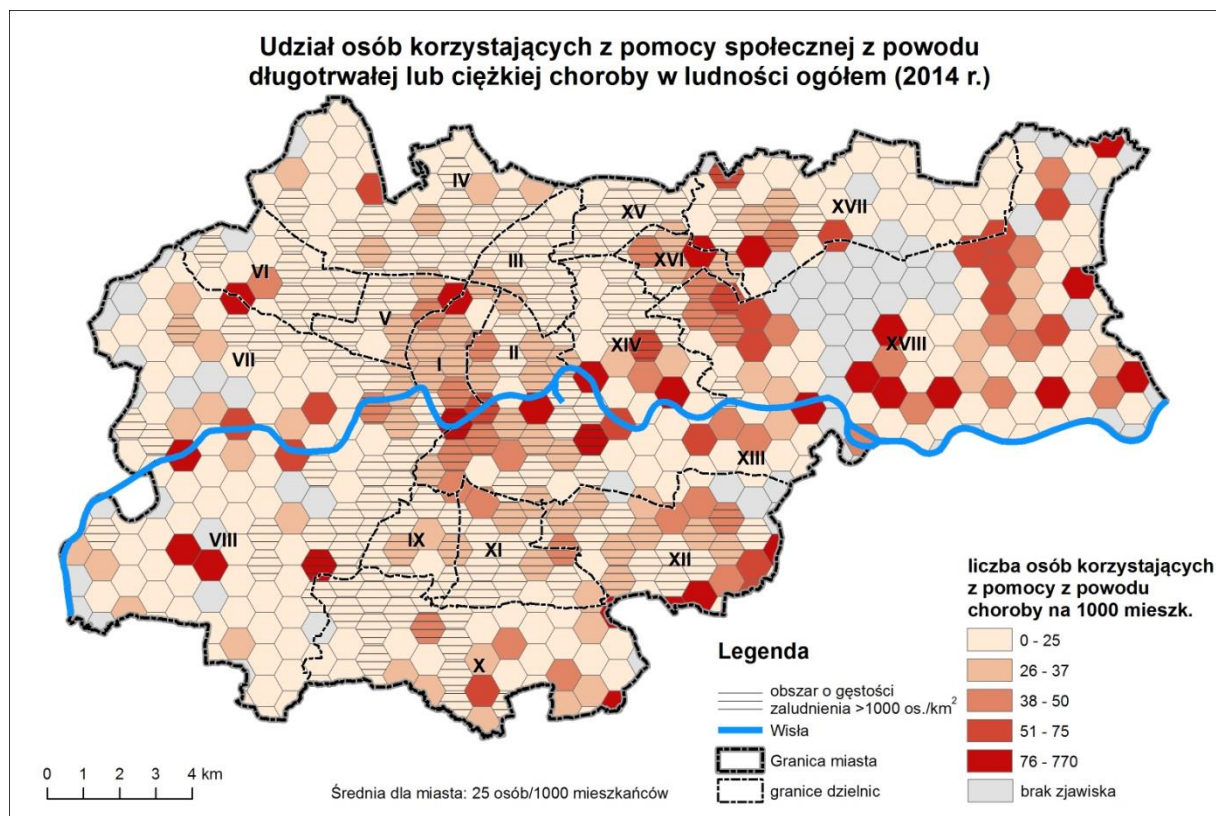
Najwyższy udział osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa zauważalny jest w peryferyjnych obszarach dzielnicy XVIII. Spośród obszarów gęściej zaludnionych wyróżnia się „stara” Nowa Huta wraz z Bieńczycami, wschodnia i południowa część śródmieścia (z największą kumulacją na Kazimierzu) oraz Stare Podgórze. Natomiast poniżej średniej dla Krakowa mieszczą się osiedla w dzielnicy XII (gdzie notowano wysoki wskaźnik korzystania z pomocy ogółem)

Ryc. 18. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ludności ogółem

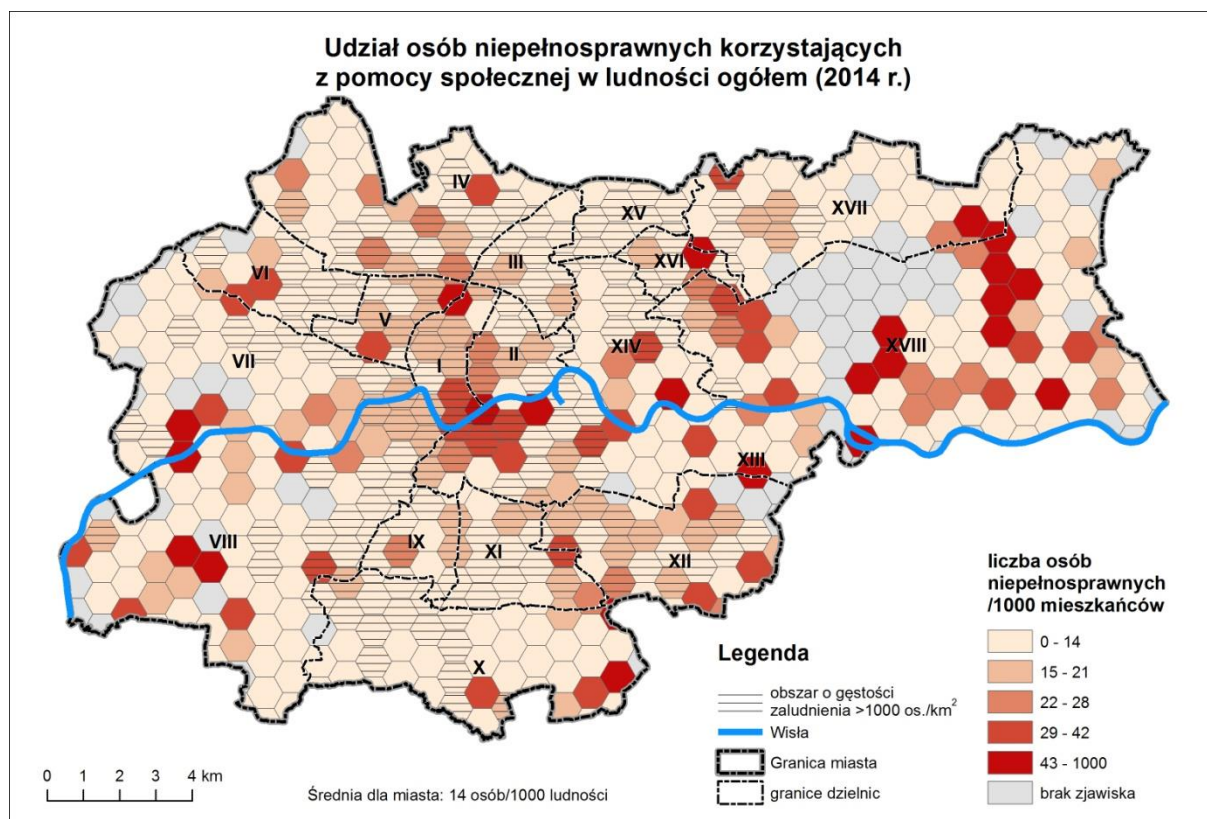
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Problemami, które w wysokim stopniu mogą przyczynić się do wykluczenia z życia społecznego i sprzyjają zagrożeniu ubóstwem, są długotrwałe choroby lub niepełnosprawność. Przestrzenne zróżnicowanie tych zjawisk przedstawiono na Ryc. 19 i Ryc. 20. Największa koncentracja osób korzystających z pomocy z powodu choroby występowała w Nowej Hucie – dotyczy to zwłaszcza jej starej części (aż po Mogiłę) i Bieńczyc, a także obszarów za kombinatem. Drugim obszarem koncentracji było historyczne śródmieście – zwłaszcza obszar od Kazimierza po stare Podgórze. Wysoki udział takich osób występował także w dzielnicy XII – zwłaszcza w Bieżanowie. Podobne było przestrzenne zróżnicowanie zjawiska niepełnosprawności. Największą koncentracją osób niepełnosprawnych (korzystających z pomocy społecznej) cechowały się Kazimierz i stare Podgórze, Nowa Huta wraz z Mogiłą.

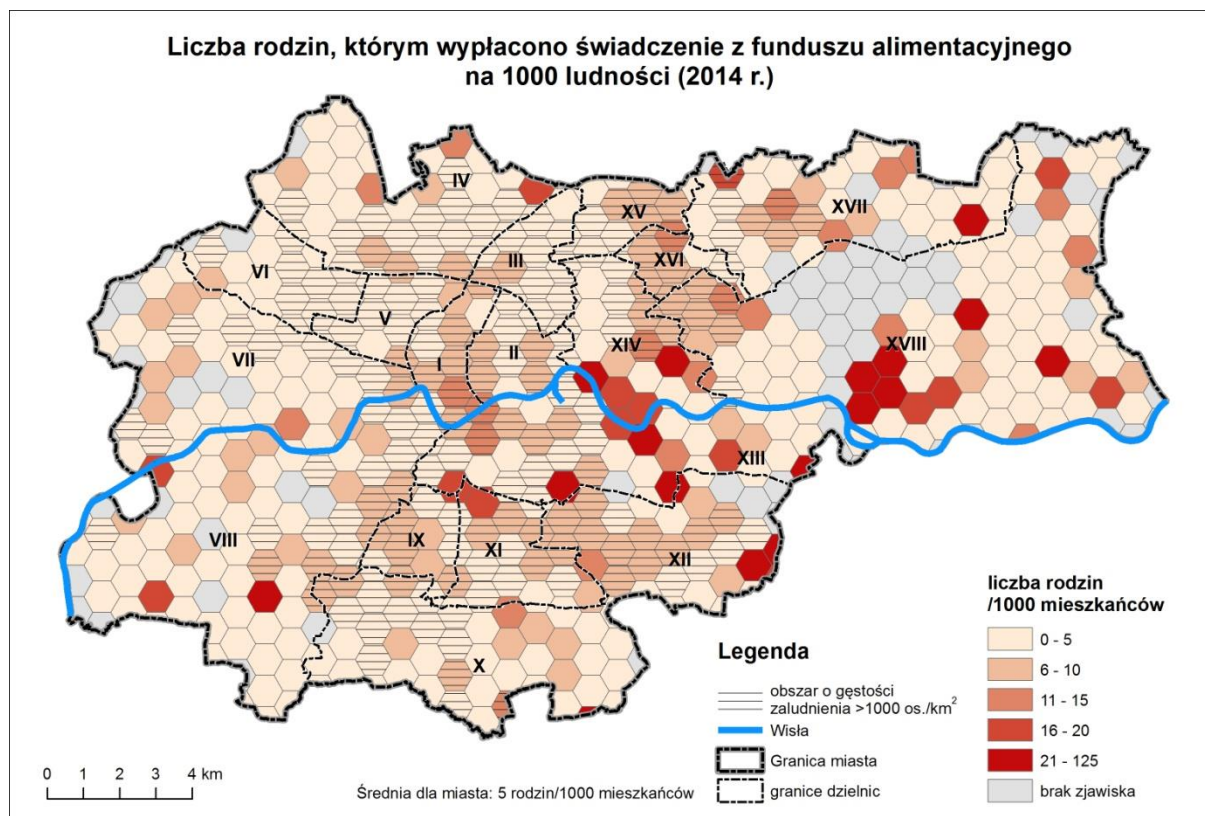
Ryc. 19. Korzystający z pomocy społecznej z powodu ciężkiej lub długotrwałej choroby

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 20. Korzystający z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności

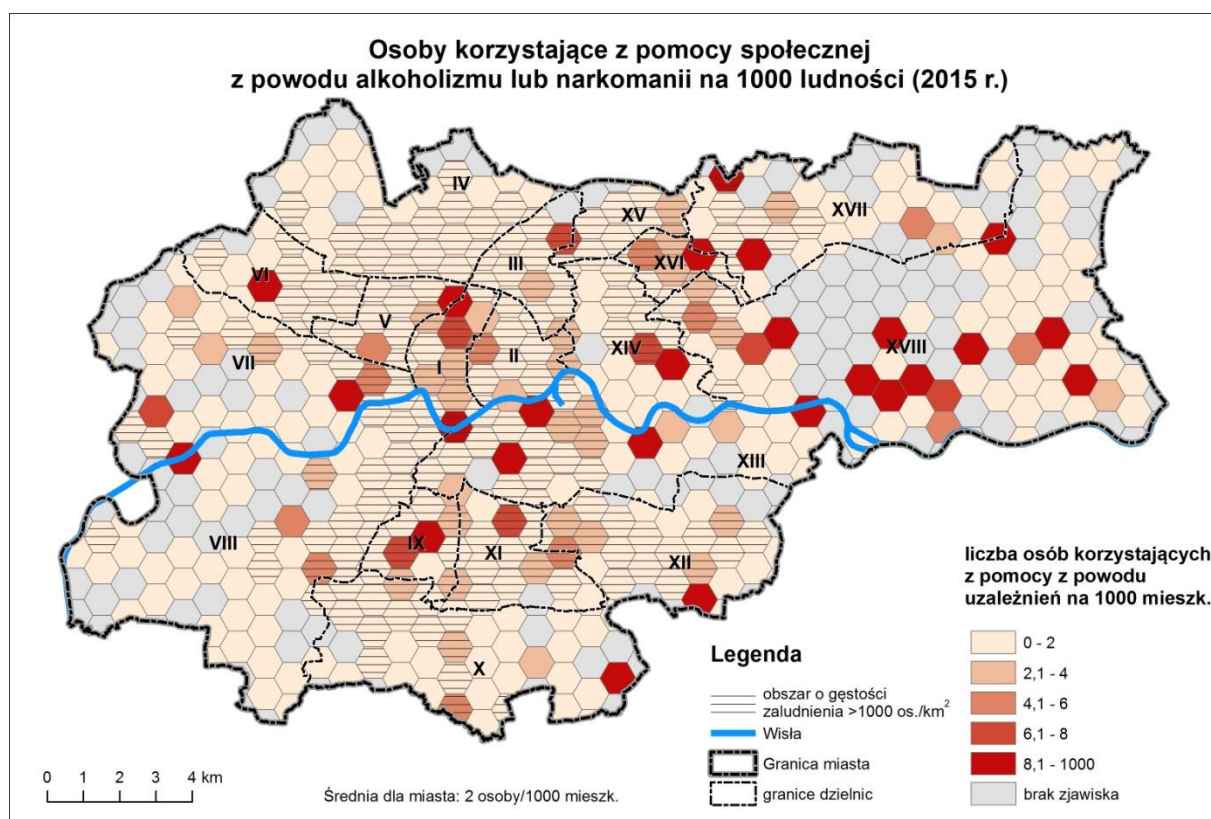
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 21. Rodziny, którym wypłacono świadczenie z funduszu alimentacyjnego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Na podstawie danych dotyczących pomocy społecznej oszacowano także natężenie problemów związanych z uzależnieniem od alkoholu lub narkotyków (Ryc. 22). Największym natężeniem tego problemu cechowało się śródmieście, Nowa Huta (w tym szczególnie wysokie było natężenie we wschodniej części dzielnicy XVIII) oraz Bieńczyce, a na prawym brzegu Wisły – m.in. Płaszów i Łagiewniki (Ryc. 22).

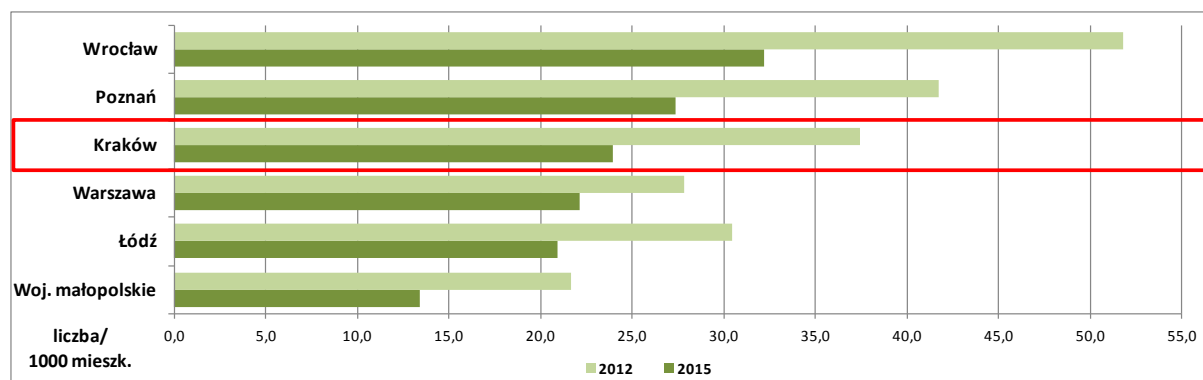
Ryc. 22. Korzystający z pomocy społecznej z powodu uzależnienia od alkoholu lub narkotyków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.1.5. Poziom bezpieczeństwa

Liczba przestępstw kryminalnych stwierdzonych w 2015 r. wynosiła, według danych GUS, ponad 18,2 tys. i systematycznie spada. W 2014 r. stwierdzono w Krakowie 21,5 tys. przestępstw kryminalnych, w 2013 r. – 26,2 tys., a w 2012 r. – 28,4 tys. Jednocześnie nieco obniżył się poziom wykrywalności przestępstw kryminalnych – z 46,9% w 2012 r. do 43,3% w 2015 r.

Pomimo poprawy poziom bezpieczeństwa w Krakowie – jak zresztą w większości dużych miast w Polsce – jest stosunkowo niski. Wskaźnik przestępczości kryminalnej wynosił w 2015 r. 23,9 przestępstw stwierdzonych na 1000 mieszkańców i był znacznie wyższy niż w województwie małopolskim. Na tle pozostałych największych miast w Polsce sytuacja w Krakowie jest przeciętna – wskaźnik przestępczości kryminalnej jest wyższy niż w Łodzi czy Warszawie, niższy jednak niż w Poznaniu i Wrocławiu.

Ryc. 23. Przestępstwa kryminalne stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Istotnym aspektem, często niezwiązanym bezpośrednio ze statystycznymi wskaźnikami przestępczości, jest indywidualna ocena bezpieczeństwa. W badaniu ankietowym prowadzonym w ramach „Barometru Krakowskiego” pytano mieszkańców m.in. o zadowolenie z poziomu bezpieczeństwa publicznego. 51% ankietowanych było zadowolonych z poziomu bezpieczeństwa, 14% – niezadowolonych, 34% miało zdanie „neutralne”. Jednocześnie bezpieczeństwo należało do najważniejszych, według badanych, aspektów funkcjonowania miasta – było ono istotne aż dla 90% badanych. Według autorów badania bezpieczeństwo publiczne mieści się w „ćwiartce priorytetowej” – tj. wśród aspektów ważnych, dla których poziom zadowolenia jest stosunkowo niski¹⁵.

Poziom bezpieczeństwa jest zróżnicowany w różnych rejonach miasta. Ogólny obraz daje analiza zróżnicowania wskaźnika przestępczości na poziomie komisariatów. Najwyższym poziomem przestępczości cechuje się centrum miasta – obszar działania komisariatów I i II Policji oraz dzielnice w zachodniej części Krakowa (Ryc. 24).

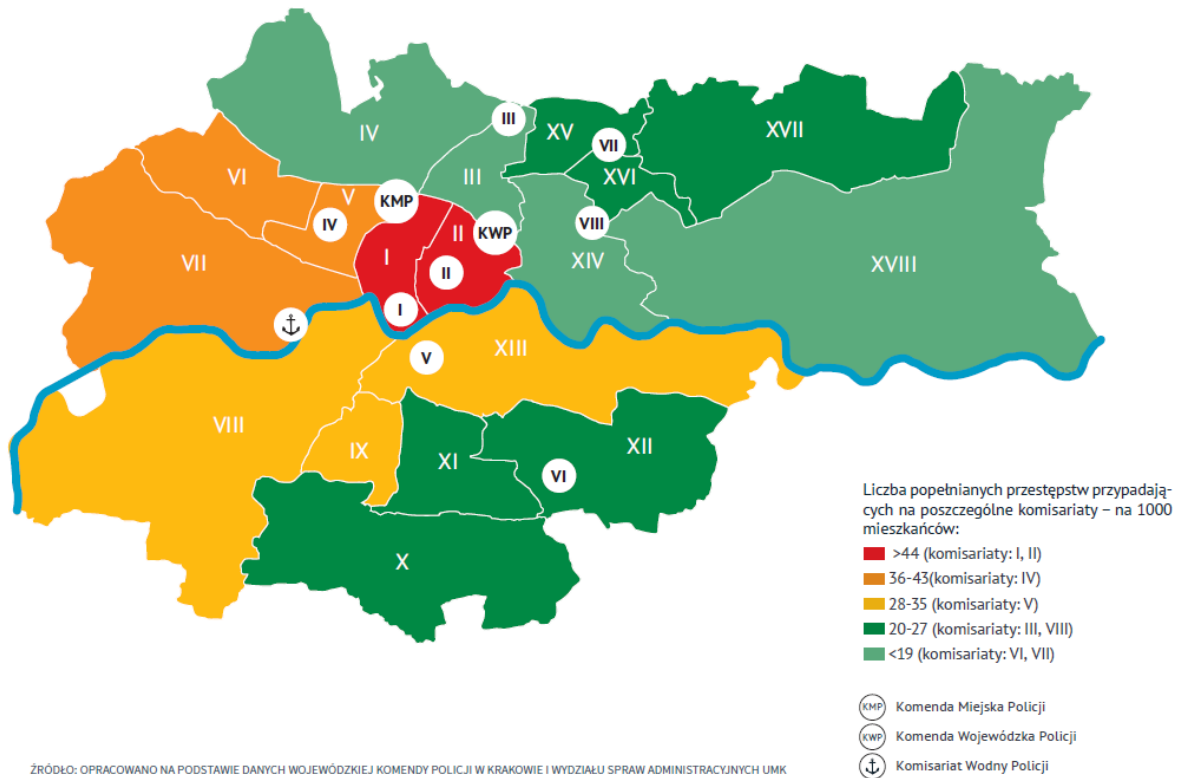
Bardziej szczegółowa analiza poziomu przestępczości oparta została na danych Wydziału Rozwoju UMK, które obejmują przestępstwa dla 2015 r. w siatce gridu, jednak dotyczą tylko wybranych kategorii przestępstw (łącznie ok. 7,3 tys. zdarzeń). Dane o liczbie przestępstw odniesiono do liczby ludności (natężenie przestępczości – Ryc. 23) oraz do powierzchni – gęstość przestępczości (Ryc. 24)¹⁶. W obu ujęciach obszarem o największym zagrożeniu przestępczością jest śródmieście – zwłaszcza obszar w obrębie II Obwodnicy. Obszarami koncentracji zdarzeń przestępczych są także dzielnica Krowodrza i stare Podgórze oraz Dąbie i zachodnia część dzielnicy Czyżyny. W prawobrzeżnej części Krakowa wysokimi wskaźnikami zarówno natężenia, jak i gęstości przestępstw, cechują się obszary (okolice centrum handlowego) w dzielnicy Łagiewniki.

Bardziej niejednoznaczna jest sytuacja w Nowej Hucie, która często postrzegana jest jako jedna z bardziej niebezpiecznych dzielnic miasta. Wskaźnik natężenia przestępczości jest

¹⁵ M.A. Chrzanowski, (2015), *Barometr Krakowski 2015. Raport badawczy*, Urząd Miasta Krakowa.

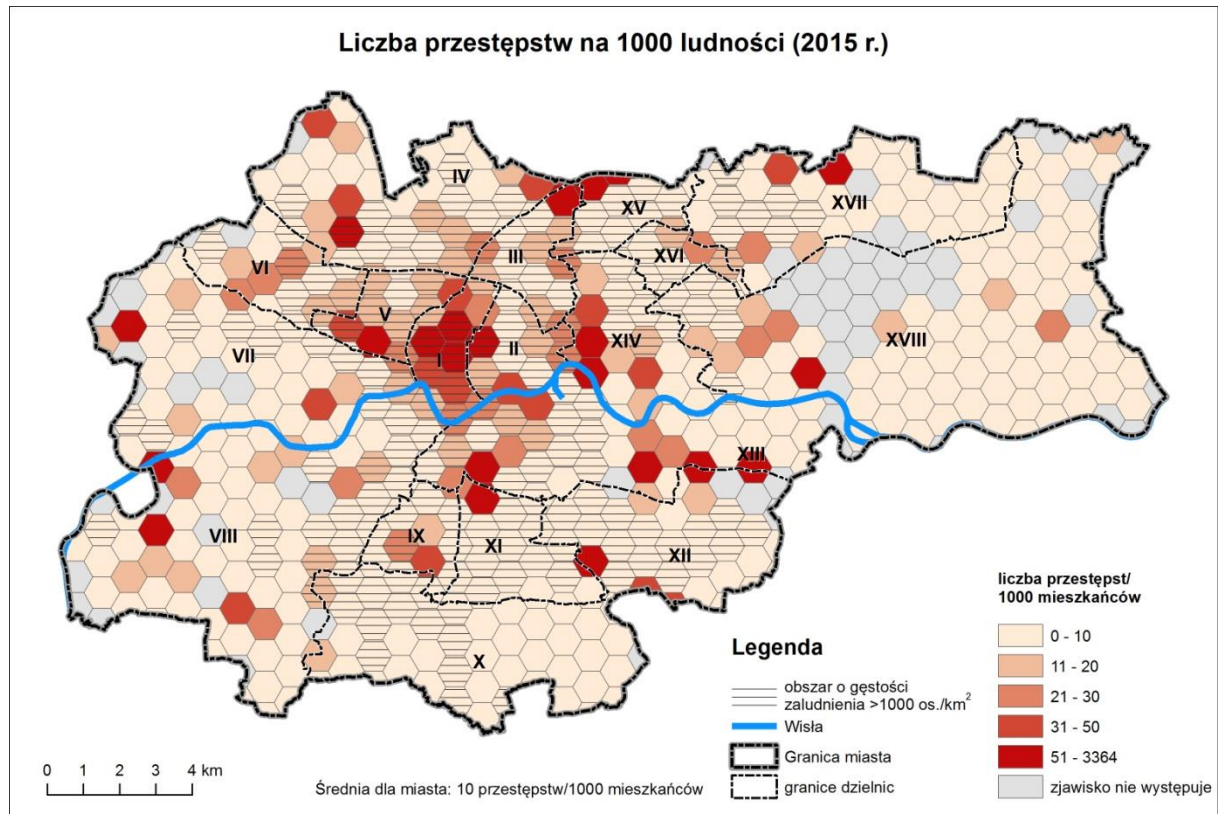
¹⁶ Pierwszy z tych wskaźników określa, jak duża część mieszkańców jest zagrożona przestępczością, drugi – jak często w przestrzeni zdarza się przestępstwo; por. A. Mordwa, (2013), *Przestępczość i poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni miasta. Przykład Łodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

jednak zarówno w „starej” Nowej Hucie, jak i w osiedlach nowohuckich bardzo niski. Natomiast gęstość przestępstw jest w centrum Nowej Huty oraz w Bieńczycach najwyższa obok obszaru śródmiejskiego Krakowa.

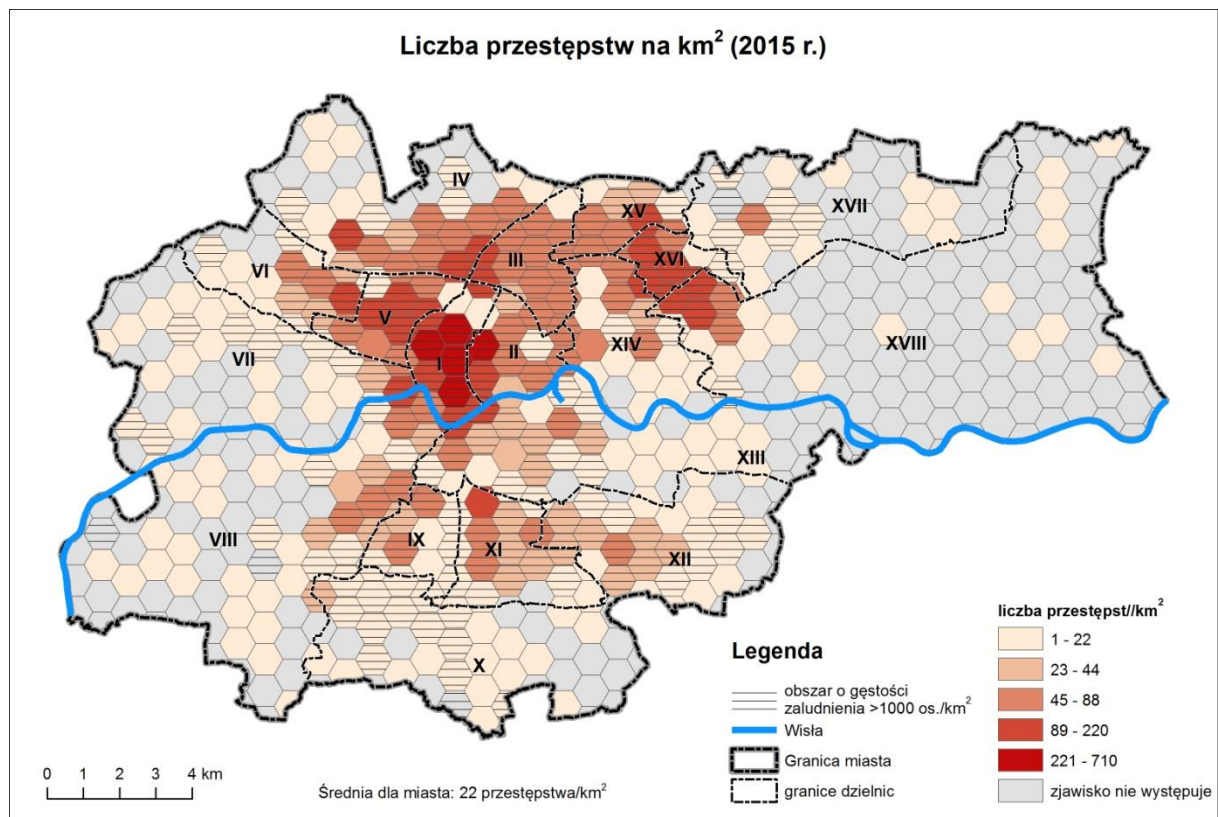
Ryc. 24. Rozmieszczenie jednostek policji oraz liczba popełnionych przestępstw w 2014 r.

Źródło: Raport o stanie miasta 2014.

Ryc. 25. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 26. Liczba przestępstw na km²

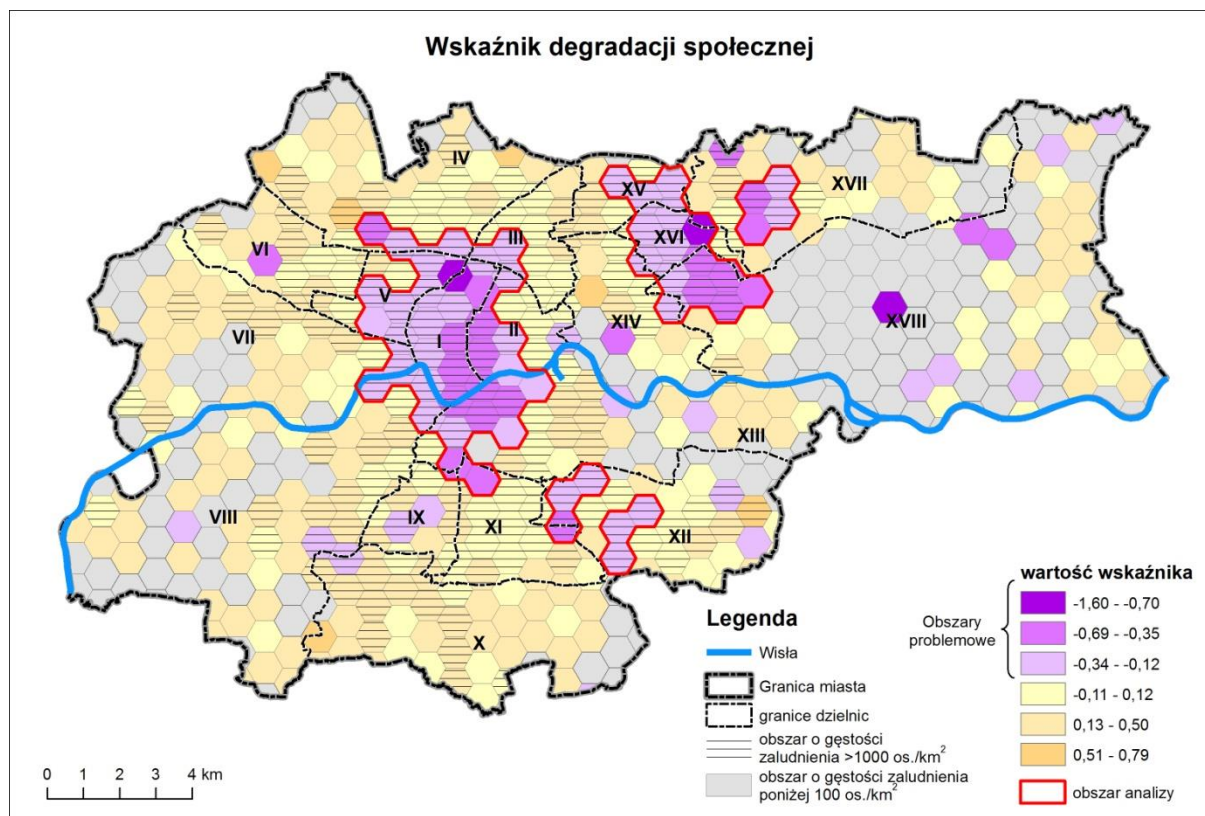
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.1.6. Wskaźnik degradacji społecznej

Podsumowaniem diagnozy w sferze społecznej i syntetycznym obrazem zróżnicowania zjawisk degradacji społecznej w Krakowie jest wskaźnik degradacji społecznej, który został obliczony według metodologii opisanej we wcześniejszym rozdziale. Do obliczenia wskaźnika wykorzystano 12 wskaźników cząstkowych, które wymiarują problemy społeczne opisane w poprzednich rozdziałach, tj.:

- depopulacja: względna zmiana ludności 2009–2015 r. (zmiana procentowa);
- starzenie lokalnej społeczności: udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem (procent ludności);
- bezrobocie:
 - bezrobotni na 100 osób w wieku produkcyjnym,
 - bezrobotni długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym;
- społeczne problemy mieszkalnictwa:
 - przyznane dodatki mieszkaniowe na 1000 osób,
 - liczba eksmisji orzeczonych na 1000 osób;
- ubóstwo i wykluczenie społeczne:
 - udział osób korzystających z pomocy społecznej ogółem (procent ludności),
 - udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa (procent ludności),
 - udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności (procent ludności),
 - udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu lub narkomanii (procent ludności),
 - liczba rodzin pobierających świadczenie alimentacyjne na 1000 osób;
- bezpieczeństwo: liczba przestępstw na 1000 osób.

Wartości wskaźnika dla oczek siatki gridu przedstawiono na Ryc. 27. Ponieważ założeniem badania było wskazanie obszarów o największej koncentracji problemów społecznych, na mapie pominięto obszary z bardzo małą gęstością zaludnienia (poniżej 100 os./km² = 1 os./ha). Niskie wartości wskaźnika (poniżej -0,1) wskazują na dwa duże obszary koncentracji problemów społecznych: śródmiejski oraz nowohucki oraz mniejszy – w dzielnicy Bieżanów-Prokocim (Ryc. 27).

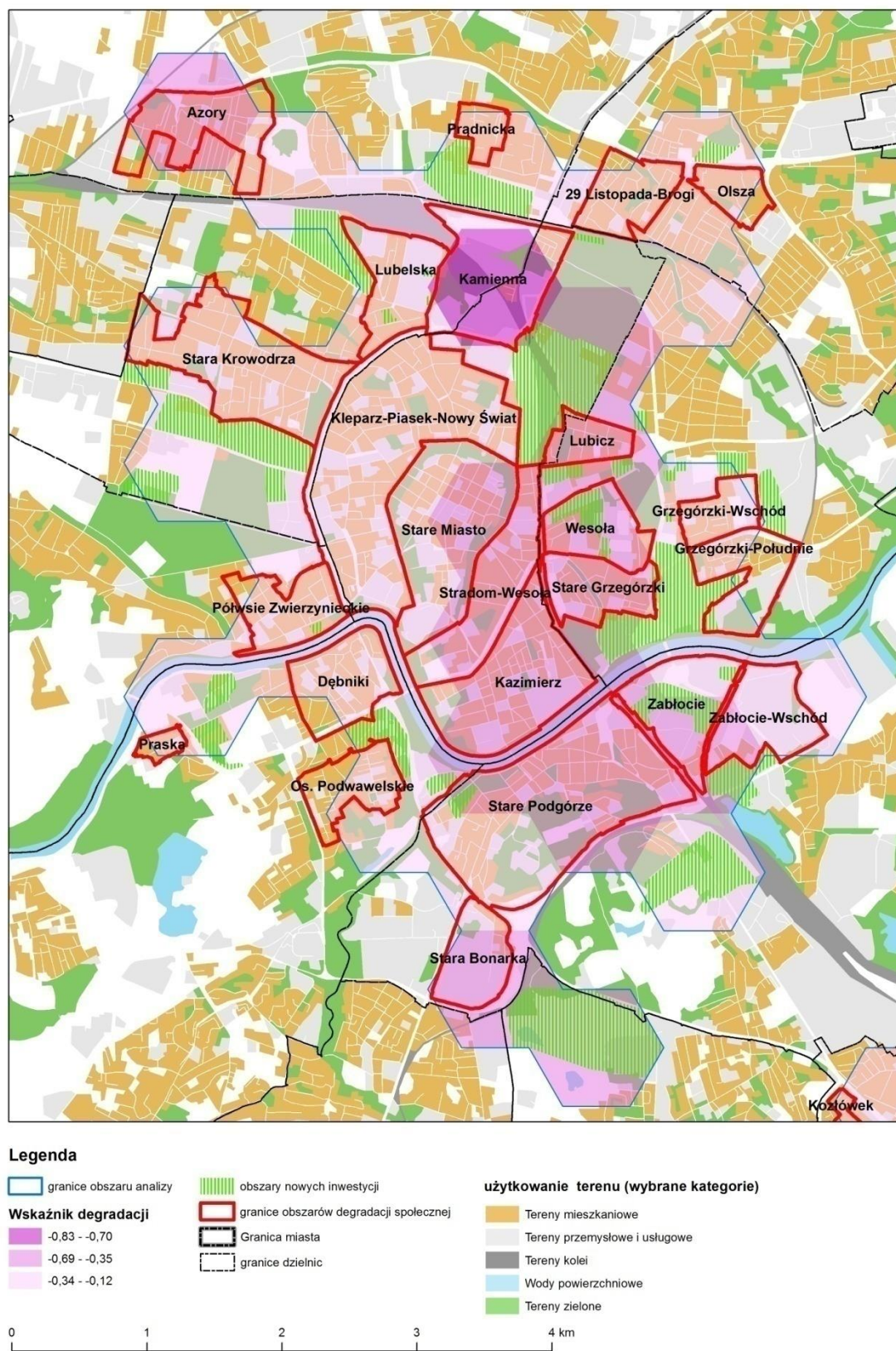
Ryc. 27. Wskaźnik degradacji społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.1.7. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej

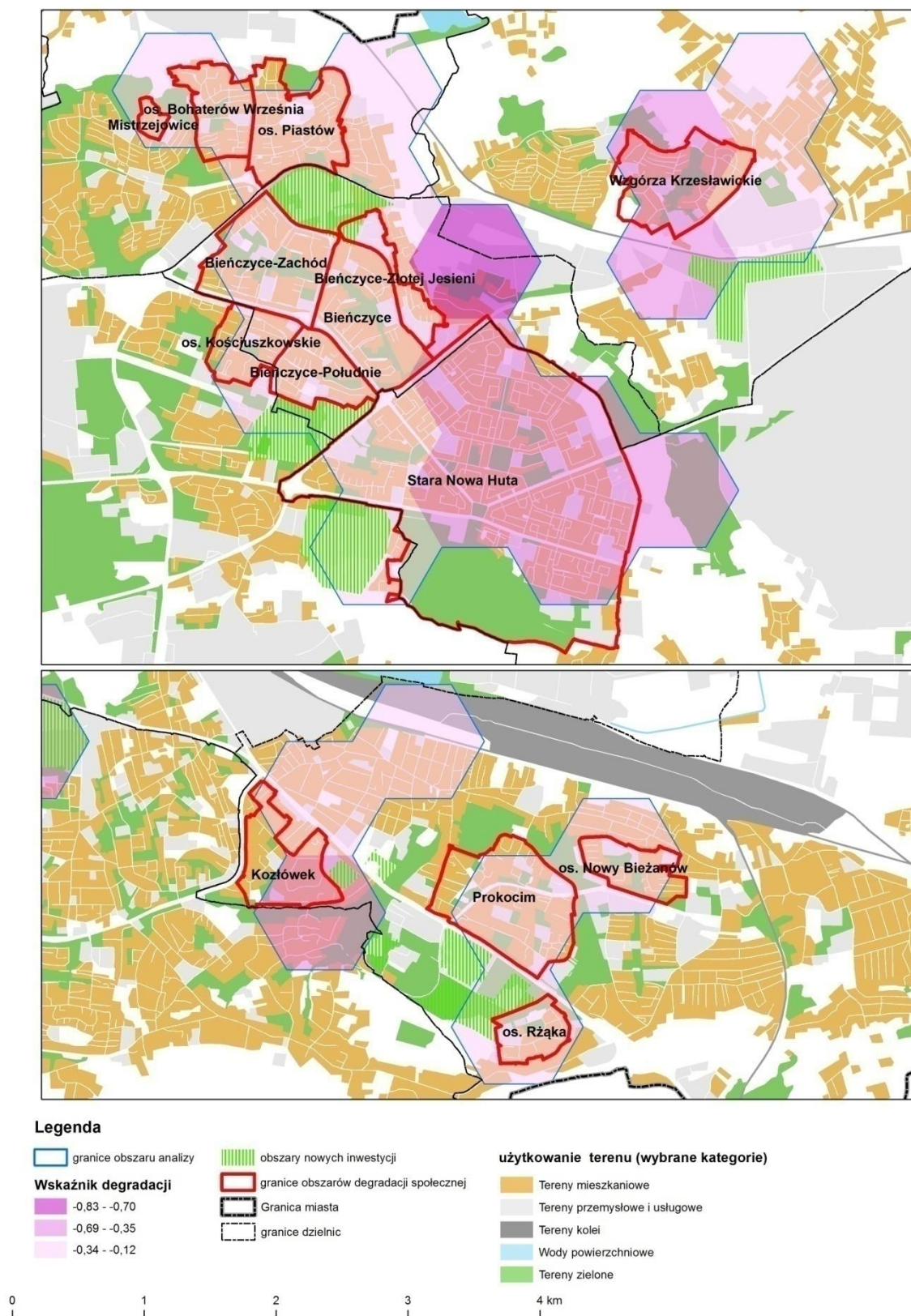
Granice obszarów koncentracji problemów społecznych (w układzie siatki grid) nie pokrywają się z realnymi granicami urbanistycznymi, zatem dalszym etapem analizy było wskazanie obszarów degradacji społecznej – w sposób uwzględniający rzeczywistą strukturę przestrzenną miasta. Obszary degradacji społecznej wyznaczono na podstawie analizy użytkowania terenu. Zostały także uwzględnione granice: jednostek urbanistycznych określonych w SUiKZP Krakowa, osiedli przeznaczonych do rehabilitacji (według SUiKZP) oraz działek katastralnych. Wykluczone z obszarów degradacji zostały: tereny koncentracji nowych inwestycji mieszkaniowych i usługowych, funkcjonujące tereny przemysłowe i zwarte tereny usługowe, tereny zamknięte (m.in. kolejowe), tereny z dominującą zabudową jednorodzinną. Granice obszarów degradacji społecznej zostały przedstawione na Ryc. 28 i Ryc. 29.

Tak wyznaczone obszary degradacji społecznej uznano za potencjalne obszary zdegradowane (w rozumieniu ustawy o rewitalizacji). Zgodnie z ustawą o rewitalizacji i Wytycznymi Ministra Rozwoju za obszar zdegradowany uznać można taki, który poza warunkiem niezbędnym, jakim jest koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, spełnia przynajmniej jedno z pozostałych kryteriów degradacji: gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne. Dlatego też w dalszych analizach skupiono się nie tyle na szczegółowej diagnozie całego miasta, ale na określeniu, czy obszary degradacji społecznej cechują się również negatywnymi wskaźnikami wymienionych kryteriów degradacji.

Ryc. 28. Obszary degradacji społecznej – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne, dane dotyczące użytkowania terenu: Urban Atlas, EEA.

Ryc. 29. Obszary degradacji społecznej – Nowa Huta i Bieżanów-Prokocim

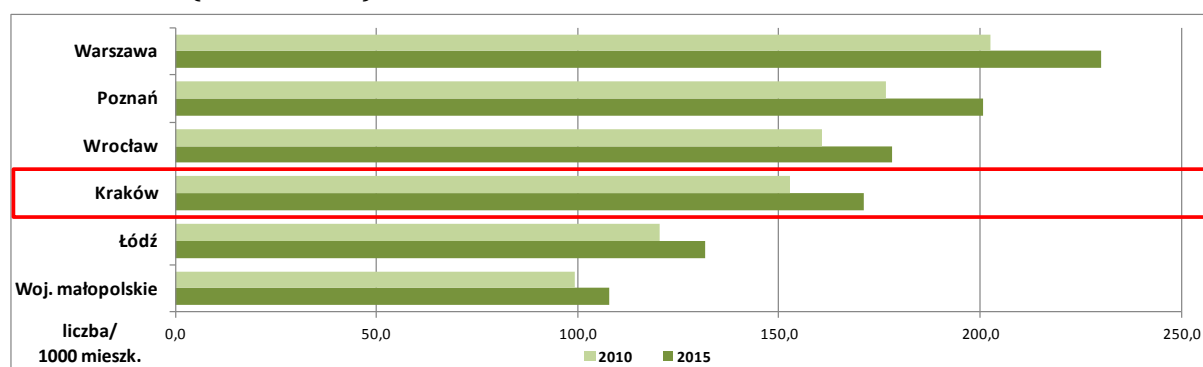
Źródło: opracowanie własne, Urban Atlas, EEA.

3.2.2. Sfera gospodarcza

3.2.2.1. Poziom przedsiębiorczości

Liczba podmiotów gospodarczych w Krakowie w 2015 r. wynosiła ponad 130,2 tys., tj. o 3% więcej niż rok wcześniej i o 12% więcej niż w 2010 r. Kraków, jako najważniejszy ośrodek gospodarczy województwa małopolskiego, skupiał w 2015 r. 35,7% wszystkich podmiotów w regionie, przy czym po 2010 r. odsetek ten wzrósł o 0,9 punktu procentowego, co oznacza postępującą koncentrację działalności gospodarczej w Krakowie.

Podstawowym wskaźnikiem poziomu przedsiębiorczości jest liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 1000 mieszkańców. W Krakowie wskaźnik ten wynosił 171 i był o ok. 60% wyższy niż średnia w regionie. Lepiej sytuację gospodarczą Krakowa oddaje jednak porównanie z innymi ośrodkami metropolitalnymi. Pod względem wskaźnika przedsiębiorczości zdecydowanym liderem jest Warszawa. Kraków ustępuje jednak także Poznaniowi i (nieznacznie) Wrocławowi.

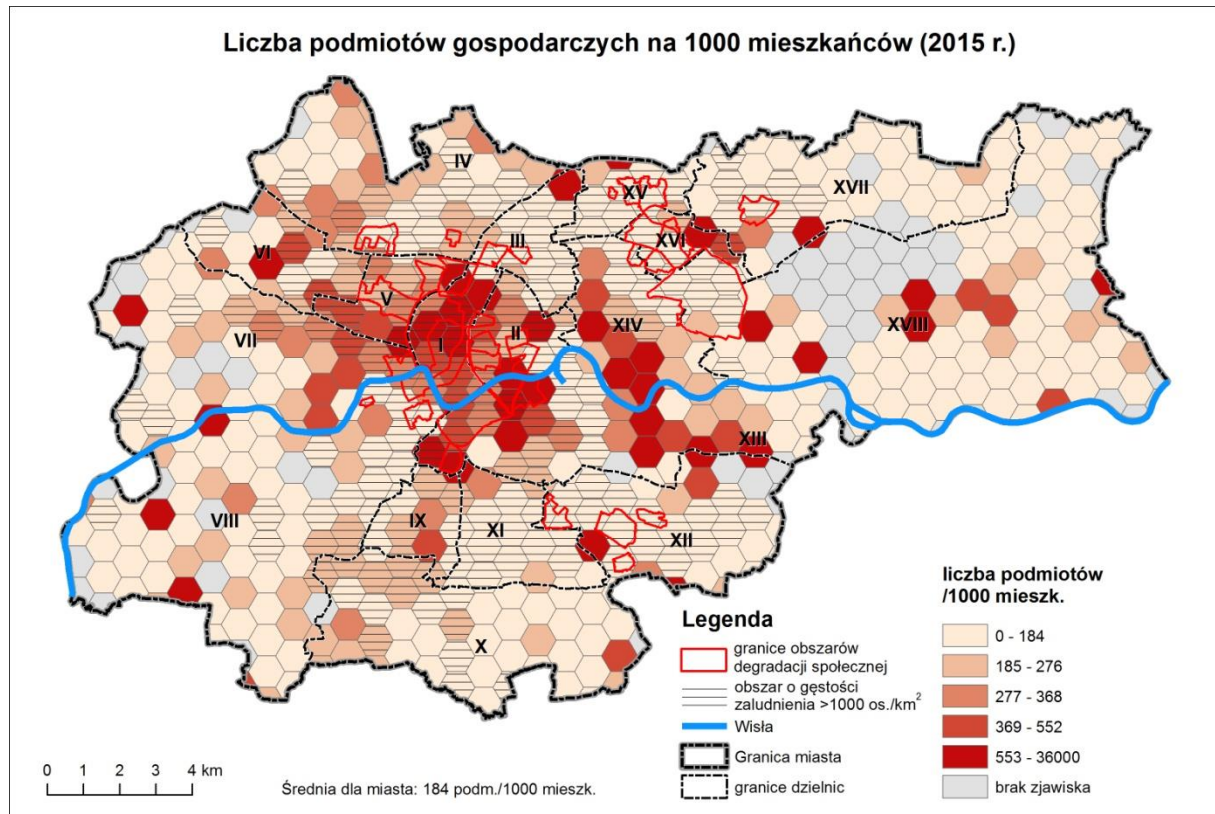

Ryc. 30. Wskaźnik przedsiębiorczości

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

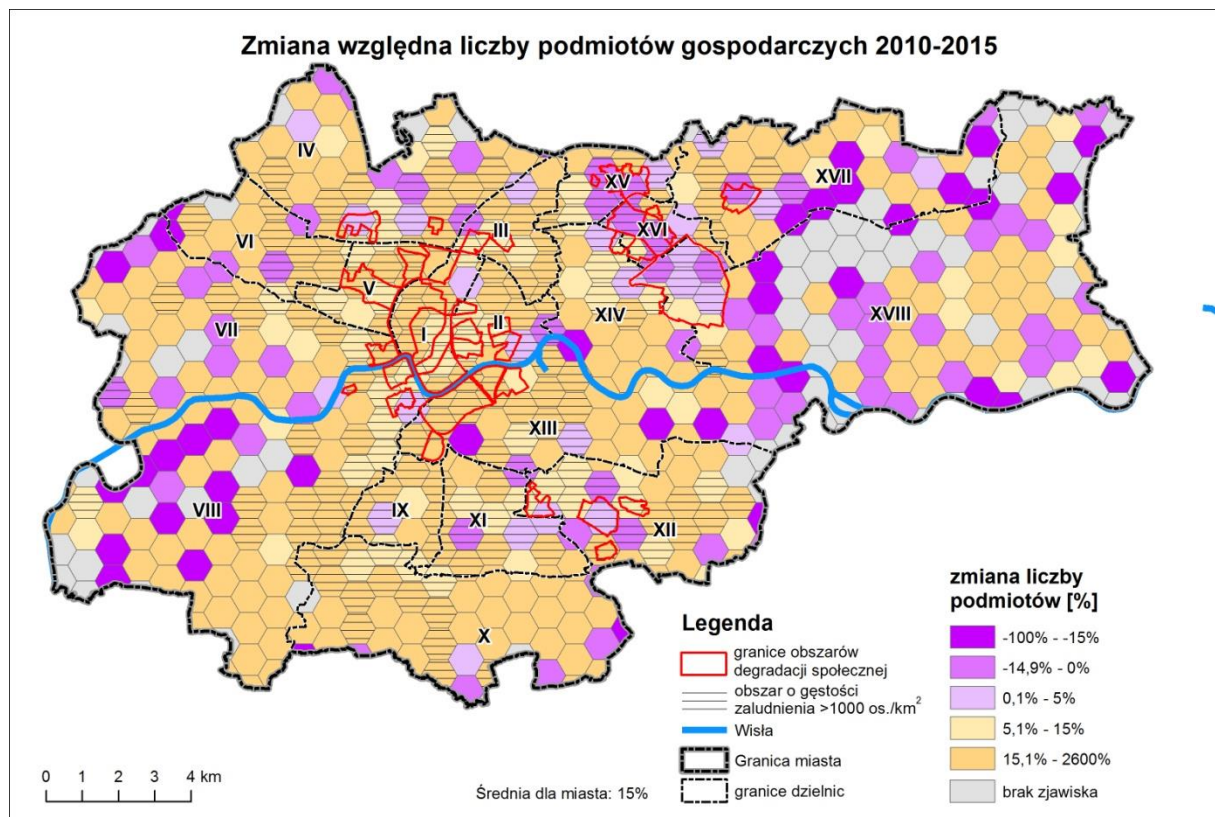
Zróznicowanie wskaźnika przedsiębiorczości w Krakowie przedstawiono na Ryc. 31. Najwyższym poziomem cechowały się obszary w ścisłym centrum miasta oraz obszary o przeważających funkcjach niemieszkalnych, w tym przede wszystkim wschodnia część Zabłocia i Płaszów oraz pas od Czyżyn po Rybitwy. Obszarami koncentracji są też pasma wzdłuż głównych tras wylotowych z miasta (np. Zakopiańskiej, Igołomskiej). Znacznie niższe wskaźniki przedsiębiorczości cechują obszary osiedli mieszkaniowych – co jednak nie jest zjawiskiem niepokojącym, ale wynika z charakteru tych obszarów i funkcji, jakie pełnią w strukturze miasta.

Niepokojącym zjawiskiem jest natomiast niska aktywność gospodarcza dużego obszaru w dzielnicach nowohuckich, zwłaszcza że skorelowana ona jest z niekorzystnymi wskaźnikami społecznymi. Obszarem, który charakteryzuje się niekorzystnymi wskaźnikami przedsiębiorczości w stosunku do roli, jaką powinien pełnić w mieście, jest „stara” Nowa Huta, gdzie wskaźnik przedsiębiorczości jest niższy niż przeciętna dla Krakowa. Bardzo niskie są także wskaźniki dla osiedli w Bieńczycach i Mistrzejowicach. Co więcej, w obszarach tych, jako jednych z nielicznych, nastąpił bądź spadek liczby podmiotów gospodarczych, bądź stagnacja (Ryc. 32). Spadająca liczba podmiotów gospodarczych w niektórych obszarach (np. we wschodniej części dzielnicy Grzegórzki) może być także efektem rozpoczynającego się procesu przekształceń tych obszarów – z produkcyjno-usługowych na mieszkaniowe.

Ryc. 31. Wskaźnik przedsiębiorczości w Krakowie

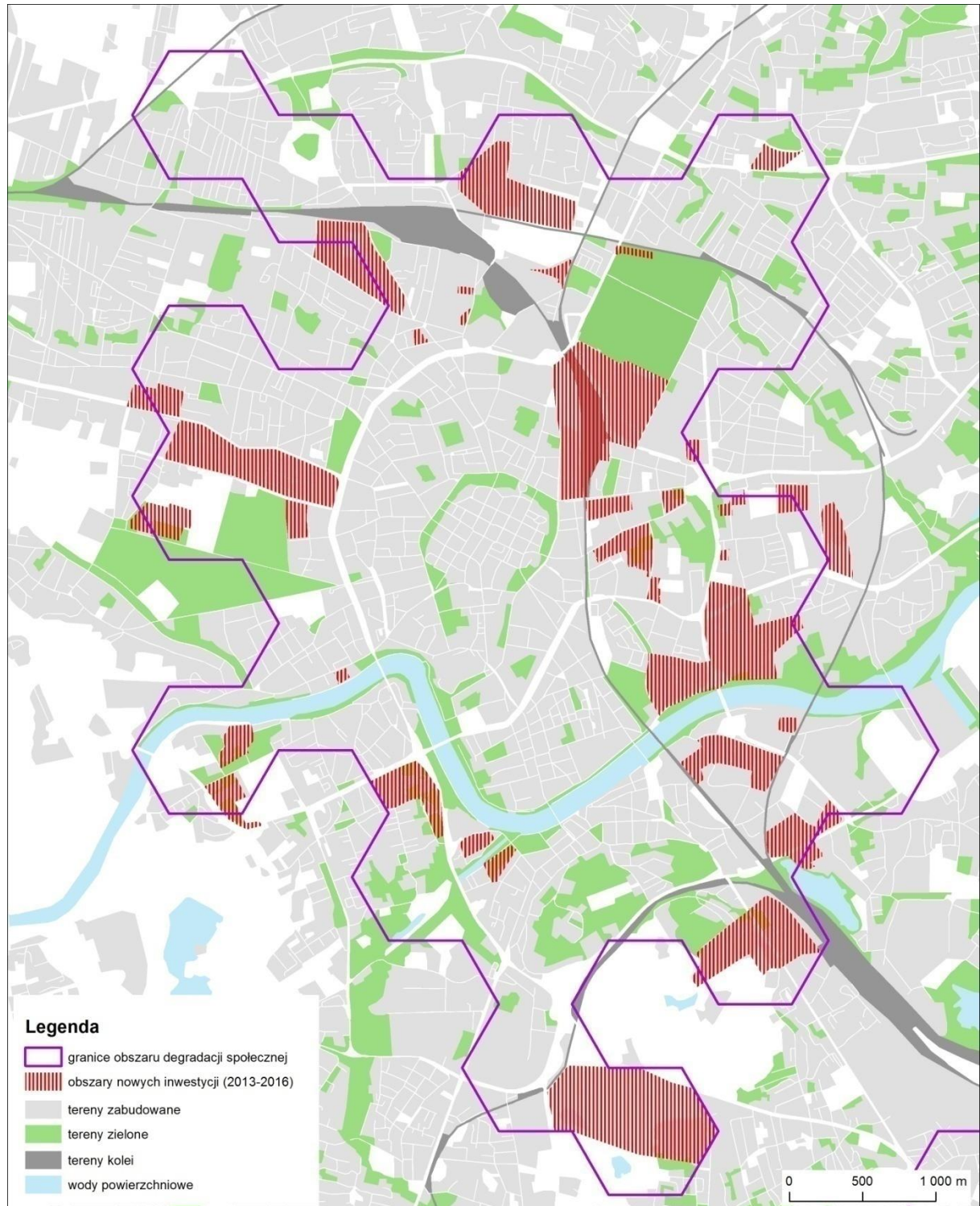
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 32. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych

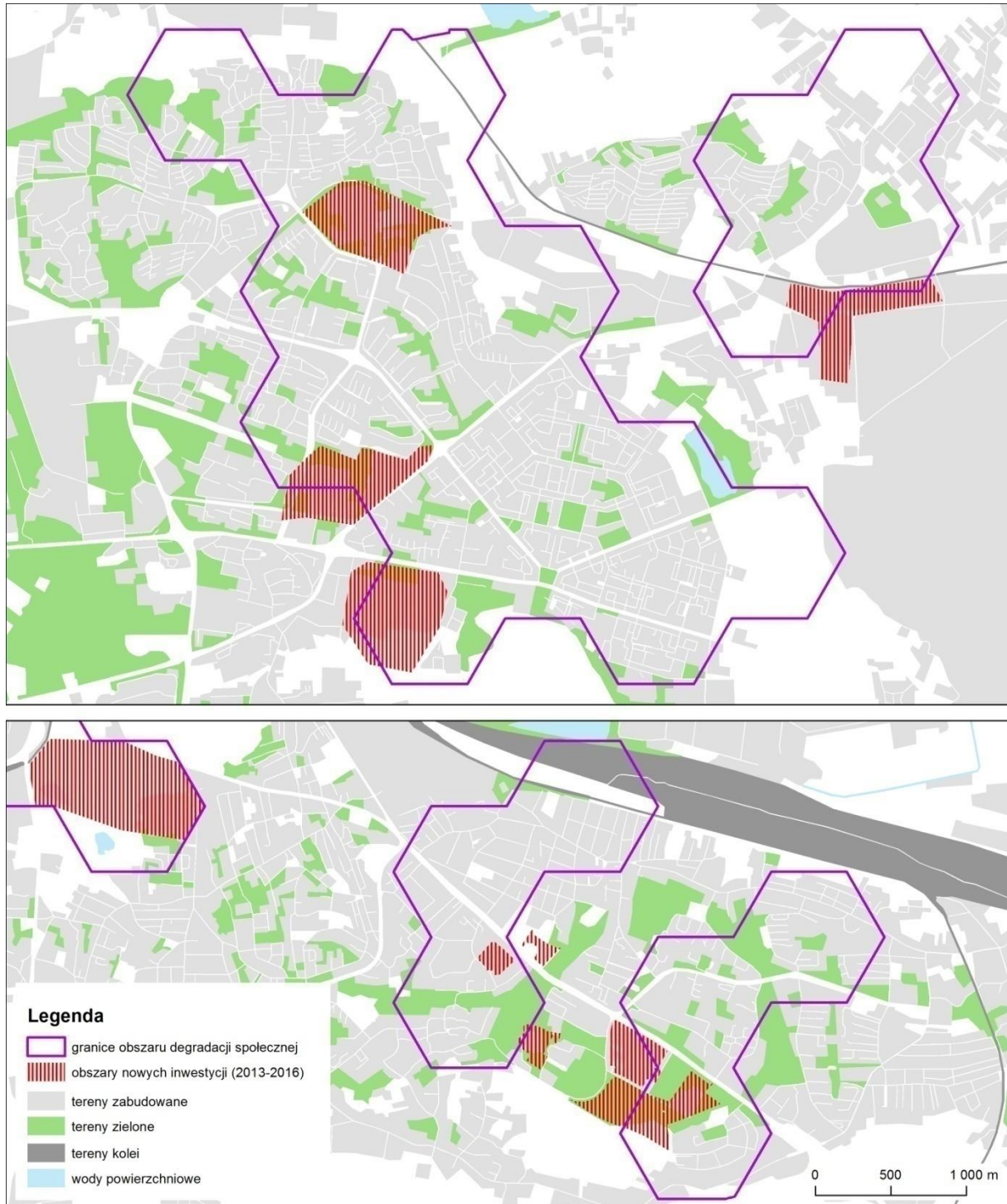
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

handlowo-usługowych). Założeniem analizy było wykluczenie takich obszarów, które samodzielnie podlegają przekształceniom urbanistycznym i – najprawdopodobniej – nie wymagają interwencji publicznej. Obszary te zostały przedstawione na Ryc. 34 i Ryc. 35.

Ryc. 34. Obszary koncentracji inwestycji – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 35. Obszary koncentracji inwestycji – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.2.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej

Na podstawie map przestrzennego zróżnicowania zjawisk gospodarczych (Ryc. 31, Ryc. 32, Ryc. 33) określono, czy dany obszar degradacji społecznej podlega niekorzystnym procesom w sferze gospodarczej. **W tabeli wyróżnione zostały obszary spełniające co**

najmniej dwa kryteria degradacji w sferze gospodarczej, które należy uznać za obszary koncentracji negatywnych zjawisk w tej sferze. Podsumowaniem powyższych analiz jest Tab. 3.

Tab. 3. Obszary kryzysowe w sferze gospodarczej – podsumowanie

Nazwa jednostki	Niski poziom przedsiębiorczości	Spadająca aktywność gospodarcza	Niski poziom inwestycji	Liczba kryteriów
29 Listopada-Brogi	tak	nie	nie	1
Azory	tak	tak	tak	3
Bieńczyce	tak	tak	tak	3
Bieńczyce-Południe	tak	nie	nie	1
Bieńczyce-Zachód	tak	tak	nie	2
Bieńczyce-Złotej Jesieni	tak	nie	tak	2
Dębniki	nie	nie	nie	0
Grzegórzki-Południe	nie	nie	nie	0
Grzegórzki-Wschód	nie	nie	tak	1
Kamienna	nie	nie	nie	0
Kazimierz	nie	nie	nie	0
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	nie	nie	nie	0
Kozłówek	tak	nie	tak	2
Lubelska	nie	nie	nie	0
Lubicz	nie	nie	nie	0
Mistrzejowice	tak	tak	nie	2
Olsza	tak	nie	nie	1
os. Bohaterów Września	tak	tak	nie	2
os. Kościuszkowskie	tak	nie	nie	1
os. Nowy Bieżanów	tak	nie	tak	2
os. Piastów	tak	tak	nie	2
os. Podwawelskie	tak	nie	nie	1
os. Rząka	tak	nie	nie	1
Półwie Zwierzynieckie	nie	nie	tak	1
Praska	tak	nie	tak	2
Prądnicka	nie	nie	nie	0
Prokocim	tak	tak	tak	3
Stara Bonarka	nie	nie	tak	1
Stara Krowodrza	nie	nie	nie	0
Stara Nowa Huta	tak	tak	tak	3
Stare Grzegórzki	nie	nie	nie	0
Stare Miasto	nie	nie	nie	0
Stare Podgórze	nie	nie	nie	0
Stradom-Wesoła	nie	nie	nie	0
Wesoła	nie	nie	nie	0
Wzgórza Krzesławickie	tak	tak	tak	3
Zabłocie	nie	nie	nie	0
Zabłocie-Wschód	nie	nie	tak	1

Źródło: opracowanie własne.

3.2.3. Sfera środowiskowa

3.2.3.1. Zanieczyszczenie powietrza

Jednym z poważniejszych problemów Krakowa jest stan powietrza atmosferycznego. Kraków (obok kilku innych polskich miast) zyskał niechlubne miano jednego z najbardziej zanieczyszczonych miast Europy. Ocena jakości powietrza dokonywana jest w ramach monitoringu powietrza, prowadzonego przez WIOŚ w Krakowie. Kraków w granicach administracyjnych stanowi osobną strefę oceny jakości powietrza „Aglomeracja Krakowska”¹⁹. Klasyfikacja stref dokonywana jest oddzielnie dla każdego zanieczyszczenia, na podstawie najwyższych stężeń (tzn. występujących w najbardziej zanieczyszczonych rejonach) na obszarze aglomeracji. Strefy, w których poziom zanieczyszczenia przekracza poziom dopuszczalny (lub docelowy w przypadku niektórych zanieczyszczeń), są zaliczane do klasy C (D2 dla ozonu), co wiąże się m.in. z obowiązkiem opracowania planów ochrony powietrza dla takich stref i aglomeracji w celu otrzymania odpowiednich wartości normatywnych.

Przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń powietrza w Krakowie w ostatnich latach dotyczą:

- pyłu zawieszonego: zarówno w przypadku pyłu PM₁₀, jak i PM_{2,5} średnioroczne stężenie przekracza wartości dopuszczalne we wszystkich punktach pomiarowych, a liczba dni w roku z przekroczonymi normami jest znacznie wyższa od dopuszczalnej,
- dwutlenku azotu (NO₂) – przekroczenia dopuszczalnych stężeń dotyczą przede wszystkim obszarów objętych emisją ze źródeł liniowych (dróg),
- benzo(a)pirenu – średnie roczne stężenie przekracza kilkakrotnie poziom dopuszczalny tego toksycznego i rakotwórczego związku.

Według „Oceny jakości powietrza w województwie małopolskim w 2015 r.” w tymże roku prawie na całym obszarze miasta zanotowano przekroczenia dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń pyłów zawieszonych (PM₁₀ i PM_{2.5}), a także benzo(a)pirenu. W obszarach przy głównych trasach transportowych przekroczone były normy zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu. Ponadto przekroczone były poziomy celu długoterminowego dla ozonu (

Tab. 4).

¹⁹ Według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. poz. 914).

Tab. 4. Lista stref zaliczonych do klasy C/D2 dla kryterium ochrony zdrowia i obszary przekroczeń normatywnych stężeń zanieczyszczeń

Kryterium ²⁰ – zanieczyszczenie, czas uśredniania stężeń	Obszar przekroczeń			
	obszar	powierzchnia (km ²)	liczba mieszkańców	przyczyna przekroczeń
NO₂ – rok	Kraków – obszary na terenie miasta (ul. Nowohucka, Zakopiańska, al. Krasińskiego)	0,9 (długość drogi 1,1 km)	3925	Oddziaływanie emisji związanej z ruchem pojazdów w centrum miasta
B(a)P – rok	Kraków – obszar miasta	305,1	718 874	Oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków
PM₁₀ – 24 godz. (liczba dni przekroczeń)	Kraków – obszar miasta	305,1	718 874	
PM₁₀ – rok	Kraków – północna i południowa część miasta	94,3	465 688	
PM_{2,5} – rok	Kraków – obszar miasta	178	666 848	
O₃ – max 8-godz. (liczba dni przekroczeń) poziom celu długoterminowego	Kraków – obszar miasta	327	762 508	Niekorzystne warunki klimatyczne/meteorologiczne

Źródło: ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2015 r., WIOŚ Kraków.

W związku z niezadowalającym stanem powietrza w województwie małopolskim, w tym w Krakowie, na terenie województwa wprowadzono program ochrony powietrza (POP)²¹. Elementem programu są mapy zanieczyszczeń sporządzone z wykorzystaniem modelowania matematycznego rozprzestrzeniania zanieczyszczeń w powietrzu dla roku bazowego 2011. Syntetycznym obrazem zagrożeń związanych z jakością powietrza jest mapa narażenia mieszkańców na zanieczyszczenia (Ryc. 36). Wynika z niej, iż większość gęsto zaludnionych obszarów w śródmieściu Krakowa, a także część osiedli na południu i północy, znajduje się w strefie najwyższego narażenia. Również pozostałe gęsto zaludnione tereny miasta charakteryzują się dużym narażeniem na zanieczyszczenia.

Przyczynami wysokiego zanieczyszczenia powietrza są emisje zanieczyszczeń komunalnych (tzw. niska emisja), komunikacyjnych i przemysłowych. Problemy związane z emisją zanieczyszczeń gazowych i pyłowych są potęgowane niekorzystnymi warunkami klimatycznymi oraz topograficznymi – położeniem miasta w inwersyjnej dolinie, ze słabym przewietrzaniem i dużą wilgotnością. Według POP ok. 42% zanieczyszczeń pyłowych w Krakowie pochodzi ze źródeł lokalnej niskiej emisji²², ok. 21% z przemysłu, 17% z transportu, a 20% ze źródeł spoza miasta i naturalnych.

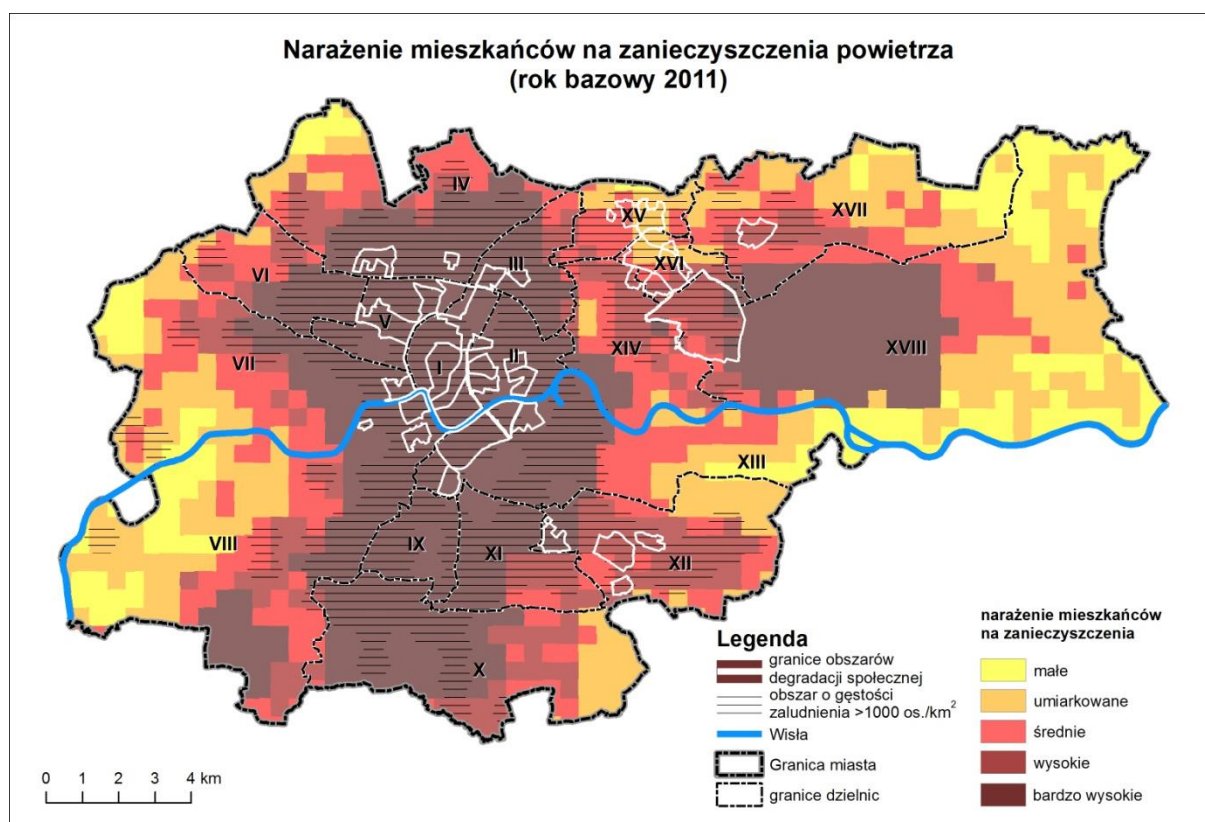
²⁰ Stanowiące podstawę do zakwalifikowania strefy do klasy C/D2.

²¹ Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego. Uchwała Nr XLII/662/13 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 30 września 2013 r., obecnie w trakcie aktualizacji.

²² Zob. rozdział „Sfera techniczna”.

Niekorzystna jakość powietrza jest przez krakowian uważana za poważny problem. W badaniach Barometru Krakowskiego 2015 aż 61% ankietowanych oceniło jakość powietrza negatywnie, a tylko 18% pozytywnie (21% oceniło stan powietrza neutralnie). Był to zdecydowanie najgorzej oceniany aspekt funkcjonowania miasta. Jednocześnie przez zdecydowaną większość badanych (88%) jest on uważany za ważny.

Spośród działań, które mają służyć poprawie jakości powietrza, należy wymienić *Program ograniczania niskiej emisji*, którego celem jest wymiana źródeł ogrzewania na ekologiczne. Ponadto w styczniu 2016 r. Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął uchwałę w sprawie wprowadzenia na obszarze Gminy Miejskiej Kraków ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw²³, zgodnie z którą od 1 września 2019 r. na terenie całego miasta ma obowiązywać zakaz użytkowania instalacji grzewczych na paliwa stałe.

Ryc. 36. Narażenie mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WMS Małopolskiej Infrastruktury Informacji Przestrzennej (<http://miip.geomalopolska.pl/>).

3.2.3.2. Klimat akustyczny

Główne źródła hałasu w środowisku zurbanizowanym, które powodują uciążliwości dla mieszkańców miasta, to:

²³ Uchwała Nr XVIII/243/16 Sejmiku Województwa Małopolskiego

- komunikacja (hałas komunikacyjny), w tym drogi (hałas drogowy), linie kolejowe (hałas kolejowy) i tramwajowe (hałas tramwajowy) oraz starty, lądowania i przeloty statków powietrznych (hałas lotniczy);
- przemysł (hałas przemysłowy);
- obiekty działalności usługowo-rozrywkowej, rekreacyjno-sportowej, wentylatory oraz urządzenia klimatyzacyjne i agregaty chłodnicze (hałas komunalny).

Źródłem informacji o skali zagrożenia hałasem na terenie miasta jest Mapa akustyczna Miasta Krakowa, której ostatnia aktualizacja została dokonana w 2013 r. i w oparciu o którą sporządzony został *Program ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Krakowa na lata 2014–2018 (POŚPH)*. Mapa dostarcza informacji na temat poziomu hałasu L_{DWN} i L_N ²⁴ dla różnych jego źródeł.

Według danych zawartych w POŚPH największe uciążliwości dla mieszkańców Miasta powoduje hałas ze źródeł komunikacyjnych, zwłaszcza drogowych. Do najważniejszych źródeł hałasu drogowego autorzy opracowania zaliczyli drogi krajowe (w tym autostradę) i wojewódzkie, o dużym natężeniu ruchu w czasie całej doby oraz drogi i ulice miejskie o strukturze ruchu charakteryzującej się dużym udziałem pojazdów ciężkich (trasy komunikacyjne prowadzące ruch tranzytowy). Klimat akustyczny kształtuje się negatywnie także na głównych ulicach z torowiskami tramwajowymi (z uwagi na skumulowane oddziaływanie hałasu samochodowego i szynowego).

Na hałas pochodzący z tych ostatnich źródeł narażona jest zdecydowanie największa liczba mieszkańców Krakowa – ok. 285 tys. w dzień i 198 tys. w nocy. W przypadku pozostałych źródeł hałasu komunikacyjnego liczba mieszkańców jest o rząd wielkości mniejsza.

3.2.3.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej

Najpoważniejszym problemem w sferze środowiskowej jest przekroczenie dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza i związane z tym narażenie mieszkańców na zanieczyszczenia. Problem ten dotyczy jednak praktycznie całego Krakowa, a na podstawie dostępnych materiałów (Ryc. 36) można stwierdzić, że na zanieczyszczenia powietrza narażeni są mieszkańcy większości obszarów strefy miejskiej. W związku z tym nie wyznaczono obszarów koncentracji problemów w sferze środowiskowej. Warto jednak zwrócić uwagę, iż powodujące zanieczyszczenia problemy (paleniska oraz duże natężenie ruchu samochodowego) są jednym z kryteriów wyznaczania obszarów w sferach: technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.

²⁴ L_{DWN} – długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia (6.00 do 18.00), pory wieczoru (18.00 do 22.00) i pory nocy (22.00 do 6.00). L_N – długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich pór nocy w roku (22.00 do 6.00).

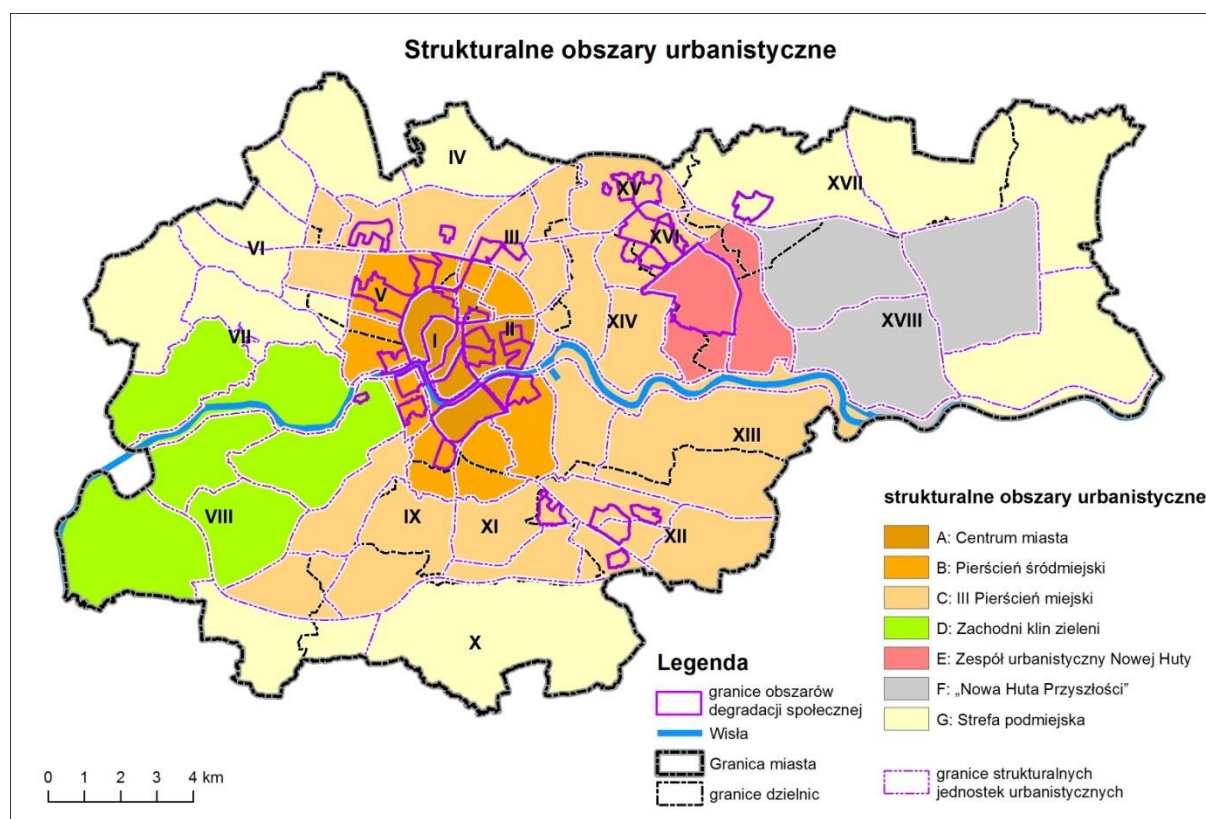
3.2.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

3.2.4.1. Struktura przestrzenno-funkcjonalna i użytkowanie terenu

Obszary degradacji społecznej na tle użytkowania terenu w Krakowie przedstawiono na Ryc. 39. W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Krakowa (SUiKZP) przestrzeń miasta została podzielona na 7 strukturalnych obszarów urbanistycznych, a te z kolei na strukturalne jednostki urbanistyczne:

1. **Obszar A** – Centrum Miasta: w przybliżeniu obszar w granicach II obwodnicy, który obejmuje historyczne centrum (Stare Miasto z Wawelem, Kazimierz ze Stradomiem) oraz pierwszy pierścień miejski (strefę obejmującą tereny położone w przybliżeniu między historycznym centrum a II obwodnicą).
2. **Obszar B** – Pierścień śródmiejski – czyli II pierścień miejski, obejmujący strukturalne jednostki urbanistyczne położone w granicach III obwodnicy i składające się na Śródmieście, czyli pierścień zabudowy, parki miejskie i inne obszary wolne od zabudowy, stanowiące bezpośrednią „otoczkę” centrum Miasta (układ „rozgwiazdy”), oraz „otoczkę” śródmieścia, którą stanowią tereny położone między strukturalnymi jednostkami urbanistycznymi tworzącymi śródmieście.
3. **Obszar C** – III Pierścień miejski, obejmujący strukturalne jednostki urbanistyczne położone między III i IV obwodnicą, tworzony głównie przez jednostki osiedli wielorodzinnych, które przenikają się z zabudową jednorodzinną – zabudowane przeważnie w czterech ostatnich dekadach XX w.
4. **Obszar D** – Zachodni klin zieleni – położonej po obu brzegach rzeki Wisły, będącej częścią Jurajskich Parków Krajobrazowych.
5. **Obszar E** – Zabytkowy zespół urbanistyczny Nowej Huty wraz z jego krajobrazową „otoczką” (m.in. Łąki Nowohuckie i dolina Dłubni).
6. **Obszar F** – obszar „Nowa Huta Przyszłości”, pod względem funkcjonalno-przestrzennym i architektury krajobrazu jest to obszar o największych kontrastach, obejmujący zarówno największy teren przemysłowy zajmowany przez kombinat metalurgiczny oraz sąsiadujące z nim tereny przemysłowe i składowe, jak i obszary zabudowy podmiejskiej oraz malownicze układy dawnych podkrakowskich wsi.
7. **Obszar G** – Strefa podmiejska – gdzie przeważa zabudowa o charakterze podmiejskim, występuje też znaczny procent terenów wolnych od zabudowy.

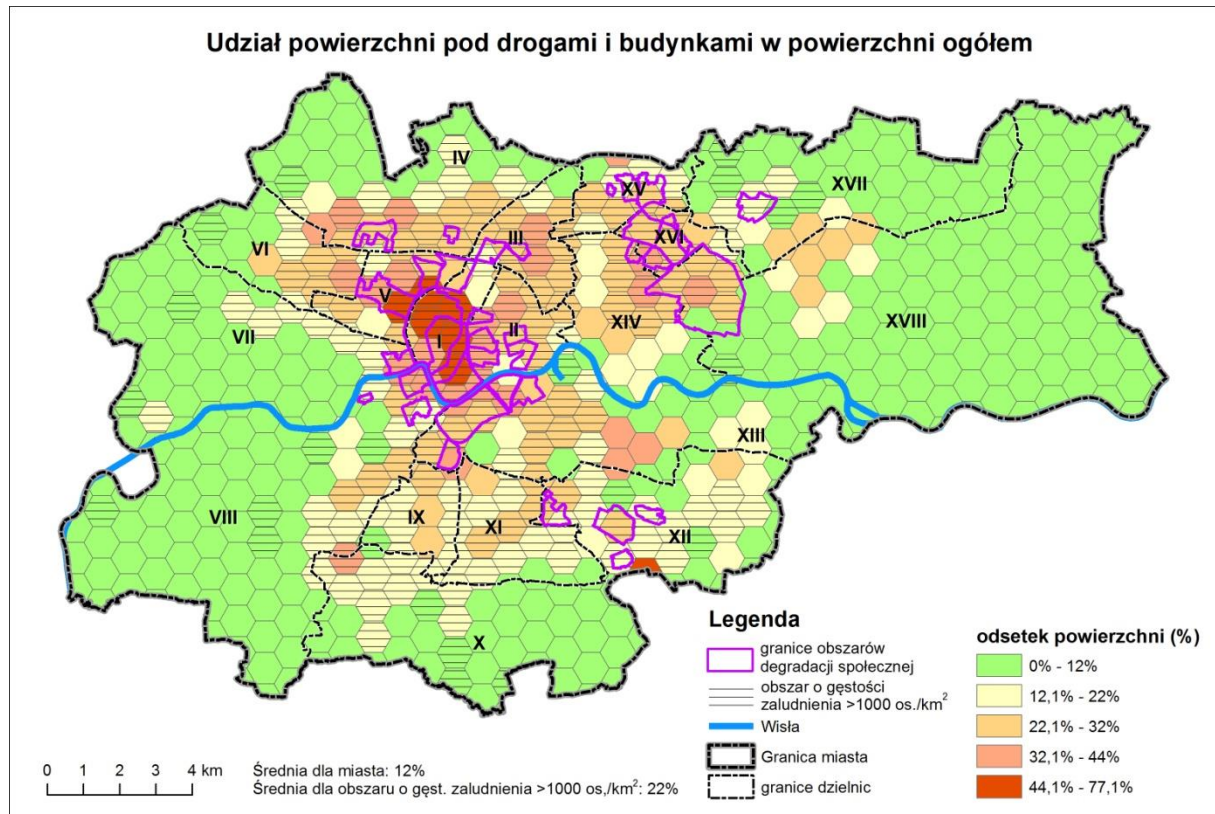
Położenie obszarów degradacji społecznej na tle opisanych wyżej obszarów oraz granic jednostek strukturalnych przedstawiono na Ryc. 37. Zauważyć można, iż degradacja społeczna dotyka prawie całej strefy A i znacznej części strefy B, a zatem obszarów kluczowych dla rozwoju Krakowa.

Ryc. 37. Położenie obszarów degradacji społecznej na tle strukturalnych obszary urbanistycznych i strukturalnych jednostek urbanistycznych.

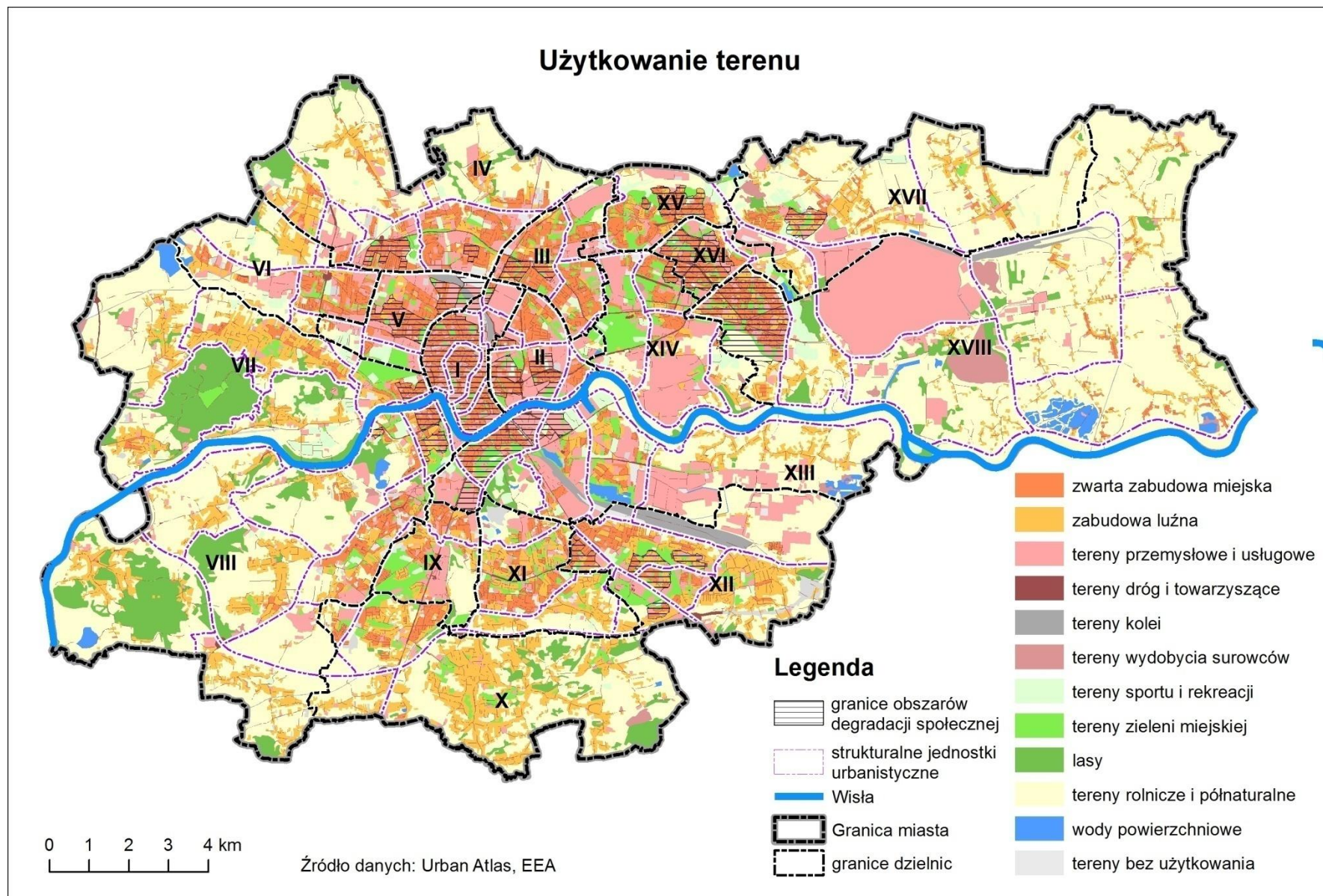
Źródło: opracowanie własne na podstawie SUIKZP Krakowa.

Charakterystyka wyżej opisanych jednostek urbanistycznych wskazuje na duże zróżnicowanie zagospodarowania przestrzennego miasta, a zwłaszcza gęstości i charakteru zabudowy. Zbyt duża gęstość zabudowy i związana z tym niewielka powierzchnia terenów biologicznie czynnych negatywnie oddziałuje na warunki życia mieszkańców. Problemy te dotyczą przede wszystkim centrum Krakowa – gdzie powierzchnia pod drogami i zabudową jest największa (Ryc. 38).

Ryc. 38. Udział powierzchni pod drogami i budynkami w powierzchni ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 39. Użytkowanie terenu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urban Atlas.

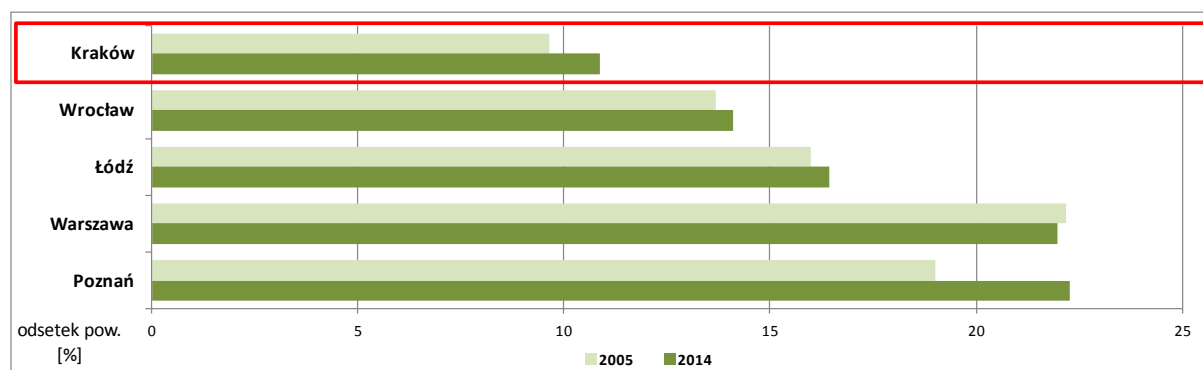
3.2.4.2. Zasób i stan przestrzeni publicznych i terenów zieleni urządzonej

Jednym z podstawowych czynników kształtujących jakość życia w miastach jest dostępność publicznych terenów zielonych, do których zaliczyć można parki, zieleńce, zieleń osiedlową, a także lasy. Obszary te są elementem podnoszącym parametry ekologiczne środowiska zamieszkania, ale też stanowią podstawową „infrastrukturę” dla rekreacji mieszkańców. Dostępność terenów zieleni można określać za pomocą kilku wskaźników, m.in.:

- udział publicznych terenów zielonych w powierzchni miasta,
- nasycenie terenami zielonymi: powierzchnia publicznych terenów zielonych w przeliczeniu na jednego mieszkańca,
- odsetek ludności miasta zamieszkujący nie dalej niż w przyjętej odległości (np. 300 m) od terenu zielonego spełniającego funkcje rekreacyjne.

Dla porównania Krakowa z innymi dużymi miastami w Polsce zostały wykorzystane dwa pierwsze wskaźniki dające ogólny obraz przeciętnej sytuacji na poziomie całego obszaru miejskiego. Natomiast trzeci wskaźnik, który dobrze obrazuje dostępność przestrzenną na poziomie sublokalnym, został wykorzystany w diagnozowaniu dostępności terenów zielonych w obszarach degradacji społecznej.

Pierwszy wskaźnik – udział terenów zieleni (ogółem – tereny zieleni urządzonej i lasy) wskazuje, iż sytuacja w tym względzie jest w Krakowie niekorzystna. Udział terenów zieleni wynosi jedynie ok. 11% – dwukrotnie mniej niż w Poznaniu czy Warszawie (Ryc. 40). Warto odnotować, że w Krakowie wskaźnik ten nieznacznie wzrósł w ostatniej dekadzie.

Ryc. 40. Udział terenów zieleni (tereny zieleni urządzonej i lasy) w powierzchni miast

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Równie niekorzystnie przedstawia się wskaźnik nasycenia terenami zieleni o funkcji rekreacyjnej (Ryc. 41)²⁵. Kraków cechuje się najniższym nasyceniem spośród analizowanych dużych miast.

Warto pamiętać, że swoistą wadą powyższych wskaźników jest pomijanie innych obszarów niezabudowanych (np. łąk) niż zieleń urządzonej i lasy, które również mogą pełnić pewne funkcje rekreacyjne. Niemniej to właśnie tereny zieleni urządzonej pełnią klu-

²⁵ W obliczeniach pominięto zieleń przyuliczną.

czową rolę w zapewnianiu mieszkańcom warunków do odpoczynku i rekreacji. Duże różnice w miernikach dla Krakowa i innych ośrodków wskazują na brak zieleni jako istotny problem dla społeczności lokalnej.

Ryc. 41. Powierzchnia publicznych terenów zielonych (parki, zieleńce, zieleń osiedlowa i lasy) w przeliczeniu na jednego mieszkańca

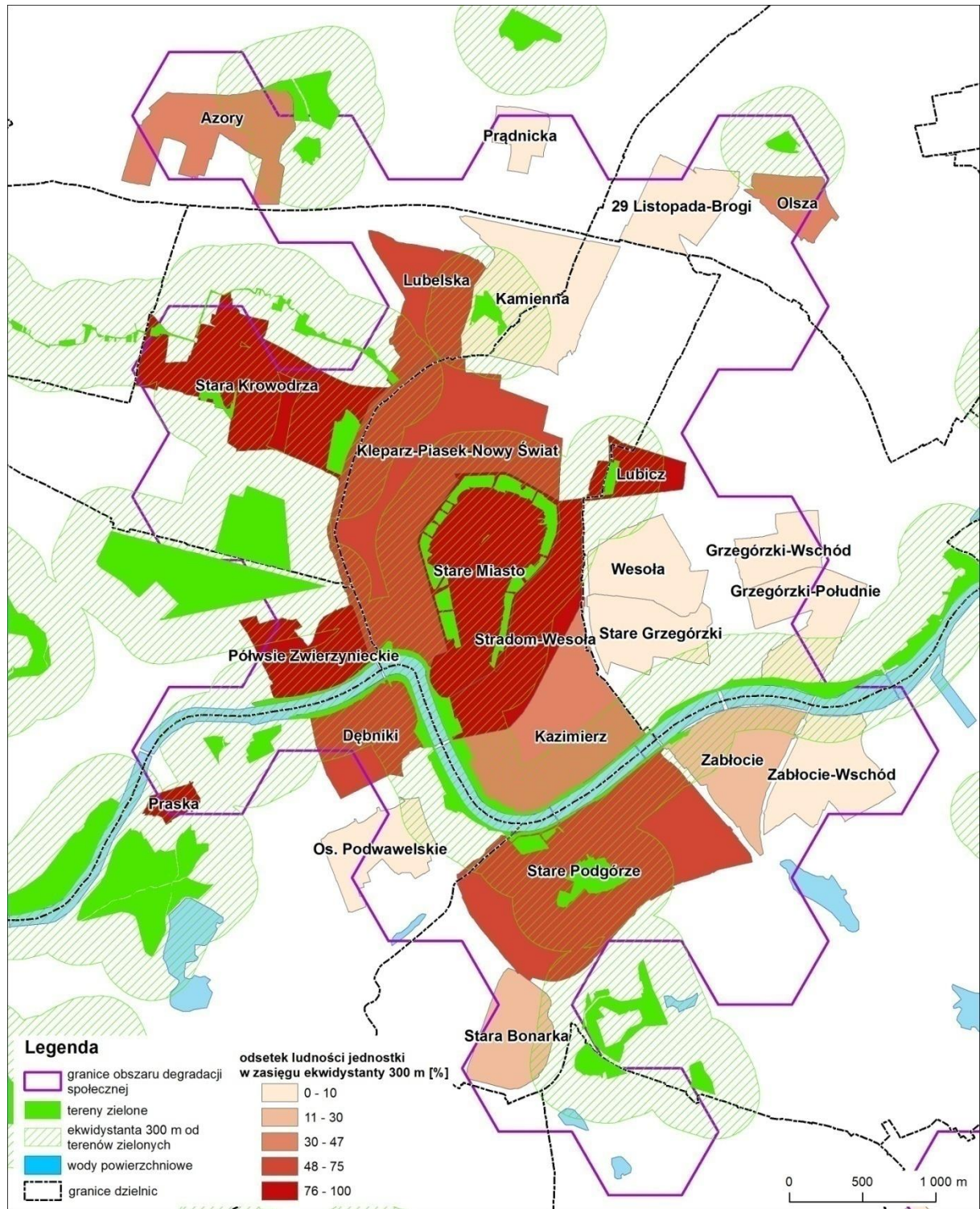
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Dostępność terenów zielonych w obszarach degradacji społecznej określono poprzez obliczenie odsetka mieszkańców w każdym z obszarów, którzy mieszkają w obrębie ekwidystanty 300 m do najbliższego parku lub innego dużego (pow. 1 ha) terenu zielonego²⁶ (Ryc. 42 i Ryc. 43). W Krakowie odsetek ten wynosi 47%²⁷. Spośród wskazanych wyżej obszarów degradacji społecznej najniższą dostępnością terenów zielonych cechują się te położone w zewnętrznej części śródmieścia (poza II obwodnicą). Są to w znacznej mierze obszary poprzemysłowe – lub z obszarami poprzemysłowymi sąsiadujące (Wesoła, Grzegórzki, Zabłocie, Kamienna, Prądnicka). Ponadto do obszarów o niekorzystnym wskaźniku zaliczają się os. Podwawelskie, obszar 29 Listopada-Brogi oraz Azory. W historycznym centrum najsłabiej zaopatrzoną w duże tereny zielone częścią jest Kazimierz. Analizując mapę obszarów zielonych w śródmieściu, należy zwrócić uwagę, że dobra dostępność przestrzenna po części jest powodowana specyficznym „obwarzankowym” kształtem Plant, który – przy niezbyt dużej powierzchni parku – zapewnia dobrą dostępność zarówno z wewnątrz Starego Miasta, jak i z obszarów poza Plantami. Niezależnie od tego dostępność terenów zielonych w śródmieściu ocenić należy jako niewystarczającą – co potwierdza zarówno niski udział terenów niezabudowanych (Ryc. 38), jak i analiza dostępności urządzeń rekreacyjnych (zamieszczona w dalszej części opracowania).

Poza śródmieściem osiedlami o najniższym dostępie do terenów zielonych jest południowa część Bieńczyca oraz os. Kozłówek i Nowy Bieżanów.

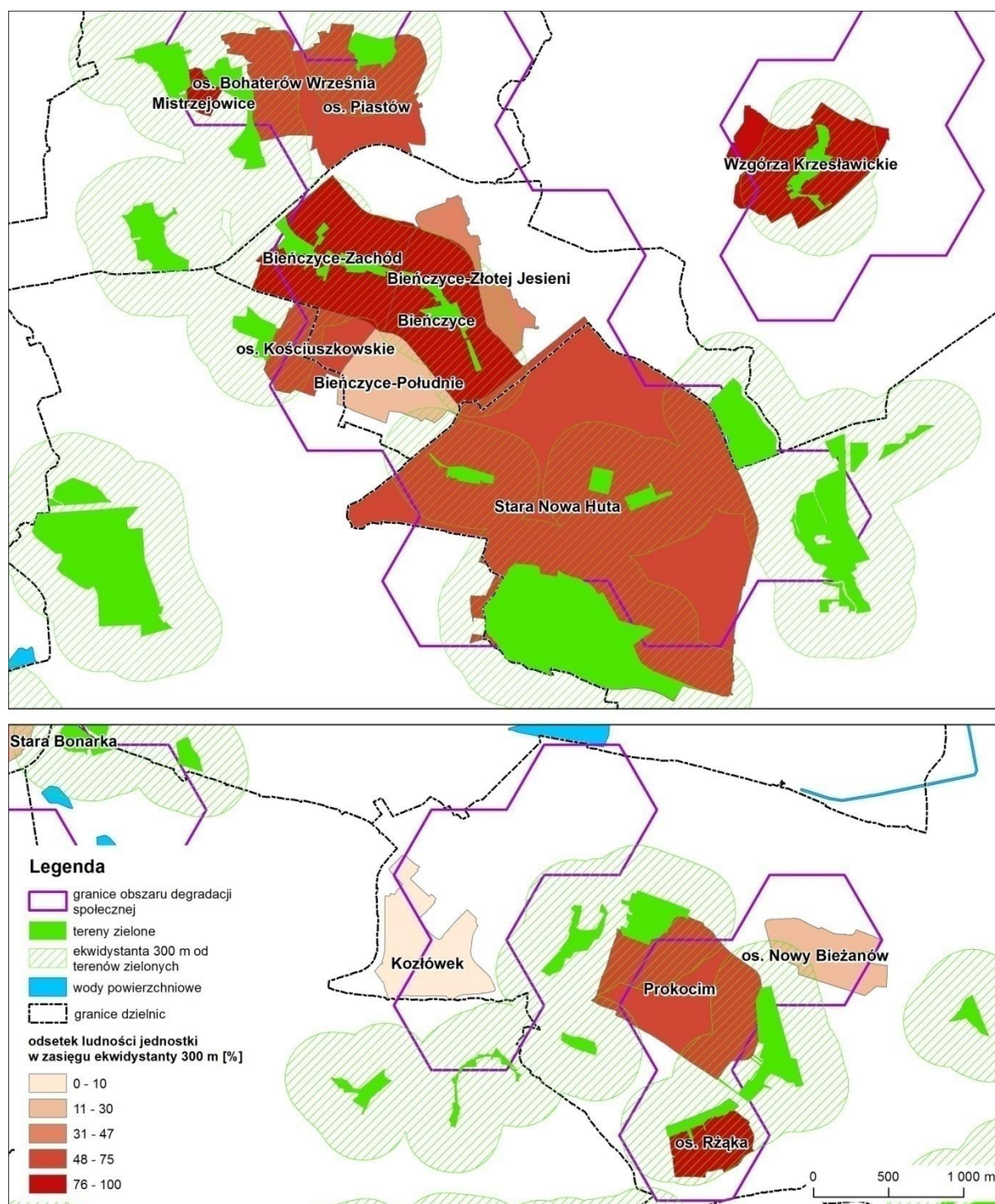
²⁶ Uwzględniono parki, lasy oraz obszary użytków ekologicznych.

²⁷ Kwestia dostępu do terenów zieleni została szczegółowo przeanalizowana w tworzonej przez UMK dokumencie pn. Kierunki rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2017-2030, przy zastosowaniu odrębnej metodologii – uwzględniono tereny o pow. min. 0.5 ha, w tym zieleń osiedlową, nie brano natomiast pod uwagę terenów nieudostępnionych, np. lasów stanowiących własność prywatną lub terenów naturalnych pozbawionych jakiegokolwiek zagospodarowania.

Ryc. 42. Dostępność terenów zielonych – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

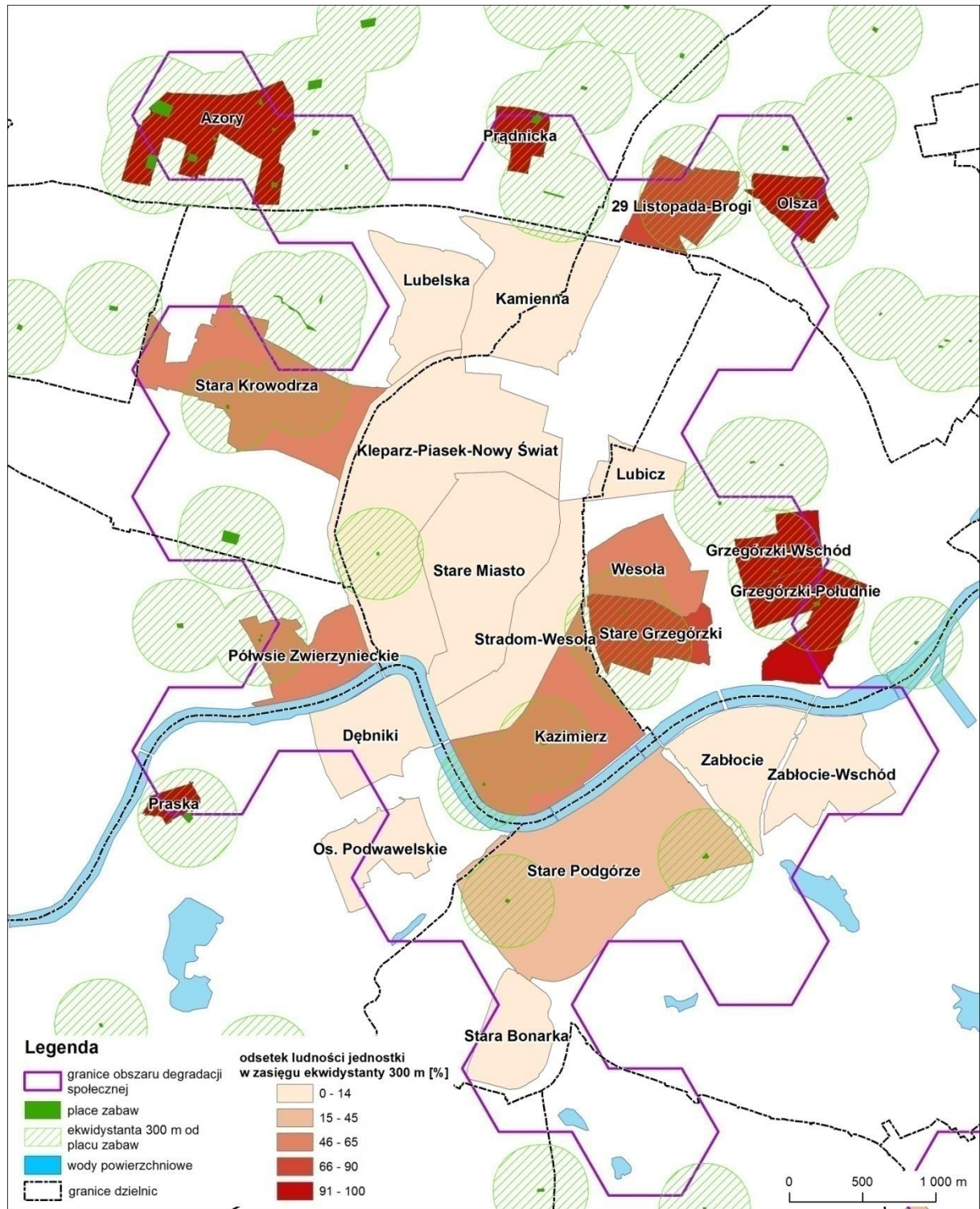

Ryc. 43. Dostępność terenów zielonych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

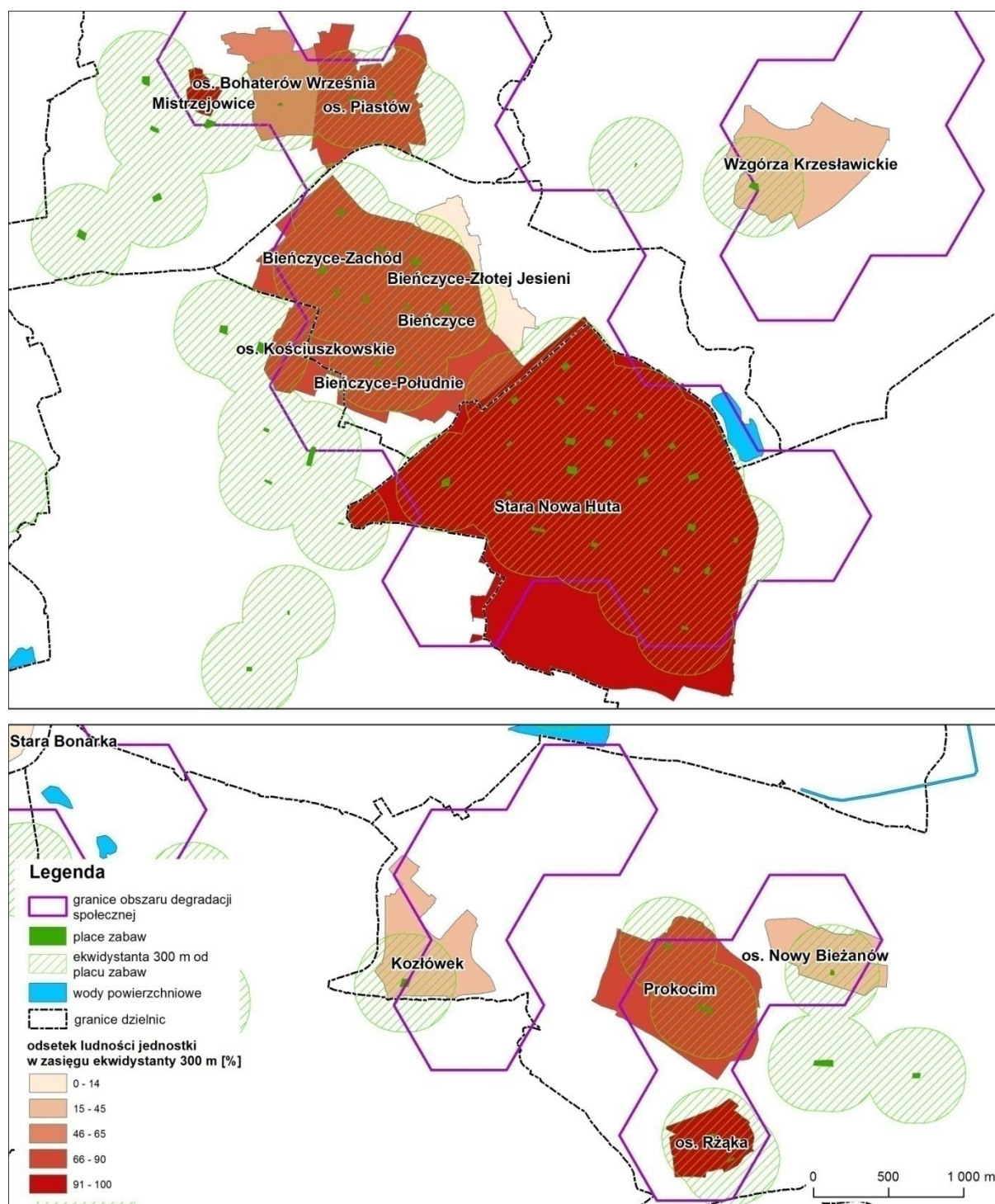
Warto zauważyć, że powyższa analiza dotyczy jedynie jednego z aspektów dostępu do terenów zielonych – tj. ich przestrzennej dostępności w mieście. Równie istotna jest jakość terenów zielonych – w tym dostęp do urządzeń rekreacyjnych dla mieszkańców. Jednym z mierników jakości przestrzeni publicznej i jej przyjazności dla mieszkańców jest dostępność placów zabaw. Została ona dla obszarów degradacji społecznej zbadana w podobny sposób jak dostępność do terenów zieleni – tj. wyliczony został odsetek ludności

w obrębie ekwidystanty 300 m. Dla całego Krakowa wskaźnik ten wynosi 45%, natomiast wyniki dla badanych obszarów przedstawiono na Ryc. 44 i Ryc. 45. Widoczna jest przede wszystkim bardzo niska dostępność tych urządzeń w całym obszarze historycznego centrum (z wyjątkiem Kazimierza) – gdzie – pomimo relatywnie dobrego zaopatrzenia w tereny zielone – funkcjonuje jedynie jeden plac zabaw. Brak także tego typu urządzeń na Zabłociu, w Dębnikach i na os. Podwawelskim. Niewielką dostępnością cechują się Podgórze oraz os. Kozłówek i Nowy Bieżanów. Dobra dostępność występuje w Nowej Hucie (wraz z większością osiedli – z wyjątkiem os. Wzgórza Krzesławickie i os. Złotej Jesieni w Bieńczycach). Warto zauważyć, że pomimo relatywnie wysokiego dostępu do parków w śródmieściu (w obszarze II obwodnicy) funkcjonalność terenów zielonych mierzona dostępem do urządzeń rekreacyjnych jest bardzo niska. Wynika to m.in. z braku mniejszych, ale pełniących istotną rolę społeczną, terenów zieleni osiedlowej – obecnych w pozostałych obszarach degradacji społecznej – Nowej Hucie czy na osiedlach zabudowy wielkopłytowej.

Ryc. 44. Dostępność placów zabaw – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 45. Dostępność placów zabaw – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

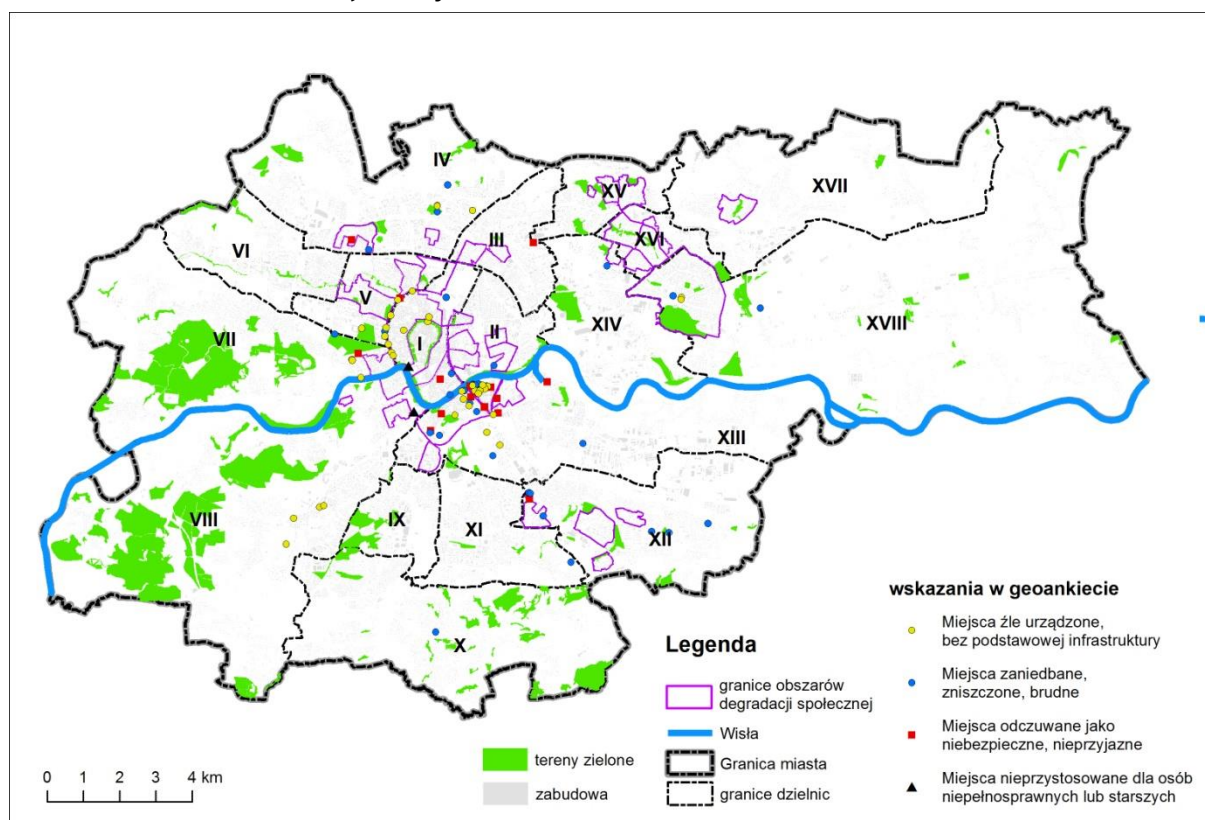
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Jednym z elementów prowadzonych konsultacji społecznych oraz diagnozy była geoankieta – narzędzie internetowe, pozwalające wskazać mieszkańcom bezpośrednio na interaktywnej mapie miejsca problemowe wraz z opisem problemu. Geoankieta została uruchomiona w czerwcu 2016 r., a ankietyzacja trwała 2 tygodnie. Mieszkańcy byli proszeni o wskazanie miejsc: źle urządzonych, zaniedbanych, postrzeganych jako niebezpieczne

oraz nieprzystosowanych dla osób o ograniczonej mobilności. W każdej z tych kategorii wymienione były konkretne problemy (można było również wskazać inne).

Wyniki wskazań geoankiety przedstawiono na Ryc. 46. Największa liczba wskazań dotyczyła dwu obszarów: Zabłocia oraz pasa wzdłuż Alej Trzech Wieszczów. Stosunkowo niewielka liczba wskazań (łącznie 98) nie pozwala na statystyczną ich analizę. Można jednak określić najczęściej wymieniane problemy, którymi były:

- brak dróg dla rowerów,
- zniszczona lub zaniedbana zieleń miejska lub brak zieleni,
- zniszczona nawierzchnia chodnika, placu, jezdni itp.,
- brak chodnika lub inne utrudnienia dla pieszych – np. parkujące na chodniku samochody, niebezpieczne przejścia dla pieszych, nieprzystosowane dla niepełnosprawnych przejścia podziemne,
- zniszczone elewacje budynków.

Ryc. 46. Wyniki wskazań w geoankiecie

Źródło: opracowanie własne na podstawie geoankiety.

Podsumowaniem analiz w zakresie jakości przestrzeni i terenów zielonych jest Tab. 5. Przyjęto, że aby uznać dany obszar za obszar koncentracji negatywnych zjawisk w odniesieniu do jakości przestrzeni, powinien on spełniać co najmniej dwa kryteria, mierzone wskaźnikami zestawionymi w tabeli.

Tab. 5. Przestrzeń i dostęp do terenów zieleni – podsumowanie

Nazwa jednostki	Odsetek mieszkańców zamieszkujący nie dalej niż w przyjętej odległości od:		Niski udział powierzchni niezabudowanej	Liczba kryteriów
	terenu zielonego	placu zabaw		
29 Listopada-Brogi	0,0	89,8	nie	1
Azory	40,3	100,0	nie	1
Bieńczyce	100,0	86,6	nie	0
Bieńczyce-Południe	16,8	84,5	tak	2
Bieńczyce-Zachód	100,0	85,3	nie	0
Bieńczyce-Złotej Jesieni	37,2	6,8	nie	2
Dębniki	73,3	0,0	tak	2
Grzegórzki-Południe	0,6	100,0	nie	1
Grzegórzki-Wschód	0,0	100,0	nie	1
Kamienna	5,1	0,0	nie	2
Kazimierz	45,8	60,4	tak	2
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	69,1	13,9	tak	2
Kozłówek	0,0	38,9	nie	2
Lubelska	48,8	0,0	częściowo	1/2
Lubicz	83,3	0,1	tak	2
Mistrzejowice	100,0	100,0	nie	0
Olsza	38,4	100,0	nie	1
os. Bohaterów Września	71,1	64,9	nie	0
os. Kościuszkowskie	52,8	89,6	tak	1
os. Nowy Bieżanów	19,3	42,2	nie	2
os. Piastów	67,0	84,8	nie	0
Os. Podwawelskie	6,8	0,0	nie	2
os. Rżąka	100,0	100,0	nie	0
Półwie Zwierzynieckie	87,5	47,0	tak	1
Praska	100,0	100,0	nie	0
Prądnicka	0,0	100,0	nie	1
Prokocim	68,6	76,1	nie	0
Stara Bonarka	27,3	0,0	tak	3
Stara Krowodrza	93,1	50,8	częściowo	0/1
Stara Nowa Huta	66,0	99,3	nie	0
Stare Grzegórzki	6,8	87,8	tak	2
Stare Miasto	100,0	0,0	tak	2
Stare Podgórze	66,7	36,0	nie	1
Stradom-Wesoła	88,9	2,8	tak	2
Wesoła	1,5	45,7	tak	2
Wzgórza Krzesławickie	85,8	28,8	nie	1
Zabłocie	28,3	0,0	tak	3
Zabłocie-Wschód	0,0	0,0	nie	2
KRAKÓW	46,8	45,3	-	

Źródło: opracowanie własne.

3.2.4.3. *Dostępność podstawowych usług publicznych*

Jednym z kryteriów kryzysu w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest niedostateczna dostępność do usług publicznych. W skali dzielnicy czy osiedla należy przede wszystkim zwrócić uwagę na dostępność przestrzenną, czyli łatwość dotarcia do miejsca świadczenia usług o charakterze podstawowym. Można założyć, że powinny być dostępne w zasięgu dojścia – bez potrzeby dojazdu. Dotyczy to przede wszystkim opieki nad małymi dziećmi (żłobki i przedszkola), edukacji wczesnoszkolnej (szkoły podstawowe) i podstawowej opieki zdrowotnej. Coraz większego znaczenia – w świetle procesów starzenia się społeczeństwa – nabiera także dostęp do ośrodków wsparcia dla osób starszych.

Diagnozę dostępności przestrzennej do usług publicznych dla obszarów degradacji społecznej przeprowadzono, określając odsetek osób w każdym obszarze mieszkających w zasięgu dojścia do danej usługi. Zasięg dopuszczalnego dojścia określono na 500 m²⁸. Wartość (odsetek mieszkańców w zasięgu dojścia) dla każdego obszaru porównano z wartością przeciętną dla całego miasta.

Odsetek mieszkańców zamieszkałych w zasięgu ekwidystanty 500 m od żłobków wynosi w Krakowie 62%. Najniższą dostępnością żłobków cechują się obszary: os. Rząka, Wzgórza Krzesławickie, Praska, Nowy Bieżanów i Stara Bonarka – w całości znajdujące się poza zasięgiem tej infrastruktury. Bardzo niska jest też dostępność żłobków w obszarach Półwie Zwierzynieckie, Dębniki, Wesoła, Bieńczyce-os. Złotej Jesieni i Grzegórzki-Południe (poniżej 20% mieszkańców w zasięgu dojścia do żłobka). Dostępnością poniżej średniej cechują się także jednostki: Stare Miasto, Mistrzejowice, Bieńczyce-Zachód, os. Kościuszkowskie, Stare Podgórze, Kazimierz i Stare Grzegórzki (Ryc. 47 i Ryc. 48).

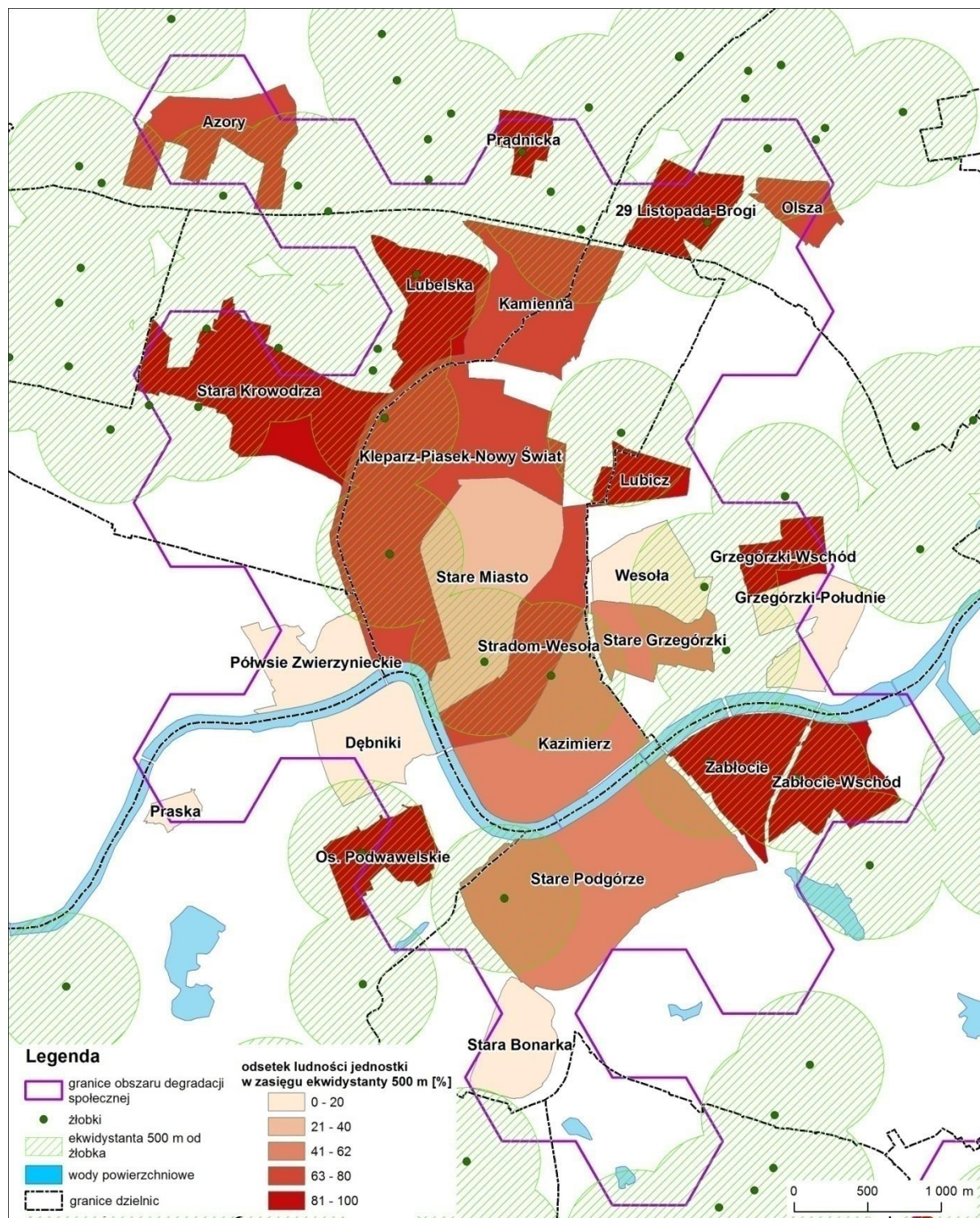
Lepsza jest dostępność przedszkoli (samorządowych). W Krakowie odsetek osób mieszkających nie dalej niż 500 m od przedszkola wynosi 70%. Najniższy odsetek mieszkańców ma dostęp do przedszkola w jednostkach: Grzegórzki-Wschód, os. Rząka, Stara Bonarka, Kamienna i Grzegórzki-Południe. Pozostałe jednostki z niższą niż średnia dostępnością przedszkoli to: 29 Listopada-Brogi, Stare Miasto, Lubicz, Stare Podgórze, Kleparz-Piasek-Nowy Świat, Azory (Ryc. 49 i Ryc. 50).

Odsetek mieszkańców Krakowa mieszkających w zasięgu 500 m od szkoły podstawowej wynosi 67%. Spośród analizowanych obszarów najniższym odsetkiem osób z tak zdefiniowanym dostępem do szkoły (brak osób mieszkających nie dalej niż w odległości 500 m od szkoły) cechowały się: Praska, Zabłocie, Zabłocie-Wschód i Stara Bonarka. Niższy niż średnia odsetek mieszkańców z dostępem do szkoły cechował także obszary: Lubelska, Grzegórzki-Południe, Olsza i Wesoła (Ryc. 51 i Ryc. 52).

Gabinet podstawowej opieki zdrowotnej w odległości nie więcej niż 500 m posiada 67% mieszkańców Krakowa. Najniższy odsetek mieszkańców z dostępem do gabinetu POZ cechował obszary: Praska, Zabłocie-Wschód i Kamienna. Gorszym niż przeciętnie wskaźnikiem dostępności charakteryzowały się również obszary: Mistrzejowice, Stare Podgórze, os. Nowy Bieżanów, os. Kościuszkowskie, Os. Podwawelskie, Zabłocie, Stare Grzegórzki, Stradom – Wesoła (Ryc. 53 i Ryc. 54).

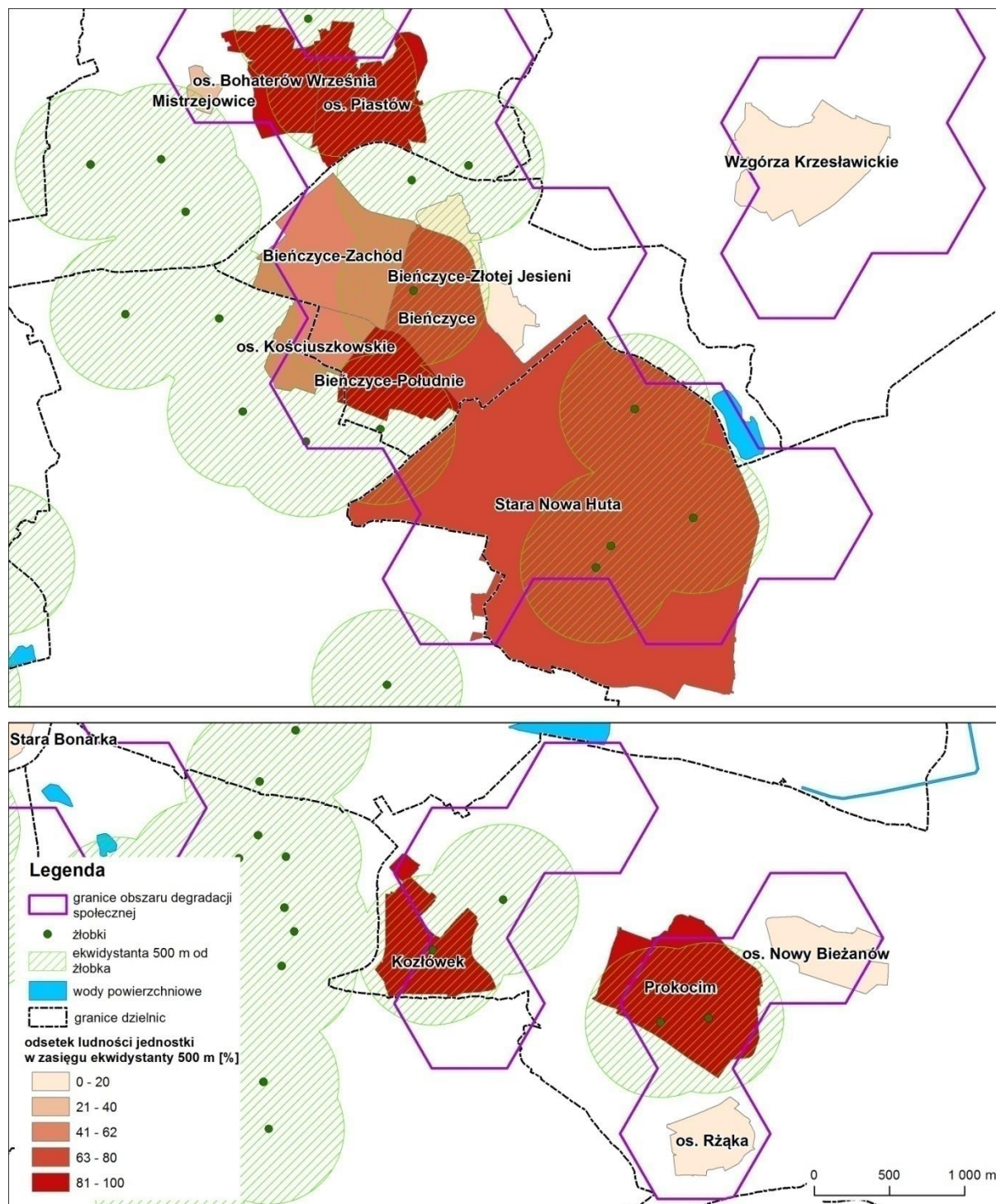
²⁸ Za: G. Dąbrowska-Milewska, 2010, *Standardy urbanistyczne dla terenów mieszkaniowych – wybrane zagadnienia*, Architecturae et Artibus, nr 1, Politechnika Białostocka.

Dostępność ośrodków pomocy społecznej zapewniających dzienny pobyt osobom starszym jest w Krakowie słaba. Jedynie 20% mieszkańców mieszka w zasięgu 500 m od takiego ośrodka. Na tym tle nie dziwi, iż w wielu obszarach degradacji społecznej brak w ogóle dostępu (w promieniu dojazdu) do takiej placówki (Ryc. 55 i Ryc. 56).

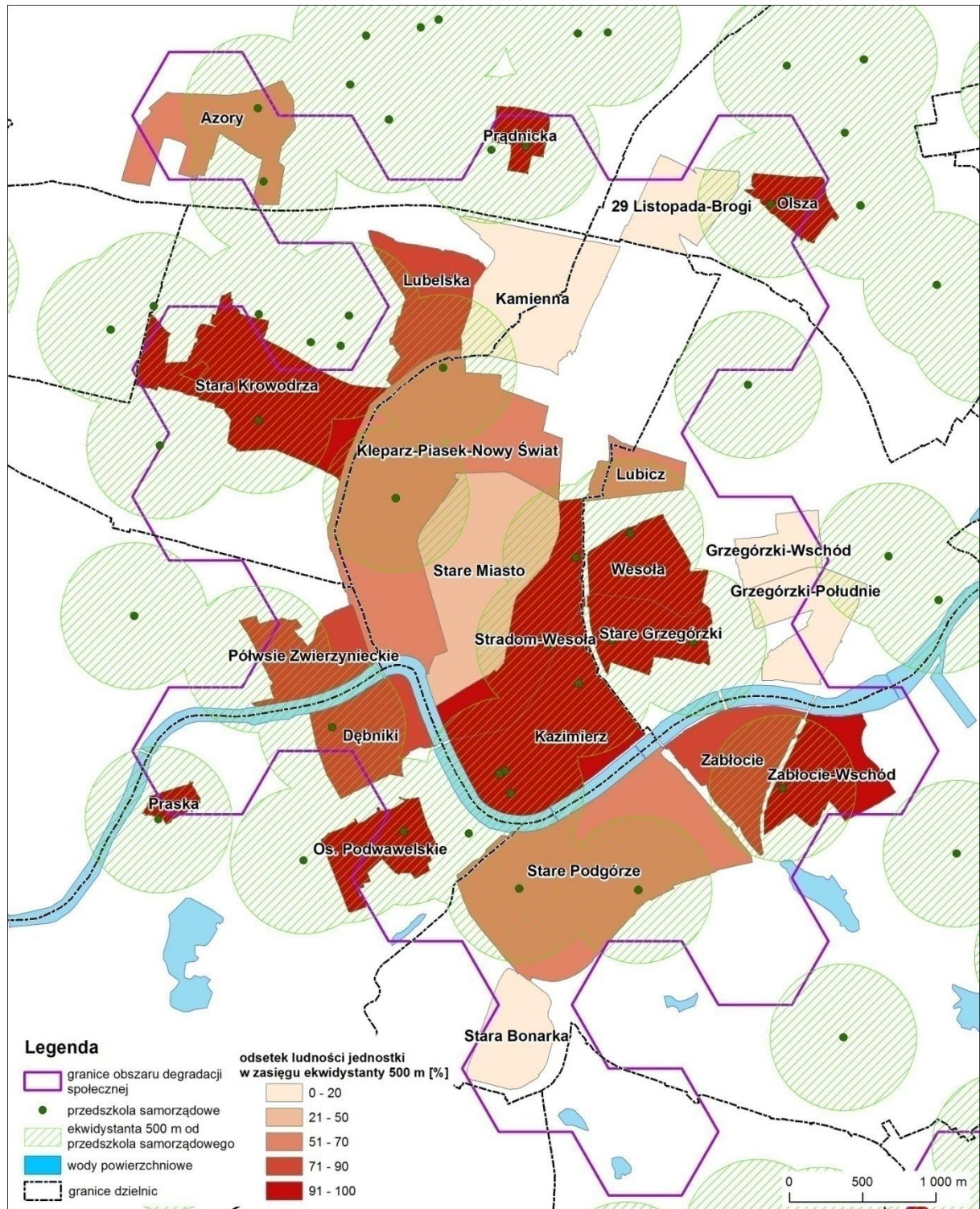
Ryc. 47. Dostępność żłobków – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

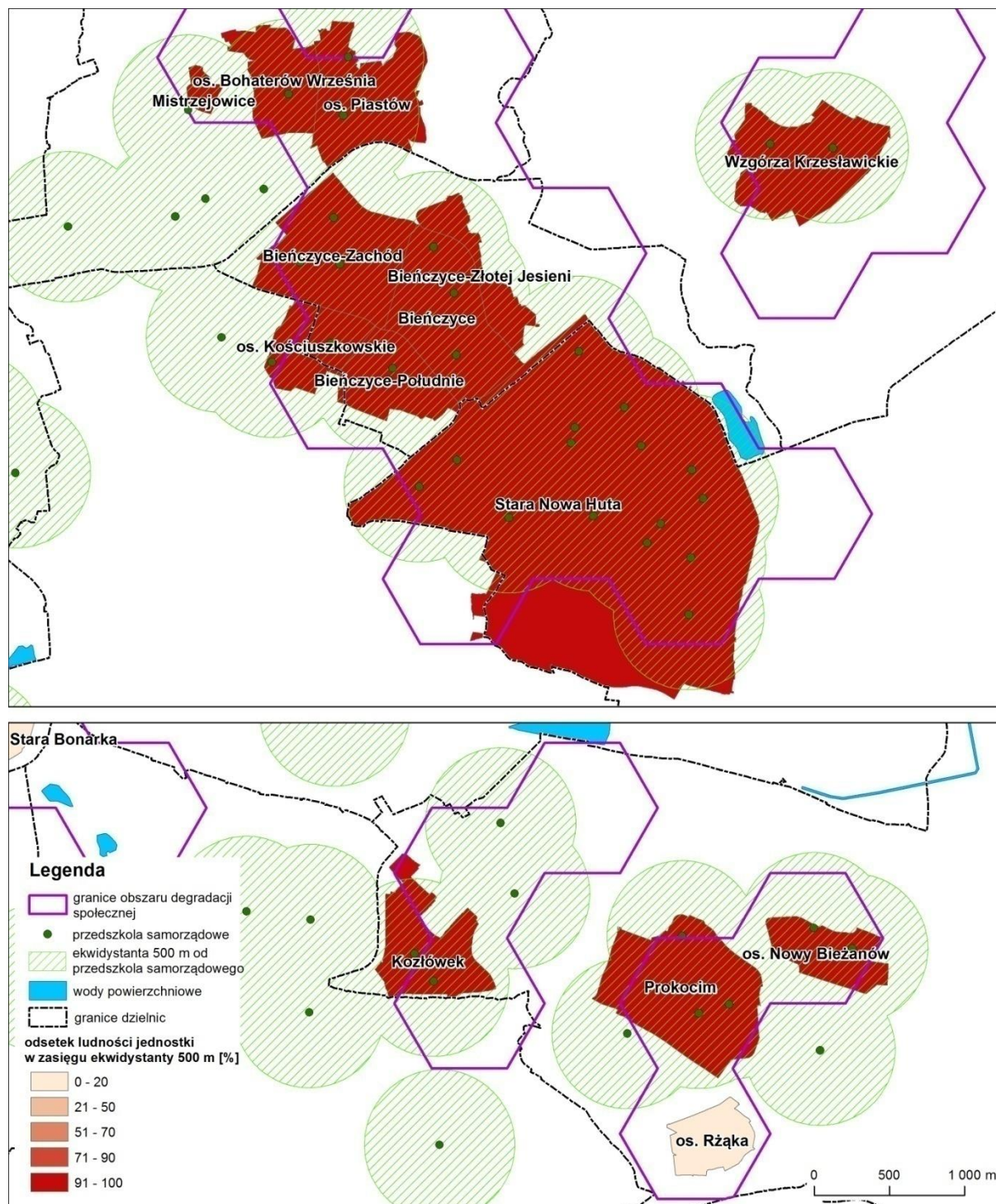
Ryc. 48. Dostępność żłobków – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

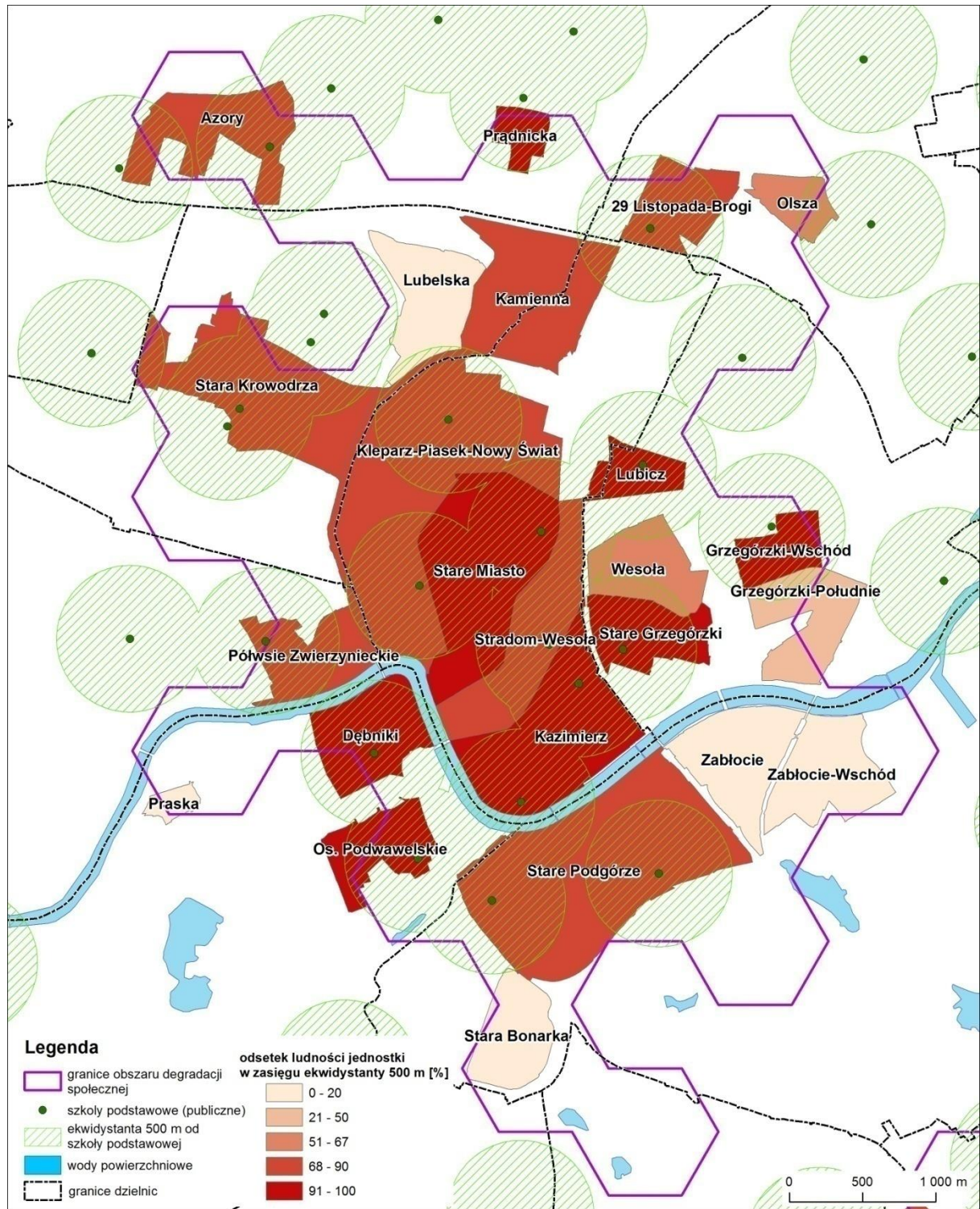
Ryc. 49. Dostępność przedszkoli – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

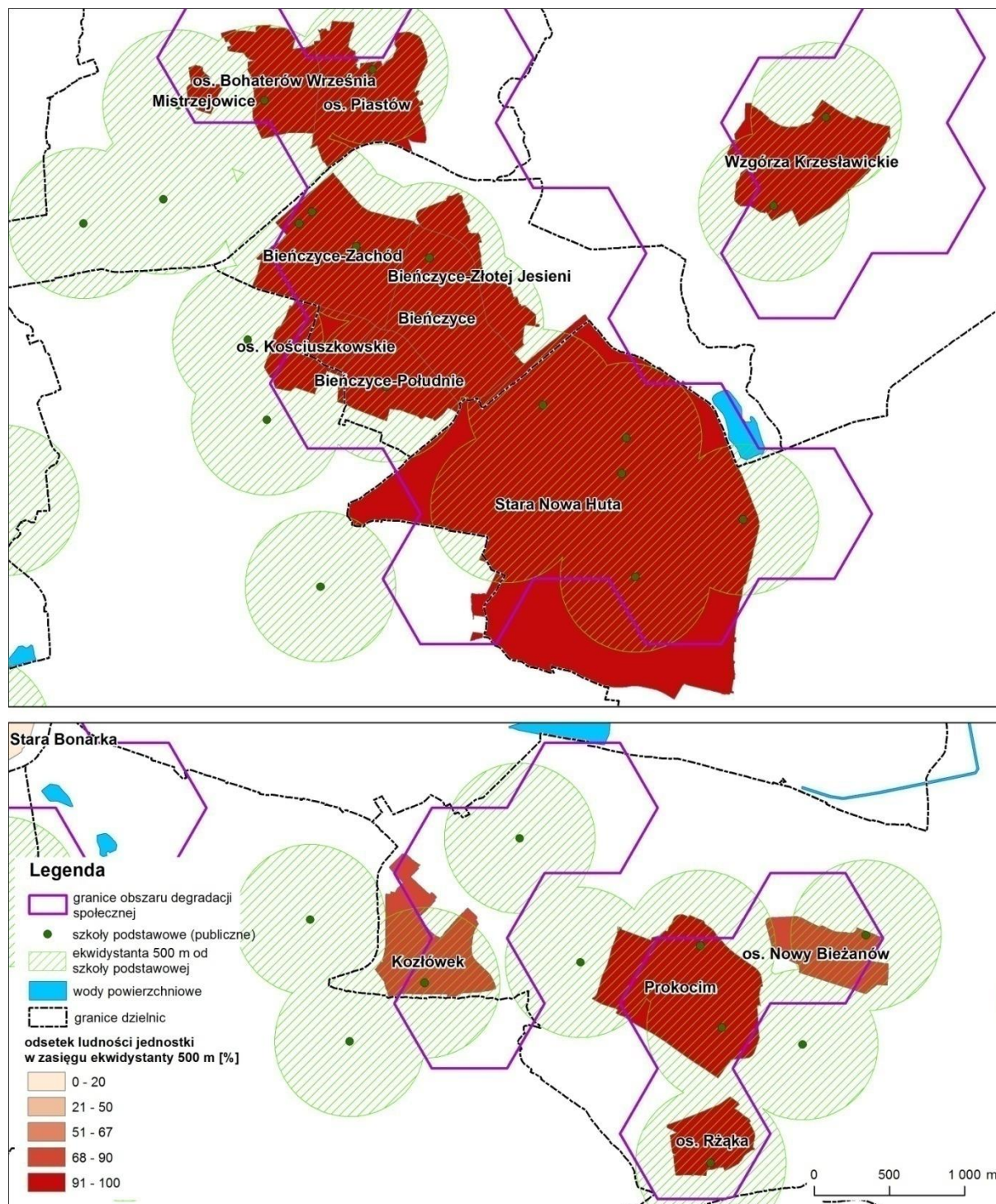
Ryc. 50. Dostępność przedszkoli – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

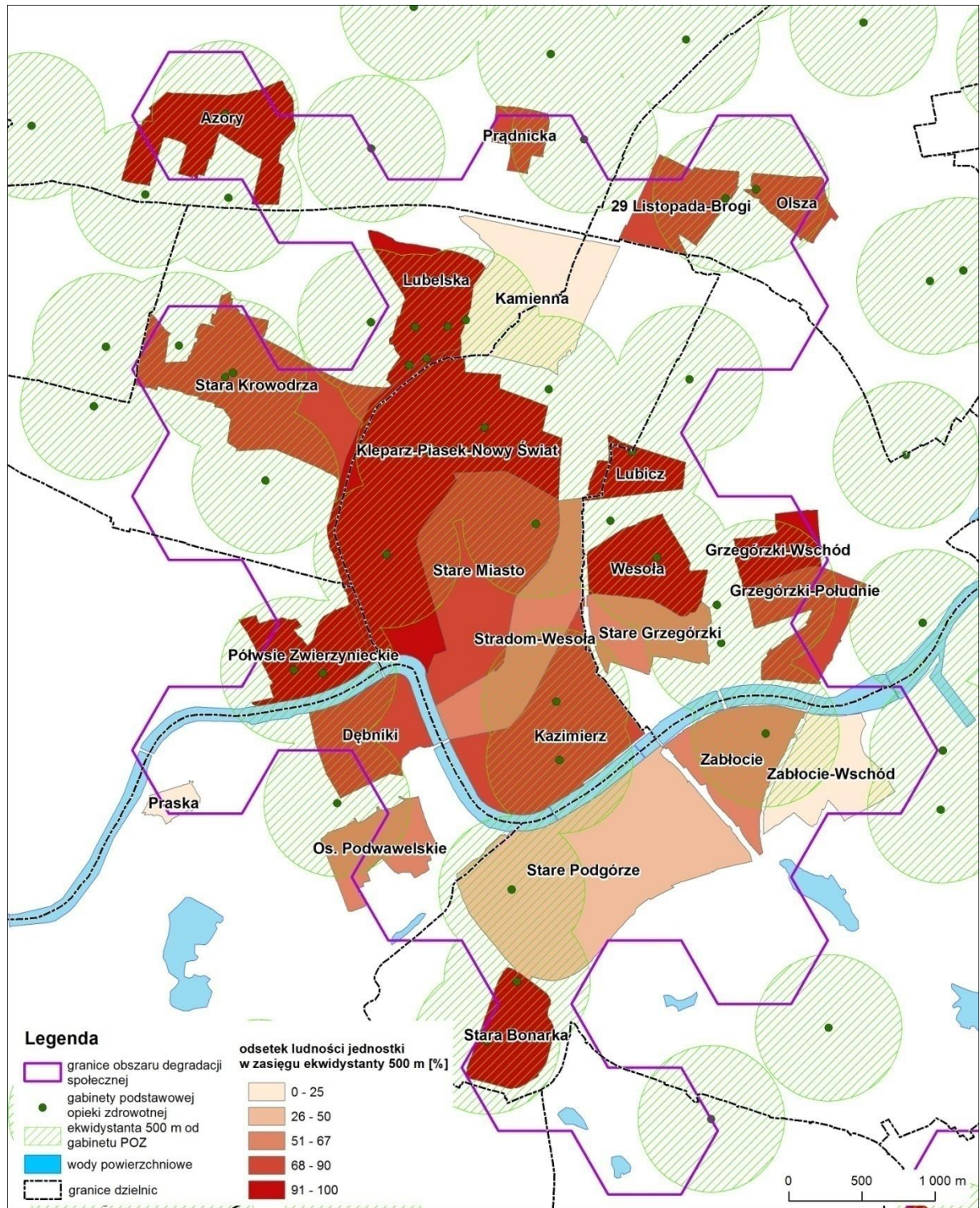
Ryc. 51. Dostępność szkół podstawowych – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

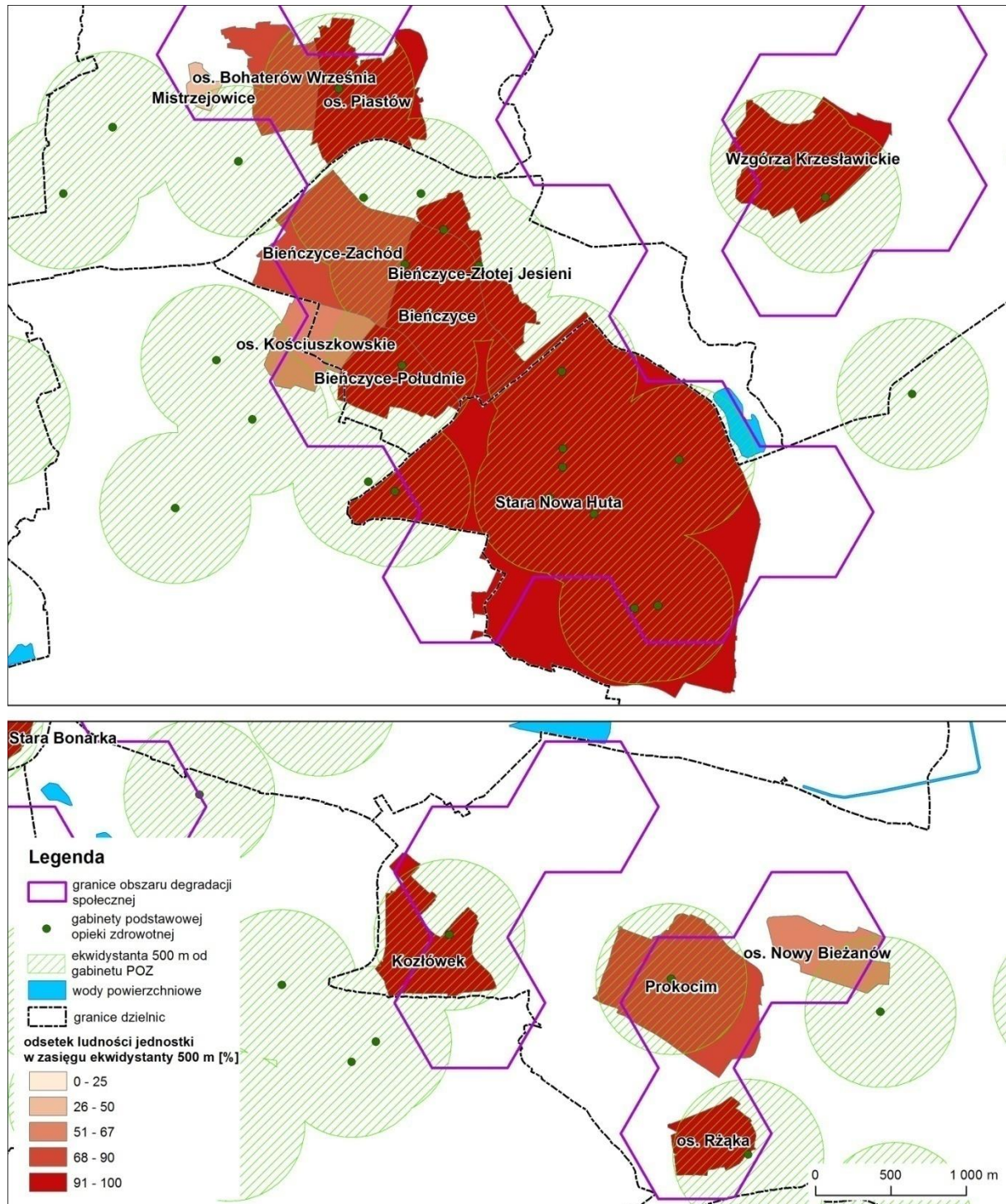
Ryc. 52. Dostępność szkół podstawowych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

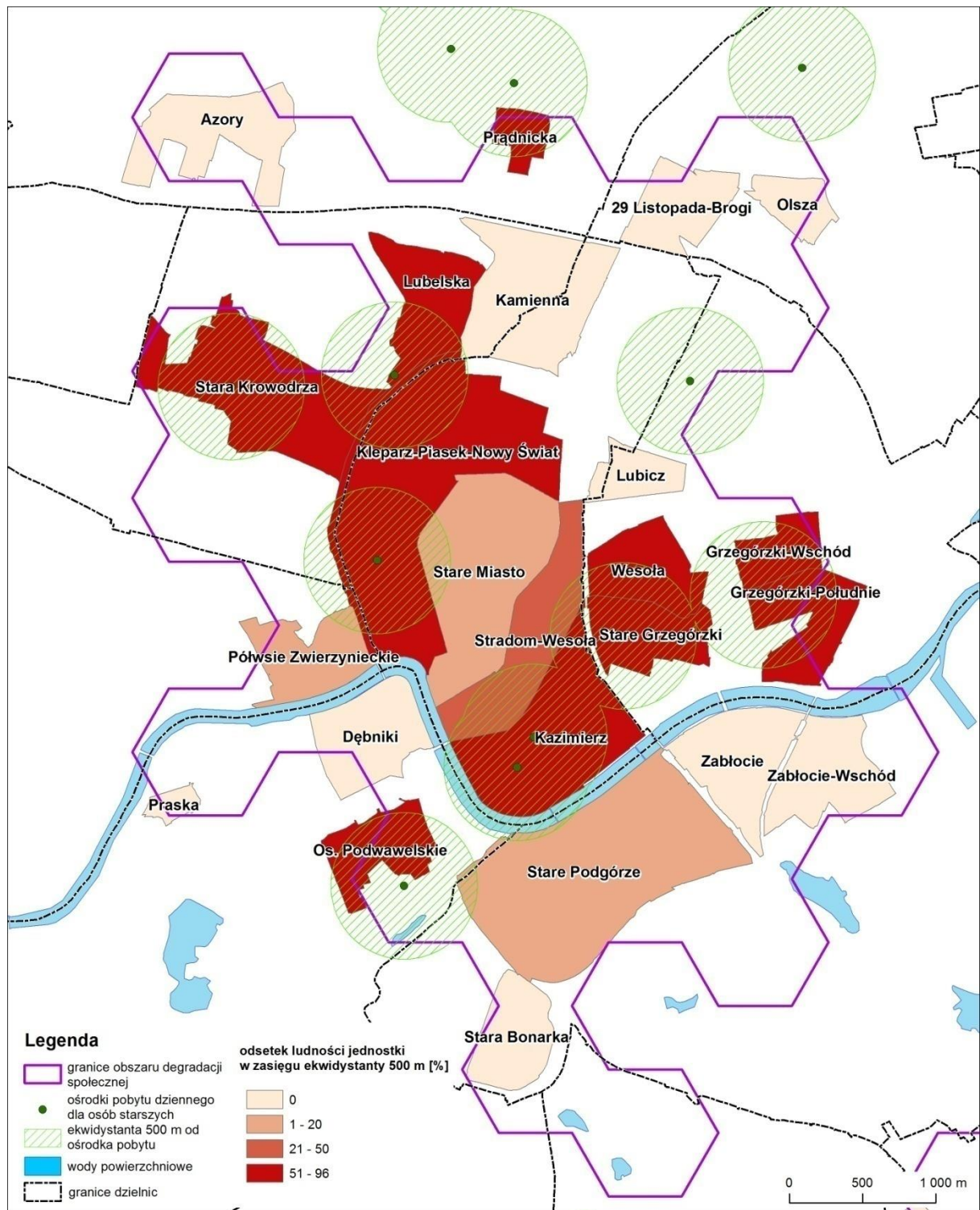
Ryc. 53. Dostępność gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

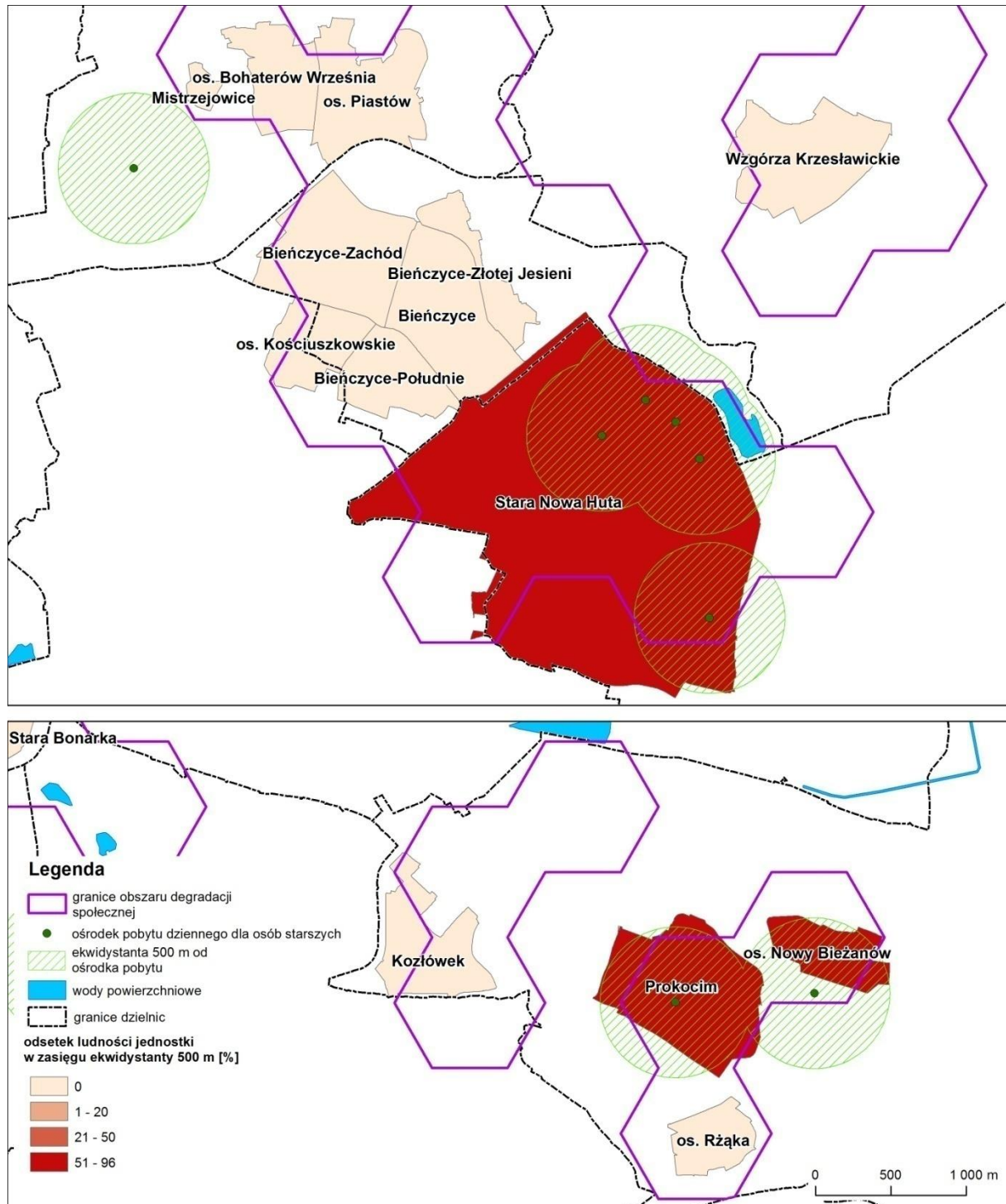
Ryc. 54. Dostępność gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 55. Dostępność ośrodków pobytu dziennego dla osób starszych – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 56. Dostępność ośrodków pobytu dziennego dla osób starszych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Podsumowaniem analizy dostępności do usług w obszarach degradacji społecznej jest Tab. 6. **Za obszary koncentracji negatywnych zjawisk w tym zakresie uznano te, które cechują się gorszym niż średnia dla miasta dostępem co najmniej trzech z pięciu wymienionych usług publicznych.**

Tab. 6. Dostęp do usług publicznych – podsumowanie

Nazwa jednostki	Odsetek mieszkańców zamieszkujących nie dalej niż w przyjętej odległości* od:					Liczba kryteriów
	żłobka	przedszkola	szkoły podstawowej	gabinetu POZ	ośrodka opieki	
29 Listopada-Brogi	100,0	20,1	87,2	79,2	0,0	2
Azory	70,6	64,7	82,8	100,0	0,0	2
Bieńczyce	71,6	100,0	100,0	91,6	0,0	1
Bieńczyce-Południe	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	1
Bieńczyce-Zachód	41,0	100,0	100,0	71,6	0,0	2
Bieńczyce-Złotej Jesieni	10,7	100,0	100,0	100,0	0,0	2
Dębniki	5,6	89,1	99,7	75,2	0,0	2
Grzegórzki-Południe	18,8	16,4	32,5	86,3	86,3	3
Grzegórzki-Wschód	88,8	0,0	100,0	96,2	96,2	1
Kamienna	79,4	2,1	67,5	6,8	0,0	3
Kazimierz	51,3	99,3	92,4	86,1	92,5	1
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	64,5	63,7	83,2	95,1	52,8	1
Kozłówek	94,7	94,7	81,9	98,1	0,0	1
Lubelska	95,0	70,6	19,5	96,3	52,9	1
Lubicz	94,5	53,1	100,0	100,0	0,0	2
Mistrzejowice	33,7	100,0	100,0	25,7	0,0	3
Olsza	68,5	100,0	54,2	87,2	0,0	2
os. Bohaterów Września	84,6	96,2	100,0	70,7	0,0	1
os. Kościuszkowskie	43,0	100,0	100,0	59,5	0,0	3
os. Nowy Bieżanów	0,0	100,0	78,4	56,0	87,0	2
os. Piastów	94,9	97,8	97,2	90,8	0,0	1
os. Podwawelskie	100,0	100,0	93,7	61,0	93,9	1
os. Rząka	0,0	0,0	100,0	100,0	0,0	3
Półwsie Zwierzynieckie	1,7	73,8	81,0	100,0	8,1	2
Praska	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	4
Prądnicka	100,0	100,0	100,0	75,6	77,9	0
Prokocim	85,5	100,0	97,9	74,4	85,5	0
Stara Bonarka	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	4
Stara Krowodrza	87,0	96,7	76,2	88,5	71,1	0
Stara Nowa Huta	64,4	100,0	92,9	92,1	54,3	0
Stare Grzegórzki	56,4	100,0	91,2	64,8	88,7	2
Stare Miasto	32,9	42,3	90,7	71,3	2,9	3
Stare Podgórze	51,0	63,0	79,0	42,3	0,7	4
Stradom-Wesoła	63,2	95,4	88,5	65,5	32,7	1
Wesoła	10,0	100,0	63,0	97,5	76,0	2
Wzgórza Krzesławickie	0,0	100,0	95,2	94,9	0,0	2
Zabłocie	94,5	72,0	0,0	64,7	0,0	3
Zabłocie-Wschód	100,0	92,2	0,0	7,1	0,0	3
KRAKÓW	62,3	69,8	67,2	67,2	20,5	-

*Odległości zgodnie z mapami: Ryc. 47–Ryc. 56.

Źródło: opracowanie własne.

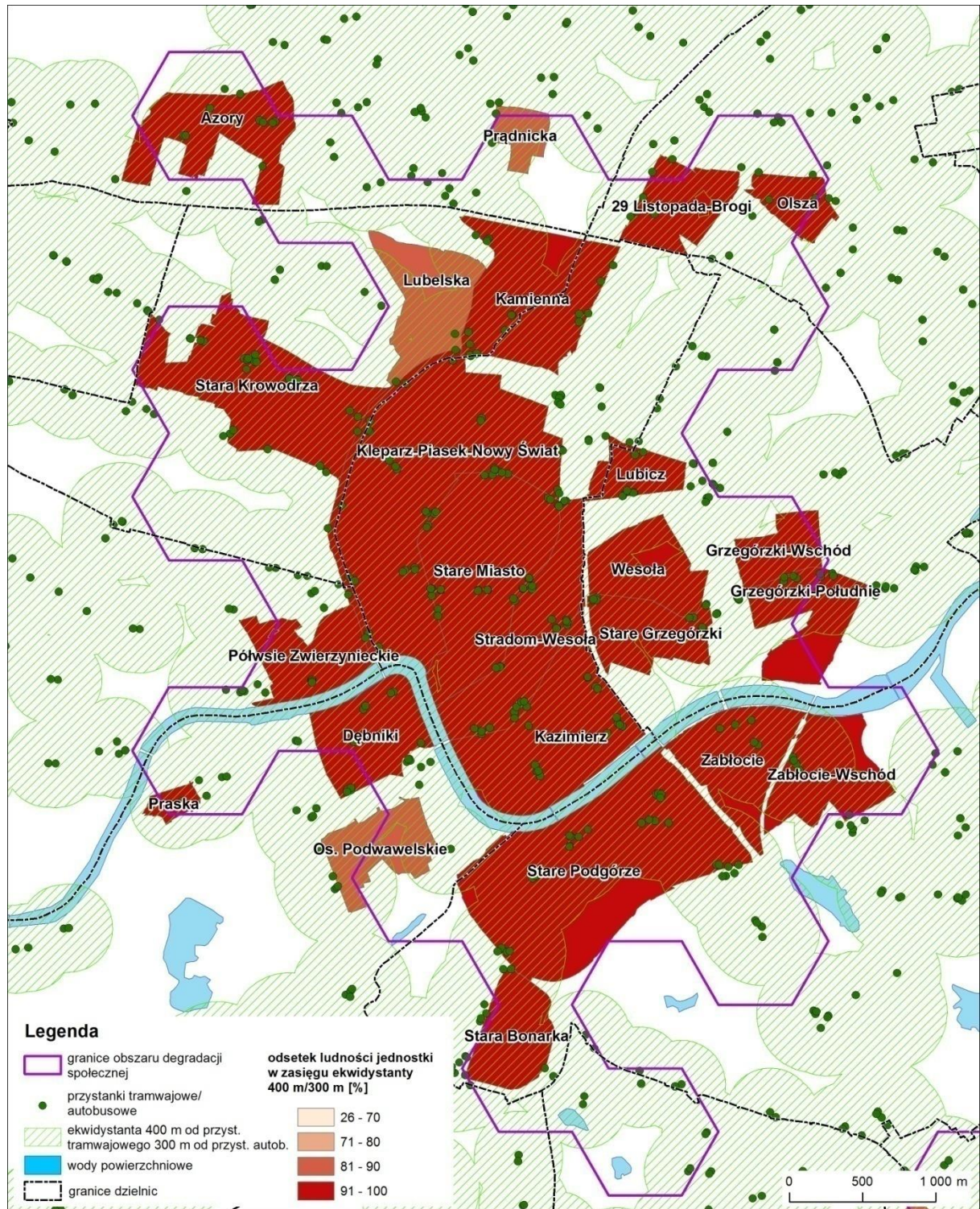
3.2.4.4. Dostępność transportowa

Jednym z czynników infrastrukturalnych, który może znacząco wpływać na sytuację danego obszaru i jego mieszkańców, jest jego dostępność transportowa, zwłaszcza dostęp do sprawnego transportu publicznego. Niska dostępność transportowa może być znaczącym czynnikiem wykluczającym – z rynku pracy, dostępu do edukacji czy usług publicznych, zwłaszcza wyższego rzędu.

Dla obszarów degradacji społecznej zbadano dostępność przestrzenną przystanków transportu zbiorowego, wyliczając odsetek osób mieszkających w odległości wygodnego dojazdu do przystanku autobusowego i tramwajowego. Przyjęto odległość dojazdu nie większą niż 400 m od przystanku tramwajowego oraz 300 m od przystanku autobusowego²⁹. Dla całego miasta tak zdefiniowany wskaźnik dostępności przestrzennej wynosi 90% – tylko 10% mieszkańców miasta mieszka poza zasięgiem dojazdu do przystanku autobusowego lub tramwajowego.

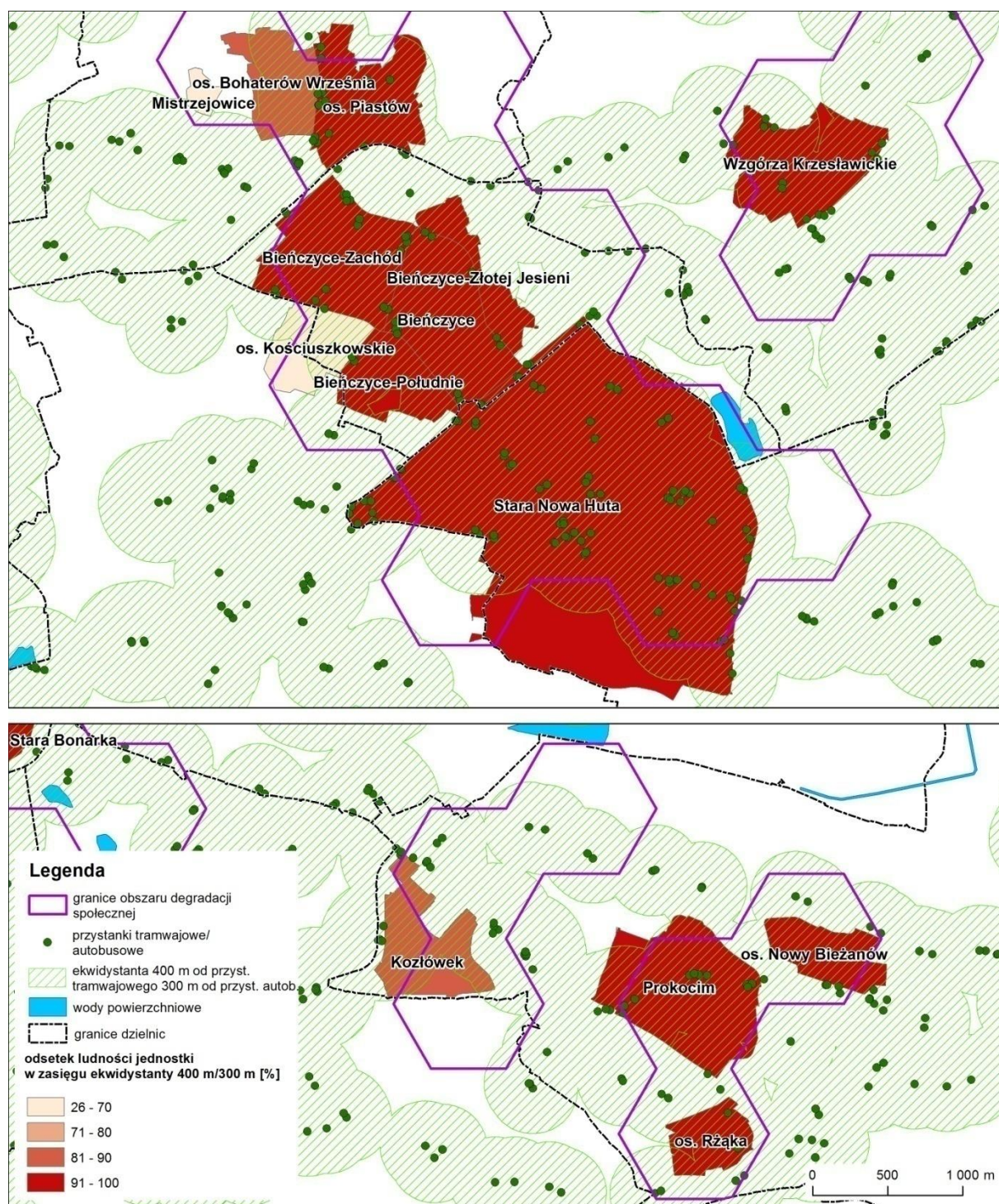
Dostępność przestrzenna transportu publicznego w obszarach degradacji społecznej jest dobra (Ryc. 57–Ryc. 58). Niższa niż przeciętna w mieście dostępność transportu publicznego występuje w obszarach: Mistrzejowice, os. Kościuszkowskie, os. Bohaterów Września, Kozłówek, os. Podwawelskie, Lubelska i Prądnicka. Jednak w większości tych obszarów ponad 80% mieszkańców mieszka w zasięgu wygodnego dojazdu. Jedynie w dwu pierwszych obszarach dostępność do transportu można ocenić jako niekorzystną. W obszarze Mistrzejowice w zasięgu przystanku autobusowego mieszka jedynie 26% osób, w obszarze os. Kościuszkowskie – 56%.

²⁹ Wartości przyjęto na podstawie literatury przedmiotu, zob. J. Gadziński, M. Beim, 2009, *Dostępność przestrzenna lokalnego transportu publicznego w Poznaniu, Transport Miejski i Regionalny*, s. 10–16.

Ryc. 57. Dostępność transportu publicznego (przystanki tramwajowe i autobusowe) – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

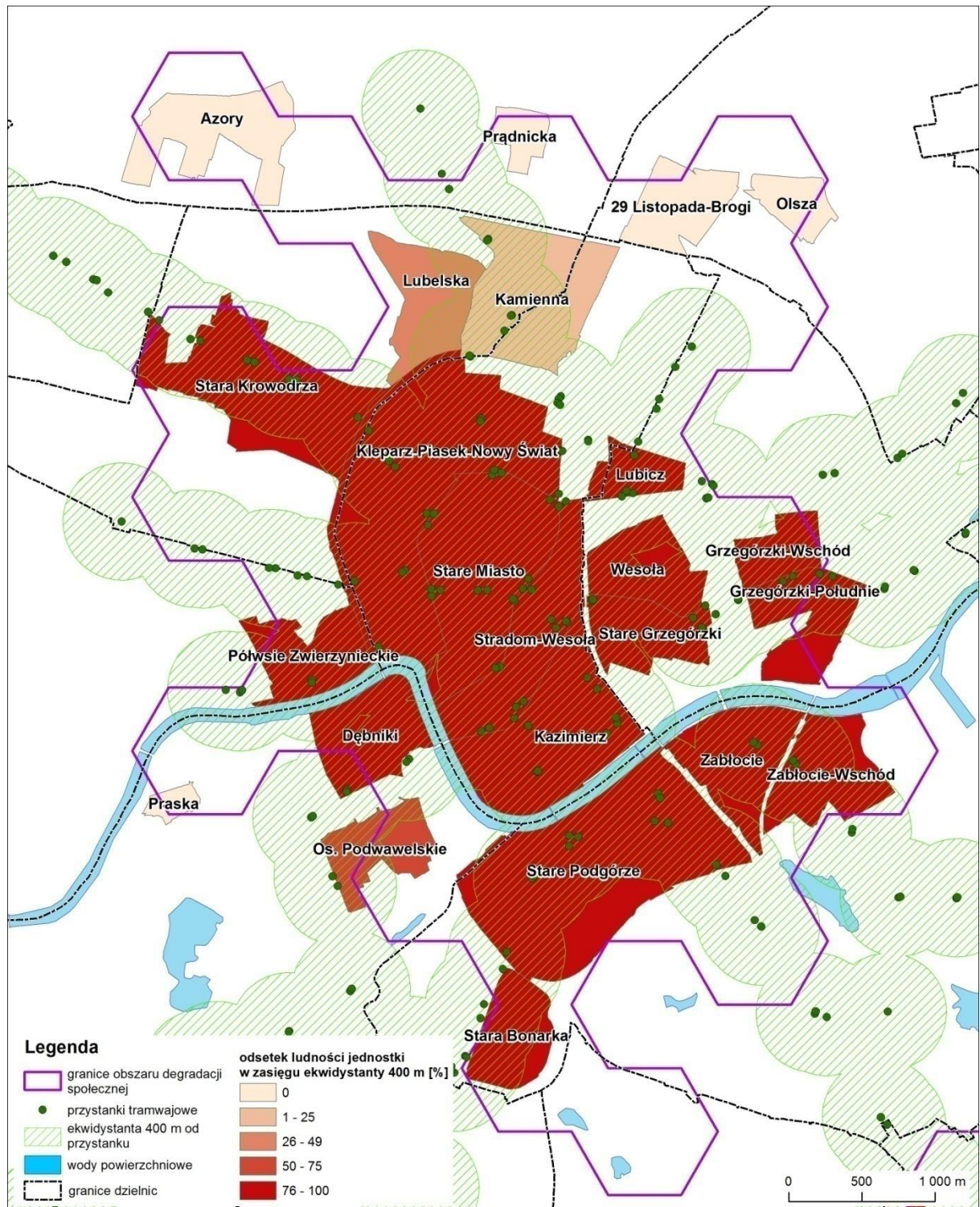

Ryc. 58. Dostępność transportu publicznego (przystanki tramwajowe i autobusowe) – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

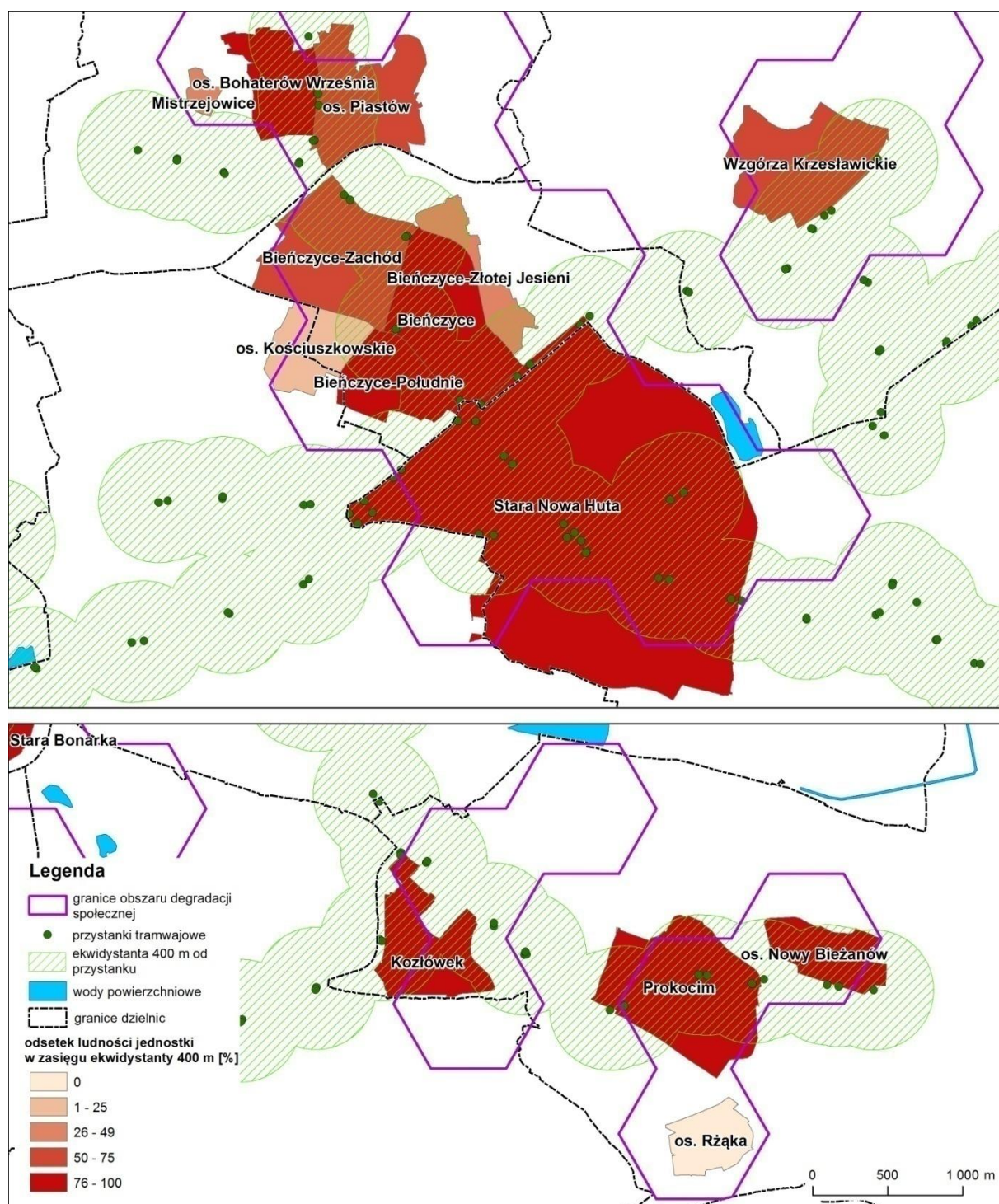
Znacznie bardziej zróżnicowana jest dostępność podstawowego środka transportu publicznego w Krakowie, jakim jest tramwaj (Ryc. 59 i Ryc. 60). W Krakowie wygodny dostęp do przystanku tramwajowego (w promieniu 400 m) ma niespełna 49% mieszkańców. Spośród analizowanych obszarów zupełnie pozbawione dostępu do tramwaju są: Azory, Prądnicka, 29 Listopada-Brogi, Olsza, Praska oraz os. Rząka. Niższą niż przeciętna

dla miasta dostępnością cechują się także os. Kościuszkowskie, Kamienna, Mistrzejowice, Bieńczyce-os. Złotej Jesieni i Lubelska.

Ryc. 59. Dostępność przystanków tramwajowych – śródmieście i Podgórze

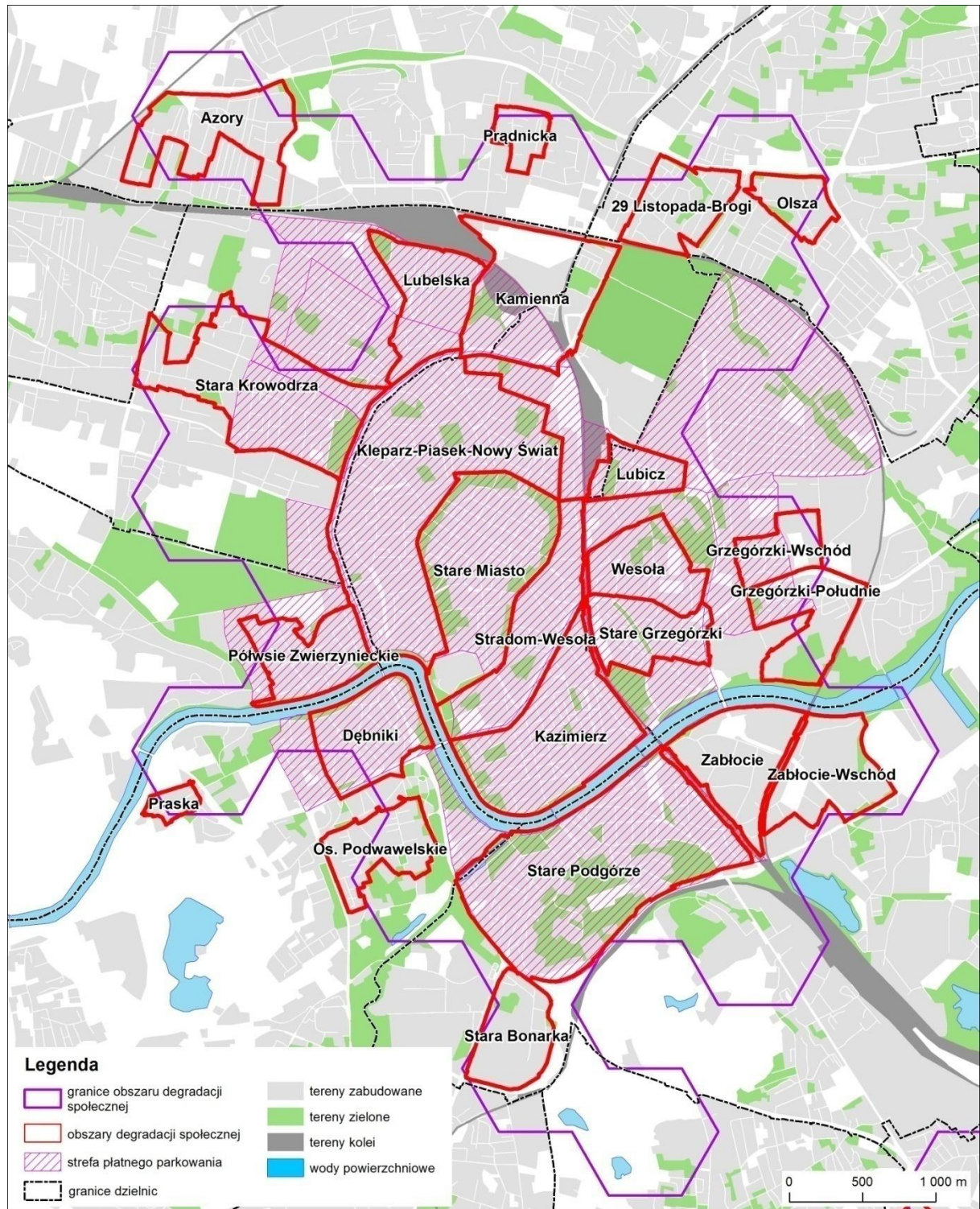
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 60. Dostępność przystanków tramwajowych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Osobnym problemem są uciążliwości spowodowane przez zbyt duży ruch samochodowy i związane z nim deficyty parkingowe. Znaczna część obszarów degradacji społecznej znajduje się w strefie płatnego parkowania – tj. w obszarze, gdzie ze względu na duży popyt ze strony wjeżdżających do strefy stwierdzono deficyt miejsc parkingowych (Ryc. 61).

Ryc. 61. Strefa płatnego parkowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Podsumowaniem analizy dostępności transportowej jest Tab. 7. Uznano, że obszary koncentracji negatywnych zjawisk w zakresie obsługi transportowej to te, które spełniają co najmniej dwa z przyjętych kryteriów.

Tab. 7. Dostępność transportowa – podsumowanie

Nazwa jednostki	Odsetek mieszkańców zamieszkujący nie dalej niż w przyjętej odległości od:		Strefa par-kowania	Liczba kryte-riów
	przystanku transportu miejskiego (ogółem)	przystanku tramwajowego		
29 Listopada-Brogi	97,8	0,0	nie	1
Azory	99,9	0,0	nie	1
Bieńczyce	100,0	92,5	nie	0
Bieńczyce-Południe	97,8	78,2	nie	0
Bieńczyce-Zachód	100,0	58,9	nie	0
Bieńczyce-Złotej Jesieni	100,0	35,5	nie	1
Dębniki	100,0	96,9	tak	1
Grzegórzki-Południe	99,4	99,4	częściowo	0/1
Grzegórzki-Wschód	100,0	100,0	częściowo	0/1
Kamienna	100,0	22,3	częściowo	1/2
Kazimierz	100,0	100,0	tak	1
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	100,0	98,1	tak	1
Kozłówek	80,1	80,1	nie	1
Lubelska	80,1	37,0	tak	3
Lubicz	100,0	100,0	tak	1
Mistrzejowice	25,6	25,6	nie	2
Olsza	100,0	0,0	nie	1
os. Bohaterów Września	88,3	88,3	nie	1
os. Kościuszkowskie	56,3	9,9	nie	2
os. Nowy Bieżanów	100,0	100,0	nie	0
os. Piastów	100,0	57,3	nie	0
Os. Podwawelskie	85,0	54,2	nie	1
os. Rząka	98,2	0,0	nie	1
Półwie Zwierzynieckie	99,8	89,9	tak	1
Praska	100,0	0,0	nie	1
Prądnicka	84,4	0,0	nie	2
Prokocim	99,8	88,8	nie	0
Stara Bonarka	92,7	76,1	nie	0
Stara Krowodrza	100,0	88,7	częściowo	0/1
Stara Nowa Huta	100,0	83,8	nie	0
Stare Grzegórzki	96,6	96,6	tak	1
Stare Miasto	100,0	100,0	tak	1
Stare Podgórze	96,5	96,1	tak	1
Stradom-Wesoła	100,0	100,0	tak	1
Wesoła	100,0	100,0	tak	1
Wzgórza Krzesławickie	100,0	51,4	nie	0
Zabłocie	92,9	92,9	nie	0
Zabłocie-Wschód	99,5	99,5	nie	0
KRAKÓW	90,1	48,5	–	–

Źródło: opracowanie własne.

3.2.4.5. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Podsumowaniem diagnozy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w obszarach degradacji społecznej jest Tab. 8. Za obszary kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej uznano te, które cechują się występowaniem negatywnych zjawisk w jednym z wyszczególnionych zagadnień (ich waloryzację z określeniem obszarów koncentracji negatywnych zjawisk przedstawiono w Tab. 5, Tab. 6 i Tab. 7).

Tab. 8. Obszary kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej – podsumowanie

Nazwa jednostki	Obszar problemowy			Liczba kryteriów
	przestrzeń i zieleń	usługi publiczne	transport	
29 Listopada-Brogi	nie	nie	nie	0
Azory	nie	nie	nie	0
Bieńczyce	nie	nie	nie	0
Bieńczyce-Południe	tak	nie	nie	1
Bieńczyce-Zachód	nie	nie	nie	0
Bieńczyce-Złotej Jesieni	tak	nie	nie	1
Dębniki	tak	nie	nie	1
Grzegórzki-Południe	nie	tak	nie	1
Grzegórzki-Wschód	nie	nie	nie	0
Kamienna	tak	tak	nie	2
Kazimierz	tak	nie	nie	1
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	tak	tak	nie	2
Kozłówek	tak	nie	nie	1
Lubelska	nie	nie	tak	1
Lubicz	tak	nie	nie	1
Mistrzejowice	nie	tak	tak	2
Olsza	nie	nie	nie	1
os. Bohaterów Września	nie	nie	nie	1
os. Kościuszkowskie	nie	tak	tak	2
os. Nowy Bieżanów	tak	nie	nie	1
os. Piastów	nie	nie	nie	0
os. Podwawelskie	tak	nie	nie	1
os. Rząka	nie	tak	nie	1
Półwie Zwierzynieckie	nie	nie	nie	0
Praska	nie	tak	nie	1
Prądnicka	nie	nie	tak	1
Prokocim	nie	nie	nie	0
Stara Bonarka	tak	tak	nie	2
Stara Krowodrza	nie	nie	nie	1
Stara Nowa Huta	nie	nie	nie	0
Stare Grzegórzki	tak	nie	nie	1
Stare Miasto	tak	tak	nie	2
Stare Podgórze	nie	tak	nie	1
Stradom-Wesoła	tak	nie	nie	1
Wesoła	tak	nie	nie	1

Nazwa jednostki	Obszar problemowy			Liczba kryteriów
	przestrzeń i zieleń	usługi publiczne	transport	
Wzgórza Krzesławickie	nie	nie	nie	0
Zabłocie	tak	tak	nie	2
Zabłocie-Wschód	tak	tak	nie	2

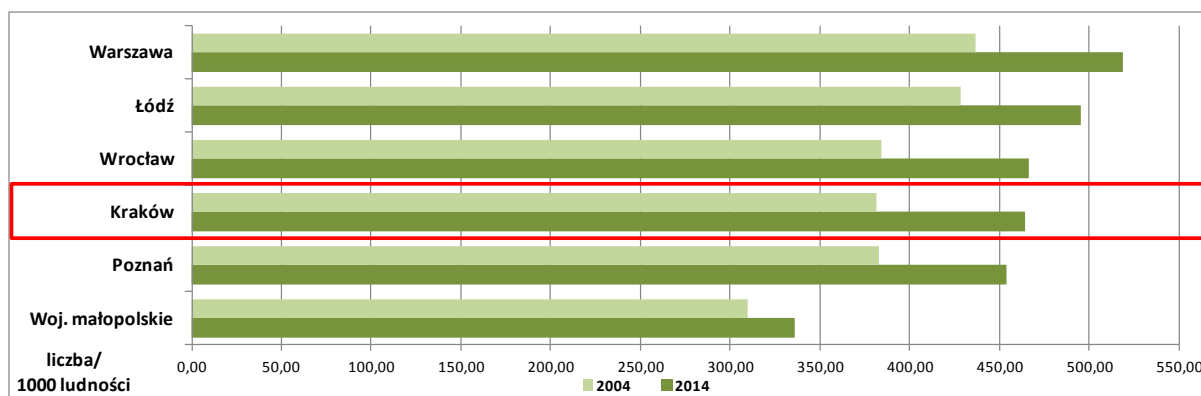
Źródło: opracowanie własne.

3.2.5. Sfera techniczna

3.2.5.1. Stan i jakość zasobu mieszkaniowego

Pod koniec 2014 r. było w Krakowie ponad 353,6 tys. mieszkań (ok. 31% zasobu mieszkaniowego województwa małopolskiego). Zasób mieszkaniowy w Krakowie w ciągu dekady znacząco się powiększył. W latach 2004–2014 przybyło w mieście 64 tys. mieszkań. Względny przyrost ich liczby w tych latach wynosił 22,3% i był największy spośród dużych miast (w Warszawie było to 21,7%, we Wrocławiu – 21%, w Poznaniu 13,5%, w Łodzi – 5,4%).

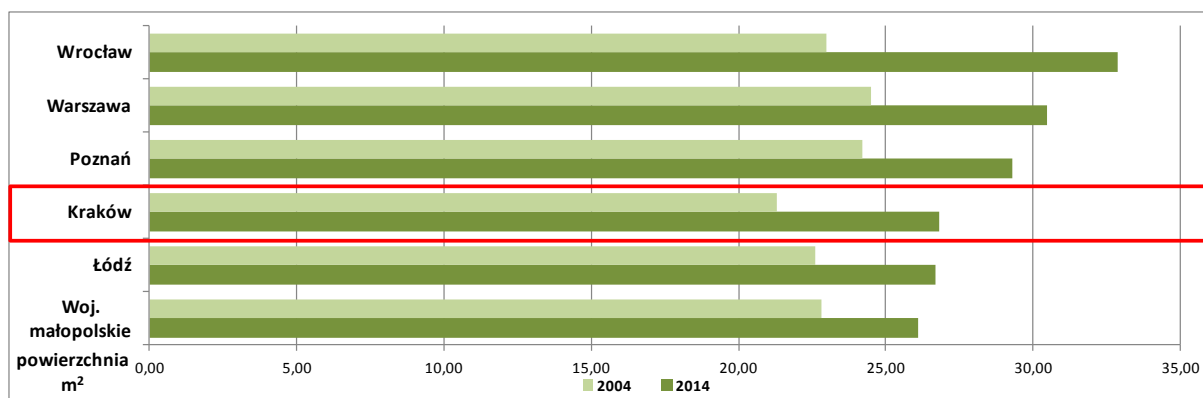
Przełożyło się to na znaczną poprawę wskaźnika nasycenia mieszkaniami. W 2004 r. w Krakowie na 1000 mieszkańców przypadały 382 mieszkania, w 2014 r. – 464 mieszkania. Pomimo tak znaczącego wzrostu liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w Krakowie jest wciąż o ok. 100 mniejsza niż w Warszawie czy Łodzi.

Ryc. 62. Liczba mieszkań na tysiąc mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Kraków należy także do miast o znacznym zagęszczeniu w mieszkaniach, tj. niskiej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na jedną osobę. W 2014 r. wynosiła ona niespełna 27 m² i była o 6 m² mniejsza niż w cechującym się najlepszym wskaźnikiem Wrocławiu (Ryc. 63).

Ryc. 63. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

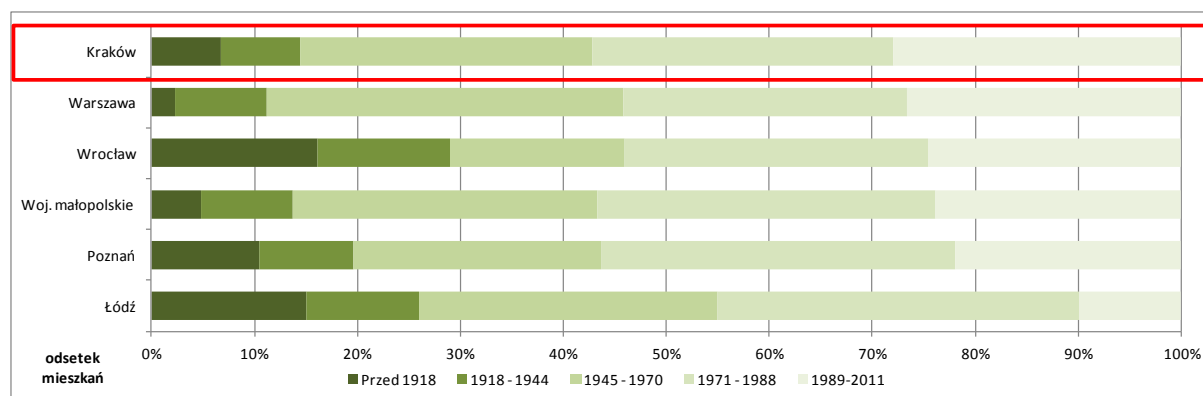
Mieszkania w Krakowie charakteryzuje natomiast dobry standard w zakresie zaopatrzenia w instalacje techniczno-sanitarne (Tab. 9). Ze wszystkich dużych miast Kraków cechuje się najwyższym odsetkiem mieszkań zaopatrzonych w łazienki i ustęp spłukiwany. Nieco niższy natomiast jest odsetek mieszkań zaopatrzonych w centralne ogrzewanie i gaz sieciowy.

Tab. 9. Zaopatrzenie mieszkań w podstawowe instalacje

Jednostka terytorialna	Odsetek mieszkań zaopatrzonych w instalacje [w procentach]			
	ustęp spłukiwany	łazienka	centralne ogrzewanie	gaz sieciowy
Kraków	99,1	98,7	89,0	74,6
Warszawa	99,2	98,1	95,2	78,6
Łódź	93,1	89,1	80,3	82,4
Wrocław	97,9	96,8	86,4	79,9
Poznań	98,9	98,1	87,2	81,4
Woj. małopolskie	94,8	92,9	81,4	64,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Kraków na tle pozostałych największych miast Polski cechuje korzystna struktura wiekowa zasobu mieszkaniowego. W porównaniu do analizowanych ośrodków najwyższy jest odsetek mieszkań najnowszych, zbudowanych po 1989 r. Relatywnie niewielki jest natomiast odsetek mieszkań najstarszych, sprzed 1945 r. Spośród pięciu największych miast mniejszy udział przedwojennej zabudowy w zasobie mieszkaniowym występuje tylko w Warszawie.

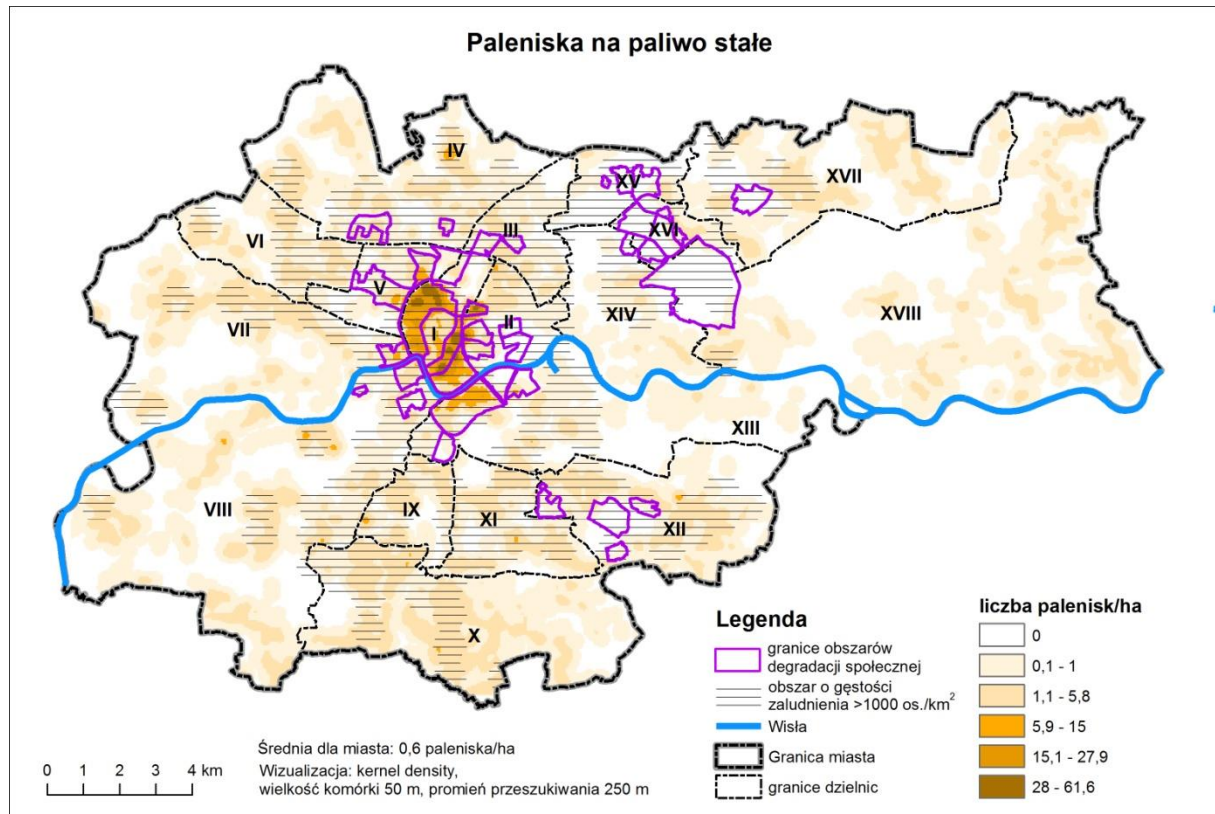

Ryc. 64. Struktura wiekowa mieszkań (według Narodowego Spisu Powszechnego 2011)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednym z podstawowych mierników jakości zasobu mieszkaniowego jest efektywność energetyczna budynków. Zarówno Wytyczne Ministra Rozwoju, jak i Ustawa o rewitalizacji wskazują jako czynnik kryzysowy w sferze technicznej brak „rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska”. W przypadku Krakowa, zwłaszcza w świetle analizy problemów środowiskowych, za najpoważniejszy problem należy uznać instalacje do ogrzewania na paliwa stałe – tj. piece, kotłownie CO i kominki. Jako wskaźnik kumulacji tego zjawiska przyjęto gęstość instalacji (wszystkich rodzajów), tj. liczbę palenisk na ha. Gęstość palenisk³⁰ przedstawiono na Ryc. 65. Widoczna jest przede wszystkim ogromna ich koncentracja w obszarze śródmiejskim – do II Obwodnicy, gdzie przeważa zabudowa z XIX w. (lub starsza). Natomiast na pozostałych obszarach, gdzie stwierdzono zjawiska degradacji społecznej – tj. w Nowej Hucie i w osiedlach w dzielnicy XII, gdzie dominuje powojenna zabudowa mieszkaniowa, problem ten w praktyce nie występuje. Stosunkowo niewielkie jest też natężenie tych problemów w zewnętrznej części obszaru śródmiejskiego – gdzie również przeważa zabudowa z XX w.

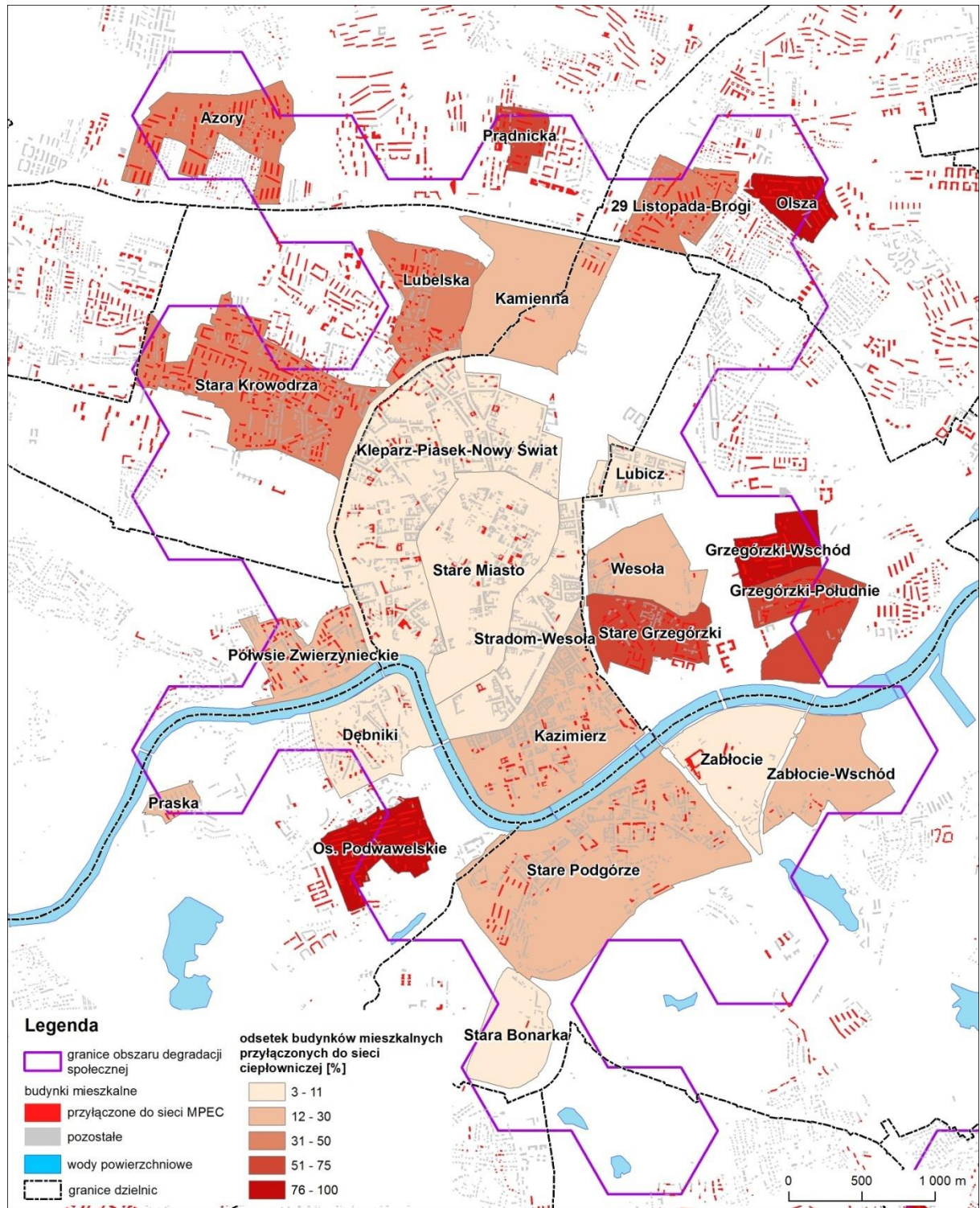
³⁰ Wykorzystane zostały dane pozyskane w trakcie inwentaryzacji palenisk na paliwa stałe. Gęstość palenisk zwizualizowana została za pomocą metody estymacji *kernel density* (nieparametrycznych estymatorów jądrowych). Metoda polega na pomiarze gęstości zjawiska na podstawie danych reprezentujących obiekty dyskretne (w tym wypadku punkty).

Ryc. 65. Gęstość palenisk na paliwa stałe

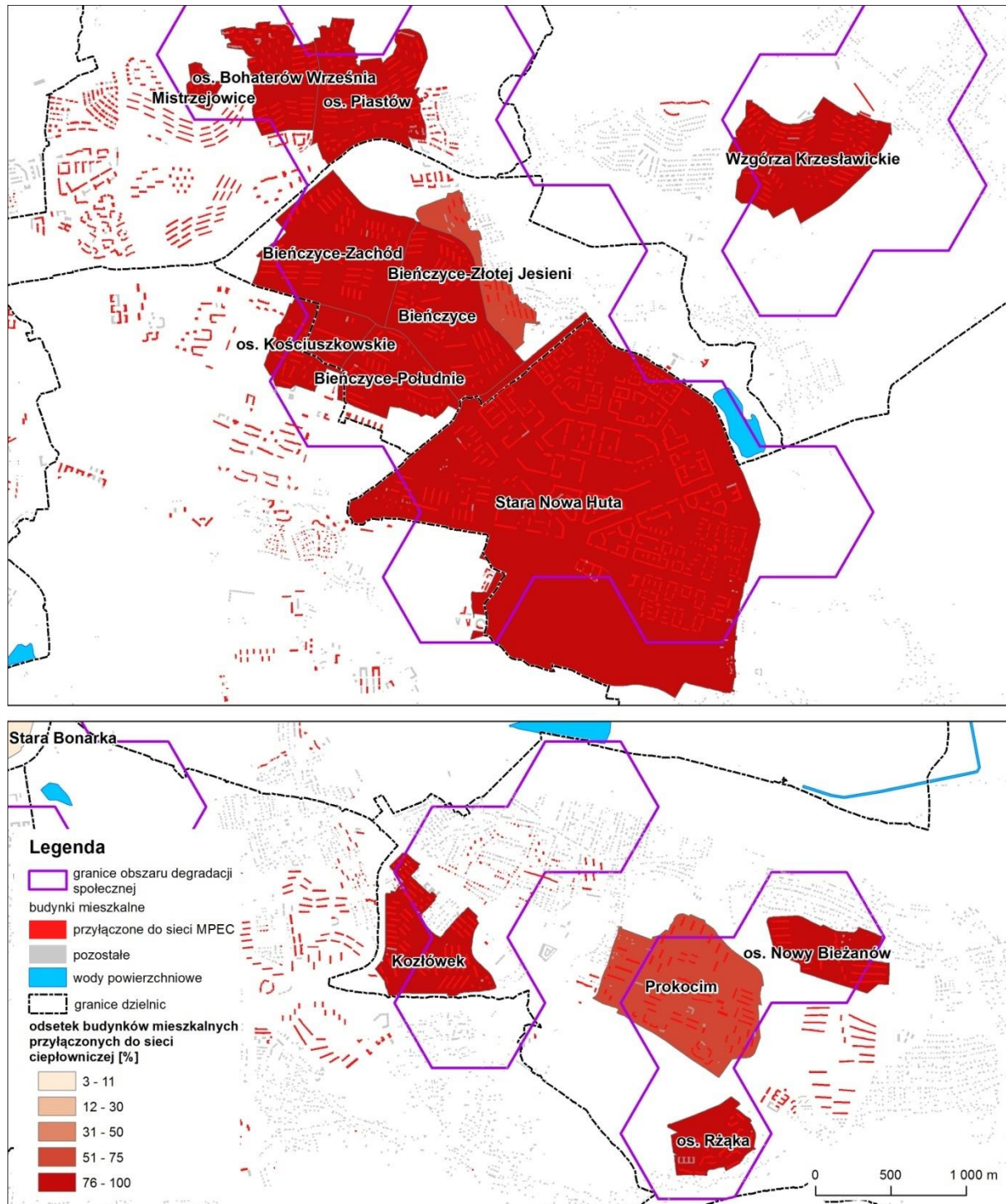
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Do podobnych wniosków prowadzi analiza zaopatrzenia budynków w ciepło sieciowe (Ryc. 66 i Ryc. 67). Najniższy odsetek budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej występuje w centrum Krakowa. Natomiast do obszarów o najwyższym wskaźniku należy m.in. „stara” Nowa Huta.

Ryc. 66. Budynki podłączone do MPEC – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 67. Budynki podłączone do MPEC – Nowa Huta oraz Prokocim i Biezanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.5.2. Ochrona zabytków

Zasób dziedzictwa kulturowego Krakowa tworzą zabytki wpisane do rejestru, podlegające ochronie prawnej, oraz obiekty o wartościach kulturowych ujęte w gminnej ewiden-

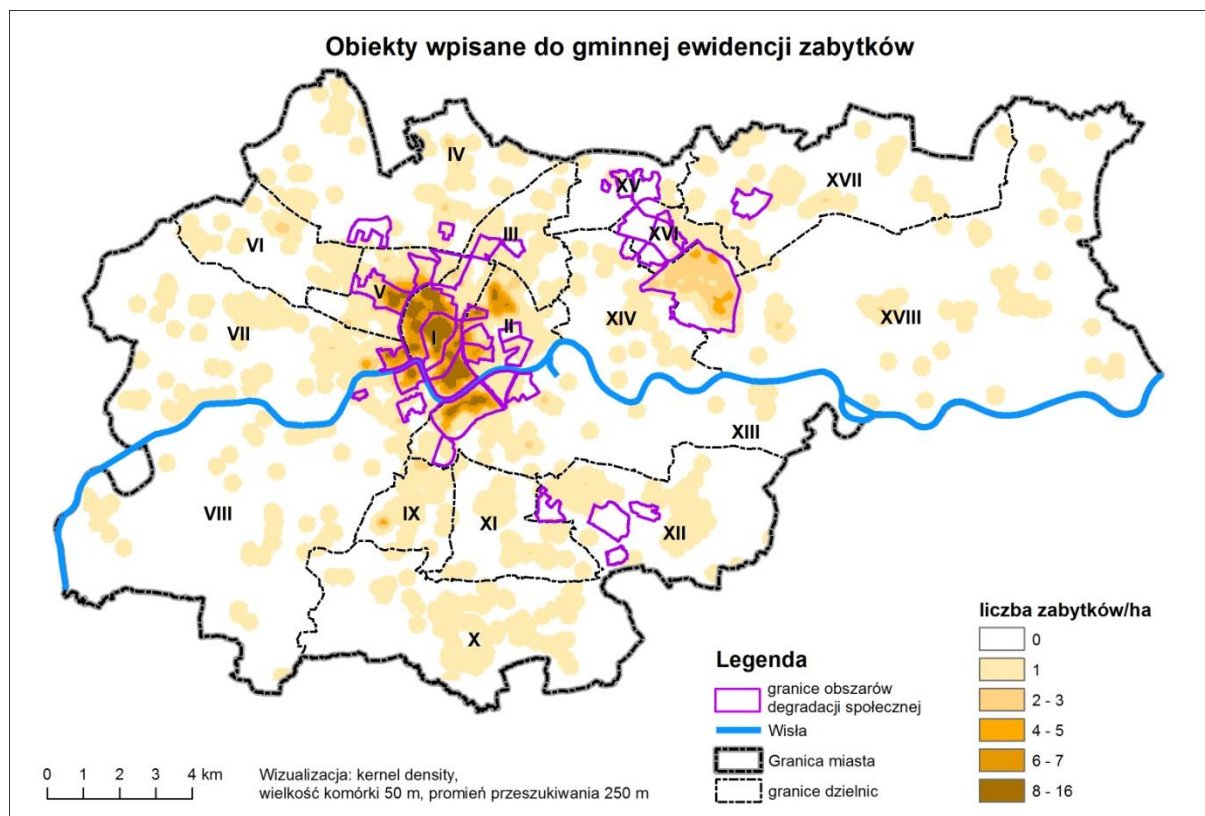
cji zabytków, których ochrona prawna odbywa się poprzez ustalenia konserwatorskie zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego³¹. W rejestrze zabytków nieruchomych Krakowa (stan na kwiecień 2016 r.)³² figuruje 1200 pozycji (obiektów i zespołów). Znacznie większa liczba zabytków została ujęta w gminnej ewidencji zabytków – gdzie figuruje 6328 pozycji³³. Ponadto ochronie konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego podlegają obiekty stanowiące dobra kultury współczesnej (138 obiektów i obszarów skatalogowanych w SUIKZP Krakowa). Formą ochrony dziedzictwa jest także park kulturowy. Obecnie w Krakowie funkcjonuje jeden park – obejmujący Stare Miasto w obrębie Plant. Planowane jest objęcie tą formą ochrony obszarów „starej” Nowej Huty, a także Kazimierza i Starego Podgórza.

Obiekty zabytkowe są jednym z najistotniejszych potencjałów obszarów rewitalizacji. Jednocześnie nagromadzenie takich obiektów, zwłaszcza w sytuacji wieloletnich zaniechań remontowych (co jest sytuacją typową dla większości miast w Polsce), sprawia niejednokrotnie, że obszary te stanowią miejsca koncentracji problemów w sferze technicznej, związanej ze złym stanem obiektów budowlanych lub ich niewystarczającym wyposażeniem w podstawowe instalacje. Wobec braku szczegółowych danych o stanie technicznym budynków w skali całego miasta nagromadzenie obiektów zabytkowych na danym terenie zostało potraktowane jako dodatkowy wskaźnik w sferze technicznej. Zagęszczenie obiektów zabytkowych przedstawiono na Ryc. 68. Największe zagęszczenie takich obiektów przypada oczywiście na historyczne centrum miasta, w obrębie II Obwodnicy (wraz ze Starym Podgórzem i Dębnikami). Ponadto duże nagromadzenie obiektów zabytkowych występuje w obszarach z zabudową międzywojenną (Półwsie Zwierzyńskie, Stara Krowodrza, Lubelska) oraz w „starej” Nowej Hucie.

³¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Krakowa.

³² http://www.wuoz.malopolska.pl/images/file/Rejestr%20krakowski_aktualne22.pdf

³³ <https://www.bip.krakow.pl/plik.php?zid=106402&wer=0&new=t&mode=shw>

Ryc. 68. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Do rejestru zabytków wpisanych zostało 9 układów urbanistycznych:

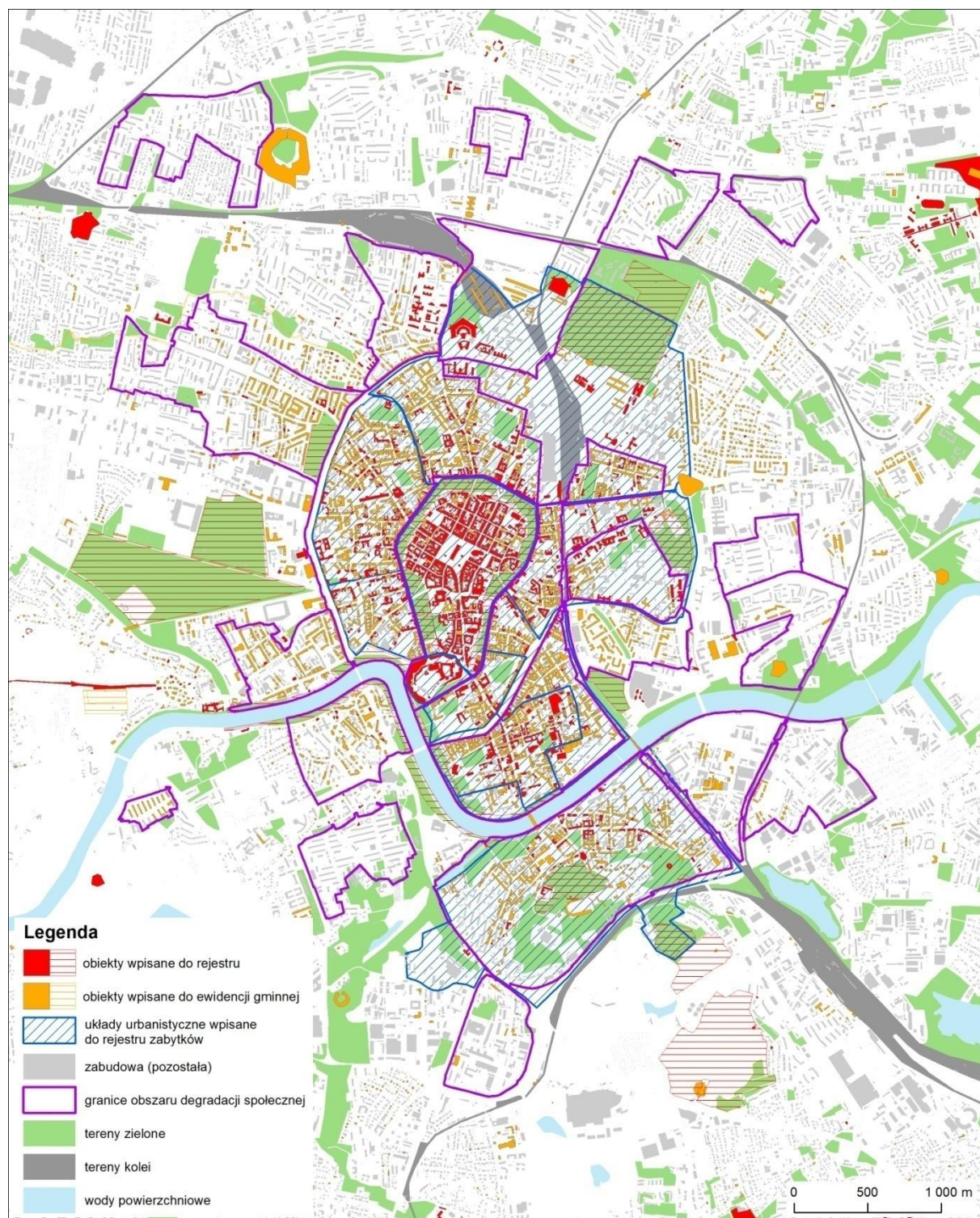
- układ urbanistyczny miasta Krakowa w granicach Plant,
- układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza ze Stradomiem,
- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie, tzw. nowego miasta wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi,
- układ urbanistyczny Kleparza,
- układ urbanistyczny dawnego miasta Podgórze,
- układ urbanistyczny Wesołej,
- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy d. III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa – „Nowy Świat”,
- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy d. IV dzielnicy katastralnej miasta Krakowa – „Piasek”,
- układ urbanistyczny dzielnicy Nowa Huta.

Należy zauważyć, że wszystkie powyżej wymienione układy urbanistyczne mieszczą się na obszarze zdiagnozowanym jako obszar degradacji społecznej. Historyczny zespół miasta Krakowa, obejmujący Stare Miasto, Wawel, Stradom, Kazimierz, Podgórze, Nowy Świat, Piasek i Wesołą, został uznany za Pomnik Historii zarządzeniem Prezydenta RP z 8 września 1994 r. Ponadto od 1978 r. najcenniejsza historycznie część miasta – Stare

Miasto z Wawelem, Stradom i Kazimierz wpisane są na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO.

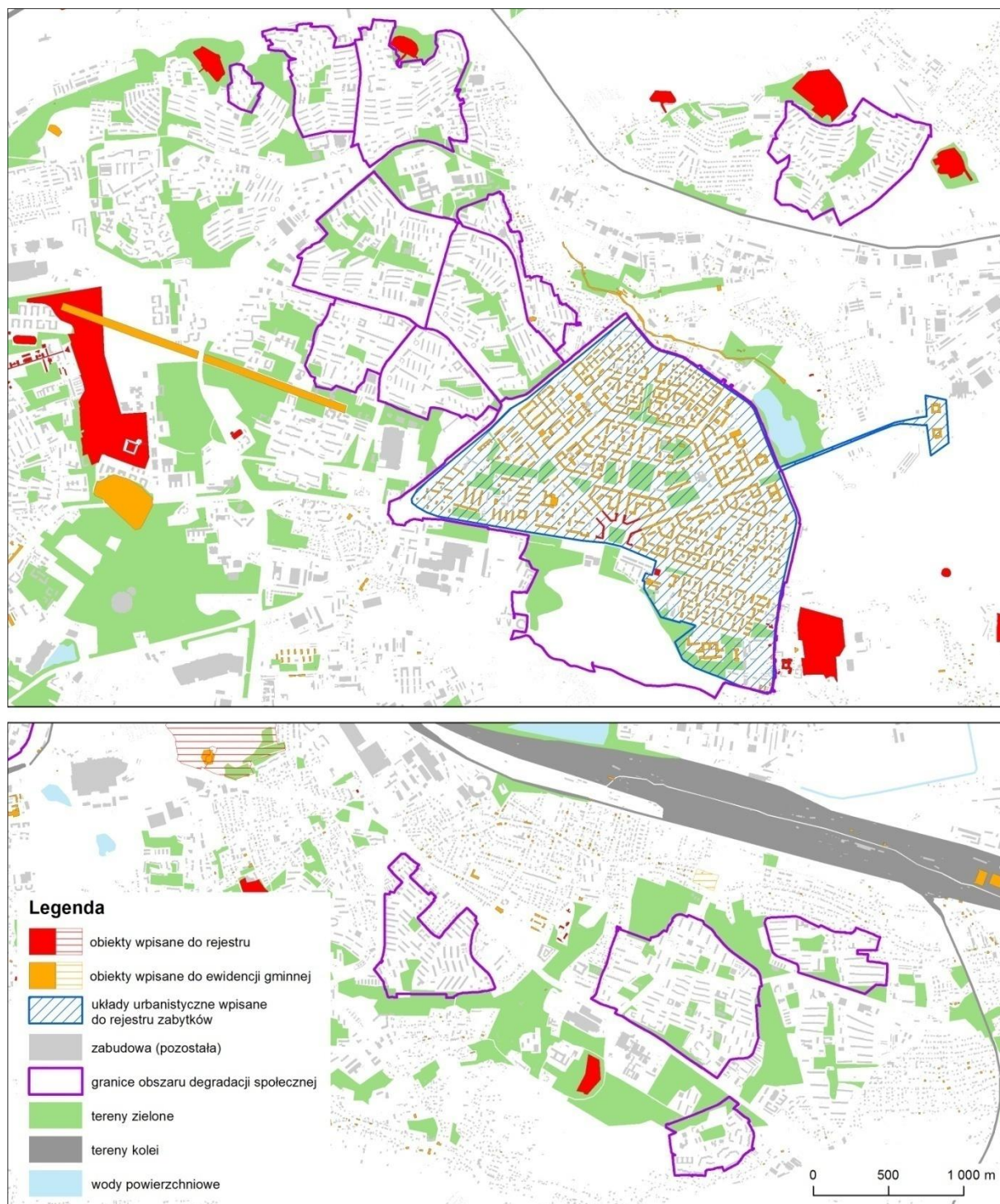
Bardziej szczegółowo przedstawiono rozmieszczenie zabytków w obszarach degradacji społecznej na Ryc. 69 i Ryc. 70. Zwraca uwagę nagromadzenie zabytków wpisanych do rejestru zabytków na Starym Mieście oraz ich znacznie mniejszy udział – w stosunku do ogółu zewidencjonowanych zabytków – w pozostałych obszarach historycznych.

W kontekście rewitalizacji warto zwrócić uwagę na zróżnicowany status obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz chronionych jedynie wpisem do gminnej ewidencji. W tym drugim przypadku, poza słabszą ochroną konserwatorską, oznacza to, że ich właściciele nie mogą ubiegać się o środki przeznaczone na rewaloryzację zabytków (kierowane wyłącznie do obiektów wpisanych do rejestru) – czy to w ramach dotacji gminy Kraków, czy też z programów MKiDN lub środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. Brak środków finansowych stanowi największą barierę w przypadku kosztownych prac remontowych w obiektach zabytkowych, zwłaszcza o przeznaczeniu mieszkalnym. Może to stanowić istotną barierę w odnowie takich obszarów, jak Stare Podgórze, „stara” Nowa Huta czy większość dzielnic XIX-wiecznych w śródmieściu Krakowa.

Ryc. 69. Obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

Ryc. 70. Obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK.

3.2.5.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze technicznej

Podsumowaniem analizy w sferze technicznej jest Tab. 10, w której zestawiono wskaźniki dotyczące ogrzewania mieszkań oraz – jako wskaźnik wieku zabudowy – oszacowano nagromadzenie obiektów zabytkowych. Za obszary koncentracji negatywnych zjawisk uznano te, które spełniają co najmniej dwa kryteria.

Tab. 10. Obszary kryzysowe w sferze technicznej – podsumowanie

Nazwa jednostki	Obszar koncentracji palenisk na paliwo stałe	Niski odsetek korzystających z MPEC	Znaczna koncentracja obiektów zabytkowych	Liczba kryteriów
29 Listopada-Brogi	nie	47,9	nie	0
Azory	nie	48,6	nie	0
Bieńczyce	nie	100,0	nie	0
Bieńczyce-Południe	nie	97,4	nie	0
Bieńczyce-Zachód	nie	98,2	nie	0
Bieńczyce-Złotej Jesieni	nie	67,9	nie	0
Dębniki	tak	10,2	tak	3
Grzegórzki-Południe	nie	67,6	nie	0
Grzegórzki-Wschód	nie	92,3	nie	0
Kamienna	częściowo	13,0	częściowo	0
Kazimierz	tak	14,0	tak	2
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	tak	10,2	tak	3
Kozłówek	nie	86,3	nie	0
Lubelska	tak	33,2	tak	2
Lubicz	tak	7,1	tak	3
Mistrzejowice	nie	100,0	nie	0
Olsza	nie	84,6	nie	0
os. Bohaterów Września	nie	96,4	nie	0
os. Kościuszkowskie	nie	96,6	nie	0
os. Nowy Bieżanów	nie	85,7	nie	0
os. Piastów	nie	89,2	nie	0
os. Podwawelskie	nie	75,9	nie	0
os. Rząka	nie	90,0	nie	0
Półwsie Zwierzynieckie	tak	24,5	tak	2
Praska	nie	21,4	tak	1
Prądnicka	częściowo	55,8	nie	0/1
Prokocim	nie	73,4	nie	0
Stara Bonarka	nie	4,3	nie	1
Stara Krowodrza	częściowo	39,3	tak	1/2
Stara Nowa Huta	nie	93,1	tak	1
Stare Grzegórzki	tak	51,7	tak	2
Stare Miasto	tak	7,9	tak	3
Stare Podgórze	tak	12,6	tak	2
Stradom-Wesoła	tak	3,0	tak	3
Wesoła	tak	11,1	tak	2
Wzgórza Krzesławickie	nie	96,6	nie	0
Zabłocie	nie	10,2	nie	1
Zabłocie-Wschód	częściowo	26,7	nie	0/1
KRAKÓW	-	11,0		-

Źródło: opracowanie własne.

4. Zasięgi przestrzenne obszarów rewitalizacji, czyli terytoriów najbardziej wymagających wsparcia

Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji został określony w oparciu o:

- dokumenty strategiczne Gminy opisane w rozdziale: „Opis powiązań Programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy”,
- diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytoriów najbardziej wymagających wsparcia przedstawioną w rozdziale: „Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych”.

4.1. Obszary zdegradowane

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji i wytycznymi Ministra Rozwoju, aby **uznać daną część miasta za obszar zdegradowany, musi ona charakteryzować się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych**, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto obszar zdegradowany musi cechować się występowaniem negatywnych zjawisk dodatkowo w co najmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

W pierwszej części diagnozy wyznaczono obszary degradacji społecznej charakteryzujące się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w skład których wchodzi 38 jednostek (Ryc. 28, Ryc. 29). W dalszej części opracowania przeprowadzono analizę zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej (zob. Tab. 3, Tab. 5, Tab. 6, Tab. 7, Tab. 10). Potwierdziła ona, że większość obszarów, w których występują negatywne zjawiska społeczne, spełnia kryteria uznania ich za obszary zdegradowane – tj. występuje w nich koncentracja zjawisk kryzysowych w co najmniej jednej pozostałej sferze. Jedynie trzy spośród jednostek (29 Listopada-Brogi, Grzegórzki-Wschód, Olsza), nie spełniają żadnego z kryteriów degradacji (poza społeczną) i zostały wyłączone z obszaru zdegradowanego³⁴.

Wyznaczony obszar zdegradowany obejmuje łącznie 2098 ha powierzchni (6,4% powierzchni miasta) i zamieszkiwany jest przez 267, 7 tys. osób³⁵ (38% mieszkańców Krakowa).

Zestawienie jednostek wchodzących w skład obszaru zdegradowanego i kryteriów ich wyznaczenia zostało zaprezentowane w Tab. 11. Granice obszarów zdegradowanych przedstawiono na Ryc. 71 i Ryc. 72.

³⁴ Szczegółowy opis uwarunkowań i metodologii zawarto w rozdziale „3.1. Metoda delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji”.

³⁵ Osoby zameldowane.

Tab. 11. Obszar zdegradowany i jednostki wchodzące w jego skład – kryteria wyznaczenia oraz podstawowe parametry

Nazwa jednostki	Sfera – czy obszar spełnia kryterium					Obszar zdegradowany	Po- wierzchnia [ha]	Ludność
	spo- łeczna	gospo- darcza	środowi- skowa	prze- strzenno- funkcyj- nalna	tech- niczna			
Obszary zdegradowane – spełniające kryteria								
Azory	tak	tak	nie	nie	nie	tak	51,4	13 572
Bieńczyce	tak	tak	nie	nie	nie	tak	58,3	14 716
Bieńczyce-Południe	tak	nie	nie	tak	nie	tak	31,0	7159
Bieńczyce-Zachód	tak	tak	nie	nie	nie	tak	63,9	14 249
Bieńczyce-Złotej Jesieni	tak	tak	nie	tak	nie	tak	19,5	2120
Dębniki	tak	nie	nie	tak	tak	tak	42,5	3234
Grzegórzki-Południe	tak	nie	nie	tak	nie	tak	39,3	2884
Kamienna	tak	nie	nie	tak	nie	tak	73,8	865
Kazimierz	tak	nie	nie	tak	tak	tak	82,3	10 039
Kleparz-Piasek-Nowy Świat	tak	nie	nie	tak	tak	tak	166,9	16 276
Kozłówek	tak	tak	nie	tak	nie	tak	39,4	11 569
Lubelska	tak	nie	nie	tak	tak	tak	42,2	4367
Lubicz	tak	nie	nie	tak	tak	tak	18,5	2181
Mistrzejowice	tak	tak	nie	tak	nie	tak	4,8	917
os. Bohaterów Września	tak	tak	nie	nie	nie	tak	30,9	8049
os. Kościuszkowskie	tak	nie	nie	tak	nie	tak	28,0	6401
os. Nowy Bieżanów	tak	tak	nie	tak	nie	tak	25,1	4621
os. Piastów	tak	tak	nie	nie	nie	tak	50,2	12 545
Os. Podwawelskie	tak	nie	nie	tak	nie	tak	31,5	6985
os. Rząka	tak	nie	nie	tak	nie	tak	20,4	3124
Półwsie Zwierzynieckie	tak	nie	nie	nie	tak	tak	36,3	5672
Praska	tak	tak	nie	tak	nie	tak	6,2	949
Prądnicka	tak	nie	nie	tak	tak	tak	12,2	2408
Prokocim	tak	tak	nie	nie	nie	tak	74,8	15 180
Stara Bonarka	tak	nie	nie	tak	nie	tak	33,0	289
Stara Krowodrza	tak	nie	nie	nie	tak	tak	93,3	15 422
Stara Nowa Huta	tak	tak	nie	nie	nie	tak	399,3	47 317
Stare Grzegórzki	tak	nie	nie	tak	tak	tak	33,3	3920
Stare Miasto	tak	nie	nie	tak	tak	tak	95,3	3381
Stare Podgórze	tak	nie	nie	tak	tak	tak	156,8	10 831
Stradom-Wesoła	tak	nie	nie	tak	tak	tak	57,2	5075
Wesoła	tak	nie	nie	tak	tak	tak	35,2	1298
Wzgórzka Krzesławickie	tak	tak	nie	nie	nie	tak	55,8	9284

Nazwa jednostki	Sfera – czy obszar spełnia kryterium					Obszar zdegradowany	Powierzchnia [ha]	Ludność
	społeczna	gospodarcza	środowiskowa	prze-strzenno-funkcjonalna	techniczna			
Zabłocie	tak	nie	nie	tak	nie	tak	46,4	382
Zabłocie-Wschód	tak	nie	nie	tak	tak	tak	42,8	409
ŁĄCZNIE OBSZARY ZDEGRADOWANE							2098,0	267 690
Obszary nie spełniające kryteriów (koncentracja wyłącznie zjawisk społecznych)								
29 Listopada-Brogi	tak	nie	nie	nie	nie	nie	-	-
Grzegórzki-Wschód	tak	nie	nie	nie	nie	nie	-	-
Olsza	tak	nie	nie	nie	nie	nie	-	-

Źródło: opracowanie własne.

4.2. Obszary rewitalizacji

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji i wytycznymi Ministra Rozwoju **część lub całość obszaru zdegradowanego cechująca się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację, określa się obszarem rewitalizacji.**

Obszar rewitalizacji musi zatem mieścić się w granicach obszaru zdegradowanego, nie musi jednak obejmować go w całości. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym nieposiadające wspólnych granic, lecz **nie może obejmować więcej niż 20% powierzchni gminy oraz w jego granicach nie może mieszkać więcej niż 30% mieszkańców gminy.**

Ograniczono także możliwość włączania do obszaru rewitalizacji terenów niezamieszkałych, cechujących się koncentracją problemów w sferze przestrzennej (w tym poprzemysłowych) wyłącznie do przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

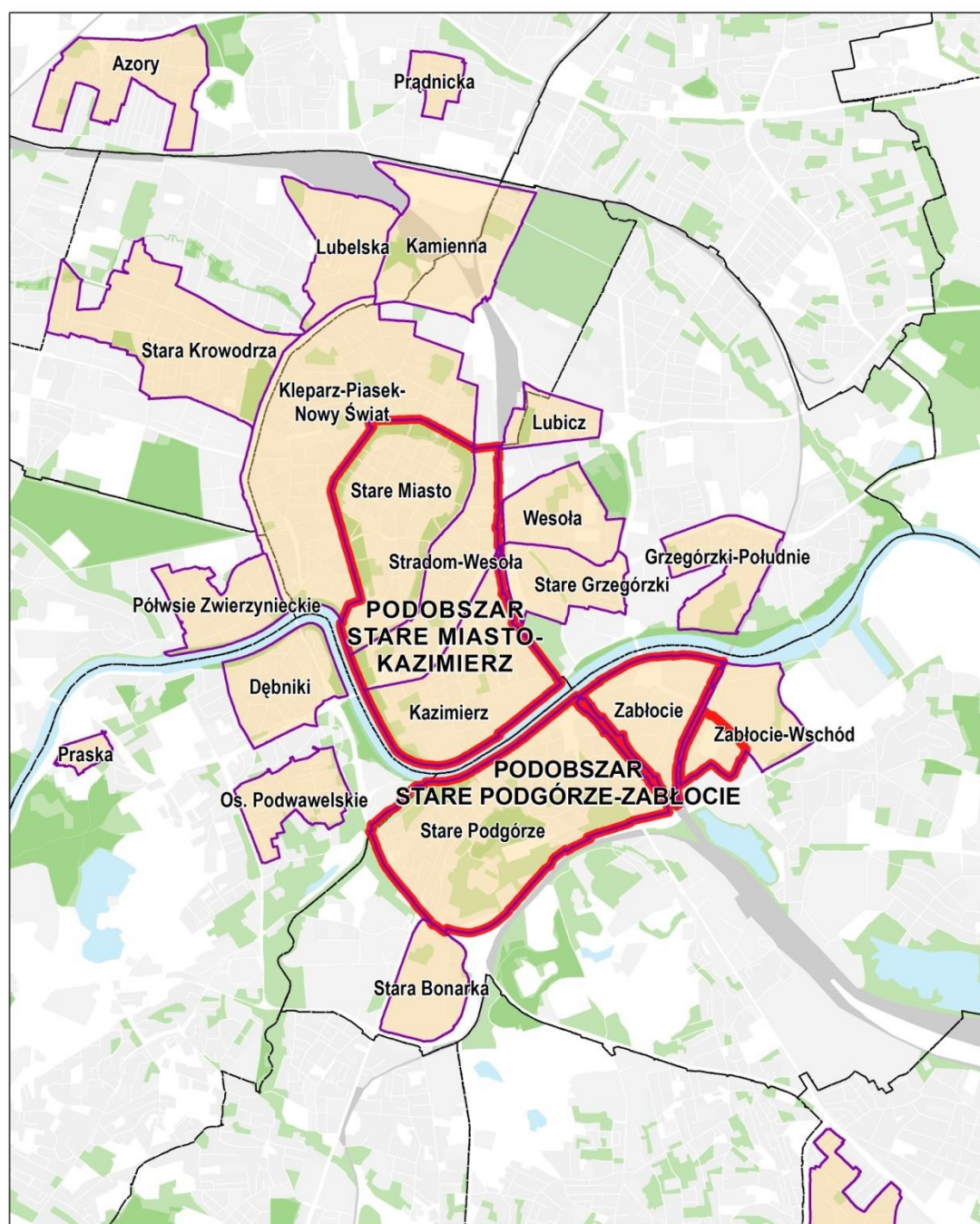
Kierując się skalą potrzeb rewitalizacyjnych, rangą obszaru w strukturze miasta, a także koniecznością zachowania ciągłości rozpoczętych działań, wyznaczono trzy podobszary rewitalizacji. Przyjęto zasadę, że podobszary obejmują całe jednostki (lub grupy jednostek), które zostały włączone do obszaru zdegradowanego (Tab. 11). Wyjątek stanowi podobszar Stare Podgórze-Zabłocie, do którego po konsultacjach społecznych włączono mieszkalną część jednostki Zabłocie-Wschód (wyłączono obszary produkcyjne w tej jednostce).

Parametry obszaru rewitalizacji i tworzących go podobszarów zestawiono w Tab. 12. Położenie obszarów rewitalizacji i ich granice przedstawiono na Ryc. 71 i Ryc. 72. Szczegółowy przebieg granic obszarów rewitalizacji został przedstawiony na mapach stanowiących załącznik do niniejszego programu.

Tab. 12. Obszar rewitalizacji

Obszar	Powierzchnia		Ludność	
	[ha]	gmina = 100 [%]	osób	gmina = 100 [%]
Obszar rewitalizacji, w tym:	849,8	2,6	77 360	11,0
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	234,8	0,7	18 495	2,6
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	215,7	0,7	11 548	1,6
podobszar „Stara” Nowa Huta	399,3	1,2	47 317	6,7

Źródło: opracowanie własne.

Legenda

Obszar rewitalizacji

- Granica obszaru
- PODOB SZAR STARE PODGÓRZE-ZABŁOCIE** Poobszary rewitalizacji

Obszar zdegradowany

- Zasięg obszaru
- Granice jednostek wchodzących w skład obszaru zdegradowanego
- Stare Miasto** Jednostki obszaru zdegradowanego

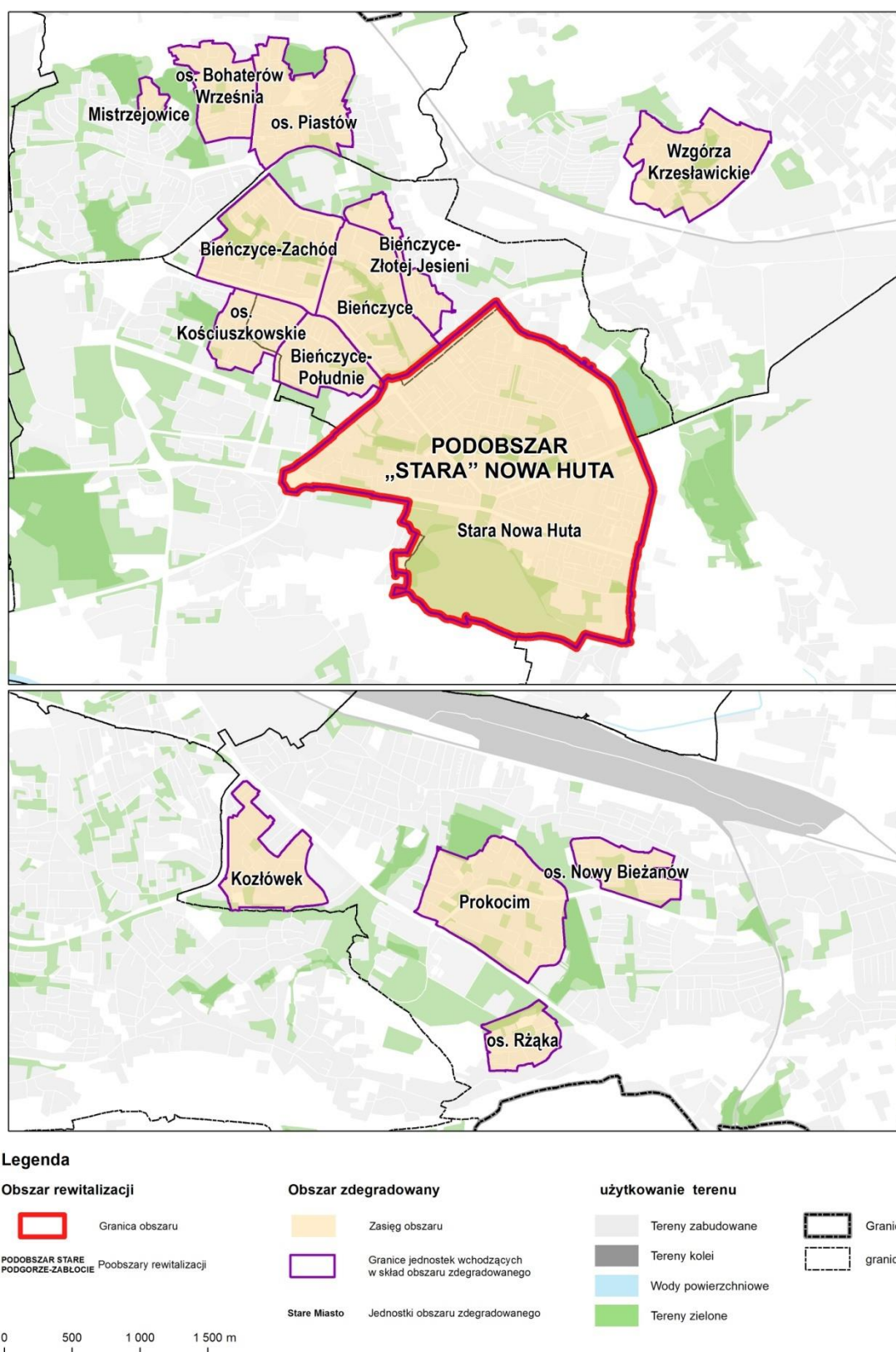
użytkowanie terenu

- Tereny zabudowane
- Tereny kolei
- Wody powierzchniowe
- Tereny zielone
- Granica miasta
- granice dzielnic

0 500 1 000 1 500 m

Ryc. 71. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji – śródmieście i Podgórze

Źródło: opracowanie własne, dane dotyczące użytkowania terenu: Urban Atlas, EEA.

Ryc. 72. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji – Nowa Huta oraz Bieżanów i Prokocim

Źródło: opracowanie własne, dane dotyczące użytkowania terenu: Urban Atlas, EEA.

5. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

5.1. Podobszar Stare Miasto-Kazimierz

Podobszar obejmuje Stare Miasto (wraz z Plantami i przestrzenią I obwodnicy), Kazimierz, Stradom oraz część Wesołej – do linii kolejowej. Łączna powierzchnia obszaru wynosi 235 ha, zamieszkiwany jest przez 18,5 tys. stałych mieszkańców. Śródmieście jest obszarem znacznej koncentracji problemów społecznych, takich jak bezrobocie, ubóstwo i przestępczość, a także obszarem szybko wyludniającym się. Ponadto na obszarze śródmieścia widoczne są problemy ekologiczne, jak np. znaczna liczba palenisk na paliwo stałe czy koncentracja ruchu samochodowego. Występuje tu także deficyt terenów zielonych oraz podstawowych usług dla mieszkańców.

5.1.1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Na potrzebę rewitalizacji terenu Starego Miasta-Kazimierza wskazują zarówno dane ilościowe, jak i wyniki konsultacji społecznych. W poniższych tabelach zestawiono podstawowe wymierne wskaźniki ukazujące podobszar na tle miasta Krakowa i pozostałych podobszarów rewitalizacji. Podobszar charakteryzuje się wyższym niż średnia dla miasta poziomem bezrobocia (stopa 5,06 wobec 4,75 dla miasta), skalą pomocy społecznej (przy zamieszkiwaniu go przez 3% ludności miasta z pomocy społecznej w podobszarze korzysta 5% zameldowanych krakowian). Jednocześnie ze względu na funkcję pełnioną w skali Krakowa, regionu i Polski jest siedzibą wielu przedsiębiorstw, charakteryzując się wysoką aktywnością gospodarczą mierzoną liczbą przedsiębiorstw ulokowanych na jego terenie (blisko trzykrotnie wyższy wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w porównaniu do ogółu Krakowa).

Tab. 13. Ludność podobszaru Stare Miasto-Kazimierz na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Osoby zameldowane na stałe			Powierzchnia obszaru w ha	Gęstość zaludnienia liczba osób/ha
	liczba ogółem	kobiety	mężczyźni		
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	18 495	9903	8592	236,05	78,4
podobszar Stara Nowa Huta	47 317	25 983	21 334	399,80	118,4
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	11 548	6256	5292	215,753	53,5
Miasto Kraków	704 209	379 284	324 925	32 685	21,5
Procent ogółu dla Krakowa					
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	3%	3%	3%	0,7%	
podobszar Stara Nowa Huta	7%	7%	7%	1,2%	
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	2%	2%	2%	0,7%	

Źródło: opracowanie własne.

Konsultacje społeczne prowadzone od 2013 r. potwierdzają, że ten najatrakcyjniejszy turystycznie i kulturowo obszar wyludnia się i staje się nieatrakcyjny dla mieszkańców jako miejsce do zamieszkania (szczególnie dla rodzin). Ludność podobszaru starzeje się, a lokale mieszkalne coraz częściej przekształcane są w lokale komercyjne przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej (biura, usługi, gastronomia, hotelarstwo). Główne potrzeby podobszaru wiążą się ze zjawiskiem wyludniania się, którego przyczyną jest brak przestrzeni i usług kierowanych do mieszkańców oraz gentryfikacja.

Problemem według mieszkańców jest to, że Miasto dba o zabytki, dokonuje się rewitalizacji przestrzeni publicznej (np. usunięcie parkingu z Placu Szczepańskiego), jednak ścisłe centrum, jak i okoliczne dzielnice stają się miejscem pozbawionym takiej funkcji publicznej, z której mogą korzystać mieszkańcy, zwłaszcza ci biedniejsi. Procesy rewitalizacyjne zachodzą tutaj tak żywiołowo i szybko, że pojawia się negatywne zjawisko wypychania mieszkańców. Jak wskazywano w raporcie z konsultacji z grudnia 2013 r., ta część Krakowa „staje się »produktem«, systematycznie tracąc lokatorów”. Klasa średnia jest wypychana poza miasto lub do odległych dzielnic, co wiąże się z częstszym korzystaniem z samochodu. Zwiększony ruch samochodowy i brak możliwości parkowania w centrum powodują, że takie rodziny przenoszą miejsca swoich zakupów i innych aktywności tam, gdzie mogą dojechać samochodem. W konsekwencji – coraz rzadziej pojawiają się w centrum.

Warto zacytować kilka wypowiedzi, które pojawiły się w ramach konsultacji społecznych i są reprezentatywne dla oceny potrzeb podobszaru:

„Mieszkańcy nie widzą oferty dla siebie, sami często opuszczają obszar, nie znajdując wsparcia w działaniu władz miasta. Ceny usług idą w górę, zwiększa się hałas, pojawia się zatłoczenie, nowe inwestycje budowlane zajmują często tereny zielone, miasto staje się coraz mniej przyjazne dla rdzennych mieszkańców, traci swoje podstawowe funkcje miejskie. Miasto staje się konsumpcyjne, zatem coraz mniej ciekawe dla mieszkańców”.

„Praca jest, ale właśnie taka dla nisko wykwalifikowanych, dla studentów. Praca jest, ale jest to praca nisko przetworzona, niskopłatna, najczęściej też na umowę śmieciową”.

Tab. 14. Skala problemów społecznych w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Klienci MOPS		Bezrobotni					Liczba ludności
	ogółem	niepełnosprawni	liczba bezrobotnych	liczba zawodowczyńnych	stopa bezrobocia	ko-biety	mężczyźni	
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	1558	648	551	10 900	5,06	259	292	18 495
podobszar Stara Nowa Huta	3548	161	1620	27 733	5,84	797	823	47 317
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	879	407	402	6 928	5,80	210	192	11 548
Miasto Kraków	32 155	13 472	19 374	40 7920	4,75	9708	9666	704 209
Procent ogółu dla Krakowa								
podobszar Stare Miasto – Kazimierz	5%	5%	3%	3%	–	3%	3%	3%
podobszar Stara Nowa Huta	11%	1%	8%	7%	–	8%	9%	7%
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	3%	3%	2%	2%	–	2%	2%	2%

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 15. Liczba przedsiębiorstw według klas wielkości w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Liczba firm według liczby zatrudnionych					Liczba firm razem	Liczba ludności
	<9	10-49	50-249	250-999	>1000		
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	9063	479	71	14	4	9631	18 495
podobszar Stara Nowa Huta	5090	149	41	4	0	5284	47 317
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	4376	194	28	7	1	4606	11 548
Miasto Kraków	123 749	4870	910	155	40	129 724	704 209
Procent ogółu dla Krakowa							
podobszar Stare Miasto- Kazimierz	7%	10%	8%	9%	10%	7%	3%
podobszar Stara Nowa Huta	4%	3%	5%	3%	0%	4%	7%
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	4%	4%	3%	5%	3%	4%	2%

Źródło: opracowanie własne.

5.1.2. Sfera funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa i techniczna

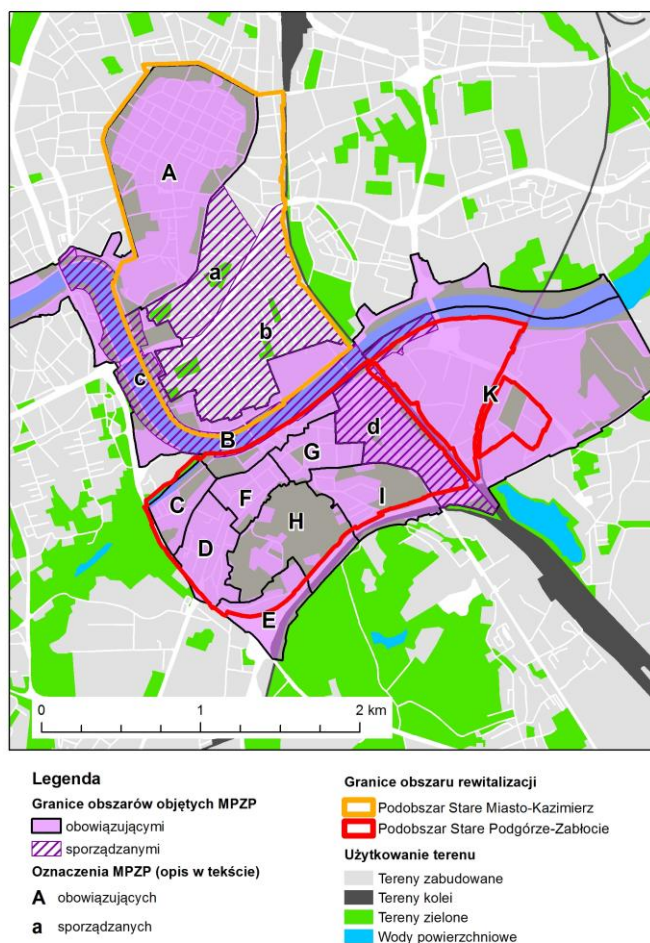
5.1.2.1. Sytuacja planistyczna w podobszarze

Istniejące i projektowane rozwiązania planistyczne pozwalają na realizację działań określonych w MPRK. Na terenie podobszaru Stare Miasto-Kazimierz sytuacja planistyczna obejmuje następujące obowiązujące i opracowywane plany miejscowego zagospodarowania przestrzennego:

Tab. 16. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz

Dokument planistyczny	Status	Oznaczenie na mapie	Stan prawny
MPZP obszaru Stare Miasto	obo- wiązu- jący	A	Uchwała nr XII/131/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2011 r.
MPZP obszaru Stradom	sporzą- dzany	a	MPZP po wyłożeniu publicznym (do 27 września 2016 r.)
MPZP obszaru Kazimierz	sporzą- dzany	b	MPZP po rozpatrzeniu uwag do planu przez Prezydenta Miasta (Zarządzenie nr 1952/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 22 lipca 2016 r.)
MPZP obszaru Bulwary Wisły II	sporzą- dzany	c	MPZP po etapie składania wniosków do planu (termin upłynął 10 maja 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMK.

Ryc. 73. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz oraz Stare Podgórze-Zabłocie

Źródło: opracowanie własne.

5.1.2.2. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna podobszaru, struktura urbanistyczna, problemy środowiskowe i techniczne

Podobszar obejmuje część Krakowa, na której zlokalizowane są najcenniejsze zasoby dziedzictwa kulturowego Krakowa, z Wawelem i Starym Miastem na czele. Obszar ten został w 1978 r. wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO oraz na mocy Rozporządzenia Prezydenta RP z 1994 r. stanowi pomnik historii pod nazwą „Historyczny zespół miasta”. Rada Miasta Krakowa na mocy Uchwały nr CXV/1547/10 z dnia 3 listopada 2010 r. ustanowiła na tym obszarze Park Kulturowy Stare Miasto, powołany w celu zachowania i kształtowania kulturowego i historycznego charakteru występujących na jego terenie przestrzeni publicznych.

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa wyznaczono strefy „Ochrona sylwety i krajobrazu miasta” oraz „Ochrona dziedzictwa kulturowego”. Nieomal cały obszar rewitalizacji leży w strefie ochrony archeologicznej. Większość terenu objęta jest strefą ochrony konserwatorskiej.

5.1.2.2.1. Stare Miasto

Historyczne centrum Krakowa pełni rolę centrum ogólnomiejskiego o różnorodnych funkcjach: administracyjnej, handlowej, usługowej, mieszkaniowej, naukowej, kulturalnej

i turystycznej, skupiając na swym obszarze siedziby wielu istotnych dla rangi miasta instytucji, jak szkoły wyższe, muzea, kościoły, administracja samorządowa, banki.

Stare Miasto otaczają Planty – pas zieleni definiujący wyraźnie ten obszar w strukturze miejskiej, tworzący doskonałą oprawę historycznej zabudowy, pełniący zarazem rolę środowiskową jako „płuca” Starego Miasta i strefa izolacji akustycznej od obwodowej komunikacji. Planty są ulubionym miejscem spacerów mieszkańców i turystów, jednak z uwagi na zbyt małe nakłady na pielęgnację w ostatnich latach standard tego terenu zieleni znacznie się obniżył. W strukturze Starego Miasta dominuje historyczna zabudowa kwartałowa z wewnętrznymi podwórzami, o zwartym charakterze, z niewielkimi jedynie lukami. Substancja budowlana znajduje się przeważnie w dobrym stanie oraz jest sukcesywnie remontowana i odnawiana.

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji „Starego Miasta” przeprowadzono modernizację konserwatorskie flagowych zabytków miasta, jak Sukiennice, Barbakan, dokonano rewitalizacji najstarszej części historycznego kampusu UJ. Ścisłą zabudowę uzupełniono niewielkim, acz o wysokich walorach estetycznych, pawilonem „Wyspiański 2000”. Pod Rynkiem Głównym i Sukiennicami wybudowano unikatowe w skali światowej Muzeum Podziemia Rynku – oddział Muzeum Historycznego w Krakowie. Jednym z istotniejszych zrealizowanych projektów poprawiających jakość przestrzeni publicznej było uporządkowanie otoczenia Wawelu: budowa Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego w rejonie ul. Powiśle wraz z uporządkowaniem parkingu. W ramach partnerstwa publiczno-prywatnego w pobliżu Wawelu wybudowano także parking podziemny Plac Na Groblach, oferujący 600 miejsc postojowych, które miałyby częściowo zaspokoić wciąż niewystarczającą ilość miejsc parkingowych dla mieszkańców i turystów.

Ulice i place w obrębie Starego Miasta objęte zostały gruntowną modernizacją, która uwzględniała w pierwszej kolejności wymagania ruchu pieszych oraz potrzeby osób niepełnosprawnych. Dostęp do komunikacji miejskiej jest dobry. W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji „Starego Miasta” dokonano rewitalizacji i zmieniono wystrój ulic generujących największy ruch turystyczny, m.in. ul. Grodzkiej, Szczepańskiej, Franciszkańskiej i Dominikańskiej. W 2010 r. ukończono generalną przebudowę Placu Szczepańskiego, który wcześniej pełnił rolę parkingu, a obecnie jest popularnym miejscem spotkań, spacerów mieszkańców i turystów.

Obszar Starego Miasta objęty jest Parkiem Kulturowym Stare Miasto, stanowiącym plan o charakterze ochronnym, którego celem jest zachowanie wyjątkowych wartości historycznych, kulturowych, urbanistycznych i kompozycyjnych, decydujących o wizerunku miasta.

5.1.2.2.2. Stradom i Wesola

Wokół Plant znajdują się jednostki urbanistyczne z historyczną zabudową. W tej części śródmieścia przeważają funkcje mieszkaniowa i usługowo-handlowa oraz zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej takie jak szkoły wyższe, placówki oświatowe, muzea, teatry i szpitale. Przeważa zabudowa kwartałowa z wnętrzami podwórzowymi. Tę zwartą historyczną strukturę zakłócają często luki w zabudowie. Pomiędzy ul. Lubicz i Grzegórzecką znajduje się zespół klinik szpitala uniwersyteckiego Collegium Medicum UJ, którego niewielki fragment leży w granicach obszaru rewitalizacji. W najbliższym czasie będzie on ulegał przekształceniom ze względu na trwającą budowę nowego szpitala w Prokocimiu i przeniesienie części klinik.

Na terenie całego opisywanego podobszaru rozsiane są punkty działalności gospodarczej oraz ważne obiekty publiczne powstałe w różnych okresach kształtowania się zabudowy miejskiej. Większość budynków znajduje się w złym stanie technicznym. Także przestrzenie publiczne wykazują oznaki degradacji i zaniedbania.

Strukturę przestrzeni publicznej tej części podobszaru tworzy sieć ulic głównych i ulic bocznych. Ulice główne, wzdłuż których przeważnie przebiegają linie tramwajowe, są przeciążone, mimo sporych inwestycji w modernizację szlaków komunikacyjnych znajdujących się na tym obszarze. Ulice boczne, obsługujące rejony mieszkaniowe oraz place miejskie, wypełnione są zaś parkującymi samochodami. Ta część podobszaru posiada dobrą obsługę komunikacją miejską, dzięki gęstej sieci linii tramwajowych i autobusowych oraz licznym przystankom.

5.1.2.2.3. Kazimierz

W południowo-wschodniej części podobszaru leży Kazimierz – dzielnica o bogatych tradycjach kulturowych i istotnym znaczeniu dla miasta zarówno ze względu na swoją historię, jak i położenie pomiędzy Starym Miastem i Wisłą. Kazimierz uważany jest za obszar, w którym można zaobserwować jedno z największych i najszybciej postępujących zmian. Stał się on miejscem bardzo modnym, przyciągającym turystów i inwestorów. Modnym nie tylko ze względu na swój specyficzny charakter związany z kulturą żydowską, lecz również na położenie blisko centrum. Kazimierz określany jest jako miejsce „modne”, „artystyczne”, przesycone kawiarniami i galeriami. Rozwój funkcji turystycznych, gastronomicznych, rozrywkowych oraz nowych, luksusowych inwestycji mieszkalnych powoduje jednak także konflikty z lokalną społecznością.

Kazimierz zachował lokacyjny układ urbanistyczny, silnie jednak przekształcony w XVIII–XX w. (m.in. przekształcenie i zabudowa części d. Rynku Kazimierza). Widoczny jest tu historyczny układ zabudowy i architektura charakterystyczne dla dzielnicy żydowskiej. Materialne świadectwa kultury żydowskiej, w tym bożnice i cmentarz Remuh, stanowią także niewątpliwą i unikatową atrakcję dla wyznawców religii mojżeszowej i turystów z całego świata. Dominuje tu zabudowa historyczna, gdzieśkolwiek zakłócona przez mniej wartościowe elementy współczesne. Większość obiektów jest w średnim i złym stanie technicznym. Renowacja kamienic często obejmuje tylko odświeżenie elewacji, natomiast podwórka i wnętrza pozostają zaniedbane i niezagospodarowane. Oprócz funkcji mieszkaniowej i handlowej (handel detaliczny), szczególną rolę pełnią liczne placówki związane z obsługą turystyki, w tym hotele i punkty gastronomiczne, których działalność niejednokrotnie stanowi znaczną uciążliwość dla mieszkańców. Strukturę przestrzeni publicznej współtworzą: ulice główne, wzdłuż których biegną linie tramwajowe, ulice boczne umożliwiające dostęp do kwartałów mieszkaniowych Kazimierza oraz place i zieleń miejska.

W 2009 r. ukończono ważną inwestycję w zakresie komunikacji, jaką była przebudowa ul. św. Wawrzyńca. Wymieniono wówczas nawierzchnię ulicy i chodników, przebudowano torowisko tramwajowe i częściowo ograniczono samochodom możliwość parkowania na chodnikach, co sprzyja intensywnemu ruchowi pieszemu, który generuje centrum kulturowe. Na pozostałym terenie obszaru przestrzeń uliczna pozostaje niewłaściwie zorganizowana, co skutkuje jej przeciążeniem oraz zajmowaniem chodników przez parkujące samochody. W zakresie zieleni miejskiej dokonano częściowej rewitalizacji i uporządkowania skwerów miejskich przy ul. św. Sebastiana i ul. Brzozowej. Jednak wymagają

one dalszej rewaloryzacji, podobnie jak zieleń w pasach drogowych. Zdecydowanie najlepiej utrzymanymi terenami zielonymi są Bulwary Wiślane oraz zieleń wysoka, klomby i skwery w otoczeniu licznych kościołów i klasztorów. Zieleń w kwartałach zabudowy mieszkaniowej jest przeważnie zaniedbana i wymaga odpowiedniego zagospodarowania. Dostęp do połączeń komunikacji miejskiej tramwajowej i autobusowej jest zadowalający.

W drugiej połowie XIX w. w południowo-wschodniej części Kazimierza powstał kwartał przemysłowy, w którym zlokalizowano zakłady spółki gazowej, tramwajowej i elektrowni. Obecnie zajezdnia tramwajowa przy ul. św. Wawrzyńca jest cennym pod względem estetycznym i historycznym zabytkiem architektury przemysłowej, unikalnym w skali kraju przykładem historycznego zespołu służącego komunikacji miejskiej. Większość zabytkowego zespołu Zajezdni św. Wawrzyńca zajmuje obecnie Muzeum Inżynierii Miejskiej. Obszar ten objęty został projektem rewitalizacji „Kwartał św. Wawrzyńca – budowa centrum kulturowego na krakowskim Kazimierzu” współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej. W ramach jego realizacji przebudowano oraz dokonano remontu konserwatorskiego części zabudowy Muzeum Inżynierii Miejskiej, zrewaloryzowano dziedzińce i place, a także stworzono wnętrza urbanistyczne generujące ruch pieszy.

Najważniejszym katolickim zespołem sakralnym Kazimierza jest Skałka wraz z kościołem św. Michała Archanioła i św. Stanisława, miejsce, gdzie wedle tradycji zginął męczeńską śmiercią w 1079 r. św. Stanisław. Obiekt ten stanowi także miejsce pochówku znamienitych osobistości w historii Polski. Planowano rozbudowę i nadanie Skałce statusu „panteonu narodowego”, jednak wycofano się z tego pomysłu.

Najistotniejszą inwestycją ostatnich lat (2008–2010) była budowa niezwykle popularnej i lubianej obecnie przez mieszkańców i turystów pieszo-rowerowej „kładki Bernatka” łączącej obszar Kazimierza z Podgórzem. Kładka wpłynęła na intensyfikację ruchu i połączenie dwóch obszarów znajdujących się po przeciwnych stronach Wisły, które stały się bardziej atrakcyjne dla turystyki i rekreacji. Budowa kładki zwiększyła również wykorzystanie walorów Wisły oraz jej bulwarów.

Klimat dzielnicy indukuje zarówno spontaniczne, jak i zorganizowane działania artystyczne. Wyrazem tego może być akcja przeprowadzona latem 2013 r., w wyniku której powstały dwa wyjątkowe murale. Jeden z nich, autorstwa Pila Peledy, zdobi szpetną i zrujnowaną ścianę szczytową kamienicy przy ul. św. Wawrzyńca, drugi zaś powstał na ścianie muzeum Galicja i jest widoczny z ul. Dajwór.

5.1.3. Analiza potrzeb i problemów podobszaru – wnioski ze spotkań warsztatowych z roku 2016³⁶

Mieszkańcy podobszaru dostrzegają wiele potencjałów, ale i potrzebę znaczących interwencji rewitalizacyjnych. Szczególnie aktywni są mieszkańcy Kazimierza, którzy dominowali w trakcie konsultacji społecznych. Stawia to przed zarządcą programu wyzwanie uaktywnienia społeczności lokalnej Starego Miasta i aktywnego włączenia różnych grup interesariuszy z tego terenu (w tym mieszkańców z grup marginalizowanych).

³⁶ Szczegółowe informacje o przebiegu i wynikach konsultacji społecznych znajdują się w Załączniku nr 1 do MPRK.

W toku spotkania warsztatowego zidentyfikowano następujące problemy (część wskazań zidentyfikowanych co do lokalizacji przedstawiono na mapie):

- brak zieleni,
- zastawione chodniki – samochody, ogródki,
- miejsca parkingowe dla mieszkańców,
- uciążliwość parkingów dla turystów, hałas, zanieczyszczenie,
- przewaga komunikacji samochodowej,
- gentryfikacja – wypieranie mieszkańców,
- rozluźnienie więzi pomiędzy sąsiadami,
- brak publicznych toalet,
- turystyka, turyści: hałas, bezpieczeństwo – brak współpracy policji,
- problem osób bezdomnych,
- otwarcie zamkniętych przestrzeni zielonych,
- brak małej architektury,
- brak placów zabaw, wykorzystania i udostępniania plant,
- brak żłobków i przedszkoli,
- problem czystości,
- bariery architektoniczne (dostęp do obiektów oraz chodniki).

Pomysły rozwiązań dotyczących podobszaru, skupiały się wokół pytania „Co zrobić, żeby ludzie chcieli żyć na podobszarze?”. Wśród potrzeb i pomysłów ich realizacji wymieniono:

- utworzenie miejsc spotkań,
- powołanie „Oficera Kazimierza”,
- zmianę polityki mieszkaniowej miasta (w kierunku utrzymania funkcji mieszkaniowej lokali komunalnych).

Zaproponowano także wdrożenie projektu rewitalizacyjnego „Modelowa ulica św. Wawrzyńca”, który mógłby stanowić źródło dobrych praktyk dla pozostałych działań.

Ryc. 74. Interwencje w podobszarze zidentyfikowane metodą warsztatową

Źródło: opracowanie własne.

5.1.4. Wnioski z analizy uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych

Podobszar Stare Miasto-Kazimierz, obejmujący teren ścisłego centrum Krakowa, jest kluczowy dla prawidłowego funkcjonowania i postrzegania miasta.

Założeniem działań rewitalizacyjnych dla tej części miasta było przede wszystkim wyeksponowanie funkcji reprezentacyjnej, kulturowej i turystycznej centrum miasta. W znacznym stopniu założenie to udało się wypełnić. Przeważająca część projektów dotyczyła

uporządkowania przestrzeni publicznej oraz rewaloryzacji i konserwacji obiektów historycznych kształtujących charakter Miasta i specyfikę jego sylwety. Odnowiono m.in. liczne place i skwery, otoczenie Bulwarów Wiślanych czy poddano Sukiennice kompleksowej rewaloryzacji. Na podtrzymanie rangi miasta wpływ miały także inwestycje o charakterze kulturalnym i rekreacyjnym. Zabudowę uzupełniono wartymi odnotowania, nie tylko ze względu na wysokie walory estetyczne, pawilonem „Wyspiański 2000” czy Muzeum Podziemia Rynku. Warto pamiętać, iż działania realizowane w ramach programu rewitalizacji i innych inwestycji samorządowych nie były odosobnione. Także liczne inwestycje prywatne wpłynęły na odnowienie i rewaloryzację wielu obiektów i przyczyniły się do powstania nowych budynków kształtujących nowoczesny charakter miasta.

Działania wzmacniające jakość przestrzeni publicznej oraz jej gospodarczo-usługową funkcję znajdują odzwierciedlenie we wskaźnikach ekonomicznych. Wskaźnik liczby przedsiębiorstw przypadających na 1 mieszkańca jest jednym z najwyższych w Krakowie, ale jednocześnie bezrobocie na podobnym poziomie przewyższa średni poziom dla miasta. Co ciekawe, w opinii mieszkańców sytuacja w zakresie sytuacji materialnej, jak i możliwości zatrudnienia nie polepszyła się zbyt wiele w ostatnich latach.

Problemem pozostaje wciąż duże natężenie ruchu samochodowego, w tym tranzytowego, oraz konflikty związane z parkowaniem w przestrzeni publicznej. Do działań ograniczających ruch samochodowy należy m.in. przebudowa I obwodnicy, której pierwszy etap zrealizowano w 2015 r. Poddano modernizacji ulice śródmiejskie, dostosowując je do wymagań wzmożonego ruchu pieszych oraz uwzględniając potrzeby rowerzystów i osób niepełnosprawnych. Poczyniono także inwestycje w zakresie usprawnienia ruchu kołowego i transportu publicznego na terenie obszaru.

Nierozwiązanym problemem jest znaczne zanieczyszczenie środowiska. Wzmożony ruch samochodowy, duża ilość budynków ogrzewanych indywidualnymi piecami opałowymi oraz gęstość zabudowy skutkuje wysokim poziomem zanieczyszczeń powietrza w wyniku tzw. niskiej emisji. Problem smogu i zanieczyszczenia powietrza określany był przez mieszkańców jako najbardziej uciążliwy i według nich stopniowo nasilający się.

Wśród negatywnych zmian zachodzących w podobszarze wskazywanych przez mieszkańców jest również zaniedbywanie oraz niewystarczające zagospodarowanie terenów zieleni. Zieleń w ścisłym centrum Miasta ma bardzo duże znaczenie, gdyż obok zabytków stanowi o jego wizerunku i ogólnym charakterze przestrzeni publicznej³⁷. Poszczególne place i ulice należy traktować jako wnętrza urbanistyczne, a wprowadzana zieleń powinna być istotnym elementem wyposażenia tych wnętrz, wraz z elementami małej architektury. Konieczna jest dbałość o wysoki standard wprowadzanej zieleni, zarówno pod względem jakości materiału stosowanego do nasadzeń, jak i proponowanych rozwiązań projektowych. Duże znaczenie dla przestrzeni publicznej mają nasadzenia zieleni wysokiej wzdłuż ulic, które powinny być realizowane w oparciu o gatunki dostosowane do warunków miejskich, z dbałością o zachowanie jednorodności gatunkowej, tak aby uzyskać efekt alei.

³⁷ Załącznik nr 2 do MPRK. Wyniki konsultacji społecznych, 2014 r.

Mieszkańcy wskazywali także na problem zanikania drobnych usług i małych sklepów na rzecz kawiarni, klubów i sklepów z pamiątkami, nadużywania alkoholu, rosnącego poziomu zagrożenia bezpieczeństwa, a także wzrost anonimowości. Opinia krakowian kieruje się ku stwierdzeniu, iż centrum miasta oferuje coraz więcej turystom, a coraz mniej jego mieszkańcom.

Zauważyć należy, iż wyeksponowanie funkcji turystyczno-reprezentacyjnej nie obyło się bez znacznych kosztów społecznych. Teren szeroko pojętego Starego Miasta, jako lokalizacja najbardziej atrakcyjna ze względu na swój historyczny, kulturowy i prestiżowy charakter, przyciąga osoby zamożne i firmy chcące lokować na jej terenie swoje siedziby. Powoduje to znaczny wzrost cen mieszkań zarówno na rynku pierwotnym, jak i rynku wtórnym, a co za tym idzie wzrost czynszów i kosztów użytkowania mieszkań, które dla rdzennych mieszkańców i lokatorów okazują się finansowo nieakceptowalne i zmuszają ich do emigracji do oddalonych dzielnic o niższym standardzie. Podwyżki cen w lokalach i punktach usługowych, niedogodności związane z „nocnym życiem” lokali i restauracji oraz wzrost obciążenia ruchem kołowym, które dokonują się na skutek wzmożonego ruchu turystycznego, również uderzają w mieszkańców dzielnic Starego Miasta, Stradomia i Kazimierza. Zwłaszcza osoby starsze wskazują te niedogodności jako wyjątkowo uciążliwe dla warunków życia w centrum. Mieszkańcy najniżej spośród osób objętych badaniem w 2014 r. oceniali dostęp do imprez kulturalnych oraz możliwości spędzania wolnego czasu. Według nich powodem ograniczeń są wysokie ceny usług i biletów wstępu, które nastawione są na ruch turystyczny i osoby lepiej sytuowane, automatycznie wykluczając z uczestnictwa w kulturze i rozrywce zwykłych mieszkańców.

Realizacja dalszych działań w zakresie społecznym i kulturowym powinna przebiegać zatem dwutorowo, poprzez eliminowanie konfliktów funkcji mieszkaniowej i turystycznej dzięki stosownym działaniom administracyjnym i budowlanym, a także stworzenie odpowiednich programów i oferty dla mieszkańców służącej zapobieganiu postępującemu wyludnianiu się Starego Miasta oraz zachowaniu społecznie akceptowalnej wysokości czynszów. Dążenie do zrównoważonego rozwoju obszaru nie może odbywać się przy postępującym wykluczeniu społecznym części jego mieszkańców. Wciąż obecny jest także problem graffiti i wysokich wskaźników przestępczości, zwłaszcza wśród nieletnich (głównie na Kazimierzu). Konieczna zatem wydaje się poprawa oferty społeczno-kulturowej skierowanej do mieszkańców, nastawiona w szczególności na ich aktywizację. Tym bardziej jest to wskazane, gdyż w opinii mieszkańców ten obszar wykazuje się najniższą aktywnością społeczną mieszkańców, liderów opinii oraz stowarzyszeń.

5.2. Podobszar Stare Podgórze-Zabłocie

Podobszar obejmuje Stare Podgórze oraz część Zabłocia – w całości obszar do linii kolejowej tzw. małej obwodowej oraz niewielką enklawę mieszkaniową poza nią. Na obszarze o powierzchni 216 ha zamieszkuje 11,5 tys. osób. Problemy obszaru są zbliżone do podobszaru śródmiejskiego – od którego oddzielony jest Wisłą. Ponadto wschodnia część – Zabłocie, pomimo szybkich przekształceń terenów przemysłowych w mieszkaniowe i usługowe, charakteryzuje się niską jakością przestrzeni publicznych i deficytem podstawowych usług dla mieszkańców.

5.2.1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Na potrzebę rewitalizacji oraz zdegradowany charakter terenu Starego Podgórze-Zabłocia wskazują zarówno dane ilościowe, jak i wyniki konsultacji społecznych. W poniższych tabelach zestawiono podstawowe wymierne wskaźniki ukazujące podobszar na tle miasta Krakowa i pozostałych podobszarów rewitalizacji. Podobszar charakteryzuje się znacząco wyższym niż średnia dla miasta poziomem bezrobocia (stopa 5,80 wobec 4,75 dla miasta), dużą skalą pomocy społecznej (przy zamieszkiwaniu go przez 2% ludności miasta z pomocy społecznej w podobszarze korzysta 3% zameldowanych krakowian). Historycznie ukształtowane funkcje Zabłocia jako dzielnicy przemysłowej są wciąż dostrzegalne, zważywszy na liczbę podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w podobszarze wobec liczby mieszkańców (ponad dwukrotnie wyższy wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców niż w skali całego miasta).

Tab. 17. Ludność podobszaru Stare Podgórze-Zabłocie na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	ludność zameldowana na stałe			Powierzchnia obszaru w ha	Gęstość zaludnienia liczba osób/ha
	liczba ogółem	kobiety	mężczyźni		
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	11 548	6 256	5 292	215,753	53,5
podobszar Stara Nowa Huta	47 317	25 983	21 334	399,80	118,4
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	18 495	9903	8592	236,05	78,4
Miasto Kraków	704 209	379 284	324 925	32 685	21,5
Procent ogółu dla Krakowa					
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	2%	2%	2%	0,7%	
podobszar Stara Nowa Huta	7%	7%	7%	1,2%	
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	3%	3%	3%	0,7%	

Źródło: opracowanie własne.

Wskazywane podczas konsultacji potrzeby lokalnej społeczności wiążą się z ubóstwem i złymi warunkami życia mieszkańców, szczególnie Starego Podgórze oraz starej zabudowy Zabłocia (mieszkania ze wspólną łazienką na korytarzu, bloki socjalne). Wskazywano także na rolę podejmowanych już działań społecznych – aktywność domu kultury i działalność stowarzyszeń. Jest to również obszar objęty Programem Aktywności Lokalnej MOPS, którego celem jest aktywizacja mieszkańców i pomoc w wychodzeniu z różnego rodzaju patologii. Mimo to efekty rewitalizacji bardziej widoczne są w remontach i odświeżaniu budynków. Wśród mieszkańców istnieje obawa, że Podgórze może stać się „drugim Kazimierzem”, czyli miejscem modnym, atrakcyjnym dla inwestorów, ale nieprzyjaznym dla mieszkańców, którzy z uwagi na rosnące koszty życia będą musieli się wyprowadzić do innych, dalszych dzielnic.

Tab. 18. Skala problemów społecznych w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Klienci MOPS		Bezrobotni					Liczba ludności
	ogółem	niepełnosprawni	liczba bezrobotnych	liczba zawodowczyń	stopa bezrobocia	kobiety	mężczyźni	
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	879	407	402	6 928	5,80	210	192	11 548
podobszar Stara Nowa Huta	3548	161	1620	27 733	5,84	797	823	47 317
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	1558	648	551	10 900	5,06	259	292	18 495
Miasto Kraków	32 155	13 472	19 374	40 7920	4,75	9708	9666	704 209
Procent ogółu dla Krakowa								
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	3%	3%	2%	2%	-	2%	2%	2%
podobszar Stara Nowa Huta	11%	1%	8%	7%	-	8%	9%	7%
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	5%	5%	3%	3%	-	3%	3%	3%

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 19. Liczba przedsiębiorstw według klas wielkości w podobszarze Stare Podgórze- Zabłocie na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Liczba firm według liczby zatrudnionych					Liczba firm razem	Liczba ludności
	<9	10-49	50-249	250-999	>1000		
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	4376	194	28	7	1	4606	11 548
podobszar Stara Nowa Huta	5090	149	41	4	0	5284	47 317
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	9063	479	71	14	4	9631	18 495
Miasto Kraków	123 749	4870	910	155	40	129 724	704 209
Procent ogółu dla Krakowa							
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	4%	4%	3%	5%	3%	4%	2%
podobszar Stara Nowa Huta	4%	3%	5%	3%	0%	4%	7%
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	7%	10%	8%	9%	10%	7%	3%

Źródło: opracowanie własne.

5.2.2. Sfera funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa i techniczna

5.2.2.1. Sytuacja planistyczna w podobszarze

Istniejące i projektowane rozwiązania planistyczne pozwalają na realizację działań określonych w MPRK. Na terenie podobszaru Stare Podgórze-Zabłocie sytuacja planistyczna obejmuje następujące obowiązujące i opracowywane plany miejscowego zagospodarowania przestrzennego:

Tab. 20. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie

Dokument planistyczny	Status	Oznaczenie na mapie	Stan prawny
MPZP obszaru Stare Podgórze-Mateczny	obowiązujący	D	Uchwała nr XCII/1363/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 4 grudnia 2013 r.
MPZP obszaru Stare Podgórze-Czyżówka	obowiązujący	E	Uchwała nr XCVII/1452/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 lutego 2014 r.
MPZP obszaru Stare Podgórze-Kalwaryjska	obowiązujący	F	Uchwała nr LXXXVIII/1306/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 listopada 2013 r.
MPZP obszaru Stare Podgórze-Limanowskiego	obowiązujący	G	Uchwała nr XC/1323/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r.
MPZP obszaru Stare Podgórze-Krzemionki	obowiązujący	H	Uchwała nr XC/1324/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r.
MPZP obszaru Stare Podgórze-Wzgórze Lasoty	obowiązujący	I	Uchwała nr XC/1326/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r.
MPZP obszaru Zabłocie	obowiązujący	K	Uchwała nr CXIII/1156/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 28 czerwca 2006 r.
MPZP obszaru Zabłocie-Zachód	sporządzany	d	MPZP po etapie składania wniosków do planu (termin upłynął 9 maja 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMK.

Stan planistyczny w podobszarze przedstawia także mapa w rozdziale dotyczącym podobszaru Stare Miasto-Kazimierz (Ryc. 73. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz oraz w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie).

5.2.2.2. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna podobszaru, struktura urbanistyczna, problemy środowiskowe i techniczne

Podobszar Stare Podgórze-Zabłocie to obszary jednostek urbanistycznych: Stare Podgórze, Zabłocie i mieszkalna część jednostki Zabłocie-Wschód.

5.2.2.2.1. Stare Podgórze

Na terenie obszaru przeważa zabudowa śródmiejska o zróżnicowanej funkcji, malowniczo położona pomiędzy brzegiem Wisły a stokami Krzemionek. Cały układ urbanistyczny Starego Podgórza objęty jest ochroną konserwatorską w granicach obszaru uznanego za pomnik historii – „Kraków – historyczny zespół miasta”. Do dnia dzisiejszego w Starym Podgórzu zachowała się barokowo-klasycystyczna struktura architektoniczno-urbanistyczna. O szczególnej malowniczości Podgórza i jego atrakcyjności dla mieszkańców decyduje jego położenie pomiędzy wzgórzami Krzemionek i Wisłą, znaczne deniwelacje i obecność skałek wapiennych.

Przeważa obrzeżna zabudowa kwartałowa z wewnętrznymi podwórzami, znajdująca się w większości w złym stanie technicznym, która uzupełniona jest gdzieś przez zabudowę blokową i pojedyncze obiekty z lat powojennych. Niektóre z nowych uzupełnień zakłócają obraz Starego Podgórza poprzez swą niską jakość architektoniczną oraz brak

dostosowania kubatury do otaczającej zabudowy. Na Wzgórzu Lasoty znajduje się zespół zabytkowej zabudowy willowej.

Znaczącym atutem Podgórza jest położenie nad Wisłą, atrakcyjne, historyczne przestrzenie publiczne oraz duża ilość terenów zieleni – liczne skwery, park Bednarskiego, Planty Nowackiego. Pomimo istotnej poprawy znaczna część przestrzeni publicznych jest zaniedbana, a główne ulice są zdominowane przez ruch kołowy. Dotyczy to przede wszystkim terenów zielonych – które w większości przypadków nie są właściwie utrzymane i których rewitalizacja jest konieczna. W granicach obszaru rewitalizacji znajduje się także część Krzemionek – z fortem i kościołem św. Benedykta, która wymaga całościowego zagospodarowania z uwzględnieniem nadania nowej funkcji fortowi.

5.2.2.2. Zabłocie

Historycznie był to obszar z dominacją zabudowy produkcyjnej i magazynowej. Były to zarówno zabudowania dużych zakładów przemysłowych (m.in. Miraculum, Zakłady „Wawel”), jak i mniejszych zakładów produkcyjnych, składów i hurtowni, działających głównie w halowych budynkach pozbawionych walorów estetycznych lub w obiektach o charakterze tymczasowym. Na szczególną uwagę zasługuje obszar Zabłocie-Wschód stanowiący mieszkalną enklawę na wschód od obwodowej linii kolejowej. W odróżnieniu od pozostałej części Zabłocia zmagają się one z problemami podobnymi do tych w Starym Podgórzu – występuje tu głównie stara zabudowa mieszkalna o dużym stopniu zużycia.

Od kilku lat Zabłocie ze względu na położenie w pobliżu centrum miasta oraz dostępność komunikacyjną jest obszarem szybkich zmian zagospodarowania. Obecnie na tym obszarze współwystępują tereny starej (w części zabytkowej) zabudowy przemysłowej i poprzemysłowej oraz nowe obiekty mieszkalne, biurowe, usługowe i akademickie (kampus Krakowskiej Akademii im. Frycza Modrzewskiego). Zabudowa o funkcji mieszkaniowej powstaje głównie w północno-zachodniej części podobszaru. Jednym z impulsów przekształceń dzielnicy było utworzenie kompleksu dwóch muzeów – Muzeum Sztuki Współczesnej (MOCAK) i oddziału Muzeum Historycznego Miasta Krakowa dokumentującego historię okresu II wojny światowej. Oba muzea zlokalizowane są w d. Fabryce Naczyń Emaliowanych Oskara Schindlera „Emalia” i generują intensywny ruch turystyczny. W ostatnich latach na Zabłociu wytworzył się też, głównie w oparciu o mniejsze obiekty poprzemysłowe, swoisty klaster kreatywny – skupiający firmy z tzw. sektorów kreatywnych, a także nowe przestrzenie klubowe, rozrywkowe i gastronomiczne, kształtujące atrakcyjność Zabłocia jako „modnej” dzielnicy.

5.2.2.3. Analiza potrzeb i problemów podobszaru – wnioski ze spotkań warsztatowych z roku 2016³⁸

Mieszkańcy podobszaru dostrzegają wiele potencjałów, ale i potrzebę znaczących interwencji rewitalizacyjnych

Grupa zidentyfikowała następujące potrzeby i problemy:

- niski poziom bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych podobszaru, w tym na bulwarach Wisły,

³⁸ Szczegółowe informacje o przebiegu i wynikach konsultacji społecznych znajdują się w załączniku nr 1 do MPRK.

- „przynosząca wstyd” ulica Kącik,
- niska aktywność gospodarcza małych przedsiębiorstw lokalnych, w tym o innowacyjnym charakterze,
- brak przestrzeni do spotkań, terenów zielonych,
- utrudniony dostęp osób starszych i niepełnosprawnych do przestrzeni publicznych (w tym terenów zielonych), istniejące bariery architektoniczne,
- brak aktywności i odpowiedzialności za miejsce mieszkańców budynków komunalnych.

Proponowane rozwiązania (wskazania przedstawiono na mapie):

1. Rewitalizacja bulwarów Wisły, ciągi pieszo-rowerowe dobrze oświetlone od Mostu na Dąbiu do Wilgi-Brożka, likwidacja dzikiego parkowania przy wałach – dawnym Lajkoniku.
Cel: Integracja mieszkańców, zastępowanie komunikacji samochodowej rowerową i pieszą, poprawa bezpieczeństwa.
2. Modernizacja ul. Kącik.
3. Kładka Zabłocie-Grzegórzki, połączenie dzielnic i centrów kultury (ożywienie małej przedsiębiorczości).
4. Łączenie: a. Lipowa-Kiełkowskiego, b. Mydlarska-Romanowicza, c. od PKP Zabłocie do Hetmańskiej/Dekerta, d. Hetmańska-Powstańców Wielkopolskich.
5. Kładka nad ul. Powstańców Wielkopolskich.
6. Teren na ewentualną przestrzeń publiczną i centrum o charakterze społeczno-gospodarczym w budynkach miasta (mała przedsiębiorczość, start-upy).
7. Dekerta 15 – Międzynarodowy Dom Sąsiada (aktywizacja mieszkańców, przeciwdziałanie wykluczeniu osób starszych i niepełnosprawnych, komunikacja międzypokoleniowa).
8. Wybiegi dla psów po obydwu stronach „ślimaka” – zjazdu z Mostu Kotlarskiego (właściciele psów będą je wyprowadzać na przyjazny teren, nie zakłócając życia mieszkańców).
9. Integracyjne funkcje nowoczesnej biblioteki w składzie Solnym. Sale na spotkania.
10. Sala gimnastyczna przy gimnazjum nr 35.
11. Rewitalizacja Lwowska-Traugutta.
12. Boisko + smocze skwery + przestrzeń do spotkań – otwarta przestrzeń na Zabłociu (młodzież, spędzenie czasu wolnego aktywnie).
13. Park przy Forcie św. Benedykta. Tematyczna trasa. Rewitalizacja Fortu.
14. Zielone ciągi spacerowe łączące różne obszary miasta. Miejsce spacerów mieszkańców.
15. Rewitalizacja społeczna mieszkańców ul. Józefińskiej.
16. Ograniczenie parkowania za Zabłociu – strefa – pilne.
17. Dostosowanie ciągów komunikacyjnych do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnością – ul. Parkowa, np. ławki.
18. Kamieniołom redemptorystów – teren sportowo-rekreacyjny.

-
- OBSZAR REWITALIZACJI
PODOBSZAR
STARE PODGÓRZE-ZABŁOCIE**
- Legenda**
- Rodzaj proponowanego działania**
- przeście dla pieszych
 - remont budynku/ nowa funkcja
 - sala gimnastyczna
 - toaleta publiczna
 - budowa kładki
 - budowa nowej ulicy
 - remont ulicy
 - zachowanie przejścia
 - renowacja bulwarów
 - zieleni uliczna
 - odnowa kwartału
 - przestrzeń publiczna/ centrum lokalne
 - renowacja terenu zielonego
 - utworzenie terenu zielonego
 - wybieg dla psów
 - strefa parkowania
- 5 nr działania - wg opisu w tekście

Źródło: opracowanie własne.

5.2.3. Wnioski z analizy uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych

W podobszarze szczególnie ujawniają się dysproporcje w zasobności mieszkańców. Nowi mieszkańcy, szczególnie Zabłocia, właściciele atrakcyjnych apartamentów, funkcjonują w swoistych enklawach. Ludność zamieszkującą tradycyjną zabudowę odgradzają symbolicznie i fizycznie płoty i bramy osiedli i budynków apartamentowych. Obok problemów społecznych znaczne problemy Starego Podgórza dotyczą zaniedbań w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym. Fragmenty pierzei ulic zajmuje zabudowa o niskim standardzie technicznym i estetycznym. Przykładem skali problemów podobszaru jest finansowanie odnowy zabytkowych mieszkalnych obiektów Podgórza. Stosunkowo niewielki jest zakres remontów współfinansowanych ze środków Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa – pomimo funkcjonowania osobnego priorytetu dla Podgórza, co wynika zazwyczaj z braku możliwości zgromadzenia środków na konieczny wkład własny przez wspólnoty mieszkaniowe. Problem w obszarze środowiskowym stanowi także wysoka emisja zanieczyszczeń powietrza pochodzących z pieców węglowych w kamienicach.

Podobszar charakteryzuje się wysoką dostępnością transportu publicznego, jednak stan techniczny chodników, placów i ulic, wciąż jest niezadowalający. Duży problem, podobnie jak w innych częściach miasta, związany jest z parkowaniem samochodów. Brakuje również dostatecznej ilości ścieżek rowerowych. Główne ulice, Limanowskiego i Kalwaryjska, obciążone są indywidualnym ruchem kołowym, co powoduje uciążliwości takie jak: hałas, zanieczyszczenie środowiska, utrudnienia w ruchu pieszych, zagrożenie bezpieczeństwa pieszych. Znaczącą barierą, zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych, jest dwupasmowa ul. Na Zjeździe – pozbawiona przejść w poziomie gruntu i obniżająca walory wyremontowanego pl. Bohaterów Getta.

W ostatnich latach Podgórze rozbudowało ofertę kulturalną – także o zasięgu ponadlokalnym. Najlepiej widocznym obiektem jest Muzeum Tadeusza Kantora zlokalizowane w efektownym budynku na terenie dawnej elektrowni Podgórskiej nad Wisłą. W d. synagodge podgórskiej siedzibę ma jedna z największych galerii sztuki w Krakowie (Starmach Gallery). Nową siedzibę w kinoteatrze Wrzos uzyskał także Teatr „KTO”. Do ważnych dla mieszkańców Podgórza instytucji należy powołane siłami społecznymi, a obecnie przejęte przez Muzeum Historyczne – Muzeum Podgórze (aktualnie na etapie tworzenia nowej siedziby w Zajeździe pod św. Benedyktem).

W ostatnich latach dzięki wybudowanej „Kładce Bernatka” Podgórze stało się popularnym miejscem spotkań i atrakcyjną lokalizacją dla nowych inwestycji mieszkaniowych (w tym umiejscowionych w remontowanych lub rozbudowywanych kamienicach). Dotyczy to zwłaszcza obszarów położonych nad Wisłą. Nowe inwestycje mieszkalne nie tylko zmieniają przestrzeń i architekturę Podgórza, ale także w istotny sposób wpływają na przekrój społeczny dzielnicy. Konieczne jest jednak podjęcie działań zapobiegających przyspieszonej gentryfikacji i wypieraniu obecnych mieszkańców. Dotyczy to zwłaszcza inwestycji o charakterze turystycznym (hotele, hostele, aparthotele), zastępujących funkcje mieszkaniowe.

W przypadku Zabłocia jego atrakcyjność dla nowych inwestycji mieszkaniowych (częściowo o charakterze zamkniętych osiedli) czy biurowych skutkuje zastępowaniem starej zabudowy nowymi kompleksami apartamentowymi. Problem stanowi wzrost poziomu

czynszów, co może w krótkim okresie ograniczyć tego typu inwestycje. Za intensywnym rozwojem zabudowy mieszkaniowej nie nadąża odnowa przestrzeni publicznej, której większość odpowiada wciąż standardom estetycznym i funkcjonalnym dzielnicy przemysłowej. Nawierzchnia ulic i chodników jest w znacznym stopniu zdegradowana i wymaga remontów. Część ulic, szczególnie w północnej części Zabłocia, nie posiada chodników, a jedynie utwardzone ziemne pobocza. Nie zostały także w pełni zrealizowane zapisane w planie miejscowym nowe przestrzenie publiczne – w tym plac miejski przy ul. Lipowej i zejściu ze stacji kolejowej Zabłocie. Część ulic odnawiana jest przez inwestorów sąsiednich kompleksów mieszkalnych. Postępująca zabudowa obszaru, a wraz z nią zwiększająca się liczba samochodów mieszkańców i innych użytkowników, generuje już obecnie konflikty związane z brakiem miejsc parkingowych i „dzikim” parkowaniem na terenach zieleni i nieużytków. Największą realizowaną obecnie inwestycją jest przebudowa linii kolejowej i wspomnianej stacji, a wraz z nią układu drogowego – niestety w sposób odbiegający od założonego w planie miejscowym i wcześniejszych programach rewitalizacji. Istotną kwestią, także w opinii mieszkańców, jest zachowanie industrialnego charakteru architektury Zabłocia – przez kształtowanie stylistyki nowych obiektów w nawiązaniu do dziedzictwa przemysłowego oraz zachowanie cenniejszych zabytków poprzemysłowych. Bardzo niewielki jest też zasób zieleni publicznej. Brak parku³⁹, większych skwerów, a ulice (z wyjątkiem fragmentu ul. Lipowej) są pozbawione zieleni ulicznej. Nowo budowane kompleksy mieszkaniowe charakteryzują się bardzo intensywną zabudową z niewielką powierzchnią zieleni. Zagospodarowania wymagają także bulwary Wisły.

5.3. Podobszar „stara” Nowa Huta

Podobszar obejmuje „stara” Nową Hutę wraz z Łakami Nowohuckimi. Powierzchnia obszaru wynosi 399 ha i zamieszkuje go 47,3 tys. osób. Nowa Huta jest obszarem o dużej skali problemów społecznych, zwłaszcza bezrobocia i ubóstwa. Cechuje się też spadkiem liczby mieszkańców oraz starzeniem się społeczności lokalnej. Remontów i modernizacji wymagają przestrzenie publiczne Nowej Huty oraz stara zabudowa dzielnicy. Jako jedyny z podobszarów Nowa Huta boryka się z problemami w sferze gospodarczej. Dotyczy to niskiego poziomu przedsiębiorczości, występującego na tym obszarze, mimo że powinien on pełnić funkcje centralne dla całej wschodniej części Krakowa. Problemem dzielnicy jest też słabnący potencjał lokalnych przedsiębiorstw. Pomimo rozpoczętej odnowy proces ten nie został zahamowany.

5.3.1. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Na potrzebę rewitalizacji oraz zdegradowany charakter terenu „starej” Nowej Huty wskazują zarówno dane ilościowe, jak i wyniki konsultacji społecznych. W poniższych tabelach zestawiono podstawowe wymierne wskaźniki, ukazujące podobszar na tle miasta Krakowa i pozostałych podobszarów rewitalizacji. Podobszar charakteryzuje się najwyższymi w obszarze rewitalizacji poziomem bezrobocia (stopa 5,84 wobec 4,75 dla miasta), skalą pomocy społecznej (przy zamieszkiwaniu go przez 7% ludności miasta z pomocy społecznej w podobszarze korzysta w sumie 11% spośród zameldowanych krakowian)

³⁹ Obecnie w trakcie przygotowania jest projekt parku na terenie przylegającym do bulwarów i zjazdu z mostu Kotlarskiego. Z inicjatywą urządzenia parku wystąpiła grupa aktywistów lokalnych.

oraz najniższą aktywnością gospodarczą mierzoną liczbą przedsiębiorstw ulokowanych na jego terenie.

Tab. 21. Ludność podobszaru „stara” Nowa Huta na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Ludność zameldowana na stałe			Powierzchnia obszaru w ha	Gęstość zaludnienia liczba osób/ha
	liczba ogółem	kobiety	mężczyźni		
podobszar „stara” Nowa Huta	47 317	25 983	21 334	399,80	118,4
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	18 495	9903	8592	236,05	78,4
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	11 548	6256	5292	215,753	53,5
Miasto Kraków	704 209	379 284	324 925	32 685	21,5
Procent ogółu dla Krakowa					
podobszar „stara” Nowa Huta	7%	7%	7%	1,2%	
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	3%	3%	3%	0,7%	
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	2%	2%	2%	0,7%	

Źródło: opracowanie własne.

Konsultacje społeczne potwierdzają, że choć potencjalnie „stara” Nowa Huta jest atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, szczególnie dla rodzin z małymi dziećmi (standard zabudowy, ilość przestrzeni zielonych, dobra komunikacja z centrum, planowana realizacja projektu „Nowa Huta przyszłości”), problemem są: słaby stan infrastruktury (chodniki, zielen, wszechobecne dzikie parkingi, brak dostępności dla osób niepełnosprawnych i rodzin z dziećmi w wózkach) oraz niska oferta usług. „Stara” Nowa Huta starzeje się i coraz częściej lokale mieszkalne są w drodze dziedziczenia nabywane przez ludzi młodych i aktywnych – wyzwaniem jest jednak zatrzymanie ich w podobszarze, stworzenie atrakcyjnych warunków zamieszkania, wychowania dzieci i rekreacji.

O specyfice potrzeb podobszaru rewitalizacji świadczyć mogą poniższe cytaty ze spotkań i debat publicznych odbywających się w 2014 r.:

...ludzie uważają nadal, i cały czas uważali, że Nowa Huta jest opuszczona przez urząd miasta. Urząd miasta, jest urzędem miasta Krakowa i nie Nowej Huty. Nie utożsamiają się z tym urzędem miasta, a jest to związane właśnie z brakiem zainteresowania urzędników mieszkańcami Nowej Huty. Ogólnie osoby są nie zadowolone z poziomu mieszkania w Nowej Hucie.

...długoletnie dewastowanie i zaniedbanie tej dzielnicy zaczyna przybierać takie formy, które odbijają się na mentalności ludzi, którzy tu mieszkają.

...w moim bloku większość starszych ludzi nie wierzy, że cokolwiek można tu zmienić.

To poczucie wyalienowania i życia poza „granicami” Krakowa pogłębia się w związku z kumulacją na podobszarze problemu bezrobocia i uzależnienia od pomocy społecznej. Dzielnica zaprojektowana z myślą o pracownikach kombinatu metalurgicznego ponosi do dzisiaj koszty restrukturyzacji gospodarczej i osłabienia roli przemysłu tradycyjnego w rozwoju gospodarczym.

Tab. 22. Skala problemów społecznych w podobszarze „stara” Nowa Huta na tle pozostałych podob-szarów i miasta

Obszar miasta	Klienci MOPS		Bezrobotni					Liczba ludno-ści
	ogółem	niepełno-sprawni	liczba bezro-botnych	liczba zawodo-wo czynny-ch	stopa bezro-bocia	kobie -ty	męż-czyźni	
podobszar „stara” Nowa Huta	3548	161	1620	27 733	5,84	797	823	47 317
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	1558	648	551	10 900	5,06	259	292	18 495
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	879	407	402	6928	5,80	210	192	11 548
Miasto Kraków	32 155	13 472	19 374	40 7920	4,75	9708	9666	704 209
Procent ogółu dla Krakowa								
podobszar „stara” Nowa Huta	11%	1%	8%	7%	–	8%	9%	7%
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	5%	5%	3%	3%	–	3%	3%	3%
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	3%	3%	2%	2%	–	2%	2%	2%

Źródło: opracowanie własne.

Konsultacje społeczne prowadzone od 2014 r. w związku z procesem aktualizacji MPRK oraz Lokalnego Programu Rewitalizacji „starej” Nowej Huty wykazały negatywne zjawiska w sferze gospodarczej, szczególnie na tle rozwijającego się prężnie Krakowa. Przedstawiciele lokalnych organizacji gospodarczych zwracali uwagę na potrzeby i problemy związane z:

- prowadzeniem działalności w obszarze objętym ochroną konserwatorską i wynikające stąd ograniczenia, m.in. związane z dostępem do lokali użytkowych bezpośrednio od frontu budynków czy „wychodzenia” z działalnością na zewnątrz (ogródki letnie);
- ujednoliconymi cenami najmu lokali użytkowych będących we władaniu gminy, co ogranicza opłacalność prowadzenia działalności (szczególnie usługowej i handlowej) oraz powiązanie najmu lokalu użytkowego z jednoczesnym najmem pomieszczeń piwnic;
- charakterem ruchu turystycznego – turyści nie zatrzymują się w obszarze, a jedynie „przejeżdżają”, z okien autokarów oglądając atrakcje w postaci chronionej zabudowy socrealistycznej, z drugiej strony wskazywano, że turyści nie mają gdzie się zatrzymać na dłużej;
- nadmiarem punktów handlu alkoholem w tym w wymiarze całodobowym, co rodzi problemy wizerunkowe i związane z bezpieczeństwem w przestrzeniach lokalizacji także innych funkcji usługowych czy gastronomicznych;

- konkurencją ze strony dużych sieci handlowych, zapewniających pod jednym dachem szeroką i atrakcyjną cenowo ofertę handlową, gastronomiczną i rekreacyjną;
- brakiem wsparcia i ochrony dla branż zanikających;
- brakiem przestrzeni i warunków dla „inkubacji” nowych lokalnych inicjatyw gospodarczych.

Tab. 23. Liczba przedsiębiorstw według klas wielkości w podobszarze „stara” Nowa Huta na tle pozostałych podobszarów i miasta

Obszar miasta	Liczba firm według liczby zatrudnionych					Liczba firm razem	Liczba ludności
	<9	10-49	50-249	250-999	>1000		
podobszar „stara” Nowa Huta	5 090	149	41	4	0	5 284	47 317
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	9063	479	71	14	4	9631	18 495
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	4376	194	28	7	1	4606	11 548
Miasto Kraków	123 749	4870	910	155	40	129 724	704 209
Procent ogółu dla Krakowa							
podobszar „stara” Nowa Huta	4%	3%	5%	3%	0%	4%	7%
podobszar Stare Miasto-Kazimierz	7%	10%	8%	9%	10%	7%	3%
podobszar Stare Podgórze-Zabłocie	4%	4%	3%	5%	3%	4%	2%

Źródło: opracowanie własne.

5.3.2. Sfera funkcjonalno-przestrzenna, środowiskowa i techniczna

5.3.2.1. Sytuacja planistyczna w podobszarze

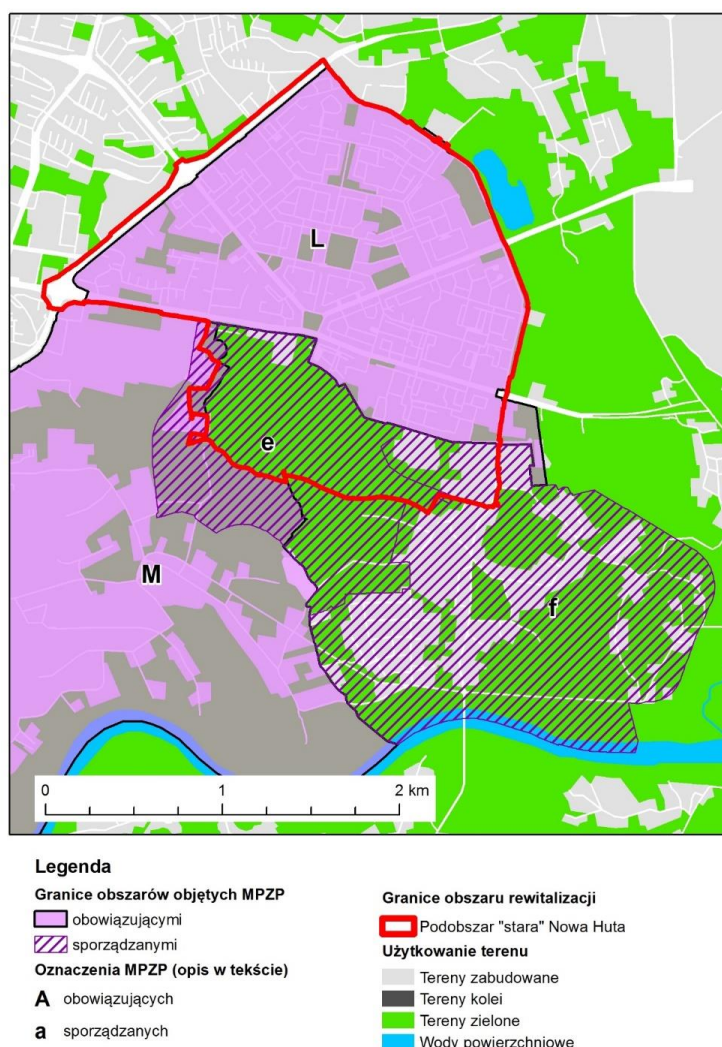
Istniejące i projektowane rozwiązania planistyczne pozwalają na realizację działań określonych w MPRK.

Na terenie podobszaru „stara” Nowa Huta sytuacja planistyczna obejmuje następujące obowiązujące i opracowywane plany miejscowego zagospodarowania przestrzennego:

Tab. 24. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze „stara” Nowa Huta

Dokument planistyczny	Status	Oznaczenie na mapie	Stan prawny
MPZP obszaru centrum Nowej Huty	obowiązujący	L	Uchwała nr XCII/1362/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 4 grudnia 2013 r.
MPZP obszaru Czyżyny-Łęg	obowiązujący	M	Uchwała nr LXXX/1219/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 28 sierpnia 2013 r.
MPZP obszaru Łąki Nowohuckie	sporządzany	E	MPZP na etapie składania wniosków do planu (do 31 października 2016 r.)
MPZP obszaru Mogiła II	sporządzany	F	Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia MPZP (14 września 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 76. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze „stara” Nowa Huta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMK.

5.3.2.2. *Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna podobszaru, struktura urbanistyczna, problemy środowiskowe i techniczne*

Nowa Huta była realizowana jako samodzielne miasto od 1949 do 1951 r. Od 1950 r. budowę prowadzono według projektu Tadeusza Ptasińskiego. Koncepcja urbanistyczna miasta nawiązywała do nowożytnej idei „miasta idealnego”, idei miasta-ogrodu oraz anglosaskich koncepcji jednostki sąsiedzkiej. Każda z jednostek mieszkaniowych (sektorów) projektowana była dla około 20 tys. mieszkańców i zestawiona z kilku osiedli, od 5 do 6 tys. mieszkańców każde. Podstawą kompozycji urbanistycznej zespołu jest pięć arterii komunikacyjnych zbiegających się na Placu Centralnym, w tym Al. Solidarności, z efektowną perspektywą na budynki Centrum Administracyjnego Huty, oraz Al. Róż – o charakterze deptaka. Zabudowa Placu Centralnego powstała w latach 1950–1956, w 1955 r. wzniesiono budynki centrum Administracyjnego Huty. Do końca lat 50., zgodnie z pierwotnym założeniem urbanistycznym, zrealizowano osiedla Centrum A, B, C, D z osiedlami Ogrodowym, Hutniczym, Stalowym, Słonecznym, Szkolnym i Zielonym,

Zgody, Uroczym, Teatralnym, Górali i Krakowiaków. Pierwotny projekt Nowej Huty nie został jednak w pełni zrealizowany – ok. 1955 r. zrezygnowano z budowy obiektów monumentalnych – m.in. ratusza oraz budynków biurowych przy pl. Ratuszowym (który miał być główną agorą miasta-dzielnicy), Domu Kultury (Teatru) i zabudowy w południowej części pl. Centralnego, a także z obelisku na pl. Centralnym. Nie stworzono parku na terenie Łąk Nowohuckich (dzięki czemu zresztą zachowały się unikatowe ekosystemy Łąk). Zubożona w stosunku do pierwotnych projektów została architektura budynków. Zrezygnowano m.in. z realizacji płaskorzeźb, a planowane kamienne okładziny zastąpiono tynkowanymi. Po 1956 r. w Nowej Hucie stylistyka socrealizmu została zastąpiona modernizmem, co zapoczątkowane zostało budową tzw. Bloku Szwedzkiego. Zaczęto także realizować budynki w systemie wielkiej płyty (m.in. pierwsze bloki w tym systemie w Polsce, na os. Hutniczym). Z tego okresu pochodzą osiedla w południowo-zachodnim sektorze – Kolorowe, Handlowe i Spółdzielcze, różniące się od starszych nie tylko architekturą, ale i luźniejszym układem urbanistycznym. W latach 1988–1995 między Aleją Jana Pawła II a Łąkami Nowohuckimi powstało osiedle Centrum E, o urbanistyce nawiązującej do nowohuckiej, jednak odmiennej, postmodernistycznej stylistyce. W 2004 r. decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków wpisany został – jako reprezentatywny przykład urbanistyki socrealizmu w Polsce – układ urbanistyczny historycznej zabudowy Nowej Huty wraz z osią widokowo-komunikacyjną Alei Solidarności do Centrum Administracyjnego Huty im. T. Sendzimira, z dwoma budynkami Centrum Administracyjnego oraz placem włącznie. Ochroną objęto rozplanowanie ulic i placów, zieleńców, usytuowanie, bryły i gabaryty budynków, wystrój wnętrz architektoniczno-krajobrazowych oraz zieleń komponowaną.

5.3.2.2.1. Obszary mieszkaniowe „starej” Nowej Huty

„Stara” Nowa Huta to powstałe w duchu socrealizmu miasto satelitarne, zlokalizowane między śródmieściem a kombinatem metalurgicznym, w północno-wschodniej części Krakowa.

Podstawą kompozycji urbanistycznej zespołu jest pięć arterii komunikacyjnych, zbiegających się na Placu Centralnym. Zabudowa dzielnicy jest zróżnicowana pod względem gabarytów i stylistyki. W centralnej części dzielnicy i przy głównych arteriach komunikacyjnych socrealistyczna zabudowa ma reprezentacyjny charakter i wysokość od pięciu do siedmiu kondygnacji, z bramami prowadzącymi na zielone, śródkwartałowe przestrzenie, w których zlokalizowano place zabaw i infrastrukturę społeczną dla mieszkańców (przedszkola, szkoły). Budynki przy pl. Centralnym oraz głównych ulicach dzielnicy, często o bogato zdobionych elewacjach, posiadają na ogół partery o charakterze handlowo-usługowym. Na obrzeżach dzielnicy budynki są niższe, dwu-, trzykondygnacyjne i rozmieszczone w luźniejszych układach. Luźnym, modernistycznym układem cechuje się także południowo-zachodnia część dzielnicy (os. Kolorowe, Spółdzielcze). Nowa Huta stanowi istotne centrum usług publicznych – edukacyjnych, medycznych, administracyjnych i kulturalnych.

Charakterystyczna dla Nowej Huty jest duża ilość zieleni – w postaci pasm towarzyszących ciągom komunikacji kołowej, zieleńców we wnętrzach blokowych, a także terenów sportowych i rekreacyjnych – w tym ponad kilometrowej szerokości pas zieleni pomiędzy zespołem zabudowy Nowej Huty a kombinatem. Tereny z liczną zielenią wewnątrz zabu-

dowy blokowej oraz ulice ukształtowane w aleje z zielenią wysoką sprawiają ogólne wrażenie dzielnicy zatopionej w zieleni. Tereny zieleni wymagają jednak rewaloryzacji, również w zakresie elementów małej architektury.

W zagospodarowaniu tych przestrzeni widać ślady dawnej świetności, m.in. stare, niefunkcjonujące już fontanny, zniszczone rzeźby itp. Na terenie podobszaru V-1 zlokalizowanych jest aż pięć parków: park Wiśniowy Sad, park Ratuszowy, park Szwedzki, park przy ul. Klasztornej, park im. Stefana Żeromskiego.

Większość budynków zachowała się we względnie dobrym stanie. Obecnie część budynków odremontowano i ocieplono, ale bez szacunku dla oryginalnego detalu i bez zachowania oryginalnej kolorystyki. Nadal wiele obiektów, w tym monumentalna zabudowa Placu Centralnego, nie miała dotąd odnawianych elewacji. Otoczenie mieszkaniowe tworzy przede wszystkim zielen osiedlowa i przestrzenie publiczne, charakteryzujące się jednak niską jakością utrzymania.

Obszar ten pełni rolę jednego z subcentrów usługowych miasta. Ponadto znajdują się tutaj liczne obiekty infrastruktury społecznej i kulturalnej – szkoły, kościoły, teatry oraz Nowohuckie Centrum Kultury, a także obiekty sportowe.

Zdecydowanie brakuje nowych inwestycji generujących przyrływ młodych mieszkańców, podejmowane działania mają na celu jedynie modernizację, adaptowanie zastanej tkanki budowlanej oraz ochronę wartościowych, zabytkowych obiektów, takich jak np. zmodernizowany Teatr Ludowy czy pieczołowicie odrestaurowany obiekt dawnego kina Świt, w którym, ku oburzeniu części mieszkańców, umieszczono supermarket popularnej sieci handlowej.

W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego rozbudowano Zespół Państwowych Szkół Muzycznych im. M. Karłowicza. Wybudowano czterokondygnacyjny budynek dydaktyczny oraz nowy budynek auli koncertowej, a część istniejąca została przebudowana.

Szerokie ulice, chodniki, liczne place są w różnym stanie technicznym. Pomimo kompozycji ulic z pasami zieleni wysokiej oddzielających je od chodników, jakość przestrzeni publicznych podlega ciągłej degradacji. Nawierzchnie ulic i chodników bywają nierówne, ciągi piesze są częściowo zmodernizowane, wybrukowane, ale część nadal jest w złym stanie technicznym. Ponadto standard wyposażenia oraz utrzymania Placu Centralnego i Alei Róż, kiedyś będącej ogrodem różanym dzielnicy, jako głównych przestrzeni reprezentacyjnych nie odpowiada ich randze i potencjałowi.

Podobszar ten posiada dobre powiązania komunikacyjne dzięki połączeniom tramwajowym i autobusowym. Torowiska tramwajowe znajdują się w złym stanie technicznym. Aleja Jana Pawła II jako droga tranzytowa stanowi barierę w przestrzeni publicznej, szczególnie dla pieszych i osób niepełnosprawnych.

5.3.2.2. Łąki Nowohuckie

Na południe od Placu Centralnego, znajdują się Łąki Nowohuckie, obszar o powierzchni 57,17 ha w pradolinie Wisły, jako użytek ekologiczny objęty ochroną prawną na mocy ustawy o ochronie przyrody. Jest to również teren chroniony jako Obszar Natura 2000.

Ze względu na bogactwo gatunków flory i fauny łąki wraz z doliną Dłubni przeznaczone są nie tylko dla celów rekreacyjnych, ale i dydaktycznych. Łąki Nowohuckie to teren daw-

nego biegu Wisły (teraz jest tam długa ścieżka rekreacyjna) w ostatnich latach wybudowano tu nowe budynki wielorodzinne przy ul. Padniewskiego (w sąsiedztwie zakładów tytoniowych Philip Morris), ogródki działkowe oraz nieliczne domy jednorodzinne. W ostatnich latach rozpoczęto szeroko zakrojone działania renaturyzacji i rewitalizacji tego obszaru. W wyniku przeprowadzonych prac tereny te stają się atrakcyjnym miejscem wypoczynku dla mieszkańców okolicznych osiedli. Przed Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej EURO 2012 przeprowadzono również modernizację Stadionu Miejskiego Hutnik Kraków.

5.3.3. Analiza potrzeb i problemów podobszaru – wnioski ze spotkań warsztatowych z roku 2016⁴⁰

Mieszkańcy podobszaru dostrzegają wiele potencjałów, ale i potrzebę znaczących interwencji rewitalizacyjnych.

Do zidentyfikowanych potrzeb i problemów zaliczono:

- osiedlowe tereny będące „ziemią niczyją”,
- zaniedbane, brudne tereny publiczne,
- brak współpracy zarządów spółdzielni i wspólnot z miastem,
- zanikające relacje dobrosąsiedzkie,
- za mało miejsc kawiarniano-gastronomicznych,
- niski status społeczno-ekonomiczny mieszkańców.

Podejmowane działania powinny być ukierunkowane na wykorzystanie potencjału lokalnych aktywistów oraz obalenie mitu socrealistycznej Nowej Huty i zbudowanie na tym podłożu produktu turystycznego.

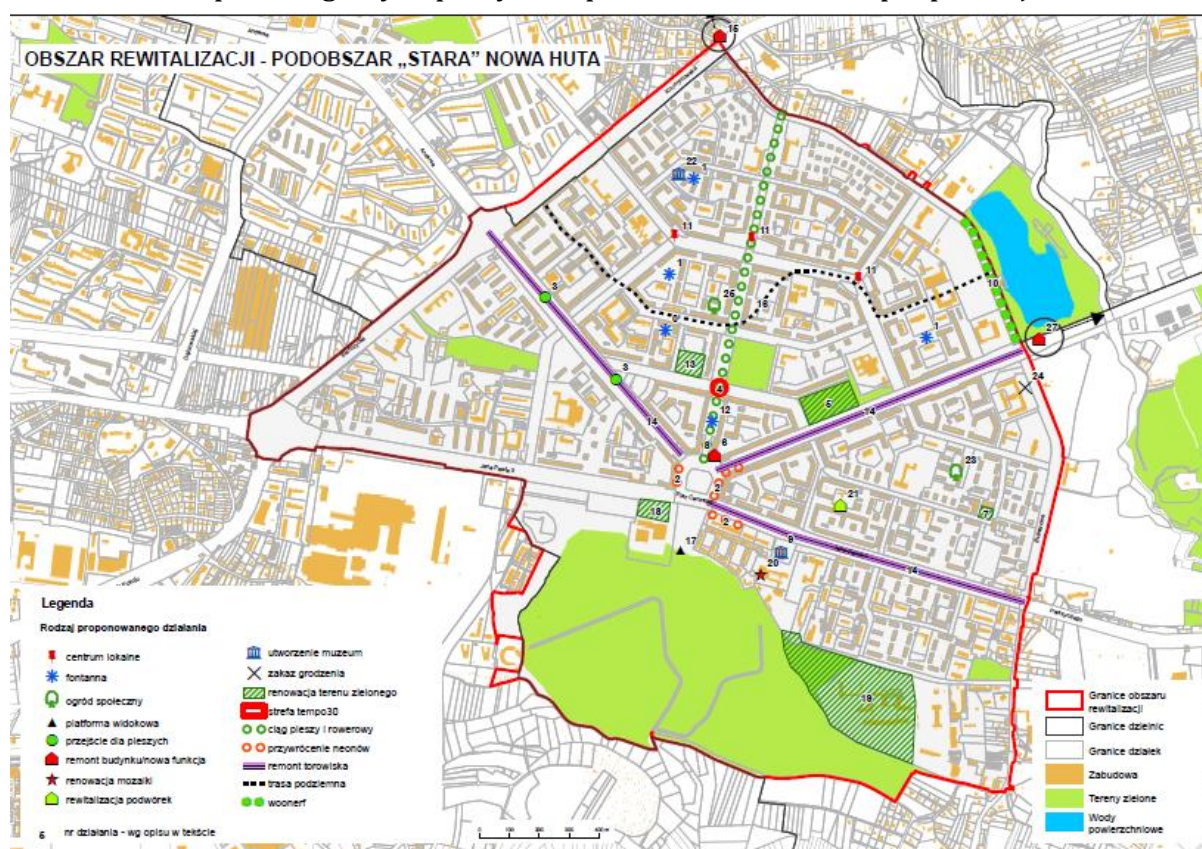
Wśród propozycji przedsięwzięć i interwencji rewitalizacyjnych znalazły się:

- przywrócenie 37 fontann na obszarze,
- Plac Centralny i Al. Solidarności – neony w elewacjach,
- uspokojenie ruchu samochodowego Strefa 30,
- rewitalizacja Placu Poczтовогоego,
- trakt pieszy – Aleja Róż – Plac Centralny,
- muzeum PRL-u,
- lokalne centrum dzielnicowe/osiedlowe,
- woda na Al. Róż (ciek wodny – kurtyna wodna),
- remont i wyciszenie torowisk: od Placu Centralnego do: a. Pleszowa, b. Al. Solidarności, c. Al. Andersa,
- rewitalizacja Młyna – centrum społeczne,
- ścieżka podziemna – schrony,
- platforma widokowa,
- pielęgnacja zieleni wysokiej, odnowa zieleni poprzez jej uporządkowanie,

⁴⁰ Szczegółowe informacje o przebiegu i wynikach konsultacji społecznych znajdują się w załączniku nr1 do MPRK.

- odtworzenie miasteczka rowerowego,
- urządzenia fitness na świeżym powietrzu, ścieżki deskorolkowe – rolkowe, uzupełnienie ścieżek rowerowych,
- odnowa Park Żeromskiego oraz otoczenia Szpitala im. Żeromskiego,
- remont mozaiki na szkole muzycznej,
- rewitalizacja podwórek – integracja mieszkańców,
- Muzeum Czynu Zbrojnego (dzieci wojny),
- tworzenie ogrodów społecznych,
- zakaz grodzienia nieruchomości,
- nadanie nowych funkcji Centrum Administracyjnemu po byłym kombinacie.

Wskazania dla poszczególnych pomysłów przedstawiono na mapie poniżej.

Ryc. 77. Interwencje w podobszarze zidentyfikowane metodą warsztatową

Źródło: opracowanie własne.

5.3.4. Wnioski z analizy uwarunkowań procesu rewitalizacji na podobszarze „stara” Nowa Huta

Do głównych wniosków płynących z prowadzonych analiz oraz konsultacji z mieszkańcami i innymi grupami interesariuszy podobszaru rewitalizacji „stara” Nowa Huta zaliczyć należy:

- potrzebę podjęcia skoordynowanych działań różnych podmiotów na rzecz dzielnicy (np. na rzecz wspólnego zagospodarowania osiedli mieszkaniowych przez współpracę różnych właścicieli: osób prywatnych, przedsiębiorców, Miasta);

- problem starzenia się mieszkańców;
- zagrożenia bezpieczeństwa związane z: bezrobociem, zbyt dużą liczbą sklepów monopolowych, niewielką ofertą różnych aktywności dla mieszkańców, w tym młodzieży;
- dewastację i dekapitalizację części wspólnych budynków mieszkalnych, podwórek oraz przestrzeni publicznych (ulice, chodniki, ścieżki rowerowe, zieleńce, parki, wały itd.);
- słabą infrastrukturę handlowo-usługową i turystyczną (jej rozwojowi nie sprzyja polityka podnoszenia czynszów dla drobnych, małych i średnich przedsiębiorstw);
- słabo rozwiniętą ofertę kulturalną i sportową (istniejąca nie zaspokaja potrzeb oraz z powodów finansowych jest niedostępna dla wielu mieszkańców);
- problem niechcianych inwestycji nie konsultowanych z mieszkańcami.

Wśród propozycji zmian i interwencji rewitalizacyjnych podkreślić należy:

- potrzebę kompleksowego podejścia do obszaru rewitalizacji i zainteresowania się problemami Nowej Huty przez władze Miasta;
- konieczność koordynacji działań i udrożnienia kanałów komunikacyjnych władzy ze społecznością podobszaru;
- stworzenie flagowego projektu dla „starej” Nowej Huty, który będzie miał autentyczny potencjał rozwojowy w skali całego obszaru;
- konieczność postawienia na nowoczesny przemysł, na nowoczesne technologie;
- przyciąganie młodych i wykształconych mieszkańców.

Podobszar „stara” Nowa Huta to teren specyficzny, znacznie różniący się od innych części Krakowa zarówno pod względem społecznym, jak i przestrzennym czy gospodarczym. Mieszkańcy czują się mocno związani ze swoją dzielnicą i często to tutaj toczy się ich całe życie, nierzadko nie odwiedzają centrum miasta, jak również nie bywają w innych obszarach Krakowa. W ich ocenie większość aspektów życia na terenie Nowej Huty nie uległa zmianie lub uległa pogorszeniu w przeciągu ostatnich kilku lat, a działania rewitalizacyjne są wciąż niewystarczające.

Potencjał turystyczny Nowej Huty jako „skansenu architektury socrealistycznej” i miejsca sprzyjającego aktywnej turystyce nie jest w pełni wykorzystywany. Nowa Huta wciąż pozostaje w świadomości społecznej miejscem niebezpiecznym i zanieczyszczonym przez pobliskie wielkie zakłady przemysłowe. Stereotyp miejsca niebezpiecznego w połączeniu z brakiem odpowiedniej infrastruktury noclegowo-turystycznej sprawiają, iż walory turystyczne obszaru nie są rozwijane, co odbija się na lokalnej gospodarce. Rozwój turystyki pozwoliłby na wzrost zatrudnienia w sektorze usług, gastronomii i handlu, a także znacznie przyczynił się do rewaloryzacji ciekawych obiektów zlokalizowanych w okolicach Placu Centralnego, które dziś stopniowo podlegają degradacji.

Podobszar posiada niezaprzeczalne walory przyrodniczo-rekreacyjne w postaci Łąk Nowohuckich oraz dużej ilości terenów zieleni osiedlowej i w pasach drogowych. Odbudowa ścieżek rowerowych na terenie Nowej Huty także przyczyniła się do rozwoju funkcji re-

kreacyjnej na tym obszarze. W kolejnych latach warto kontynuować te działania i dodawać nowe elementy do istniejącej już infrastruktury sportowej, po to, aby uatrakcyjnić tereny Nowej Huty, jako miejsca sprzyjającego aktywnemu wypoczynkowi.

Tereny zieleni, w tym zieleń osiedlowa, wymagają rewaloryzacji, również w zakresie małej architektury, remontów nawierzchni, renowacji trawników, zagospodarowania krzewami i bylinami, część drzewostanu kwalifikuje się do wymiany z uwagi na zły stan fito-sanitarny. Ze względu na znaczną powierzchnię terenów zieleni i duży udział zieleni wysokiej utrzymanie tych terenów wymaga znacznych nakładów finansowych. W ostatnich latach, z uwagi na brak wystarczających środków, standard ich utrzymania obniżył się, ulegają one stopniowej degradacji, w związku z czym istnieje potrzeba rewaloryzacji tych terenów i lepszego zadbania o ich pielęgnację.

Duża część zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych dotyczyła poszerzenia o nowe obiekty oraz modernizacji już istniejących obiektów z zakresu szeroko pojętej infrastruktury społecznej. Wybudowano kompleks basenów, młodzieżowe Centrum Sportu i Edukacji, zmodernizowano Teatr Ludowy, odnowiono stadion piłkarski Hutnika, realizowana jest modernizacja Ośrodka Kultury im. C.K. Norwida, wiele ważnych projektów rewitalizacyjnych wdrożył i wciąż planuje Teatr Łaźnia Nowa, umiejętnie łącząc projekty inwestycyjne z ciekawą ofertą edukacyjną i aktywizującą lokalną społeczność. Na podobszarze działa Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych, który powinien odgrywać ważną rolę w procesie rewitalizacji jako platforma współpracy interesariuszy. Wszystkie te instytucje przyczyniły się do większej aktywizacji mieszkańców (przede wszystkim młodzieży), kształtując jednocześnie współczesny charakter kulturalny i rekreacyjny Nowej Huty. Ponadto zrealizowano i zaplanowano szereg działań dotyczących modernizacji szkół i obiektów przyszkolnych (m.in. rozbudowa Zespołu Szkół Muzycznych im. M. Karłowicza).

Polityka społeczna realizowana była poprzez wdrażanie projektu „Miasta przeciw wykluczeniu społecznemu” oraz wykup mieszkań na os. Na Skarpie przeznaczonych pod mieszkalnictwo. Kontynuacja działań socjalnych na terenie Zespołu jest jak najbardziej wskazana. Wymaga tego problem wysokiego bezrobocia, emigracji oraz postępującego starzenia się mieszkańców Nowej Huty. Wysoki wskaźnik bezrobocia utrzymujący się mimo bliskości kombinatu hutniczego i terenów przemysłowych, powodujący emigrację ludności w wieku produkcyjnym do innych dzielnic i poza teren Miasta, powinien ukierunkować politykę rozwojowo-rewitalizacyjną także wpłynąć na stworzenie warunków dla prowadzenia i rozwoju działalności handlowo-usługowej na terenie podobszaru, bowiem dziś w opinii mieszkańców wysokie opłaty za wynajem oraz brak klientów to uniemożliwiają.

Nowa Huta ze swoim ciekawym i przestronnym układem urbanistycznym oraz sporą ilością terenów zieleni posiada duży potencjał dla rozwoju i odpowiedniego zagospodarowania. Mimo inwestycji poczynionych w ramach projektów rewitalizacyjnych, wciąż aktualne pozostają cele i założenia określone dla tego obszaru w MPRK. Niezbędna jest kontynuacja polityk rewitalizacji zabudowy, przestrzeni publicznej, aktywizacji gospodarczej i społecznej mieszkańców oraz poprawy funkcjonalności komunikacyjnej na tym obszarze, w innym wypadku teren Nowej Huty podlegać będzie dalszej degradacji fizycznej i społecznej, prowadzącej do wykluczenia i pogłębiającej się izolacji tego obszaru w strukturze Miasta.

6. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji to syntetyczny planowany efekt rewitalizacji. Efekt ten wynika z procesu kształtowania wzajemnych związków pomiędzy lokalnymi i regionalnymi aktorami, wpływającymi na eliminację zidentyfikowanych negatywnych zjawisk.

Diagnoza obszaru rewitalizacji, a w przypadku MPRK – trzech podobszarów:

- Stare Miasto-Kazimierz,
- Stare Podgórze-Zabłocie,
- „stara” Nowa Huta

ukierunkowuje wizję ograniczenia niekorzystnych deficytów, przeszkód i procesów.

Wizja wyprowadzenia obszaru rewitalizacji Krakowa ze stanu kryzysowego odnosi się do głównego dokumentu sterującego rozwojem miasta, którym będzie – aktualnie konsultowana – STRATEGIA ROZWOJU KRAKOWA 2030⁴¹. Zaproponowana w tym dokumencie i opracowana w trybie partycypacyjnym wizja rozwoju Miasta brzmi:

KRAKÓW – NOWOCZESNA METROPOLIA TĘTNIĄCA KULTURĄ, OTWARTA, BOGATA,
BEZPIECZNA I PRZYJAZNA, DUMNA Z HISTORYCZNEGO DZIEDZICTWA, WSPÓŁTWO-
RZONA PRZEZ MIESZKAŃCÓW

Projekt Strategii Rozwoju Krakowa 2030 zakłada, że głównym motorem sprawczym tak przyjętej wizji będzie następująca misja rozwojowa:

MISJĄ KRAKOWA JEST TWORZENIE INTELIGENTNEJ METROPOLII, ZAPEWNIAJĄCEJ
WYSOKĄ JAKOŚĆ ŻYCIA, BUDOWANIE KREATYWNEJ GOSPODARKI, KSZTAŁTOWANIE
ŚRODOWISKA PRZESTRZENNEGO ORAZ ROZWÓJ KULTURY, POPRZECZ WSPÓŁPRACĘ
PODMIOTÓW RÓŻNYCH SEKTORÓW ORAZ PARTNERSKIE WSPÓŁDZIAŁANIE MIESZ-
KAŃCÓW

Tworząc wizję stanu obszaru rewitalizacji MPRK – po jej przeprowadzeniu – uwzględnia się dwa wymiary: (1) wspólne ukierunkowanie zmian, wynikające z polityki miejskiej kraju, województwa i miasta, oraz (2) zróżnicowanie poszczególnych podobszarów MPRK.

⁴¹ Wersja robocza, do konsultacji i dalszych prac z czerwca 2016 r.

Respektując prowadzone przez samorząd krakowski prace nad aktualizacją Strategii Rozwoju Krakowa, proponuje się następującą wizję obszaru rewitalizacji MPRK:

OBSZAR REWITALIZACJI PO PROCESIE REWITALIZACJI TO:

DZIELNICE WYRÓWNANYCH SZANS, TĘTNIAĆCE ŻYCIEM, W KTÓRYCH MOŻNA SPEŁNIAĆ ZMIENIAJĄCE SIĘ POTRZEBY I REALIZOWAĆ ASPIRACJE MIESZKAŃCÓW TWORZĄCYCH AKTYWNE I ZAANGAŻOWANE LOKALNE SPOŁECZNOŚCI, PIEŁĘGNUJĄCE SWĄ TOŻSAMOŚĆ I DOROBK MINIONYCH POKOLEŃ

MIEJSCA, W KTÓRYCH FUNKCJONALNA, ESTETYCZNA I BEZPIECZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA INTEGRUJE ZRÓWNOWAŻONE, TAKŻE W WYMIARZE EKOLOGICZNYM, SĄSIEDZTWA ZAPEWNIAJĄCE DOGODNE WARUNKI DO ZAMIESZKANIA

MIEJSCA OTWARTE NA DYNAMICZNĄ I KREATYWNĄ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, ZAPEWNIAJĄCE RÓWNOCZEŚNIE GODNE WARUNKI ŻYCIA OSOBOM BĘDĄCYM W POTRZEBIE

7. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk

Cele Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa (MPRK) opracowano w związku z problemami zidentyfikowanymi w diagnozie obszaru rewitalizacji oraz w relacji do wizji wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego. W efekcie sformułowano cel generalny MPRK dla całego miasta oraz cele główne i operacyjne Programu. Dla poszczególnych celów operacyjnych wskazano odpowiednie kierunki działań.

Formułując cele główne MPRK, a także uznając, że – we współczesnym rozumieniu – istota rewitalizacji to:

- poprawa warunków życia w mieście poprzez wspólne działania: mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych oraz administracji publicznej,
- szansa na to, że te dzielnice i osiedla, w których dziś żyje się nie najlepiej, staną się lepszym i bezpieczniejszym miejscem zamieszkania,
- skierowanie środków finansowych Unii Europejskiej na problemy życia w wybranych dzielnicach lub/i osiedlach Krakowa,
- uzgodniony i zapisany w Miejskim Programie Rewitalizacji Krakowa zestaw działań i przedsięwzięć, które wpłyną na poprawę jakości życia na obszarze rewitalizacji,

przyjmuje się następujący generalny cel Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa:

**PODJĘCIE – PRZY AKTYWNYM UDZIALE MIESZKAŃCÓW KRAKOWA – KOMPLEKSO-
WYCH, ZINTEGROWANYCH DZIAŁAŃ UKIERUNKOWANYCH NA OGRANICZENIE NIE-
RÓWNOŚCI W WARUNKACH ŻYCIA MIESZKAŃCÓW I POPRAWĘ DOSTĘPU DO MOŻ-
LIWOŚCI JAKIE STWARZA MIASTO.**

Ustala się **4 cele główne** Programu, przy czym Cele 1, 3 i 4 mają **charakter horyzontalny**, czyli odnoszą się do całego obszaru rewitalizacji, a więc wszystkich podobszarów MPRK, natomiast Cel 2 sformułowany został odmiennie dla każdego z podobszarów rewitalizacji zgodnie ze **specyfiką** każdego z nich.

Cel 1. Poprawa jakości życia w obszarze rewitalizacji

Poprawa jakości życia stanowi kluczowy element rewitalizacji ukierunkowanej na społeczne aspekty eliminowania zjawisk kryzysowych. To właśnie problematyka wykluczenia społecznego i ograniczenia możliwości rozwoju mieszkańców tworzy podstawową przesłankę uznania danego obszaru za zdegradowany. Tym samym, zgodnie z celem generalnym niniejszego programu, kluczowe znaczenie dla eliminowania niekorzystnych zjawisk na terenie Miasta ma poprawa jakości życia, z jej wieloma aspektami: środowiskowym, dostępem do infrastruktury społecznej czy zapewnieniem odpowiedniej mobil-

ności w obszarze zdegradowanym i powiązań wewnątrzmijskich. Problematyka polepszenia jakości życia dotyka też zagadnień bezpieczeństwa publicznego oraz tworzenia warunków dla włączenia społecznego i zawodowego mieszkańców Krakowa.

Powyższe działania będą prowadzone z uwzględnieniem funkcji ekologicznych, jakie pełnią tereny zielone w mieście.

Cel 2. Ożywienie przestrzeni lokalnej

Struktura funkcjonalno-przestrzenna tkanki miejskiej podobszarów rewitalizacji jest zdeterminowana historią Miasta. Zabytkowe i wartościowe elementy urbanistyczne często zderzają się z chaotycznymi interwencjami, szczególnie charakteryzującymi rozwój Krakowa na przełomie XX i XXI w. Na sytuację taką nakłada się często zły stan zabudowy, szczególnie obiektów wybudowanych przed II wojną światową, skądinąd często reprezentujących istotne walory historyczne i artystyczne. Taki typowy dla miast europejskich stan zabudowy śródmiejskiej czyni sanację funkcjonalno-przestrzenną obszaru rewitalizacji zarazem najtrudniejszym zadaniem, ale i szansą, którą stwarza dziedzictwo kulturowe. Odnosi się to też do „starej” Nowej Huty. Oznacza to, że cele operacyjne MPRK ukiepunkowane być muszą na harmonizację struktury funkcjonalnej i przestrzennej terenów mieszkaniowych m.in. jako elementu spójności i integracji społecznej. Dużą uwagę należy przywiązywać do poprawy przestrzeni publicznych, stanowiących wizytówkę miasta, a zarazem pełniących funkcję integracyjną i będących elementem tworzącym tożsamość krakowian. Interwencja w przestrzeni o wysokich walorach historycznych nie może też pomijać kwestii związanych z ochroną zabytków. Warto podkreślić specyfikę „starej” Nowej Huty, której zmieniony wizerunek – po przemianach społeczno-gospodarczych od 1990 r. – wymaga interwencji i nowego spojrzenia.

Podobszar Stare Miasto-Kazimierz:

Cel 2A. Kontrola presji wywieranej na mieszkańców, związanej z aktywnościami turystycznymi – zatrzymanie depopulacji i niekorzystnej gentryfikacji w warunkach wysokiego potencjału urbanistycznego

Zatrzymanie depopulacji Starego Miasta i Kazimierza powinno wiązać się z szeregiem interwencji, wśród których na czoło wysuwa się rehabilitacja obszarów mieszkaniowych, polegająca na dostosowaniu otoczenia mieszkaniowego do potrzeb rodzin z dziećmi oraz osób starszych. Kolejną kwestią jest eliminowanie konfliktów funkcji mieszkaniowej i turystycznej. Działania te powinny być prowadzone przy zastosowaniu instrumentów ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Niewykorzystanym atutem śródmieścia Krakowa jest dostęp do Wisły. Dla rewitalizacji podobszaru ważnym elementem będzie więc wspieranie procesu otwarcia się miasta ku Wiśle.

Podobszar Stare Podgórze-Zabłocie:

Cel 2B. Kontrola presji wywieranej na mieszkańców, związanej z nowymi inwestycjami – zatrzymanie niekorzystnej gentryfikacji

Kluczowym problemem podobszaru Stare Podgórze-Zabłocie jest postępująca gentryfikacja. Jej zatrzymanie nastąpić powinno w wyniku harmonizacji struktury funkcjonalnej i przestrzennej terenów mieszkaniowych. Towarzyszyć temu musi dalsza poprawa jakości i integracja przestrzeni publicznych podobszaru. Uwzględniając walory kulturowe, szczególnie Starego Podgórza, jednym z celów rewitalizacji powinna być także ochrona

i zachowanie dziedzictwa kulturowego jako elementu rehabilitacji obszarów mieszkaniowych. Wreszcie i tu ważnym elementem rewitalizacji, ukierunkowanym na zatrzymanie gentryfikacji, jest eliminowanie konfliktów funkcji mieszkaniowej i turystycznej. Wspieranie procesu otwarcia się miasta ku Wiśle winno uzupełniać wymienione wcześniej cele i działania.

Podobszar „stara” Nowa Huta:

Cel 2C. Odbudowa pozytywnego wizerunku Nowej Huty jako czynnika kształtowania tożsamości i wspólnoty lokalnej

Rewitalizacja obszaru Nowej Huty, a szczególnie najstarszej, historycznej jej części – to jedno z najtrudniejszych wyzwań dla całego procesu eliminacji zjawisk kryzysowych w Krakowie. Istotą celu 2C jest ukierunkowanie działań podmiotów publicznych, społecznych i gospodarczych z terenu Nowej Huty w sposób pozwalający stworzyć jej wizerunek jako obszaru: bezpiecznego, dającego szansę na rozwój i dobrobyt oraz pozwalającego żyć na godziwym i akceptowalnym poziomie. Kluczowym wyzwaniem jest w tym wypadku przełamanie utrzymującego się negatywnego obrazu Nowej Huty. Aby tego dokonać, należy stworzyć nowe publiczne przestrzenie i obiekty identyfikacji Nowej Huty, wolne od skojarzeń związanych z historią dzielnicy. Kwestią podstawową, podobnie jak w innych podobszarach, jest rehabilitacja obszarów mieszkaniowych poprzez dostosowanie otoczenia mieszkaniowego do potrzeb rodzin z dziećmi oraz osób starszych. Z działaniami tymi wiązą się: odnowa i modernizacja przestrzeni publicznych oraz ochrona zabytkowego układu urbanistycznego i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego. Samorząd Krakowa powinien też zwiększyć obecność Nowej Huty w polityce informacyjnej i promocyjnej Miasta.

Cel 3. Wzrost aktywności gospodarczej interesariuszy w obszarze rewitalizacji

Skuteczna polityka społeczna nie może ograniczać się do wspierania osób nieuprzywilejowanych. Musi także tworzyć mechanizmy zachęcające mieszkańców do własnej aktywności gospodarczej i radzenia sobie z przeciwnościami losu. Oznacza to podejmowanie działań na rzecz przedsiębiorczości w tym przedsiębiorczości społecznej, a także tworzenie warunków dla aktywizacji zawodowej mieszkańców, traktowanej jako element integracji społecznej.

Cel 4. Wysoka aktywność społeczna i obywatelska w obszarze rewitalizacji

Kluczowym elementem rewitalizacji jest upodmiotowienie mieszkańców obszarów kryzysowych, wykraczające poza to, co gwarantuje prawo. Zwiększenie uczestnictwa w prowadzeniu procesu rewitalizacji wymaga z jednej strony stworzenia instytucjonalnych warunków dla wdrożenia procesu rewitalizacji poprzez zastosowanie rozwiązań zawartych w Ustawie o rewitalizacji, z drugiej zaś – szerszych działań ukierunkowanych na wzmocnienie dialogu społecznego czy na wsparcie tworzenia oddolnych powiązań sieciowych pomiędzy mieszkańcami.

Dla każdego z celów głównych MPRK opracowano kwantyfikowalne cele operacyjne, wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań. Cele te, ich mierniki oraz odpowiednie kierunki działań przedstawiono poniżej w formie tabelarycznej, odrębnie dla każdego celu głównego.

Tab. 25. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 1. Poprawa jakości życia w obszarze rewitalizacji

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
1.1. Poprawa jakości środowiska naturalnego – likwidacja niskiej emisji / eliminacja pieców na paliwo stałe	środowi-skowy	liczba pale-nisk na paliwa stałe	3,5 tys.	0	1.1.1. Likwidacja niskiej emisji, oraz obniżanie emisyjności z domo-wych i małych kotłowni
					1.1.2. Wsparcie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii oraz tworzenia mikroinstalacji OZE
					1.1.3. Poprawa efektywności energetycznej budynków i pozostałej infrastruktury
					1.1.4. Utrzymanie i wzmacnianie ciągłości korytarzy ekologicznych w szczególności systemu parków rzecznych i zieleni fortecznej
					1.1.5. Minimalizowanie uciążliwości związanych z ruchem samocho-dowym poprzez ograniczanie prędkości (strefa tempo30) i elimina-cję tranzytu w obszarach mieszkaniowych
					1.1.6. Zwiększanie powierzchni biologicznie czynnej poprzez wpro-wadzenie zieleni wysokiej i niskiej na ulice i place, w tym w formie mikro-parków i parkletów
1.2. Poprawa infrastruktury społecznej polepszającej warunki rozwoju edukacji, nauki, kultury i oraz zapew-nienie opieki społecznej	społeczny	odsetek mieszkańców z dostępem do przed-szkola w odle-głości nie większej niż 500 m	92%	100%	1.2.1. Inwestycje w infrastrukturę społeczną, edukacyjną, kulturalną i sportowo-rekreacyjną
					1.2.2. Przejście z zunifikowanych w skali miasta usług instytucjonal-nych do usług na poziomie społeczności lokalnych
					1.2.3. Analiza miejskich obiektów pod kątem adaptacji i wykorzysta-nia na społeczne cele rewitalizacji
1.3. Stworzenie funkcjonalnego, no-woczesnego systemu komunikacji, w tym dostosowanie obiektów do no-woczesnych standardów, m.in. dla osób z niepełnosprawnością	społeczny, funkcjonalno-przestrzenny, techniczny	liczba stacji roweru miej-skiego	7	25	1.3.1. Rozwój funkcjonalnego systemu komunikacji i transportu pu-blicznego
					1.3.2. Rozwój systemu komunikacji rowerowej i pieszej, również w oparciu o ciągi pieszo-rowerowe, tzw. greenways.
					1.3.3. Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób z nie-pełnosprawnością
					1.3.4. Włączenie podobszaru w ogólnomiejski system rozwiązywa-nia problemu miejsc parkingowych

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
1.4. Zapobieganie przestępczości i poprawa bezpieczeństwa	społeczny	liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	24 ⁴²	na poziomie średniej dla miasta	1.4.1. Organizowanie form prewencji i promocji zachowań prospołecznych, szczególnie wśród młodzieży
					1.4.2. Rozwój systemu monitoringu miejskiego
					1.4.3. Poprawa systemu oświetlenia przestrzeni publicznych i półpublicznych
1.5. Integracja społeczna – tworzenie warunków dla włączenia społecznego i zawodowego	społeczny	odsetek mieszkańców z dostępem do żłobka w odległości nie większej niż 500 m	60%	na poziomie średniej dla miasta	1.5.1. Działania na rzecz rozwoju usług społecznych, w tym usług pozwalających na godzenie życia zawodowego i prywatnego
					1.5.2. Niwelowanie dysproporcji szans osób niepełnosprawnych w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej
					1.5.3. Tworzenie i wdrażanie form opieki nad dziećmi osób chcących powrócić na rynek pracy
					1.5.4. Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego
		odsetek mieszkańców z dostępem do ośrodka wsparcia dla osób starszych w odległości nie większej niż 500 m	48%	60%	1.5.5. Wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy
					1.5.6. Organizowanie i promocja imprez kulturalnych i sportowych oraz zajęć edukacji pozaszkolnej i kulturalnej dla dzieci zamieszkujących podobszary rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne.

⁴² Średnia dla miasta – 10.

Tab. 26. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 2A. Kontrola presji na mieszkańców związanej z turystyką – zatrzymanie depopulacji i niekorzystnej gentryfikacji w warunkach wysokiego potencjału urbanistycznego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
2A.1. Rehabilitacja obszarów mieszkaniowych – wzmocnienie funkcji mieszkaniowej – dostosowanie otoczenia mieszkaniowego do potrzeb rodzin z dziećmi oraz osób starszych	funkcjonalno-przestrzenny, techniczny	odsetek mieszkańców z dostępem do placu zabaw poniżej 300 m	34%	100%	2A.1.1. Remonty i modernizacja terenów półpublicznych (podwórki, dziedzińców) w celu zaspokojenia potrzeb rodzin z dziećmi, osób starszych i osób z niepełnosprawnością w zakresie wypoczynku i rekreacji
					2A.1.2. Remonty i modernizacja infrastruktury technicznej w celu dostosowania do współczesnych norm budowlanych
2A.2. Eliminowanie konfliktów funkcji mieszkaniowej i turystycznej dzięki zastosowaniu działań administracyjnych i budowlanych	społeczny, funkcjonalno-przestrzenny	liczba mieszkańców obszaru	18,5 tys.	Utrzymanie liczby mieszkańców - 18,5 tys.	2A.2.1. Ograniczenie dostępu ruchu turystycznego do wybranych przestrzeni półpublicznych (wnętrza kwartałów, podwórka)
		odsetek powierzchni obszaru pokryty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	51%	100%	2A.2.2. Zapewnienie środkami administracyjnymi standardów zamieszkania właściwych dzielnicom mieszkaniowych (w tym ciszy nocnej)
2A.3. Ochrona zabytków i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako elementów rehabilitacji obszarów mieszkaniowych	funkcjonalno-przestrzenny, techniczny	liczba wyremontowanych ze wsparciem miasta obiektów zabytkowych	22 obiekty ⁴³	50 obiektów	2A.3.1. Tworzenie warunków prawnych i finansowych ochrony historycznej i kulturowej wartości obiektów i zespołów
		powierzchnia (udział %) parków kulturowych na obszarze rewitalizacji	40%	94%	2A.3.2. Odnowa obiektów i przestrzeni publicznych o znaczeniu historycznym, architektonicznym, artystycznym i urbanistycznym, zachowanie walorów kulturowych i społecznych, w tym stworzenie nowego parku kulturowego
					2A.3.3. Ścisłejsze powiązanie aktywności istniejących instytucji kultury z potrzebami mieszkańców

⁴³ Liczba obiektów zabytkowych z terenu rewitalizacji wspartych dotacją UM Krakowa w 2016 r.

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
2A.4. Wsparcie procesu otwarcia się miasta ku Wiśle	funkcyjno-przestrzenny	powierzchnia zrewitalizowanych terenów zielonych na bulwarach	0	10 ha ⁴⁴	2A.4.1. Zagospodarowanie i porządkowanie bulwarów Wisły jako terenów rekreacji, atrakcyjnych dla turystów i mieszkańców
					2A.4.2. Powiązanie infrastruktury rekreacyjnej nad Wisłą w system otaczających ciągów spacerowych i rowerowych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 27. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 2B. Kontrola presji na mieszkańców związanej z nowymi inwestycjami – zatrzymanie niekorzystnej gentryfikacji w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
2B.1. Harmonizacja struktury funkcjonalnej i przestrzennej terenów mieszkaniowych jako element spójności i integracji społecznej	funkcyjno-przestrzenny, techniczny	odsetek mieszkańców z dostępem do placu zabaw poniżej 300 m	34%	100%	2B.1.1. Remonty i modernizacja infrastruktury technicznej w celu dostosowania do współczesnych norm budowlanych
					2B.1.2. Identyfikacja konfliktów funkcjonalno-przestrzennych na styku starych i nowych form użytkowania
					2B.1.3. Opracowanie miejskich wielowymiarowych projektów „buforowych”, integrujących rozwiązania przestrzenne, funkcjonalne oraz współegzystujące społeczności
2B.2. Poprawa jakości i integracja przestrzeni publicznych	funkcyjno-przestrzenny	odsetek mieszkańców z dostępem do terenów zieleni poniżej 300 m	63%	100%	2B.2.1. Analiza obowiązujących planów miejscowych pod kątem integracji funkcjonalno-przestrzennej starych i nowych form użytkowania
					2B.2.2. Identyfikacja konfliktów funkcjonalno-przestrzennych na styku starych i nowych form użytkowania
					2B.2.3. Opracowanie, m.in. w drodze konkursów urbanistyczno-architektonicznych, koncepcji przestrzeni publicznych tworzących ciągi pieszo-jezdne jako miejsca spotkań i integracji mieszkańców
					2B.2.4. Tworzenie nowych terenów zieleni i rewitalizacja istniejących

⁴⁴ Powierzchnia bulwarów w podobszarze rewitalizacji.

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
2B.3. Ochrona zabytków i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako elementów rehabilitacji obszarów mieszkaniowych	funkcjonalno-przestrzenny, techniczny	liczba wyremontowanych ze wsparciem miasta obiektów zabytkowych	2 obiekty	20 obiektów	2B.3.1. Tworzenie warunków prawnych i finansowych ochrony historycznej i kulturowej wartości obiektów i zespołów
		powierzchnia (udział %) parków kulturowych na obszarze rewitalizacji	0%	72%	2B.3.2. Odnowa obiektów i przestrzeni publicznych o znaczeniu historycznym, architektonicznym, artystycznym i urbanistycznym, zachowanie walorów kulturowych i społecznych
					2B.3.3. Ścisłejsze powiązanie aktywności istniejących instytucji kultury z potrzebami mieszkańców, w tym stworzenie nowego parku kulturowego
2B.4. Wspieranie procesu otwarcia się miasta ku Wiśle	funkcjonalno-przestrzenny	powierzchnia zrewitalizowanych terenów zielonych na bulwarach	0	6 ha ⁴⁵	2B.4.1. Zagospodarowanie i porządkowanie bulwarów Wisły jako terenów rekreacji, atrakcyjnych dla turystów i mieszkańców
					2B.4.2. Powiązanie infrastruktury rekreacyjnej nad Wisłą w system otaczających ciągów spacerowych i rowerowych

Źródło: opracowanie własne

Tab. 28. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 2C. Odbudowa pozytywnego wizerunku Nowej Huty jako czynnika kształtowania tożsamości i wspólnoty lokalnej w podobszarze „stara” Nowa Huta

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
2C.1. Stworzenie nowych publicznych przestrzeni lub/i obiektów identyfikacji Nowej Huty	społeczny, funkcjonalno-przestrzenny, gospodarczy	zmodernizowane obiekty muzealne	0	2	2C.1.1. Zorganizowanie konkursów na nowe zagospodarowanie nowohuckich miejsc symbolicznych (miejsce po pomniku Lenina, Aleja Róż, były Centrum Administracyjne HiL/HTS)
					2C.1.2. Realizacja symbolicznych artefaktów i elementów zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z wynikami konkursów opisanych w 2C.1.1.

⁴⁵ Powierzchnia bulwarów w podobszarze rewitalizacji.

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
					2C.1.3. Utworzenie Muzeum PRL i rozwój Muzeum Nowej Huty – o. Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, w tym rozwój tras podziemnych po schronach nowohuckich
					2C.1.4. Prowadzenie kampanii medialnych promujących działania 2C.1.1 i 2C.1.2
2C.2. Rehabilitacja obszarów mieszkaniowych – wzmocnienie funkcji mieszkaniowej – dostosowanie otoczenia mieszkaniowego do potrzeb rodzin z dziećmi oraz osób starszych	funkcjonalno-przestrzenny, techniczny	odsetek podwórek wymagających modernizacji i dostosowania dla osób niepełnosprawnych	100%	30%	2C.2.1. Remonty i modernizacja oraz termomodernizacja substancji budowlanej w celu dostosowania do współczesnych norm budowlanych oraz zaspokojenia potrzeb osób z niepełnosprawnością
					2C.2.2. Remonty i modernizacja terenów półpublicznych (podwórek, dziedzińców) w celu zaspokojenia potrzeb rodzin z dziećmi, osób starszych i osób z niepełnosprawnością w zakresie wypoczynku i rekreacji
					2C.2.3. Remonty i modernizacja infrastruktury technicznej w celu dostosowania do współczesnych norm budowlanych
2C.3. Odnowa i modernizacja przestrzeni publicznych	funkcjonalno-przestrzenne	powierzchnia nowych zagospodarowanych przestrzeni publicznych	0	5 ha	2C.3.1. Odnowa obiektów i przestrzeni publicznych w powiązaniu z działaniami Celu 1.1
					2C.3.2. Poprawa jakości rozwiązań technicznych i infrastrukturalnych placów i ulic
2C.4. Ochrona zabytkowego układu urbanistycznego i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako elementów rehabilitacji obszarów mieszkaniowych	funkcjonalno-przestrzenny, techniczny	odsetek powierzchni obszaru pokryty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	74%	100%	2C.3.1. Tworzenie warunków prawnych i finansowych ochrony historycznej i kulturowej wartości obiektów i zespołu „starej” Nowej Huty
		powierzchnia (udział %) parków kulturo-	0%	83%	2C.3.2. Stworzenie nowego parku kulturowego
					2C.3.3. Określenie przez Miejskiego Konserwatora Zabytków zakresu ochrony wybranych budynków z terenu „starej” Nowej Huty. Pozwoli to na dokonanie przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wpisu tych budynków do rejestru zabytków, umożliwiając

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
		wych na obszarze rewitalizacji			pozyskanie środków publicznych na rewaloryzację, bez narzucania mieszkańcom konieczności uzgadniania wszystkich remontów w kamienicach
2C.5. Obecność Nowej Huty w polityce informacyjnej i promocyjnej Miasta	społeczny, gospodarczy	liczba standów dotyczących inwestycji w „starej” Nowej Hucie na targach nieruchomości, w których uczestniczy Miasto	0	3	2C.4.1. Kreowanie mody na Nową Hutę wśród mieszkańców, turystów i inwestorów
					2C.4.2. Zapewnienie sprawnego systemu informowania o działaniach podejmowanych w obszarze rewitalizacji i systemu interwencji w sytuacjach kryzysowych
					2C.4.3. Skuteczne informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach współpracy w procesie rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Tab. 29. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 3. Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców w obszarze rewitalizacji

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
3.1. Działania na rzecz przedsiębiorczości w tym przedsiębiorczości społecznej	społeczny, gospodarczy	wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów na 1000 mieszk.) dla Nowej Huty (nasycenie rynku lokalnego podmiotami gospodarki)	124 ⁴⁶	na poziomie średniej dla miasta	3.1.1. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez start-upy i inkubatory przedsiębiorczości
					3.1.2. Rozwinięcie systemu szkoleń, kursów, doradztwa zawodowego dla osób chcących uruchomić działalność gospodarczą
					3.1.3. Wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej
					3.1.4. Wspieranie samozatrudnienia oraz tworzenia nowych miejsc pracy

⁴⁶ Średnia dla Miasta aktualnie – 184.

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
3.2. Aktywizacja zawodowa mieszkańców jako element integracji społecznej	społeczny, gospodarczy	wskaźnik bezrobocia (udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym)	5,3% ⁴⁷	na poziomie średniej dla miasta	3.2.1. Wykorzystanie potencjału lokali i terenów użytkowych
					3.2.2. Rozwinięcie systemu szkoleń, kursów, doradztwa zawodowego, wsparcia psychologicznego, poradnictwa specjalistycznego i innych form wsparcia osób bezrobotnych w integracji zawodowej i społecznej
					3.2.3. Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego
					3.2.4. Wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy

Źródło: opracowanie własne

Tab. 30. Cele operacyjne i kierunki działań dla celu głównego 4. Wysoka aktywność społeczna i obywatelska w obszarze rewitalizacji

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
4.1. Stworzenie instytucjonalnych warunków dla wdrożenia procesu rewitalizacji – powołanie Komitetu Rewitalizacji Podobszaru i zapewnienie jego wpływu na działania Miasta	społeczny	ilość komitetów rewitalizacji jako podmiotów społecznych reprezentujących interesy mieszkańców podobszarów rewitalizacji	0	3	4.1.1. Opracowanie zasad funkcjonowania komitetu rewitalizacji podobszaru z uwzględnieniem procedury uczestnictwa komitetu w procedowaniu uchwał RMK dotyczących rewitalizacji w Krakowie i w podobszarze
					4.1.2. Wspieranie partycypacyjnych modeli monitorowania oraz diagnozowania potrzeb społecznych i planowania lokalnego
		ilość biur lokalnych w podobszarach rewitalizacji	0	3	4.1.3. Zorganizowanie w każdym z podobszarów rewitalizacji biur lokalnych (informowanie, komunikacja społeczna, wybrane usługi)

⁴⁷ Średnia dla miasta – 4,5%.

Cele operacyjne	Kategoria celu	Wskaźnik celu	Wskaźnik celu 2014–2015	Zakładany wskaźnik 2030	Kierunki działań
4.2. Wzmacnianie dialogu społecznego m.in. na etapie wdrażania przedsięwzięć rewitalizacyjnych	społeczny	liczba zorganizowanych przez 3 biura lokalne: wydarzeń, warsztatów, spotkań	0	18 rocznie	4.2.1. Wspieranie działań mających na celu wzmocnienie partycypacji społecznej (imprezy tematyczne, spotkania, informacje, budżet obywatelski)
					4.2.2. Tworzenie warunków sprzyjających wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców (tworzenie programów, wspieranie oddolnych inicjatyw itp.)
					4.2.3. Opracowanie procedur uczestnictwa czynników społecznych w programowaniu miejskich przedsięwzięć rewitalizacyjnych
					4.2.4. Podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach MPRK
					4.2.5. Organizowanie warsztatów projektowych w formule <i>charette</i> dla przestrzeni publicznych i półpublicznych (podwórek) w obszarze rewitalizacji
4.3. Tworzenie i wspieranie sieci społecznych	społeczny	udział organizacji pozarządowych w konsultacjach	3	10	4.3.1. Wspieranie inicjatyw mających na celu wzmocnienie sieci społecznych m.in. poprzez udostępnienie stron internetowych Miasta dla informowania o wydarzeniach związanych z procesem rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe cele i kierunki działań tworzą podstawę wieloletniej interwencji zarówno publicznej, jak i prywatnej w podobszarach rewitalizacji. Oznacza to, że cele te mają charakter długoterminowy i powinny ukierunkowywać działania, wykraczając poza aktualny horyzont współfinansowania unijnego, czyli rok 2020. Jest to konieczne z uwagi na charakter rewitalizacji, która rzadko przynosi korzystne społecznie efekty w horyzoncie krótszym niż 15 lat. Takie długoterminowe ukierunkowanie Programu Rewitalizacji oznacza też, że objęte niniejszym Programem i przygotowywane obecnie przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie wyczerpują wszystkich możliwych interwencji zakładanych w MPRK. Należy przyjąć, że już po pierwszych naborach do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego pojawią się kolejne projekty, których finansowanie może uwzględniać różne źródła, w tym – wciąż w Polsce niedoceniane – partnerstwo publiczno-prywatne. Cele główne i operacyjne oraz kierunki działań MPRK powinny – także w przyszłości – inspirować podmioty publiczne, gospodarcze i społeczne do takiego ukierunkowania interwencji w podobszarach rewitalizacji, by wizja wyprowadzenia obszarów ze stanu kryzysowego stawała się realna.

Należy podkreślić, że wymienione wyżej wskaźniki realizacji celów operacyjnych nie są tożsame z opisanymi poniżej wskaźnikami monitorowania MPRK (por. rozdział „System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu”).

8. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych powstała po przeprowadzeniu naboru, który trwał od 25.07.2016 r. do 12.09.2016 r. W wyniku naboru pozyskano 167 fiszek projektowych.

Ustalając listę planowanych podstawowych przedsięwzięć MPRK, Komisja ds. kwalifikacji projektów rewitalizacyjnych do Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa stosowała następujące kryteria oceny:

1. nazwa przedsięwzięcia,
2. wskazanie podmiotów realizujących,
3. zakres zadań,
4. lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu) – czy przedsięwzięcie realizowane będzie na obszarze rewitalizacji, a jeśli program przewiduje przedsięwzięcia zlokalizowane poza obszarem rewitalizacji - czy dla każdego z nich podano uzasadnienie, wykazano efektywność oddziaływania danego projektu rewitalizacyjnego na obszar rewitalizacji oraz na realizację celów programu,
5. szacowana wartość, z podaniem potencjalnych źródeł finansowania w ramach następującego katalogu środków: krajowe środki publiczne, EFRR, EFS, FS, środki prywatne, środki z innych źródeł,
6. prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji, o ile dane te są możliwe do wskazania,
7. punktacja sumaryczna,
8. w odniesieniu do fiszek poza obszarem rewitalizacji – ocena oddziaływania.

Każde przedsięwzięcie oceniane było w odniesieniu do tego, czy spełnia (1 punkt), czy nie spełnia (0 punktów) każdego z kryteriów.

Po analizie propozycji nadesłanych przez wnioskodawców ustalono, że:

- 121 projekty uznać należy za podstawowe i warunkujące realizację MPRK,
- 7 projektów określono, jako uzupełniające, głównie z powodu niedostatecznego poziomu informacji, przedstawionych przez inicjatorów w fiszkach projektowych,
- 39 projektów nie zakwalifikowano do MPRK, z uwagi na to, że były położone poza Obszarem Rewitalizacji, a przy tym nie dało się zidentyfikować ich oddziaływania na ten obszar.

Do Programu włączono również 5 projektów Gminy Miejskiej Kraków, 2 projekty wprowadzone w trybie poprawek Radnych Miasta Krakowa oraz 1 projekt wprowadzony w trybie autopoprawki Prezydenta Miasta Krakowa. Projekty te zostały wpisane na listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Projekty podstawowe i warunkujące realizację MPRK ujęto w Załączniku nr 3. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Dla każdego z podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w Załączniku nr 3 określono:

- odpowiadający przedsięwzięciu cel operacyjny MPRK,
- nr przedsięwzięcia,
- nazwa przedsięwzięcia,
- podmiot realizujący,
- zakres realizowanych zadań,
- lokalizacja – adres przedsięwzięcia, z zaznaczeniem (w przypisach końcowych) dwóch projektów spoza obszaru rewitalizacji, oddziałujących na ten obszar,
- szacowana wartość przedsięwzięcia,
- źródła finansowania przedsięwzięcia,
- prognozowane produkty i rezultaty przedsięwzięcia.

W rozdziale „System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu” opisano sposoby oceny i mierzenia prognozowanych produktów i rezultatów przedsięwzięć w odniesieniu do celów rewitalizacji, ujętych w MPRK.

9. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Opisany, w rozdziale „Cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk”, system celów i kierunków działań służących wyprowadzeniu obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej, zawiera pełny i zróżnicowany katalog interwencji na podobszarach rewitalizacji. W kontekście projektów włączonych do listy głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (por. Załącznik nr 3) istotne jest uzupełnienie działań o następujące, powiązane z celami MPRK, obszary tematyczne:

- Służące realizacji celu 1.4 Zapobieganie przestępczości i poprawa bezpieczeństwa w zakresie: 1.4.1. Organizowanie form prewencji i promocji zachowań prospołecznych, szczególnie wśród młodzieży (w tym projekty realizowane przez Straż Miejską i we współpracy z Policją).
- Służące realizacji celu 1.5. Integracja społeczna – tworzenie warunków dla włączenia społecznego i zawodowego w zakresie:
 - 1.5.1. Działania na rzecz rozwoju usług społecznych, w tym usług pozwalających na godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz
 - 1.5.3. Tworzenie i wdrażanie form opieki nad dziećmi osób chcących powrócić na rynek pracy. Należy zwrócić uwagę, że wśród projektów podstawowych znalazł się jedynie jeden dotyczący tej problematyki (zlokalizowany poza podobszarami rewitalizacji),

a potrzeba tego typu usług wyrażana jest szczególnie poprzez mieszkańców podobszaru Stare Miasto-Kazimierz;

- 1.5.4. Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego oraz
- 1.5.6. Organizowanie i promocja imprez kulturalnych i sportowych oraz zajęć edukacji pozaszkolnej i kulturalnej dla dzieci zamieszkujących podobszary rewitalizacji –

projekty kierowane do dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji stanowić powinny niezbędną składową podejmowanych działań, tak jednostek miejskich, jak i partnerów społeczno-gospodarczych, szczególnie w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych i w zakresie przyszłej konkurencyjności tych osób na rynku pracy;

- 1.5.5. Wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy – to niezbędne interwencje w całym obszarze rewitalizacji, ale szczególnie w podobszarze „stara” Nowa Huta, co stanowić będzie ważny element budujący kompletność projektów służących ożywieniu gospodarczemu, zidentyfikowanych i ujętych na liście głównych przedsięwzięć (por. Załącznik nr 3).
- Służące realizacji celów 2A.2 i 2B.4 Eliminowanie konfliktów funkcji mieszkaniowej i turystycznej dzięki zastosowaniu działań administracyjnych i budowlanych – w tym zakresie niezbędne są działania wewnętrzne władz i jednostek miejskich

w tym ukierunkowane na zapewnienie prywatności mieszkańców i spokojnego zamieszkiwania.

- Służące realizacji kierunków działań 2A.3.3. i 2B.3.3. Ścisłejsze powiązanie aktywności istniejących instytucji kultury z potrzebami mieszkańców, w tym z grupami społecznymi wymagającymi specjalnego wsparcia: niepełnosprawni, seniorzy, dzieci i młodzież z rodzin korzystających z pomocy społecznej i/lub rodzin dysfunkcyjnych. Wyniki konsultacji społecznych wskazują na nieadekwatność oferty kulturalnej w zakresie cen, jak i jej zakresu, coraz częściej, zdaniem mieszkańców, skierowanej do przyjezdnych.
- Służące realizacji celu 2B.1. Harmonizacja struktury funkcjonalnej i przestrzennej terenów mieszkaniowych jako element spójności i integracji społecznej w zakresie:
 - 2B.1.2. Identyfikacji konfliktów funkcjonalno-przestrzennych na styku starych i nowych form użytkowania i
 - 2B.1.3. Opracowania miejskich wielowymiarowych projektów „buforowych”, integrujących rozwiązania przestrzenne, funkcjonalne oraz integrujących współlegzystujące społeczności),

potrzeba takich działań jest szczególnie widoczna w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie. Służyć one powinny m.in. zapobieganiu „gettyzacji” starej zabudowy mieszkaniowej i otwarciu nowych inwestycji, szczególnie mieszkaniowych i użyteczności publicznej w ramach „dobrego” sąsiedztwa.

- Służące realizacji celu 2C.4 Ochrona zabytkowego układu urbanistycznego i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego jako elementów rehabilitacji obszarów mieszkaniowych w podobszarze „stara” Nowa Huta w zakresie koordynacji polityki konserwatorskiej z potrzebami mieszkańców w zakresie podnoszenie jakości życia oraz przedsiębiorców w zakresie jakości i konkurencyjności świadczonych usług.
- Działania wewnętrzne jednostek miejskich i samego UMK w zakresie realizacji celu 2C.5. Obecność Nowej Huty w polityce informacyjnej i promocyjnej Miasta.
- Służące realizacji celu 3.2. Aktywizacja zawodowa mieszkańców jako element integracji społecznej szczególnie poprzez poszerzenie planowanych interwencji w obszarach powiązanych z kierunkami działań:
 - 3.2.2. Rozwinięcie systemu szkoleń, kursów, doradztwa zawodowego, wsparcia psychologicznego, poradnictwa specjalistycznego i innych form wsparcia osób bezrobotnych w integracji zawodowej i społecznej;
 - 3.2.3. Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego;
 - 3.2.4. Wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.
- Zogniskowanie działań Miasta na realizacji celu głównego 4. Wysoka aktywność społeczna i obywatelska, a szczególnie w zakresie realizacji przedsięwzięć w następujących obszarach:

- 4.1.3. Zorganizowanie w każdym z podobszarów rewitalizacji biur lokalnych (informowanie, komunikacja społeczna, wybrane usługi)
- 4.2.1. Wspieranie działań mających na celu wzmocnienie partycypacji społecznej (wydarzenia tematyczne, spotkania, informacje, budżet obywatelski),
- 4.2.2. Tworzenie warunków sprzyjających wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców (tworzenie programów, wspieranie oddolnych inicjatyw itp.),
- 4.2.3. Opracowanie procedur uczestnictwa wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacji w programowaniu miejskich przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- 4.2.4. Podniesienie świadomości opinii publicznej o przebiegu realizacji i rezultatach MPRK

Uzupełnieniem powyższych interwencji powinno być włączenie problematyki rewitalizacji jako priorytetowej w ramach wspierania projektów obywatelskich i społecznych poprzez Budżet Obywatelski i programy współpracy z organizacjami trzeciego sektora, tak aby dzięki wsparciu z Budżetu Miasta Krakowa możliwe było realizowanie przedsięwzięć ważnych dla lokalnych społeczności podobszarów rewitalizacji, w tym w postaci drobnych ulepszeń czy działań na rzecz budowy więzi lokalnych.

Po analizie propozycji nadesłanych przez wnioskodawców w ramach przeprowadzonego od 25 lipca 2016 r. do 12 września 2016 r. naboru fiszek projektowych, Komisja ds. kwalifikacji projektów rewitalizacyjnych do Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa zakwalifikowała na listę uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych MPRK 7 projektów, głównie z powodu niedostatecznego poziomu informacji, przedstawionych przez inicjatorów w fiszkach projektowych:

- 1) Utworzenie dziennego ośrodka wsparcia dla osób starszych w Krakowie, Zgromadzenie Sióstr Misjonarek Apostolstwa Katolickiego (Siostry Pallotynki) Prowincja Polska.
- 2) Tworzenie więzi sąsiedzkich, odnowa zabytków - remont piwnic, Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Szpitalnej 3 w Krakowie.
- 3) Renowacja fasady kamienicy przy ul. Mostowej 10 w Krakowie bez kamieniarki, Wspólnota Mieszkaniowa budynku ul. Mostowej 10.
- 4) Park liniowy Olsza – Grzegórzki, Stowarzyszenie Przyjaciół Osiedla Oficerskiego w Krakowie.
- 5) Romanowicza 4, KCI SA z siedzibą w Krakowie przy ul. Mogiłskiej 65.
- 6) Zagospodarowanie przestrzeni publicznej fitness, Wspólnota mieszkaniowa os. Centrum A bl. 2.
- 7) Wykonanie kanalizacji na wodę opadową na ul. Mostowej oraz podłączenie 11 rynien do kanalizacji, Wspólnota Mieszkaniowa budynku ul. Mostowej 10.

10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji

Proces aktualizacji MPRK i dostosowania go do wytycznych Ministra Rozwoju⁴⁸ uwzględniał fakt, że prace nad aktualizacją, jak również wdrażanie (realizacja) programu oparte muszą być na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi (wyniki konsultacji społecznych stanowią załącznik do niniejszego Programu).

Obok procesu konsultacji społecznych, na które składały się liczne spotkania konsultacyjne, spotkania warsztatowe, działalność punktu informacyjnego w Miejskim Centrum Dialogu oraz uspołecznienia przygotowania diagnozy (geoankieta, ankiety dla dzielnic, ankiety dla urzędników), szczególnie ważnym z punktu widzenia zapewnienia komplementarności tak przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak i szeroko rozumianych działań interesariuszy, był otwarty nabór projektów. Procedura naboru projektów jest wykorzystywana w praktyce funkcjonowania Gminy Kraków i Urzędu Miasta Krakowa i zapewnia zarówno identyfikację planowanych interwencji różnych podmiotów, jak i komplementarność pomiędzy działaniami podejmowanymi na obszarze rewitalizacji na etapie tworzenia programu rewitalizacji.

Jednakże partycypacja społeczna obejmuje nie tylko przygotowanie, ale również prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, przy koordynacyjnej roli władz Miasta. W tym zakresie realizacji zasady komplementarności służy założony w MPRK system instytucjonalny zarządzania rewitalizacją, obejmujący wszystkie cztery funkcje zarządzania: planowanie, organizowanie, motywowanie i kontrolę (w rozumieniu monitoringu i ewaluacji). System organizacyjny przedstawiony w dalszych częściach Programu obejmuje zapewnienie komplementarności działań wewnątrz struktur Miasta i UMK, dzięki powołaniu Zespołu Zadaniowego oraz funkcjonowaniu Jednostki Administrującej (por. rozdział: „System wdrażania programu rewitalizacji”) i poprzez:

- rozpoznanie potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążenie do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami – w tym poprzez działanie komitetów rewitalizacji oraz biur lokalnych zlokalizowanych w podobszarach,
- zapewnienie udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, poprzez zaawansowane formy partycypacji społecznej, w tym otwarte nabory projektów oraz warsztaty projektowe, wizyty studyjne i spacerzy badawcze w podobszarach rewitalizacji,
- wspieranie inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji, w tym w ramach odpowiednich zmian w regulacjach dotyczących budżetu obywatelskiego i programów

⁴⁸ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020, op. cit.

współpracy z organizacjami pozarządowymi, tak aby nadać priorytet inicjatywom o charakterze rewitalizacyjnym, skierowanym do społeczności podobszarów.

W realizacji MPRK i samego procesu rewitalizacji podstawową rolę w budowaniu relacji z interesariuszami oraz w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odgrywają władze miejskie i Jednostka Administrująca. Włączeniu różnych grup interesariuszy służyć powinien proces komunikacji społecznej, którego adresatami winni być:

- Komitet Rewitalizacji;
- społeczność lokalna (wspólnota mieszkańców), z uwzględnieniem specyficznych narzędzi kierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz kierowanych do mieszkańców pozostałych obszarów miasta i gminy;
- beneficjenci i potencjalni beneficjenci Programu;
- partnerzy społeczno-gospodarczy, organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze;
- właściwe władze publiczne (władze regionalne, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Do obowiązków podmiotu zarządzającego MPRK należy inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych wytycznych, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania, monitoring i ocena).

Wśród instrumentów partnerstwa i zapewnienia komplementarności wykorzystywanych przez władze miasta, w tym podmiot zarządzający, wymienić należy:

- działania w zakresie nadzoru i wsparcia wypracowania oraz promocji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych oraz koordynację działań promocyjnych poszczególnych projektodawców przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w MPRK;
- konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych w celu poszukiwania komplementarnych źródeł finansowania przedsięwzięć i całego Programu;
- stworzenie, w ramach polityki gminy, oferty dla instytucji finansowych i inwestorów pragnących zainwestować w obszarze rewitalizacji;
- organizację wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować rewitalizację obszaru;
- konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych organizowane przez władze miasta lub pod ich patronatem, uwzględniające w kryteriach oceny potrzebę zapewnienia komplementarności przestrzennej i problemowej.

W ramach oceny i monitoringu realizacji MPRK, zgodnie z rozdziałem „System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na

zmiany w otoczeniu programu”, będą prowadzone analizy i badania wdrażane z udziałem partnerów społeczno-gospodarczych i mieszkańców, które obejmować mogą:

- prowadzenie badań opinii wśród mieszkańców, w tym obszaru rewitalizacji,
- prowadzenie badań opinii beneficjentów dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów MPRK i realizowanych w jego ramach projektów,
- przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji MPRK,
- przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.

MPRK zapewnia kompleksowość podejmowanych interwencji: ujmuje zarówno aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne, środowiskowe celów i działań rewitalizacyjnych:

- w Tab. 25-30 przedstawiono powiązania wymienionych aspektów z celami operacyjnymi i kierunkami działań MPRK;
- w Załączniku nr 3. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, przedstawiono powiązania każdego z projektów z odpowiadającym mu celem operacyjnym programu;
- w Załączniku nr 4. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych – przedsięwzięcia komplementarne, przedstawiono powiązanie każdego projektu z innymi przedsięwzięciami MPRK, lub projektami rewitalizacyjnymi realizowanymi we wcześniejszych okresach programowania.

W Załączniku nr 4 wskazano charakter projektów komplementarnych dla każdego z przedsięwzięć.

Przedsięwzięcia i projekty ujęte w MPRK wzajemnie się dopełniają, zapewniając efektywne oddziaływanie na cały obszar rewitalizacji. Planowane przedsięwzięcia nie niosą za sobą ryzyka niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna oraz przenoszeniu problemów na inne obszary. Kwestie eliminowania zjawiska gentryfikacji podniesione są do rangi celów głównych programu, mając na uwadze integrację społeczności lokalnych i zapobieganie odpływowi mieszkańców. Założenia w zakresie polityki przestrzennej Miasta zapewniają uwzględnianie celów rewitalizacji przy podejmowaniu decyzji. Spójność polityki Miasta w tym zakresie gwarantuje skuteczność MPRK.

11. Indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lista podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych liczy 129 projektów. Szacowaną wartość każdego z projektów podstawowych MPRK przedstawiono w Załączniku nr 3. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Całościowy, indykatywny szacunek kosztów projektów i przedsięwzięć określonych jako podstawowe sięga kwoty 664,5 miliona zł i wynosi (w mln zł):

Indykatywny koszt projektów ogółem	w tym: środki EFRR, EFS	w tym: krajowe środki publiczne	w tym: inne źródła
674	450,9	189,1	33,9

W tym, wnioski Gminy Miejskiej Kraków, tj. zgłoszone przez Urząd Miasta Krakowa i miejskie jednostki organizacyjne:

Indykatywny koszt projektów ogółem	w tym: środki EFRR, EFS	w tym: krajowe środki publiczne	w tym: inne źródła
544,8	355	164	25,8

W tym, wnioski podmiotów innych, niż Gmina Miejska Kraków:

Indykatywny koszt projektów ogółem	w tym: środki EFRR, EFS	w tym: krajowe środki publiczne	w tym: inne źródła
129,2	95,9	25,1	8,1

Uwzględniając charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, opisanych w rozdziale 9. należy założyć, że ramy finansowe programu powinny zostać powiększone o ok. 10%, czyli ok. 67,4 milionów zł. Są to głównie projekty „miękkie”. Całościowy szacunek kosztów realizacji programu sięgałby zatem ok. 741,4 miliona zł. Analogicznie należałoby powiększyć wartość projektów Gminy Miejskiej Kraków, który mógłby sięgnąć kwoty 599,3 miliona zł.

Uwzględniając aktualny stan wiedzy o projektach i zasadach montażu finansowego, można założyć, że środki pozyskane spoza budżetu Miasta sięgną ok. 75% ogółu kosztów ponoszonych w okresie od 2017 r. do 2023 r. Dążąc do realizacji projektów objętych MPRK w tym okresie, można prognozować obciążenie budżetu Miasta do roku 2023 indykatywną kwotą ok. 149,8 miliona zł.

Ponadto, corocznie w budżecie Miasta Krakowa powinny zostać zabezpieczone w odpowiedniej wysokości środki finansowe na zarządzanie Programem, tj. pozwalające między innymi na sfinansowanie następujących działań:

- funkcjonowanie (w tym – obsługa przez UMK) wszystkich elementów organizacyjnych systemu wdrażania, a w szczególności – działalność biur lokalnych,
- zapewnienie dialogu publicznego, co oznacza ponoszenie wydatków na różne formy informowania, konsultacji i partycypacji społecznej,
- zapewnienie promocji działań rewitalizacyjnych w mediach.

12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

W programie rewitalizacji podstawową rolę w budowaniu relacji z interesariuszami procesu oraz w inicjowaniu współpracy pomiędzy sektorami odgrywa zarządca programu – w przypadku Krakowa – Jednostka Administrująca. Rekomendowany wariant zarządzania uwzględnia zasadę partnerstwa, m.in. poprzez powołanie Komitetów Rewitalizacji oraz włączenie projektodawców zewnętrznych.

Wyzwaniem staje się konieczność wypracowania spójnego i wspólnego sposobu działania ponad jednostkowymi celami partnerów procesu oraz przeznaczenie przez wszystkich uczestników pewnej części własnych zasobów na rzecz realizacji Programu oraz promocji i informacji o procesie rewitalizacji.

Podmiotami odpowiedzialnymi za prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych na poziomie Programu będą:

- Jednostka Administrująca,
- Zespół Zadaniowy,
- biura lokalne,
- projektodawcy przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Ze względu na zintegrowany charakter Programu, jego zasięg terytorialny, a także znaczenie jego celów w skali całego Miasta, do grup docelowych/interesariuszy działań w zakresie partycypacji społecznej zaliczyć należy:

- mieszkańców, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorców z obszaru rewitalizacji,
- wspólnotę mieszkańców Krakowa,
- projektodawców przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- partnerów społeczno-gospodarczych, organizacje pozarządowe, zawodowe, samorządy gospodarcze działające na obszarze Miasta i w regionie,
- właściwe władze publiczne (władze regionalne, administrację rządową szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich),
- media (prasę, radio, telewizję o zasięgu lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim oraz media elektroniczne).

Proces partycypacji społecznej powinien mieć charakter co najmniej dwukierunkowy, tzn. pozwalać odbiorcom przekazów na formułowanie informacji zwrotnych i własnych opinii (konsultacje), ale wszędzie, gdzie to możliwe, musi uwzględniać bardziej zaawansowane instrumenty współzarządzania. Jest to szczególnie ważne w procesie identyfikacji potrzeb i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz w trakcie monitoringu i ewaluacji działań i samego MPRK.

W odniesieniu do celów całego Programu dla działań w zakresie informowania interesariuszy oraz promocji procesu rewitalizacji przyjąć należy cztery szczegółowe kierunki:

- budowa nowego wizerunku podobszarów rewitalizacji wśród mieszkańców, turystów i inwestorów;
- zapewnienie sprawnego systemu informowania o działaniach podejmowanych w obszarze rewitalizacji i systemu interwencji w sytuacjach kryzysowych;
- skuteczne informowanie potencjalnych projektodawców oraz beneficjentów o możliwościach współpracy w procesie rewitalizacji;
- podniesienie świadomości opinii publicznej o procesach rewitalizacji oraz korzyściach płynących z aktywności społecznej.

Wśród proponowanych instrumentów komunikacji społecznej znajduje się:

- opracowanie planu promocji i *public relations* (PR) przez podmiot zarządzający przy współpracy z Komitetami Rewitalizacji (w tym z uwzględnieniem wymogów stawianych programom i projektom ubiegającym się o środki Unii Europejskiej), obejmującego:
 - cele działań informacyjnych i promocyjnych,
 - potencjalne grupy docelowe działań informacyjnych i promocyjnych,
 - strategie informowania i promocji;
- zapewnienie w każdym z biur lokalnych możliwości pozyskania informacji (w niedługim czasie) o:
 - możliwościach zainwestowania,
 - możliwościach pozyskania partnera do realizacji projektu,
 - ofertach dzierżawy, najmu lokali użytkowych lub poddzierżawy, podnajmu lokalu lub pomieszczeń w powstających w ramach Programu powierzchniach publicznych i użytkowych,
 - realizacji Programu, w tym o:
 - organizowanych przetargach i konkursach ofert,
 - oferowanych instrumentach wsparcia różnych grup interesariuszy na obszarze rewitalizacji;
- stworzenie procedur generowania nowych projektów z udziałem podmiotów sektora prywatnego i organizacji pozarządowych z obszaru rewitalizacji, w tym szczególnie z udziałem Komitetów Rewitalizacji;
- stworzenie strony dedykowanej rewitalizacji oraz wykorzystanie stron internetowych Miasta m.in. do:
 - prowadzenia akcji informacyjnych, procesów konsultacyjnych, akcji promocyjnych i wizerunkowych obszaru oraz Programu,
 - informowania o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami,
 - prowadzenia bazy partnerów do projektów,
 - prowadzenia forum dla mieszkańców obszaru,
 - informowania o możliwości pozyskania środków na projekty związane z celami rewitalizacji;

- inicjowanie i organizowanie dyskusji publicznej związanej z istotnymi fazami procesu rewitalizacji bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację (np. przyjęcie nowych wytycznych, przystąpienie do tworzenia założeń na kolejny okres programowania, monitoring i ocena) z udziałem: przedstawicieli Miasta, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Jednostki Administrującej, Komitetów Rewitalizacji, Zespołu Zadaniowego oraz innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, samorządów zawodowych itp.) – z wykorzystaniem instrumentów konsultacji społecznych i udziału mieszkańców wypracowanych w dotychczasowej praktyce działania Miasta (spotkania/debaty publiczne, konkursy, badania społeczne (ilościowe i jakościowe), festyny, imprezy integracyjne, gremia opiniodawczo-doradcze).

Rola Jednostki Administrującej, jako zarządcy będzie obejmować – przy udziale biur lokalnych – następujące zadania:

- przygotowanie i bezpośrednie realizowanie przyjętego planu promocji i PR, dysponowanie środkami finansowymi i odpowiedzialność za efekty działalności promocyjnej i Programu jako całości;
- nadzór, pomoc w działaniach promocyjnych związanych z realizacją poszczególnych projektów uwzględnionych w Programie oraz koordynacja działań promocyjnych poszczególnych projektodawców;
- działania edukacyjne, szkolenia i seminaria dla podmiotów zaangażowanych w proces rewitalizacji;
- konferencje, spotkania z przedstawicielami instytucji finansowych;
- stworzenie w ramach polityki Miasta oferty dla instytucji finansowych i inwestorów pragnących zainwestować w obszarze rewitalizacji;
- organizacja wizyt studyjnych dla potencjalnych inwestorów i instytucji mogących współfinansować rewitalizację obszaru.

W działaniach skierowanych do społeczności lokalnej można wykorzystać następujące instrumenty współpracy i promocji:

- wydarzenia lokalne: festyny, święta ulicy/osiedla,
- konkursy dla mieszkańców, dzieci i młodzieży,
- konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych, organizowane przez Prezydenta Miasta Krakowa bądź pod jego patronatem,
- konkursy w mediach (plastyczne, fotograficzne, dla wspólnot mieszkaniowych, inwestorów),
- uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów.

Praca ze społecznością lokalną oraz innymi podmiotami zainteresowanymi rewitalizacją podobszarów, w tym partnerami społeczno-gospodarczymi, zakładać będzie:

- bieżącą identyfikację problemów i potrzeb w podobszarach rewitalizacji z wykorzystaniem np. wizji lokalnych/studyjnych, spacerów badawczych, warsztatów diagnostycznych, mikroplanowania i mapowania czy narzędzi internetowych z wykorzystaniem GIS, chatów itp.;
- animację i koordynację działań oddolnych w podobszarach rewitalizacji z wykorzystaniem wyżej wymienionych narzędzi oraz np. sieciowania, tworzenia forów/platform współpracy, banku informacji;
- osadzenie problematyki rewitalizacji w działalności istniejących w Mieście instytucji działających na rzecz partnerstwa i partycypacji, w tym m.in.:
 - Miejskiego Centrum Dialogu,
 - Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych,
 - Rad Dzielnic,
 - Centrum Obywatelskiego;
- wspólną identyfikację przedsięwzięć rewitalizacyjnych i ich wiązek wraz z poszukiwaniem działań komplementarnych oraz podmiotów, które mogą przyjąć na siebie odpowiedzialność za projekt;
- pomoc organizacyjną i doradczą dla podmiotów zewnętrznych lub nieformalnych grup mieszkańców chcących włączyć się w proces rewitalizacji;
- uwzględnienie w działalności instytucji i jednostek zależnych od Miasta zasady niekonkurowania czasowego i promocyjnego różnych przedsięwzięć kierowanych do społeczności lokalnych, tak aby zapewnić możliwość udziału zaangażowanych i zainteresowanych mieszkańców w możliwie szerokim spektrum przedsięwzięć partycypacyjnych przy jednoczesnym uniknięciu syndromu „zmęczenia konsultacjami”.

W ramach procesu komunikacji społecznej duże znaczenie, także dla oceny i monitoringu realizacji Programu Rewitalizacji, będzie miało prowadzenie analiz i badań. Narzędzia dotyczące tej sfery obejmować mogą:

- monitoring odwiedzin stron internetowych dedykowanych rewitalizacji i programowi, przygotowywanie raportów z forum mieszkańców,
- prowadzenie badań opinii wśród mieszkańców,
- prowadzenie badań opinii projektodawców dotyczących wdrożenia, realizacji, efektów i realizowanych projektów uwzględnionych w Programie,
- przygotowywanie raportów z wyników procesu ewaluacji Programu,
- przygotowywanie raportów i sprawozdań z realizacji przyjętego planu promocji.

Wybór konkretnych instrumentów uzależniony będzie od możliwości organizacyjnych i finansowych Miasta oraz uwzględniać powinien wskazane wyżej doświadczenia Urzędu w tym zakresie.

Sposób, przyjęte instrumenty i poziom środków przeznaczanych na finansowanie działań promocyjnych Programu i projektów zależeć będzie m.in. od ilości projektów, które uzyskają wsparcie z funduszy strukturalnych i wysokości tego wsparcia, a także od przyjętego sposobu wdrażania i finansowania Programu.

13. System wdrażania programu rewitalizacji

W świetle przeprowadzonej diagnozy oraz analizy istniejących uwarunkowań zarządzania miastem stworzenie instytucjonalnych ram dla wdrożenia procesu rewitalizacji stanowić powinno jedno z najważniejszych wyzwań dla władz Miasta.

W ramach aktualizacji Programu rekomenduje się stworzenie systemu zarządzania, uwzględniającego zarówno dobre praktyki i rekomendacje nauki, jak i wytyczne polityki Unii Europejskiej oraz krajowe regulacje i wytyczne w tym zakresie. Planuje się zatem, by Prezydent Miasta Krakowa dla każdego podobszaru rewitalizacji powołał Komitety Rewitalizacji, po uprzednim przyjęciu przez Radę Miasta uchwały w tym zakresie – tj. zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji⁴⁹.

Ze względu na ustawowe określenie rewitalizacji jako zadania własnego gminy założyć należy, że odpowiedzialność za zarządzanie procesem pozostanie skupiona w administracji samorządowej. Oznacza to:

- stworzenie systemu organizacyjnego odpowiedzialnego za zarządzanie procesem rewitalizacji,
- finansowanie zarządzania procesem rewitalizacji z budżetu Miasta.

Planuje się:

- zaprojektować i wdrożyć system zarządzania rewitalizacją, uwzględniający strukturę organizacyjną odpowiedzialną za planowanie, wdrażanie i monitorowanie procesu rewitalizacji;
- powołać trzy Komitety Rewitalizacji, jako organy opiniotwórczo-doradcze Prezydenta Miasta Krakowa dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji;
- wykorzystać istniejący Zespół Zadaniowy ds. koordynacji prac nad aktualizacją i realizacją Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa oraz pozyskiwania funduszy zewnętrznych na projekty rewitalizacyjne, powołany Zarządzeniem nr 2001/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 27 lipca 2016 r.;
- zapewnić funkcjonowanie w podobszarach rewitalizacji biur lokalnych, realizujących proces stałego dialogu pomiędzy mieszkańcami oraz podmiotami społecznymi i gospodarczymi z obszaru rewitalizacji z ciałami/strukturami organizacyjnymi samorządu Krakowa.

13.1. System zarządzania rewitalizacją

Rewitalizacja nie stanowi wyodrębnionej dziedziny działań Gminy Miejskiej Kraków. Polega ona na realizacji zadań GMK na obszarze rewitalizacji przez wszystkie jednostki organizacyjne. Z chwilą wyznaczenia obszaru rewitalizacji jej zakres obejmuje zadania realizowane na tym obszarze w sposób priorytetowy, zgodnie z zasadą 4K: „Koncentracja – Kompleksowość – Komplementarność – Koordynacja”.

⁴⁹ Szczegóły poniżej.

Zgodnie z obowiązującym prawem jako zadanie własne gminy, rewitalizacja obejmuje: przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie gminnych kompetencji rzeczowych i miejscowych.

Należy przy tym zwrócić uwagę na to, że charakter owego zadania własnego zakłada jego procesowy charakter, uzupełniony określeniami „zintegrowane” i „kompleksowe”. Ponadto gmina jest oprócz innych „interesariuszy rewitalizacji” tylko jednym z podmiotów prowadzących rewitalizację, która stanowi znacznie szerszą sferę działania. W odniesieniu do owych pozostałych interesariuszy gmina podejmuje działania o charakterze „przygotowawczym”, „koordynującym” i „tworzącym warunki”.

Pojęcie „rewitalizacja” należy zatem rozumieć dwojako: jako pewien obiektywny, całościowy proces toczący się w przestrzeni miasta przy współdziale gminy i innych interesariuszy oraz jako wycinek tego procesu, obejmujący obszar kompetencji gminy, przy jej inicjujących, stanowiących i kontrolnych uprawnieniach.

W ujęciu systemowym rewitalizacja to wielotorowy, synergiczny i dynamiczny proces zachodzący w obrębie systemu organizacyjnego gminy – sieci tworzonej przez autonomiczne węzły (wydziały, miejskie jednostki organizacyjne, spółki miejskie) realizujące zdefiniowane zadania (według właściwości rzeczowej – dziedziny) w interakcji z innymi węzłami (poprzez np. pozwolenia, uzgodnienia, budżetowanie itd.). Krytyczną funkcją takiego systemu jest koordynacja, która powinna spełniać następujące warunki: ciągłości, wymagalności (egzekwowalności – wymuszanie koordynacji), uzgodnienia celów i priorytetów, synchronizacji działań i kontrolowalności.

Zarządzanie procesem rewitalizacji wymaga wdrożenia rozwiązań pozostających w zgodzie z obowiązującym w Gminie Miejskiej Kraków Zintegrowanym Systemem Zarządzania GMK, którego wymierną, informatyczną syntezę stanowi system informatyczny STRADOM (STRAtegia Dużego Obszaru Miejskiego) obejmującym w szczególności:

- a) Zbiór zasad ogólnych – opartych na wypracowanych w GMK metodykach i narzędziach zarządzania - określających wymagania spójnego systemu zarządzania JST obejmujących: komunikację społeczną, monitorowanie usług publicznych, opracowanie programów strategicznych, zasady opracowania Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF), zasady planowania zadań budżetowych, zarządzanie ryzykiem (wymagania metodyczne dotyczące programu rewitalizacji i jego powiązań z narzędziami zarządzania strategicznego i operacyjnego)
- b) Akty kierowania wdrażające ww. zasady ogólne, w tym: instrukcja opracowania WPF oraz planowania i monitorowania zadań budżetowych, instrukcja opracowania programów strategicznych (szczegółowe wymagania metodyczne i formalne dotyczące opracowania programu rewitalizacji)
- c) Obszar zarządzania strategicznego obejmujący wykaz dziedzin zarządzania, wykaz usług publicznych, Katalogiem wskaźników jakości życia (JŻ) i jakości usług publicznych (JUP) w układzie dziedzin i usług, rejestr programów i projektów strategicznych oraz Wieloletni Wykaz Przedsięwzięć WPF; (identyfikacja programu rewitalizacji na mapie dziedzin zarządzania, zdefiniowanie programu, jego deklaracji wyników,

wskaźników dziedzinowych, powiązanie z zadaniami budżetowymi przedsięwzięciami wieloletnimi realizowanymi przez jednostki GMK, określenie wolumenu środków przeznaczonych na rewitalizację w budżecie i WPF),

- d) Obszar zarządzania operacyjnego obejmujący wspomaganie planowania, realizacji i monitorowania zadań budżetowych w powiązaniu z dziedzinami zarządzania, usługami publicznymi, programami i projektami strategicznymi, WPF, wyposażony m.in. w zbiór wskaźników zadaniowych zdefiniowanym w ramach słownika kategorii produktów zadań bieżących i inwestycyjnych, a także możliwość definiowania i monitorowania kamieni milowych. (Identyfikacja zadań bieżących i inwestycyjnych GMK związanych z rewitalizacją, ich produktów, kamieni milowych, ew. wymagań jakościowych);
- e) Obszar monitorowania i raportów obejmujący hurtownię danych zintegrowaną z systemami finansowymi największych jednostek realizacyjnych GMK (UMK, MOPS, SMMK, ZBK, ZIKiT, ZIS, wkrótce także ZZM) oraz zestaw raportów predefiniowanych oraz dynamicznych - przestawnych do analizy i prezentacji danych finansowych i niefinansowych w układzie wertykalnym i horyzontalnym oraz w różnych perspektywach czasowych (dane na dany dzień, miesiąc, kwartał, rok, horyzont wieloletni). (Możliwość gromadzenia i monitorowania danych finansowych i niefinansowych, w tym rozliczenia deklaracji wyników programu i zadań GMK z nim związanych. Zakres danych finansowych obejmuje m.in. plan, wydatki, zaangażowanie, koszty, limity WPF. Zakres danych niefinansowych obejmuje m.in. wskaźniki rezultatu przypisane do celów szczegółowych, produkty, dodatkowe wskaźniki zadaniowe, kamienie milowe).
- f) Obszar zarządzania ryzykiem obejmujący poziomy ryzyk: strategicznych, programów strategicznych, projektów, zadań budżetowych (produktów), bezpieczeństwa informacji. (Identyfikacja ryzyk dotyczących celów programu oraz możliwość ich śledzenia i identyfikowania dla projektów i zadań GMK związanych z programem),

W Zintegrowanym Systemie Zarządzania GMK program rewitalizacji stanowić będzie platformę/płaszczyznę koordynacji/integracji takich narzędzi zarządzania jak:

- Dziedziny zarządzania związane z programem rewitalizacji.
- Wskaźniki dziedzinowe dotyczące rezultatów działań i projektów rewitalizacyjnych.
- Przedsięwzięcia wieloletnie związane z rewitalizacją ujęte w WPF – bieżące i majątkowe.
- Zadania budżetowe (bieżące – kontynuowane i projektowe) ujęte w budżecie Miasta Krakowa – bieżące i inwestycyjne.
- Zbiory ryzyk zidentyfikowanych dla programu i związanych z nim zadań i projektów.

Uzupełnieniem a zarazem i elementem Zintegrowanego Systemu Zarządzania GMK jest System Zarządzania Jakością zgodny z normą ISO 9001 oraz System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji wg normy ISO 27001 oparte na zarządzaniu procesami horyzontalnymi (przekrojowe/*cross-cutting*) integrującym hierarchiczną (wertykalną) strukturę departamentową poprzez procesy horyzontalne: realizacyjne, zarządcze i wspomagające

realizowane w ramach zadań budżetowych. Procesy horyzontalne określają sposób i wymagania jakościowe dla produktów związanych z poszczególnymi procesami. Opracowanie i wdrażanie programu rewitalizacji związane będzie z takimi procesami horyzontalnymi zdefiniowanymi w UMK, jak:

- strategiczny rozwój miasta i monitorowanie realizacji celów strategicznych (programy rewitalizacji) – proces nadrzędny,
- zarządzanie projektami (wymagania metodyki zarządzania projektami dla przedsięwzięć rewitalizacyjnych),
- monitorowanie procesów i zadań (w tym monitorowanie zadań związanych z rewitalizacją),
- wieloletnie i roczne planowanie finansowe, w tym zadań bieżących i inwestycyjnych (planowanie zadań rewitalizacyjnych wg metodyki budżetu zadaniowego – rocznych i wieloletnich),
- gromadzenie i przetwarzanie danych (w tym: MSIP, systemy źródłowe, STRADOM);
- komunikacja z mieszkańcami.

Istotnym punktem odniesienia dla monitorowania Programu rewitalizacji oraz zapewnienia komunikacji i partycypacji społecznej będą wyniki badań wskaźników jakości życia i jakości usług publicznych na terenach objętych rewitalizacją prowadzone wg metodyki opracowanej w ramach projektu „Monitorowanie Jakości Usług Publicznych” (MJUP).

13.2. Struktura zarządzania

System zarządzania rewitalizacją opisują trzy podstawowe struktury determinujące spójność i efektywność systemową:

13.2.1. Struktura decyzyjna

1. Jednostką Nadrzędną jest Rada Miasta Krakowa podejmująca uchwały w przedmiocie rewitalizacji.
2. Jednostką Zarządzającą, podejmującą decyzje o charakterze strategicznym w procesie rewitalizacji, jest Prezydent Miasta Krakowa, delegujący swe uprawnienia na właściwego Zastępcę (Promotora Programu).
3. Decyzje operacyjne w ramach realizowanych zadań, w tym w zdefiniowanych, złożonych projektach realizują dyrektorzy właściwych komórek organizacyjnych z uwzględnieniem dziedzin zarządzania (jednorodnych obszarów merytoryczne obejmujące zakres działań komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Krakowa oraz Miejskich Jednostek Organizacyjnych) zgodnie ze swymi kompetencjami pod kierunkiem Koordynatora Programu i we współpracy z Koordynatorami dziedzin.
4. Bieżące decyzje zarządcze (administrowanie), obejmujące przede wszystkim koordynację realizacji zadań, realizuje dyrektor Wydziału Rozwoju Miasta UMK, jako Koordynator Programu przy wsparciu Jednostki Administrującej – Wydziału Rozwoju Miasta UMK, poprzez Referat ds. Rewitalizacji.

13.2.2. Struktura wykonawcza

1. Realizacja na poziomie operacyjnym procesu rewitalizacji prowadzona jest przez Koordynatorów zadań w ramach komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Krakowa oraz

Miejskich Jednostek Organizacyjnych na ograniczonym obszarze wyznaczonym w programie rewitalizacji jako obszar rewitalizacji z uwzględnieniem danych gromadzonych w ramach 15 dziedzin zarządzania oraz metodyki budżetu zadaniowego i zarządzania projektami.

2. Wydział Rozwoju Miasta, jako jednostka koordynująca, zapewnia i nadzoruje przepływ informacji, opiniuje przedsięwzięcia rewitalizacyjne pod względem zgodności z celami zawartymi w programie rewitalizacji, proponuje określone zadania lub łączenie zadań/projektów w określone projekty zintegrowane („wiązki projektów”).

13.2.3. Struktura komunikacji/przepływu informacji

1. Proces zarządzania oparty jest na obiegu i koordynacji przepływu informacji w systemie STRADOM zintegrowanym z Miejskim Systemem Informacji Przestrzennej (MSIP). Informacja dotycząca rewitalizacji wprowadzana przez jednostkę organizacyjną w systemie informatycznym zostaje geolokalizowana na właściwej warstwie MSIP zarządzanej przez Jednostkę Administrującą.
2. Na podstawie informacji zawartych na właściwej warstwie MSIP Jednostka Administrująca dokonuje identyfikacji i kwalifikacji zadań pod kątem lokalizacji i oddziaływania na obszar rewitalizacji.
3. Zadania zakwalifikowane jako rewitalizacyjne zostają oznaczone oraz tworzą wyodrębnioną bazę danych związaną z warstwą MSIP dedykowaną rewitalizacji. Baza jest podstawą do prowadzenia analiz i generowania raportów.

13.2.4. Jednostka Administrująca

Rolę tę, jako swego rodzaju „centrum operacyjnego rewitalizacji”, pełnił będzie Wydział Rozwoju Miasta, w ramach którego funkcjonuje Referat ds. Rewitalizacji. Do jego zadań będzie należało:

- sporządzanie programu rewitalizacji oraz jego okresowe aktualizowanie i modyfikowanie oraz koordynacja zadań jednostek organizacyjnych GMK w tym zakresie;
- prowadzenie naboru projektów, wdrożenie i koordynacja procedury przygotowywania projektów rewitalizacji;
- opiniowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych pod względem zgodności z celami zawartymi w programie rewitalizacji, koordynacja ich wdrażania;
- inicjowanie, planowanie i wdrażanie projektów rewitalizacji oraz łączenie zadań/projektów w określone projekty zintegrowane („wiązki projektów”);
- inicjowanie i organizowanie przedsięwzięć informacyjnych, promocyjnych i negocjacji dotyczących planowanych zamierzeń rewitalizacyjnych oraz uczestniczenie w procesach konsultacji społecznych;
- monitorowanie obszarów rewitalizacji i wdrażania MPRK na poziomie programu i projektów rewitalizacyjnych oraz innych działań różnych podmiotów podejmowanych w obszarze rewitalizacji. Ewaluacja efektów realizacji procesu rewitalizacji w skali miasta;
- prowadzenie analiz oraz bazy danych o obszarze rewitalizacji, w tym dokonywanie wieloaspektowych analiz miasta pod kątem identyfikacji zjawisk kryzysowych i ich przyczyn;

- inicjowanie, prowadzenie i koordynacja opracowań studialnych związanych z tematyką rewitalizacji miasta;
- udział w konsultacjach społecznych na obszarze rewitalizacji;
- organizowanie konkursów koncepcyjnych, projektowych i innych związanych z procesem rewitalizacji;
- obsługa administracyjna Komitetów Rewitalizacji.

13.2.5. Zespół Zadaniowy ds. koordynacji prac nad aktualizacją i realizacją Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa oraz pozyskiwania funduszy zewnętrznych na projekty rewitalizacyjne (Zespół Zadaniowy)

Zespół Zadaniowy powołany został Zarządzeniem nr 2001/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 27 lipca 2016 r. Celem powołania Zespołu było zapewnienie uzgodnienia dokumentu aktualizacji Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa (MPRK) i jego realizacji oraz pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację projektów rewitalizacyjnych. Zarządzenie określa zadania Zespołu Zadaniowego, do których należą:

- koordynacja pracy wydziałów merytorycznych i miejskich jednostek organizacyjnych w zakresie aktualizacji i realizacji MPRK,
- koordynacja pracy w zakresie przygotowywania projektów rewitalizacyjnych,
- uzgadnianie wspólnych działań dotyczących realizacji wybranych wiązek projektów rewitalizacyjnych.

Zarządzenie precyzuje strukturę wewnętrzną Zespołu Zadaniowego, wskazując Przewodniczącą Zespołu w osobie Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Rozwoju Miasta, Zastępcę Przewodniczącej Zespołu Zadaniowego w osobie Zastępcy Dyrektora Wydziału Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Krakowa oraz członków Zespołu, którymi są dyrektorzy oraz wyznaczeni przez dyrektorów pracownicy wskazanych w Zrządzeniu komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Krakowa i miejskich jednostek organizacyjnych.

Zarządzenie definiuje sposób funkcjonowania i obsługi administracyjnej Zespołu. Zasady i tryb działania Zespołu Zadaniowego określa regulamin, stanowiący załącznik do Zarządzenia PMK.

Powołanie Zespołu Zadaniowego i jego funkcjonowanie stanowi krok w stronę sprawnego zarządzania procesem rewitalizacji w Krakowie. W szczególności istnienie Zespołu pozwoli na koordynację działań wydziałów UMK oraz jednostek miejskich w procesie rewitalizacji, co jest szczególnie trudne w dużych miastach. Planuje się, by zadania Zespołu Zadaniowego poszerzyć o elementy monitorowania procesu rewitalizacji w Krakowie, zgodnie z zapisami podrozdziału: System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

13.3. Partycypacja w zarządzaniu rewitalizacją

Obecnie determinantą procesów rewitalizacyjnych staje się partnerstwo i zintegrowany charakter działań. Partnerstwo w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym obejmować

ma podmioty publiczne, społeczne (pozarządowe) i gospodarcze, zarówno na etapie planowania, jak i wdrażania oraz ewaluacji działań rewitalizacyjnych. Idea ta przewija się zarówno w zapisach ustawy o rewitalizacji, jak i wytycznych Ministra Rozwoju. W wymiarze zarządzania dotyczy to przede wszystkim obligatoryjnego ukonstytuowania organu opiniodawczo-doradczego, jakim jest Komitet Rewitalizacji (lub Komitety Rewitalizacji dla każdego z podobszarów rewitalizacji). Istotnym elementem zarządzania procesem rewitalizacji jest bowiem zapewnienie siły głosu partnerom społeczno-gospodarczym, tak aby siła sektora publicznego nie doprowadziła do wykluczenia z procesu podejmowania decyzji pozostałych interesariuszy (społecznych, gospodarczych).

W związku z tym zakłada się utworzenie we wszystkich podobszarach rewitalizacji biur lokalnych, dedykowanych komunikacji społecznej związanej z problematyką rewitalizacji.

13.3.1. Komitet Rewitalizacji (Komitet, KR)

Komitet Rewitalizacji to utworzona na podstawie Ustawy o rewitalizacji obligatoryjna struktura zapewniająca współdziałanie organów gminy, mieszkańców i pozostałych interesariuszy z obszaru rewitalizacji w ramach gminnego programu rewitalizacji. Aktualizacja MPRK nie prowadzi do przyjęcia gminnego programu rewitalizacji, stąd powołanie takiego komitetu nie jest wymagane, niemniej jednak wskazane z merytorycznego punktu widzenia, a także dla wypracowania i przetestowania nowej formuły partycypacyjnej w rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji stanowić będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz będzie pełnić funkcję opiniodawczo-doradczą dla Prezydenta. Decyzję o składzie i zasadach działania KR oraz tego, czy powstanie jeden komitet dla całego obszaru czy też 3 komitety dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji, podejmie w drodze uchwały Rada Miasta Krakowa, po przeprowadzeniu konsultacji społecznych. Rada określi przy tym sposób wyboru przedstawicieli do Komitetu, tak aby zapewniona była właściwa reprezentacja mieszkańców poszczególnych podobszarów rewitalizacji.

Ze względu na wielkość Miasta, obszaru rewitalizacji oraz zróżnicowanie podobszarów zakłada się powołanie Komitetów Rewitalizacji dla każdego z nich odrębnie. Pozwoli to również na zapewnienie współpracy komitetów z jednostkami pomocniczymi Miasta i osadzenie proponowanych niżej biur lokalnych w Dzielnicach Miasta objętych obszarem rewitalizacji.

Zadaniem Komitetu Rewitalizacji będzie współpraca z Miastem podczas programowania, realizacji i monitorowania Programu. Celem każdego Komitetu będzie przede wszystkim koordynacja przedsięwzięć podejmowanych na podobszarze rewitalizacji oraz udział w monitoringu i ewaluacji Programu. Komitet pełnić będzie funkcję opiniodawczo-doradczą dla Prezydenta Miasta Krakowa. Do jego podstawowych zadań należeć będzie opinowanie:

- projektów programów rewitalizacji oraz planowanych zmian i modyfikacji tych dokumentów, w tym udział w ocenie zgłaszanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- projektów dokumentów programowych Miasta oraz aktów planistycznych związanych z problematyką rewitalizacji, w tym w szczególności projektów uchwał

o ustanowieniu specjalnych instrumentów rewitalizacji wynikających z obowiązujących aktów prawnych,

- sprawozdań, raportów z monitoringów i ewaluacji Programu oraz projektów rewitalizacyjnych.

Komitet Rewitalizacji brać będzie udział w działaniach promocyjnych i *Public Relations*. Na wszystkich etapach realizacji Programu (od opracowywania uchwał realizujących Program, poprzez proces realizacji, aż po monitoring i ocenę). Komitet powinien współpracować z organami gminy.

Obsługę organizacyjną Komitetów zapewni Prezydent Miasta Krakowa, a w rzeczywistości w ramach udzielonego pełnomocnictwa Jednostka Administracyjna, do której należy zapewnienie odpowiedniej koordynacji działania Komitetów z innymi gminnymi komisjami stałymi i doraźnymi. W przypadku gdy Komitet Rewitalizacji zajmuje stanowisko w drodze głosowania, przedstawiciele gminy, gminnych jednostek organizacyjnych, w tym gminnych osób prawnych, nie biorą udziału w głosowaniu, jeżeli dotyczy ono projektów dokumentów, których opracowanie jest zadaniem Prezydenta Miasta Krakowa. Za udział w pracach Komitetów nie przewiduje się wynagrodzeń ani diety.

W skład każdego z Komitetów wejdą przedstawiciele:

- wybrani przez Radę Miasta,
- wskazani przez Prezydenta Miasta Krakowa,
- przedstawiciele interesariuszy (mieszkańców, inwestorów, właścicieli nieruchomości i in.).

W uchwale Rady Miasta Krakowa określającej funkcjonowanie Komitetów powinna znaleźć się zasada, że Rada Miasta Krakowa podejmuje uchwały dotyczące procesu rewitalizacji w danym podobszarze rewitalizacji wyłącznie po zapoznaniu się z opinią Komitetu Rewitalizacji odpowiedniego dla tego podobszaru. Zapewni to – w obecnym stanie prawnym – realny wpływ Komitetu na politykę Miasta.

13.3.2. Biura lokalne

To placówki o charakterze biur informacji i komunikacji dla mieszkańców, a przy tym pełniące funkcję punktu doradczego dla beneficjentów i inwestorów, z założeniem, że kontakty z interesariuszami procesu rewitalizacji realizowane byłyby przez osoby posiadające odpowiednie przeszkolenie w zakresie problematyki rewitalizacji. Biura lokalne pełniłyby więc rolę wielofunkcyjnych miejsc spotkań i konsultacji, w których mieszkańcy, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy mogliby pozyskać informacje o przebiegu procesu rewitalizacji w konkretnym podobszarze oraz o możliwościach zaangażowania się w toczące się sprawy. W biurach lokalnych powinny odbywać się konsultacje społeczne związane z aktualizacją MPRK, opracowaniem gminnego programu rewitalizacji (w rozumieniu Ustawy o rewitalizacji), a także bieżącymi działaniami UMK dotyczącymi rewitalizacji.

Zakłada się, że system działania biur lokalnych oparty będzie na następujących zasadach:

- każde z biur lokalnych funkcjonuje na zasadzie powierzenia realizacji zadania publicznego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 239 i 395), organizacji

pozarządowej, która zapewnia odpowiedni poziom merytoryczny i wiedzę dotyczącą rewitalizacji w Krakowie, a także zdolność organizacyjną do prowadzenia biura,

- Urząd Miasta Krakowa zapewnia lokale, dostępne przez cały rok w godzinach popołudniowych,
- w biurach lokalnych pełnią dyżury w godzinach popołudniowych przedstawiciele organizacji pozarządowych, zorientowani w problematyce rewitalizacji w Krakowie oraz posiadający kompetencje w sprawach związanych z prowadzeniem konsultacji społecznych i dialogu publicznego.

Głównym zadaniem biur lokalnych będzie realizowanie procesu partycypacji i komunikacji społecznej opisanego w rozdziale: „Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji”, w szczególności:

- udzielanie interesariuszom informacji na temat rewitalizacji;
- organizowanie przedsięwzięć informacyjnych, promocyjnych i negocjacji dotyczących rewitalizacji oraz uczestniczenie w procesach konsultacji społecznych;
- pomoc i konsultacje przy wdrażaniu i rozliczaniu projektów interesariuszy – podmiotów zewnętrznych, w tym społecznych, przy udziale lokalnej społeczności;
- koordynacja wymiany informacji oraz mediowanie pomiędzy władzami dzielnic, UMK, jednostkami miejskimi, wspólnotami mieszkaniowymi, spółdzielniami i przedsiębiorcami;
- organizowanie i prowadzenie szkoleń, warsztatów, seminariów dla inwestorów, wnioskodawców i mieszkańców związanych z procesem rewitalizacji;
- rozpoznawanie potrzeb i możliwości realizacji przedsięwzięć w obszarze rewitalizacji oraz możliwości pozyskiwania alternatywnych źródeł finansowania;
- realizacja lub koordynacja programu małych projektów rewitalizacyjnych finansowanych z budżetu Miasta (np. wydzielenie środków dedykowanych w ramach Programu współpracy z organizacjami pożytku publicznego czy budżetu obywatelskiego).

14. System monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu

System monitorowania obejmie dwa obszary:

- Monitorowanie obszaru rewitalizacji,
- Monitorowanie MPRK.

14.1. Monitorowanie obszaru rewitalizacji

Punktem wyjścia do prowadzenia rewitalizacji jest diagnoza oparta na zbiorze obiektywnych, weryfikowalnych wskaźników, na podstawie której wyznaczony został obszar rewitalizacji oraz jego diagnoza pogłębiona. Monitorowanie procesu rewitalizacji oraz ewaluacja podjętych działań nie może się obejść bez prowadzenia wieloletniej, ciągłej obserwacji obszaru, umożliwiającej śledzenie zmian i trendów, a w efekcie ocenę stanu obszaru i poziomu jego zdegradowania.

W tym celu planuje się przygotowanie, zaprojektowanie i wdrożenie „Obserwatorium rewitalizacji”, instrumentu obejmującego:

- program badań generujących dodatkowe dane ilościowe i jakościowe,
- rozwinięcie istniejącego systemu informatycznego (STRADOM) uzupełnionego o instrumenty do monitorowania rewitalizacji.

Pierwszy komponent to wieloletni program badawczy dedykowany specyfice rewitalizacji. Podstawą monitorowania procesów rewitalizacyjnych jest analiza danych, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Jakkolwiek Kraków dysponuje dostępem do obszernych baz danych zastanych, dla prawidłowej ewaluacji procesu konieczne jest pozyskiwanie także innych rodzajów danych, uzyskiwanych m.in. w badaniach typu reaktywnego, szczególnie w kontekście społecznego, partycypacyjnego aspektu rewitalizacji. Wymaga on opracowania modelu (w tym przestrzennego) monitorowania obszarów rewitalizacji, określenia docelowego zakresu, modelu, metodologii i narzędzi badawczych oraz ewaluacyjnych, modelu bazy danych, instrumentów prognostycznych i analitycznych oraz harmonogramów: badań cyklicznych, monitorowania i ewaluacji. Realizację tego programu we współpracy w szczególności z krakowskimi uczelniami umożliwi wykorzystanie potencjału naukowo-badawczego środowiska naukowego dla procesu monitorowania rewitalizacji. Obejmować będzie współpracę w obszarze badań naukowych istotnych z punktu widzenia Miasta oraz możliwość powołania gremium ekspercko-doradczego.

Drugi komponent stanowi rozwinięcie procesu diagnostycznego rozpoczętego wraz z opracowaniem MPRK na podstawie analizy danych, których pozyskanie i przetwarzanie wymaga odpowiednich narzędzi informatycznych opartych na platformie SIP. Zadanie to wymaga zaprojektowania i wdrożenia zintegrowanych narzędzi, pozyskiwania, gromadzenia i przetwarzania danych tak wewnętrznych (jednostek organizacyjnych Gminy Miejskiej Kraków), jak i zewnętrznych. Zadanie to obejmuje wykorzystanie i rozwinięcie istniejącego oprogramowania GIS jako platformy operacyjnej oraz jego integrację z systemem informatycznym UMK.

Monitorowanie obszaru rewitalizacji realizowane będzie przez Jednostkę Administrującą.

14.2. Monitorowanie MPRK: celów i efektów rzeczowych

Monitorowanie MPRK służy zagwarantowaniu realizacji celów głównych i operacyjnych określonych w Programie (monitoring rzeczowy) oraz odpowiedniej absorpcji środków nań przewidzianych (monitoring finansowy). Mierzeniu postępu realizacji celów oraz ocenie efektywności wdrażania w ujęciu rzeczowym i finansowym służą wskaźniki Programu. Przedstawiony poniżej system monitorowania uwzględnia współfinansowanie części projektów ze środków RPO WM.

Z monitoringiem ściśle związana jest sprawozdawczość, obejmująca zbieranie informacji dotyczących wdrażania Programu, z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazywanie ich odpowiednim podmiotom w określonej formie i terminach dla potrzeb monitorowania celów i efektów rzeczowych.

W założonym systemie zarządzania do podmiotów biorących udział w monitoringu MPRK zaliczyć należy w szczególności:

- w odniesieniu do monitoringu Programu:
 - Radę Miasta Krakowa,
 - Prezydenta Miasta Krakowa,
 - Skarbnika Miasta Krakowa
 - Właściwego Zastępcę Prezydenta Miasta Krakowa,
 - Jednostkę Administrującą – Wydział Rozwoju Miasta
 - Zespół Zadaniowy,
 - Projektodawców przedsięwzięć uwzględnionych w MPRK;
- w odniesieniu do monitoringu projektów ujętych w MPRK:
 - Właściwego Zastępcę Prezydenta Miasta Krakowa,
 - Jednostkę Administrującą – Wydział Rozwoju Miasta,
 - Zespół Zadaniowy,
 - Projektodawców MPRK;
- w odniesieniu do monitoringu projektów otrzymujących wsparcie w ramach środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020:
 - Instytucję Zarządzającą,
 - Komitet Monitorujący.

Monitoring MPRK opiera się na śledzeniu wskaźników w oparciu o dane od projektodawców, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych ujętych w nim przedsięwzięć, także przygotowywania i przedkładania, np. Instytucji Zarządzającej RPO WM, sprawozdań z ich realizacji, w tym w ramach składania wniosków o płatność.

Na poziomie monitorowania MPRK głównym podmiotem monitorującym oraz dokonującym oceny osiągania założonych wskaźników będzie właściwy Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa i Jednostka Administrująca, a w odniesieniu do osiągania celów operacyjnych i kierunkowych rewitalizacji – Zespół Zadaniowy rewitalizacji oraz Prezydent Miasta Krakowa.

Komórki organizacyjne UMK lub Miejskie Jednostki Organizacyjne będą brały bezpośredni udział w monitorowaniu projektów zgłoszonych i zarządzanych przez siebie, tak jak każdy projektodawca MPRK.

14.3 Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu. W zależności od charakteru dostarczanych danych monitoring dzieli się na rzeczowy i finansowy.

Monitoring rzeczowy dostarcza danych obrazujących postęp we wdrażaniu MPRK oraz umożliwiającą ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów operacyjnych.

Dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy podstawowe kategorie wskaźników na poziomie projektów:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych,
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu,
- wskaźniki oddziaływań, obrazujące konsekwencje Programu wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów.

Wskaźniki produktów i rezultatów formułowane są co do zasady na etapie planowania projektu i/lub opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów. Podstawowym dokumentem monitorowania efektów rzeczowych projektu jest studium wykonalności/biznes plan. Wskaźniki oddziaływań mogą odnosić się zarówno do projektów, jak i do całego MPRK. W opisie celów głównych, operacyjnych i związanych z nimi kierunków działań (Tab.25-30) zamieszczono wskaźniki rzeczowe, które pozwolą ocenić postęp w realizacji MPRK. Wskaźniki te mają zróżnicowany charakter i odwołują się do danych zawartych w diagnozie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności pozyskiwania oraz wydatkowania zaplanowanych środków. Na poziomie MPRK rekomenduje się monitoring w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele operacyjne, MPRK), które przedstawiane są:

- Jednostce Administrującej – w formie sprawozdań przedkładanych przez projektodawców,
- Właściwemu Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa oraz Zespołowi Zadaniowemu – w formie sprawozdań przedkładanych przez Jednostkę Administrującą, dotyczących finansowania realizacji poszczególnych projektów,

- Prezydentowi Miasta Krakowa, Skarbnikowi Miasta Krakowa oraz Radzie Miasta Krakowa – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Zastępcę Prezydenta Miasta Krakowa po zaopiniowaniu przez Zespół Zadaniowy w zakresie realizacji i sposobu finansowania MPRK.

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym, stopień osiągania założonych wskaźników).

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub/i MPRK w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na kolejny okres sprawozdawczy.

Począwszy od 2017 r. dane potrzebne do monitorowania Programu będą gromadzone w Systemie STRADOM – automatycznie w zakresie dla danych finansowych pochodzących z dużych jednostek GMK oraz ręcznie dla danych rzeczowych. W przyszłości do Systemu wprowadzane będą mogły być także dane dotyczące projektów realizowanych przez podmioty zewnętrzne nie należące do GMK.

14.4 Ocena Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa

Celem ewaluacji jest ocena jakości, skuteczności i spójności podejmowanych działań rewitalizacyjnych. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość/trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Wyniki oceny należy wykorzystywać w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Determinantą procesu ewaluacji jest dostępność danych i terminowość raportowania przez podmioty zaangażowane w system zarządzania MPRK. W ramach oceny bada się sam program oraz jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się ona zatem ściśle z monitoringiem.

14.4.1 Ocena przed realizacją programu (ocena ex-ante)

Celem oceny ex-ante jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Programu dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny ex-post). Zakłada się, iż organizowanie ocen ex-ante wiązać się będzie z aktualizacją Programu wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Jednostki Administrującej.

14.4.2. Ocena na zakończenie Programu (ocena ex-post)

Celem oceny ex-post będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia MPRK, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie do dalszych kierunków polityki rozwoju Miasta, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania MPRK.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien kierujący Jednostką Administrującą i Zespół Zadaniowy z udziałem Prezydenta Miasta Krakowa lub jego właściwego Zastępcy oraz Rady Miasta Krakowa, jako organów przyjmujących wyniki oceny. Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy.

14.4.3. Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia powyżej wymienionych form ewaluacji Rada Miasta Krakowa, Prezydent Miasta Krakowa, jego właściwy Zastępca oraz Zespół Zadaniowy i Jednostka Administrująca mogą inicjować bieżącą ocenę Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

14.4.4. Zaangażowane podmioty i proces oceny MPRK

Do obowiązków Jednostki Administrującej w zakresie oceny będzie należało:

- organizowanie i nadzorowanie ewaluacji,
- udostępnianie informacji niezbędnych do wykonania badania,
- zapewnienie, że wyniki przeprowadzonych badań zostaną wykorzystane.

Za główne kryteria oceny MPRK przyjąć należy następujące kryteria:

- Trafność – w jakim stopniu cele Programu odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie podobszarów i obszaru rewitalizacji, Miasta, regionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *on-going* (*mid-term*).
- Efektywność – pozwala ocenić stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, zasobów ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- Skuteczność – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
- Użyteczność – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie MPRK odpowiada potrzebom grup docelowych.
- Trwałość – kryterium pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem MPRK będą trwać po jego zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości w kategoriach jego użyteczności, w dłuższej perspektywie czasowej.

Planuje się, że kierujący Jednostką Administrującą odpowiadał będzie za:

- dokonywanie ocen *ex-ante*,
- współpracę z uczestnikami procesu rewitalizacji w zakresie organizacji oceny *ex-post*,
- inicjowanie badań nad efektywnością wykorzystywanych instrumentów i systemów wdrażania (ocena bieżąca),
- gromadzenie informacji o przeprowadzonych ocenach i badaniach oraz raportów prezentujących ich wyniki,
- przyjmowanie raportów z oceny,
- wykorzystywanie wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych we wdrażaniu MPRK,
- opracowywanie sposobów oraz nadzorowanie wykorzystania wyników przeprowadzonych badań ewaluacyjnych przez beneficjentów,

- udostępnianie danych oraz zgromadzonych dokumentów w ramach monitoringu, w tym okresowych, rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji MPRK,
- udostępnianie wiedzy posiadanej przez osoby odpowiedzialne za zarządzanie poszczególnymi elementami MPRK poprzez umożliwienie ewaluatorom przeprowadzenia z nimi wywiadów.

Raport ewaluacyjny zatwierdzał będzie właściwy Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa.

W procesie oceny Programu Zespół Zadaniowy:

- podejmuje decyzję o podjęciu ocen uzupełniających,
- nadzoruje działania zarządcy programu w zakresie ewaluacji,
- zatwierdza raporty ewaluacyjne,
- udostępnia wiedzę na temat MPRK.

Ewaluacje MPRK przeprowadzane powinny być przez zewnętrznych ewaluatorów, wybieranych przez Jednostkę Administrującą zgodnie z przepisami prawa zamówień publicznych. Badania przeprowadzane będą zgodnie z priorytetami ustalonymi przez zamawiającego. Priorytety te zostaną sformułowane w planie ewaluacji i zapisane w warunkach kontraktu. Wyniki z ewaluacji z rekomendacjami zaprezentowane będą w formie raportu. Ewaluacje przeprowadzane być powinny na podstawie planu ewaluacji, sporządzonego przez Jednostkę Administrującą w porozumieniu z Zespołem Zadaniowym i zatwierdzonego przez właściwego Zastępcę Prezydenta Miasta Krakowa. Projekt ten zawierać będzie cel, ilość, terminy oraz w zarysie charakter badań ewaluacyjnych.

Przed każdą oceną sporządzony zostanie wstępny plan ewaluacji, określający potrzeby związane z zamawianym badaniem. Projekt ewaluacji zawierać winien następujące elementy:

- opis przedmiotu ewaluacji,
- pytania ewaluacyjne,
- kryteria ewaluacji,
- wskaźniki ewaluacyjne,
- metody badawcze,
- opis próby badawczej,
- format raportu.

Wstępny plan ewaluacji sporządzany będzie przez Jednostkę Administrującą i stanowić będzie podstawę do negocjacji warunków kontraktu z ewaluatorem zewnętrznym.

Końcowym produktem ewaluacji jest raport ewaluacyjny, który powinien zawierać następujące elementy:

- przedmiot badania i kontekst ewaluacji – w celu zaprezentowania tego, co i w jakich okolicznościach było badane,
- procedurę badawczą – koncepcja oceny, jej plan i stosowane metody,
- wyniki badania i przedstawienie zebranych podczas ewaluacji danych – informacja o zebranych danych, interpretacja danych, wyniki badań,

- wnioski z ewaluacji – z uwzględnieniem specyfiki badanego obszaru, traktując ewaluowany obszar jako całość, pokazując zarówno zalety, jak i słabości,
- rekomendacje – zalecenia i sugestie ułatwiające podejmowanie decyzji.

Raport podlegać powinien ocenie i opinii Zespołu Zadaniowego i Skarbnika Miasta Krakowa oraz przedłożony przez właściwego Zastępcę Prezydenta Miasta Krakowa do zatwierdzenia przez Prezydenta Miasta Krakowa i przedstawiany Radzie Miasta Krakowa.

14.5. Zbiór wskaźników monitorowania i ewaluacji MPRK wraz z ich sprecyzowaniem

Wskaźniki monitorowania całego MPRK podzielono na kategorie: produktu, rezultatu i celów/oddziaływań. Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Bazowym okresem, do którego porównywane są zmiany wskaźników, jest rok (lub jego ostatni kwartał) poprzedzający rok, w którym rozpoczęto wdrażanie zaktualizowanego MPRK. Częstotliwość pomiaru w zależności od kategorii wskaźników i przedmiotu sprawozdawczości przedstawia poniższa tabela.

Tab. 31. Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników w okresie 2014–2020

Przedmiot sprawozdawczości	Wskaźniki produktu i rezultatu	Wskaźniki oddziaływania	Podmiot składający sprawozdanie	Podmiot monitorujący
Projekt	corocznie lub po zakończeniu projektu	–	Projektodawca, Jednostka Administrująca	Zespół Zadaniowy
Cel kierunkowy	Corocznie	Corocznie	Jednostka Administrująca	Prezydent Miasta
Program Rewitalizacji	Corocznie	Corocznie	Jednostka Administrująca lub Prezydent Miasta	Rada Miasta

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźniki produktu i rezultatu projektów wdrażających cele MPRK przedstawia poniższa tabela (Tab. 32).

Tab. 32. Wskaźniki produktu i rezultatu projektów MPRK

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Źródło informacji
Wskaźniki produktu			
1	Powierzchnia obszarów (placów miejskich/ulic/wnętrz kwartałów) objętych rewitalizacją ⁵⁰	ha	
2	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach ⁵¹	szt.	

⁵⁰ Wskaźnik produktu RPO WM.

⁵¹ Wskaźnik produktu RPO WM.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Źródło informacji
3	Liczba budynków zrewitalizowanych/zmodernizowanych	szt.	Sprawozdanie projektodawcy
4	Powierzchnia budynków zrewitalizowanych/zmodernizowanych	m ²	
5	Długość zmodernizowanych sieci infrastruktury technicznej	m.b.	
6	Ilość wydarzeń: edukacyjnych (w tym: szkoleniowych), kulturalnych (np. spektakli), wystawowych zorganizowanych na obszarze rewitalizacji	szt.	
7	Liczba konsultacji udzielonych osobom fizycznym	szt.	
8	Liczba konsultacji udzielanych małym i średnim przedsiębiorstwom	szt.	
	Wskaźniki rezultatu		
1	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach ⁵²	szt.	Sprawozdanie Jednostki Administrującej opracowane na podstawie sprawozdań projektodawców
2	Liczba odbiorców projektu (np. uczestników imprez)	osoba	
3	Liczba osób przeszkolonych	osoba	
4	Liczba zatrudnionych bezrobotnych	osoba	
5	Liczba nowo zaangażowanych wolontariuszy	osoba	
6	Liczba nowych „samozatrudnionych”	osoba	
7	Liczba utworzonych miejsc pracy	etaty	

Źródło: opracowanie własne.

Zagregowanie przez Jednostkę Administrującą wskaźników produktu i rezultatu poszczególnych projektów pozwoli na ocenę skuteczności MPRK. Poza tym proponuje się, by projektodawcy ujmowali w swoich sprawozdaniach informacje odnoszące się do wskaźników celów opisanych w Tab.25-30.

Dane o projektach przedstawiane będą w układzie:

- nazwa projektu,
- cel operacyjny i kierunek działania,
- wskaźnik odpowiadający celowi operacyjnemu i kierunkowi działania w jednostce zgodnej z Tab. 25-30,
- źródło informacji.

Taka procedura pozwoli na dokonanie oceny wkładu każdego z projektów w realizację konkretnego celu operacyjnego. W odniesieniu do części wskaźników szacunku ich wartości będzie musiała dokonać Jednostka Administrująca.

⁵² Wskaźnik rezultatu bezpośredniego RPO WM.

14.6. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się będzie na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: rocznych i końcowych. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania.

Podmiotami systemu sprawozdawczości MPRK są instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania, tu: Rada Miasta Krakowa, Prezydent Miasta Krakowa, Jednostka Administrująca, projektodawcy.

Przedmiot sprawozdania stanowią informacje o postępie realizacji projektu, celów operacyjnych i kierunkowych oraz MPRK jako całości. Narzędzia sprawozdawczości obejmują: sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne czy o refundację.

Roczne sprawozdanie z realizacji Programu obejmować będzie w szczególności:

- informacje ogólne;
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji:
 - na poziomie Programu informacje dotyczące: zgłoszonych do realizacji projektów, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów kierunkowych i operacyjnych, stopnia osiągnięcia założonych wskaźników monitorujących,
 - na poziomie projektu: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników;
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające zestawienie poniesionych wydatków oraz zrealizowanych płatności;
- prognozę przebiegu realizacji MPRK lub projektu w kolejnym roku;
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji;
- informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Dla projektów, które pozyskały dofinansowanie ze środków zewnętrznych, sprawozdania muszą dodatkowo uwzględniać wymagania instytucji finansujących (np. wytyczne dotyczące monitorowania projektów wydawane przez tzw. Instytucję Zarządzającą).

Spis załączników do Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa

Załącznik nr 1. Wyniki konsultacji społecznych

Załącznik nr 2. Instrukcja dla beneficjentów

Załącznik nr 3. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Załącznik nr 4. Lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych – przedsięwzięcia komplementarne

Spis tabel

Tab. 1. Zbieżność celów niniejszego Programu ujętych w tab. 25-30 z celami Strategii Rozwoju Krakowa z 2005 r.....	9
Tab. 2. Zbieżność celów niniejszego Programu ujętych w tab. 25-30 z celami projektu Strategii Rozwoju Krakowa do 2030 r.....	10
Tab. 3. Obszary kryzysowe w sferze gospodarczej – podsumowanie.....	57
Tab. 4. Lista stref zaliczonych do klasy C/D2 dla kryterium ochrony zdrowia i obszary przekroczeń normatywnych stężeń zanieczyszczeń	59
Tab. 5. Przestrzeń i dostęp do terenów zieleni – podsumowanie	74
Tab. 6. Dostęp do usług publicznych – podsumowanie	86
Tab. 7. Dostępność transportowa – podsumowanie	93
Tab. 8. Obszary kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej – podsumowanie	94
Tab. 9. Zaopatrzenie mieszkań w podstawowe instalacje	96
Tab. 10. Obszary kryzysowe w sferze technicznej – podsumowanie	106
Tab. 11. Obszar zdegradowany i jednostki wchodzące w jego skład – kryteria wyznaczenia oraz podstawowe parametry	108
Tab. 12. Obszar rewitalizacji	110
Tab. 13. Ludność podobszaru Stare Miasto-Kazimierz na tle pozostałych podobszarów i miasta	113
Tab. 14. Skala problemów społecznych w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz na tle pozostałych podobszarów i miasta	114
Tab. 15. Liczba przedsiębiorstw według klas wielkości w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz na tle pozostałych podobszarów i miasta	115
Tab. 16. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz	115
Tab. 17. Ludność podobszaru Stare Podgórze-Zabłocie na tle pozostałych podobszarów i miasta	124
Tab. 18. Skala problemów społecznych w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie na tle pozostałych podobszarów i miasta	125
Tab. 19. Liczba przedsiębiorstw według klas wielkości w podobszarze Stare Podgórze- Zabłocie na tle pozostałych podobszarów i miasta	125
Tab. 20. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Podgórze–Zabłocie	126
Tab. 21. Ludność podobszaru „stara” Nowa Huta na tle pozostałych podobszarów i miasta	132
Tab. 22. Skala problemów społecznych w podobszarze „stara” Nowa Huta na tle pozostałych podobszarów i miasta	133
Tab. 23. Liczba przedsiębiorstw według klas wielkości w podobszarze „stara” Nowa Huta na tle pozostałych podobszarów i miasta	134
Tab. 24. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze „stara” Nowa Huta	134
Tab. 25. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 1. Poprawa jakości życia w obszarze rewitalizacji	147
Tab. 26. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 2A. Kontrola presji na mieszkańców związanej z turystyką – zatrzymanie depopulacji i niekorzystnej gentryfikacji w warunkach wysokiego potencjału urbanistycznego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz	149

Tab. 27. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 2B. Kontrola presji na mieszkańców związanej z nowymi inwestycjami – zatrzymanie niekorzystnej gentryfikacji w podobszarze Stare Podgórze-Zabłocie	150
Tab. 28. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 2C. Odbudowa pozytywnego wizerunku Nowej Huty jako czynnika kształtowania tożsamości i wspólnoty lokalnej w podobszarze „stara” Nowa Huta .	151
Tab. 29. Cele operacyjne i kierunki działań dla Celu głównego 3. Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców w obszarze rewitalizacji.....	153
Tab. 30. Cele operacyjne i kierunki działań dla celu głównego 4. Wysoka aktywność społeczna i obywatelska w obszarze rewitalizacji	154
Tab. 31. Częstotliwość sprawozdawczości z uwzględnieniem pomiaru wskaźników w okresie 2014–2020	185
Tab. 32. Wskaźniki produktu i rezultatu projektów MPRK.....	185

Spis rycin

Ryc. 1. Liczba ludności i gęstość zaludnienia w największych miastach Polski w 2015 r.	27
Ryc. 2. Gęstość zaludnienia w Krakowie (2015 r.).....	28
Ryc. 3. Zmiana względna liczby ludności w latach 2005–2015	29
Ryc. 4. Względna zmiana liczby ludności w latach 2009–2015	30
Ryc. 5. Struktura demograficzna ludności w 2015 r.	30
Ryc. 6. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w 2015 r. (ludność zameldowana na pobyt stały)	31
Ryc. 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.....	32
Ryc. 8. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stały meldunek) w Krakowie w 2015 r.	33
Ryc. 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	34
Ryc. 10. Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stały meldunek) w Krakowie w 2015 r.	35
Ryc. 11. Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców	36
Ryc. 12. Liczba osób, którym przyznano dodatki mieszkaniowe w 2014 r. na 1000 mieszkańców	37
Ryc. 13. Liczba orzeczonych przez sąd eksmisji na 1000 mieszkańców	37
Ryc. 14. Liczba eksmisji na tysiąc mieszkańców w 2014 r.	38
Ryc. 15. Zasięg korzystania z pomocy społecznej – udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem	39
Ryc. 16. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności w Krakowie w 2015 r.	40
Ryc. 17. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem – poniżej kryterium dochodowego	40
Ryc. 18. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ludności ogółem.....	41
Ryc. 19. Korzystający z pomocy społecznej z powodu ciężkiej lub długotrwałej choroby	42
Ryc. 20. Korzystający z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	42
Ryc. 21. Rodziny, którym wypłacono świadczenie z funduszu alimentacyjnego w 2014 r.	43
Ryc. 22. Korzystający z pomocy społecznej z powodu uzależnienia od alkoholu lub narkotyków.....	44
Ryc. 23. Przestępstwa kryminalne stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców.....	45
Ryc. 24. Rozmieszczenie jednostek policji oraz liczba popełnionych przestępstw w 2014 r.	46
Ryc. 25. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	47
Ryc. 26. Liczba przestępstw na km ²	47
Ryc. 27. Wskaźnik degradacji społecznej	49
Ryc. 28. Obszary degradacji społecznej – śródmieście i Podgórze.....	50
Ryc. 29. Obszary degradacji społecznej – Nowa Huta i Bieżanów-Prokocim.....	51
Ryc. 30. Wskaźnik przedsiębiorczości.....	52
Ryc. 31. Wskaźnik przedsiębiorczości w Krakowie	53

Ryc. 32. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych	53
Ryc. 33. Ruch budowlany – pozwolenia na budowę w latach 2013–2016	54
Ryc. 34. Obszary koncentracji inwestycji – śródmieście i Podgórze	55
Ryc. 35. Obszary koncentracji inwestycji – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	56
Ryc. 36. Narażenie mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza	60
Ryc. 37. Położenie obszarów degradacji społecznej na tle strukturalnych obszary urbanistycznych i strukturalnych jednostek urbanistycznych	63
Ryc. 38. Udział powierzchni pod drogami i budynkami w powierzchni ogółem	64
Ryc. 39. Użytkowanie terenu	65
Ryc. 40. Udział terenów zieleni (tereny zieleni urządzonej i lasy) w powierzchni miast	66
Ryc. 41. Powierzchnia publicznych terenów zielonych (parki, zieleńce, zieleń osiedlowa i lasy) w przeliczeniu na jednego mieszkańca	67
Ryc. 42. Dostępność terenów zielonych – śródmieście i Podgórze	68
Ryc. 43. Dostępność terenów zielonych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	69
Ryc. 44. Dostępność placów zabaw – śródmieście i Podgórze	71
Ryc. 45. Dostępność placów zabaw – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	72
Ryc. 46. Wyniki wskazań w geoankiecie	73
Ryc. 47. Dostępność żłobków – śródmieście i Podgórze	76
Ryc. 48. Dostępność żłobków – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	77
Ryc. 49. Dostępność przedszkoli – śródmieście i Podgórze	78
Ryc. 50. Dostępność przedszkoli – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	79
Ryc. 51. Dostępność szkół podstawowych – śródmieście i Podgórze	80
Ryc. 52. Dostępność szkół podstawowych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	81
Ryc. 53. Dostępność gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej – śródmieście i Podgórze	82
Ryc. 54. Dostępność gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	83
Ryc. 55. Dostępność ośrodków pobytu dziennego dla osób starszych – śródmieście i Podgórze	84
Ryc. 56. Dostępność ośrodków pobytu dziennego dla osób starszych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	85
Ryc. 57. Dostępność transportu publicznego (przystanki tramwajowe i autobusowe) – śródmieście i Podgórze	88
Ryc. 58. Dostępność transportu publicznego (przystanki tramwajowe i autobusowe) – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	89
Ryc. 59. Dostępność przystanków tramwajowych – śródmieście i Podgórze	90
Ryc. 60. Dostępność przystanków tramwajowych – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	91
Ryc. 61. Strefa płatnego parkowania	92
Ryc. 62. Liczba mieszkań na tysiąc mieszkańców	95
Ryc. 63. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	96
Ryc. 64. Struktura wiekowa mieszkań (według Narodowego Spisu Powszechnego 2011)	97
Ryc. 65. Gęstość palenisk na paliwa stałe	98
Ryc. 66. Budynki podłączone do MPEC – śródmieście i Podgórze	99
Ryc. 67. Budynki podłączone do MPEC – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	100
Ryc. 68. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków	102

Ryc. 69. Obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków – śródmieście i Podgórze	104
Ryc. 70. Obiekty wpisane do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków – Nowa Huta oraz Prokocim i Bieżanów	105
Ryc. 71. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji – śródmieście i Podgórze.....	111
Ryc. 72. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji – Nowa Huta oraz Bieżanów i Prokocim	112
Ryc. 73. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze Stare Miasto-Kazimierz oraz Stare Podgórze-Zabłocie.....	116
Ryc. 74. Interwencje w podobszarze zidentyfikowane metodą warsztatową.....	121
Ryc. 75. Interwencje w podobszarze zidentyfikowane metodą warsztatową.....	129
Ryc. 76. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w podobszarze „stara” Nowa Huta	135
Ryc. 77. Interwencje w podobszarze zidentyfikowane metodą warsztatową.....	139